

oktober

10

1973

SLOVENIJA

Kranj s svojo značilno silhueto, ki se v dolgih letih skoraj ni spremenila. Predeli zunaj mestnega središča pa so zrasli v zadnjih desetletjih tako, da bi jih na enem posnetku le težko zajeli. Kranj je eno izmed največjih slovenskih industrijskih središč.

Prišel je oktober, težko pričakovani čas trgatve v vseh slovenskih vinogradih. Naš posnetek je iz Kapele v Pomurju, podobne posnetke pa bi v tem času lahko napravili tudi drugod. Marsikje je letos vinogradnikom prizadela toča, vendar pa pridelek vsi z veseljem pričakujejo.
Foto: Boro Borovič

Motiv iz Jeruzalema v Slovenskih goricah. Od tod so doma slovita vina, ki so si zaradi svoje kvalitete utrla pot tudi na številna tuja tržišča.
Foto: Ančka Tomšič

iz vaših pisem

Za vedno v domovino

Rodna gruda mi je, kakor vsem rojakom po svetu, prinašala košček domovine in v njej kraj, v katerem sem živela in ga ljubila v davnih preteklih dneh in ga ljubim še danes. V tujini sem si močno želela, da bi živela v domovini, zdaj pa se mi je ta želja izpolnila. Čeprav nisem več zdomka, bi bila rada še naročena na Rodno grudo. Pošiljajte mi jo na moj domači naslov.

Marija Gungl
Sp. Velka

Doma gradim svoj dom

Že dolgo sem se pripravljala, da pošljem naročnino za Rodno grudo, pa nikoli nisem našel pravega trenutka, kljub temu da sem bil v tem času tudi večkrat doma. Doma si gradim dom in sem z glavo več tam kakor pa v tujini, čeprav mnogi menijo, da nam je tu lepše kakor pa v našem rodnem kraju.

Saj bi bilo dobro za vsakogar, da bi preskusil tudi življenje v tujini vsaj za leto dni in bi znal tako bolj ceniti tudi svoj domači kraj. Pristrčno se vam zahvaljujem tudi za nagradno knjigo in pošiljam naročnino.

Franz Hribar
München, ZR Nemčija

Novi naročniki

Pristrčno se vam zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude in še posebno za lepo urejene zanimivosti in slike. Zmeraj nam seveda prinese košček domovine. Zdaj ste gotovo zelo zaposleni z obiski z vsega sveta. Nas je obiskala mama in bili smo neizmerno veseli in tudi ona je uživala ta njen doslej edini dopust v življenju. Tudi njej je bila Rodna gruda zelo všeč in prosim, če jo odslej pošiljate tudi na njen naslov v Sloveniji, ki ga prilagam. Prilagam pa tudi imena in naslove še dveh novih naročnikov v Kanadi.

Rezka Kobše
London, Ont., Kanada

Enainšestdeset let skupnega življenja

V avgustu sva z možem slavila že enainšestdeset let skupnega življenja. Moj mož je star 89 let, jaz pa sem tudi malo za njim. On še dobro bere, saj ima še dober vid. Upam, da bo vse dobro.

John Strenfel
San Pedro, California, ZDA

Iskrene čestitke k tako visokemu in redkemu jubileju. Želimo vama, da bi vaju še dolgo razvedrevala tudi Rodna gruda!

Hello Jugoslavija, posebno Slovenija!

Spet se vam oglašam iz daljne Amerike. Rada bi popisala, kako zelo se pohvalita Anton Rihtar in njegov sin Jože, ki sta bila pri vas, videla vaš napredek in spoznala življenje, ki ga imate. Kakšno življenje je bilo pod Francem Jožetom! Delavski razred ni imel nobene pravice in ne izobrazbe, saj nismo smeli čitati naprednih časopisov, samo tisti Domoljub. Če pa hočeš kaj vedeti, moraš pač čitati. Spominjam se še, ko sem pred sedemdesetimi leti prišla v Ameriko. Bili smo sami kmečki delavci, nevedni, le redki so znali čitati. Drugačen je bil le Slovenec, če je bil malo prosvetljen. A prišel je čas, ko se je svet spremenil. Že prej so dolgo govorili, da bo po vsem svetu en gospodar, to bo delavska vlada. Tudi tukaj v Ameriki se spreminja, a prepočasi. Pri vas ste se dolgo borili za delavske pravice in pregnali ste izkoriščevalce delavskega razreda. Prišel je človek iz delavskega rodu na površje in to je predsednik Tito. Le poslušajte njegove nauke.

Josefina Brezovec
Fontana, Ca., ZDA

Otroka morata govoriti slovensko

Pismu prilagam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo, Koledar in za knjigo, ki ste mi jo poslali. V tem času sem

bila precej bolna, zdaj pa je že veliko bolje. Še vedno mi je zelo dolgčas po domu, moram pa se kar sprijazniti, ker je takšno pač življenje, da ne moremo biti vsi doma.

Najina otroka sta tudi zdrava in pridna. Samo fant, ki je zdaj star štiri leta in hodi v otroški vrtec, noče govoriti slovensko. Zelo se trudim, da bi ga naučila, a je bolj malo z nami doma. Zato prosim, če mi lahko pošljete prvo čitanko in eno slikanico. Tako bi ga ob večerih učila slovensko. Moja edina želja je, da bi govoril po naše, saj sva oba z možem Slovence. Mislim, da bi bilo grdo, če najina otroka ne bi znala slovensko. Upam, da je še čas in da bo dobra volja rodila uspeh.

Marija Žibert
Maracaibo, Venezuela

Zvesti prijatelj

Oglašam se vam z nekaj vrsticami iz daljne Avstralije, predvsem pa da poravnam naročnino za prelepo Rodno grudo. Že nekaj let smo naročeni nanjo, a opazamo, da jo vedno izboljšujete in bogatite s prijetnimi novicami in spisi ter s prekrasnimi slikami iz vse naše domovine. Človek res postane navezan nanjo in če ne pride ob pričakovanem času, jo pogrešamo kot zvestega prijatelja. Moram vam tudi čestitati k tako lepemu in razločnemu tisku v njej tako, da nam branje res ne dela težav. Prilagam tudi naslov novega naročnika.

Družina Šilec
Brisbane, Avstralija

Revijo sem dobila pri prijateljici

Naj se vam najprej predstavim — ime mi je Karolina in živim tu v Stratfordu pet let. Brala sem nekaj izvodov Rodne grude, ki sem jih dobila od moje prijateljice iz Hamiltona. Presenetile so me, enako pa tudi mojega moža Richarda. Zelo je lepo, da je precej naših rojakov, ki jih zanima ta revija. Veseli in srečni so, ko lahko berejo ta prelepi materinski jezik.

Zato bi vas prosila, da mi odslej redno pošiljate revijo Rodna gruda in tudi koledar za prihodnje leto. Pozdravljam vse rojake doma in po svetu.

Karolina in Richard Šinko
Stratford, Ont., Kanada

Značke za klobuk

Leto dni je, odkar sva bila v Sloveniji. Takrat sva se tudi naročila na Rodno grudo, zdaj pa pošiljam ček za naročnino za naprej. Moj mož prav rad prebere vse, kar je napisano v angleščini, slovensko pa mu prevedem jaz. Lani sva po poti kupovala tudi spominske značke za na klobuk. V Kranjski gori je nisva mogla dobiti, vendar pa bi jo imela zelo rada.

Pred nekaj meseci sva bila na Havajih. Lepo je tam, vendar pa moj mož pravi, da bo šel prihodnje leto raje spet v Slovenijo. Torej, upamo, da se vidimo prihodnje leto!

Marija in John Brodnick
(Appliances and furniture)
Cleveland, ZDA

Izgubila sem mamo

Sporočam vam, da sem pred kratkim izgubila mojo nad vse ljubo mamo, v starosti 83 let. Ta vest me je tako pretresla, da se nikakor ne morem potolažiti, pa čeprav imam tudi jaz že svojo družino. Rodila je šest otrok, prebila dve svetovni vojni. Oče je bil v prvi svetovni vojni ranjen in rano na nogi je imel polnih 22 let, s katero je med drugo svetovno vojno podlegel strašnim bolečinam. Moja mama pa se je z nami, majhnimi otroki mučila in nas spravila do kruha. Bila je večna mučenica, vse je dala samo za nas. Še vedno se mi motajo po glavi otroški spomini in ne morem si predstavljati, da je to resnično.

Neizmerna je bolečina, ko dobiš iz domovine sporočilo, da je umrla mama. Vsakomur, ki spoštuje svoje starše, mora biti resnično hudo.

Amalija Zorko
Binenbuttel, ZR Nemčija

Mala nedelja, pozdravi staršem!

Vsak mesec težko čakam, da pride Rodna gruda, saj jo vsi pri hiši radi beremo. Posebno radi gledamo slike iz raznih slovenskih krajev. Prej niti vedeli nismo, kako lepi kraji so v Sloveniji. V reviji bi kdaj rada našla tudi sliko Male nedelje pri Ljutomeru, ki je moj rojstni kraj.

Mojim težko bolnim staršem, Jožetu in Ani Šumen želim skorajšnje okrevanje, sestri Anici na Cvenu pri Ljutomeru pa želim, da ozdravi po njeni težki bolezni, vsem pa pošiljam pristrčne pozdrave.

Gabriela Pressler z družino
Torrance, California, ZDA

Za slovenski kulturni dom v Celovcu

V Rodni grudi sem zasledil kratko objavo o pozivu Socialistične zveze Slovenije slovenski in jugoslovanski javnosti za pomoč pri gradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu. Proglas o gradnji tega doma je objavil zbor obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev in se obrnil s prošnjo za podporo tudi na matični narod. Ker sem mnenja, da bi tudi slovenski izseljenci in zdomci podprli to akcijo, ne bi bilo napak, če bi v Rodni grudi navedli tudi tekočo številko bančnega računa te akcije, kamor bi lahko nakazali denarne prispevke. Lahko pa bi navedli tudi naslove obeh organizacij, tako Narodnega sveta koroških Slovencev kakor tudi Zveze slovenskih organizacij na Koroškem.

Dipl. ing. Adolf Magdič
Nürnberg, ZR Nemčija

Res je, kar smo zapisali, prav pa imate tudi vi. Trenutno se sredstva zbirajo na računu komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri Socialistični zvezi, v kratkem pa nameravajo ustanoviti poseben račun pri banki. Kako je z zbiranjem sredstev v Avstriji, nam ni znano. Obširneje bomo o tem še poročali.

Ižanka piše

Na Matici sem bila skupaj z Mr. in Mrs. Pezdirc, ki sta zelo delavna pri društvu 540 v Linden, New Jersey, SNPJ. Mary Pezdirc je tajnica pri tem društvu, Tone pa je blagajnik. Mojega brata Franceta iz Indije, ki je bil tudi naročnik Rodne grude, ni več med nami.

Na moj letošnji obisk v Slovenijo sta me spremljala tudi sin Joe in hči Mimi, ki je poročena z Mr. Johnom Cuth in živi na Long Islandu, N. Y. Ko smo prišli k mojemu bratu v Indijo, sta bila ob njem že oba njegova sinova. Povedala sta nam, da je njun oče hudo bolan. Segel nam je v roke, vstati pa ni mogel več. Umrl je 29. junija in spremili smo ga k zadnjemu počitku. Bil mi je dober brat, svoji družini pa dober oče in mož. Žena Ivanka Repar zelo žaluje za njim. Še naprej bo prejemale Rodno grudo.

Jugoslavija hitro napreduje. Lepo je, da je jugoslovanska mladina veliko lepše vzgojena, kot je ameriška.

Moja mama na Igu, ki je stara že 93 let, je še kar zdrava in pozdravlja vse Ižance, jaz pa tudi vse Slovence po svetu.

Mary Tursich
New York, ZDA

Žal je med obiskom v Sloveniji umrl tudi vaš prijatelj Pezdirc. Vsi ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

Pogovor v Bohinju

Želim se vam zahvaliti, posebno novinarke Albini Podbevšek, za prijazen pogovor v Bohinju in za reportažo v Rodni grudi.

Oba s hčerko sva se vrnila v Ameriko polna vtisov in z željo, da se čimprej ponovno vrneva v Slovenijo. Prilagam nekaj mojih nerodnih čustev in morda bo kdaj priložnost, da jih prebere še kdo drug.

Janez Erjavec
Euclid, Ohio, ZDA

Minulo že precej je let, odkar odšel sem z doma v svet.

Domovina zarisana v spomine žari mi v srcu globočine.

Naši hribi in doline

mi vzbujajo skomine —

pa kaj ko vmes je morje peneče in veter v drugo stran vleče.

Odšel sem v s celega sveta pomešan sloj, v daljni kraj iskat svoj obstoj.

Po letih vse so le bežne sanje.

Hribi, vode, doline me vlečejo nazaj v spev domače govornice, navad in šeg.

Janez Erjavec

Dolenjca

Tukaj se vam s kratkimi besedami oglašam rojakinja iz Švice. Sem tudi naročnica Rodne grude, ki jo zelo težko čakam. Slike so v njej zelo lepe in zanimive. Še bolj pa bi bila vesela, če bi kdaj našla v Rodni grudi sliko kraja, od koder sem doma, to je iz Pluske pri Trebnjem. Tu v Švici delam že pet let in vedno rada prihajam domov na obisk ter zelo rada prebiram domače revije. Moj mož je pa doma iz Bele krajine — iz Semiča. Tudi on zelo rad bere domače liste in Rodno grudo.

Vsem v uredništvu in vsem bralcem Rodne grude po svetu lep pozdrav.

Anita Žukovec-Skala
8953 Dietikon, Švica

Po 65 letih prvič v Sloveniji

Lani je 86 letni Joseph Gimpel iz Clevelanda prvič po 65 letih obiskal Slovenijo. Rojen je bil v vasi Draganje selo na Dolenjskem, v Ameriko pa je prišel leta 1907. Šele lani se je končno odločil, da pride pogledat, kako je zdaj tam, od koder je bil doma. Seveda po tolikih letih ni nikogar spoznal. Po dolgem iskanju pa je končno vendarle našel nekaj svojih sorodnikov, enega v Ljubljani in drugega v Kočevju. Ko so se spoznali, so bili z njim prav prijazni in so mu lepo postregli. Sedaj ga nagovarjajo, da se za vselej vrne v domači kraj, pa se še ne more odločiti. Če pa mu bo zdravje dopuščalo, pride spet na obisk. Ob svojem lanskem obisku v Sloveniji je prišel tudi v urad Slovenske izseljenske matice, kjer je bil prav lepo sprejet. Takrat se je tudi naročil na Rodno grudo, ki jo redno prebira.

Joseph Durjava
Euclid, Ohio, ZDA

IZDAJA — PUBLISHER:
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Jugoslavija

Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

GLAVNI UREDNIK:

Drago Seliger

ODGOVORNI UREDNIK:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Uredniški odbor:

Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone
Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan
Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Oblikovalec:

Jože Boncelj

Prevajalci:

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina

Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina: Jugoslavija: 50 din, Inozemstvo: 5 am. dolar-
jev, Argentina: 5 USA dol., Avstralija: 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg,
Avstrija: 115.— Ash, Belgija: 220.— Bfr, Brazilija: 5.— dol.,
Danska: 35.— Dkr, Finska: 20.— Fm, Francija: 25.— FF, Holan-
dija: 16.— Hfl, Italija: 2.900.— Lit, Nemčija: 16.— DM, Norveška:
33.— Nkr, Švedska: 24.— Skr, Švica: 19.— Sfr, ZDA — USA:
5.— dol.

PLAČILA NAROČNINE:

za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

iz inozemstva: dev. račun: 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski
banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporo-
čenem pismu

PAYMENT FROM ABROAD:

assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljub-
ljanska banka or by international money order or by check in
registered letter

Oproščeno prometnega davka po sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7.
1973

CENA POSAMEZNEGA IZVODA: 5 DIN

Tisk — Printed by Kočevski tisk, Kočevje

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

10

LETO XX — OKTOBER 1973

REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD

REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	1—2
Na kratko	4—5
Po domačih krajih	6
Kaj prinaša slovenska ustava?	7
20 let Gorenja	8
Ali smo Slovenci popotniki?	10
Iz Vač skozi Litijo na Bogenšperk	12
Skopju je pomagal ves svet	14
Pri Mulejevih ni kovačeve kobile	16
Vas, ki se v mesto spreminja	16
Jubilej ljubljanskega lutkovnega gledališča	17
Otroci berite	18
Ivan Dolenc: Alenčica in Matjaž	20
Sobane izpred tisočletij	22
Muzej v Podsmreki	23
Naši pomenki — Kdo lahko pije ljubezen?	24
»Velika ohcet« in druge novice iz Clevelanda	26
Izseljenska srečanja	27
Naši po svetu	28
ZAČASNO NA TUJEM (I)	31
ENGLISH SECTION (II)	31
Filatelija	39
Vaš kotiček, tiskovni sklad	40
Ansambel Gorenjci iz Radovljice	41

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Janez ali John?

»Poročate o raznih obiskih predstav-
nikov slovenskih društev in klubov.
Tako npr. v letošnji drugi številki. Le
zakaj pri imenih navajate angleška
imena in ne slovenska? Le kdo izmed
vaših bralcev doma bo vedel, da je
John Kavčič pravzaprav Janez Kavčič?
Menim, da bi lahko uporabljali samo
slovenska imena in ne poangleška! Te-
ga se držim tudi jaz sam: kakor sta
me starša krstila, tako sem ostal in
se vpisal povsod. Janez sem bil in bom
ostal in ni me sram mojega imena. Pri

delu me seveda kličejo John, a v urad-
nih spisih sem zabeležen le z Janez.
Zato menim, da bi se morali poslužev-
vati samo slovenskih imen!«

Tako nam je pisal naš dolgoletni na-
ročnik, zvesti kranjski Janez. Strinjam
se z njim in ga občudujem v njegovi
narodnostni vztrajnosti, kljub temu pa
upam, da nas bo razumel tudi on. Že
zdavnaj smo se namreč odločili, da
imen ne bomo prevajali. Pisali jih bo-
mo tako, kot jih boste zapisali vi. Nam
je to, končno, popolnoma vseeno, saj
se nam zdi tudi nesmisel zapiranje v
ozke narodnostne okvire. Zdi se mi, da
je huje, kadar si nekdo »potujči« pri-
imek in želi ob prevzemu tujega dr-
žavljanstva popolnoma zabrisati svoje
poreklo. Samo ime ni toliko pomemb-
no, saj si ga večina vzame šele potem,
ko ga tako zaradi lažje izgovorjave
začnejo klicati tujci. Pred nekaj leti
me je v nekem slovenskem listu zbodel
v oči oglas, ženitna ponudba, ko je
slovensko družico iskal »Nemec slo-
venskega porekla«. Kar predstavljam

si tega »Nemca«, ki je takrat morda
živel v Nemčiji komaj nekaj let, iz
bogve kakšne užaljenosti vzel nemško
državljanstvo in temu primerno pri-
krožil tudi svoj slovenski priimek. Vse
to pa seveda ni isto kot spremeniti
Marijo v Mary, Janeza v Johna ali
Jeana, Franceljna v Franka itd.

Kot sem že omenil, bomo v Rodni gru-
di tudi v prihodnje vaša imena pisali
tako, kot jih pišete vi sami. Zdi se mi,
da je tako najbolj prav. In le še ma-
lokdo pri nas doma je, ki bi ne vedel,
da je John pravzaprav Janez in Joe
Jože. Seveda pa s tem ne zavračamo
tistih, ki tako vztrajno uporabljate
svoja domača imena in želite tudi s
tem poudarjati veljavo vašega naroda
in jezika.

Janez, ki nam je pisal to pismo, niti ni
tako osamljen. Kar precej naših Jane-
zov živi tudi v drugih deželah po
svetu. Eden izmed njih, ki živi v Bra-
ziliji in ima tam tudi svojo tovarno,
prodaja skoraj po vsej Južni Ameriki
izdelke pod znamko »Janez«.

na kratko

Moč neuvrščenih

»S svojimi sodelavci sem se pravkar vrnil z zgodovinskega srečanja šefov držav ali vlad 76 držav, na katero so prišli še opazovalci iz raznih drugih dežel in pa predstavniki osvobodilnih gibanj afriških držav, ki še ječijo pod kolonialnim jarmom. Vsi, s katerimi sem se tam pogovarjal, so bili soglasno odločeni, da se njihove države, iz Afrike, Azije in tudi Evrope — res nas je bilo iz Evrope najmanj, toda v prihodnje nas bo več — odločno upro vsem tistim, ki bi hoteli tem državam in narodom vsiliti stare odnose, politiko sile, nasilja in vmešavanja. Odločeni so, da se bojo bojevali za svoje pravice in enakopravnost v svetu, za nove odnose v svetu, ki danes niso dobri. Z eno besedo, iz dneva v dan so se vrstili govori, ki so izražali veliko odločnost in željo po kar najtrdnjši enotnosti in po kar največjem številu tistih, ki težijo k novi, lepši prihodnosti.« Tako je nekaj dni po vrnitvi s četrte konference neuvrščenih dežel v Alžiru, ki je bila v začetku septembra, v svojem govoru v Osijeku med drugim označil to konferenco predsednik Josip Broz Tito.

Jugoslavija in sam predsednik Tito sta na tem srečanju uživala velik ugled, saj je naš predsednik eden izmed pobudnikov tega gibanja, naša država pa je veliko prispevala tudi k pripravi te konference. Sodobni svet gibanja neuvrščenih ne more več prezreti.

Turistični rekordi

Letošnji turistični promet v Jugoslaviji je presegel vse dosedanje rekorde. Po podatkih za vso Jugoslavijo je bilo v prvih letošnjih sedmih mesecih 35,3 milijona nočitev, od tega 17,5 milijona nočitev tujih gostov. Največji delež pri tem ima Hrvaška s 13,538.000 nočitvami — 38 odstotkov več kot lani, na drugem mestu pa je Slovenija z 1,650.000 nočitvami ali 25 odstotkov več kot lani. Na tretjem mestu je Črna gora z več kot milijonom nočitev, na vse druge jugoslovanske republike pa odpade le 6 odstotkov nočitev v Jugoslaviji.

V številnih znanih slovenskih turističnih krajih se je število nočitev tujih gostov povečalo celo za 10 odstotkov, medtem ko je število domačih gostov nazadovalo. Očitno je, da so se domači gostje umikali navalu tujih turistov, prav gotovo pa so bežali tudi pred sorazmerno visokimi cenami v hotelih. Letošnja sezona pa je bila rekordna tudi v številu obiskov naših izseljencev.

JAT prejel priznanje kalifornijskega senata

V prostorih Srbske izseljenske matice v Beogradu je bila 13. julija krajša slovesnost, na kateri je senator George Zenovič v imenu senata Kalifornije podelil predstavnikom Jugo-

Predsednik Josip Broz Tito

V letu 1973 — tudi glede obiskov izseljencev rekordna sezona

Senator George Zenovič izroča priznanje direktorju JAT

slovanskega aerotransporta priznanje za vzpostavitev zračnega mostu med ZDA in Jugoslavijo. V tem priznanju je med drugim poudarjeno, da je JAT z ugodno ceno letalskega potovanja omogočil številnim Američanom obisk Jugoslavije. Prav taka potovanja pa pomagajo pri krepitvi prijateljstva med narodi.

Na slovesnosti ob podelitvi tega priznanja so bili navzoči tudi številni predstavniki zveznih in republiških ustanov ter diplomatski predstavniki.

Letina presežkov in primanjkljajev

Po zadnjih ocenah je letošnja letina kmetijskih pridelkov v Sloveniji zelo dobra. Pridelali smo 16.000 vagonov krompirja več, kot ga bomo potrebovali, dokupiti pa bomo morali kakih 3 do 4 tisoč vagonov jabolk in hrušk, ker v Sloveniji nazaduje pridelovanje sadja. Pomagala nam bodo predvsem jabolka iz Srbije. V Sloveniji imamo še velike možnosti za večjo kmetijsko proizvodnjo, vendar v zadnjem času ostaja vedno več zemlje neobdelane.

Že v avgustu se je začela akcija za ugoden nakup ozimnice za delavce. Pri oblikovanju primernih cen so posredovali tudi sindikati.

Jeseni nov prometni zakon

Znano je, da je odstotek nesreč na jugoslovanskih cestah glede na število motornih vozil med najvišjimi na svetu in da smo prvi v Evropi. Odgovorni prometni in drugi organi že bijejo plat zvona, zato bo nujno treba nekaj ukreniti. Določena rešitev se obeta z novim zakonom o osnovah varnosti prometa na cestah, ki bo predvidoma sprejet letošnjo jesen. Doslej so bili v razpravi že trije osnutki zakona, končno besedilo pa še ni v celoti pripravljeno.

Jugoslavija dvanajsta

Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj je objavila lestvico turističnih držav v Evropi (po deviznem dohodku). Na prvem mestu je Španija, ki je dobila lani od turizma 2.608 milijonov dolarjev, sledijo Italija (2.174), ZR Nemčija (1.854) in Avstrija (1.679). Jugoslavija je deseta z deviznim dohodkom 461 milijonov dolarjev. V svetu je naša država dvanajsta.

Senzacionalni »efektor«

Dva mlada zagrebška delavca Stjepan Poslek in Vlado Perički sta poskušala izdelati napravo, ki bi na avtomobilskem motorju zmanjšala porabo goriva, iznašla pa sta napravo, ki hkrati zmanjšuje tudi onesnaženje zraka. Svojo napravo sta imenovala »efektor«, patent pa

sta odstopila mestni skupnosti Ciglenica v Zagrebu, ki jima je finančno pomagala pri izdelavi. Za odkup pravice do izdelave »efektorja« se je zanimal tudi ameriški poslovni mož našega porekla Tony Majnarič, ki si je napravo v Zagrebu ogledal skupaj z enim najboljših strokovnjakov za patente na svetu Edwinom Oldham iz Acrona, Ohio. Zagrebška izumitelja in lastnik ameriške tovarne »Tony Construction Company« so sklenili pogodbo, ki izumiteljema zagotavlja prvi obrok 10 milijonov dolarjev za odkup patenta in za proizvodnjo v ZDA, drugi obrok — 100 milijonov dolarjev pa bosta izumitelja prejela za uveljavitev efektorjev na svetovnem trgu.

Po zadnjih vesteh pa smo izvedeli, da omenjena pogodba še ni podpisana, ker Američan nima kritja. Za proizvodnjo »efektorja« se zanimajo tudi nekatera domača podjetja.

Počastitev »Janševega leta«

Slovenski čebelarji, ki so se jim pridružili tudi avstrijski, ter čebelarji iz drugih jugoslovanskih republik, iz ZR Nemčije ter Madžarske, so v avgustu v Breznici na Gorenjskem počastili spomin na prvega čebelarskega učitelja na svetu Antona Janšo ob dvestoletnici njegove smrti. To je bila sklepna prireditev »Janševega leta«, ki so ga skupno proglasili slovenski in avstrijski čebelarji.

Ker je Janša deloval na Dunaju in je svoja najznamenitejša dela napisal v nemščini, so ga avstrijski čebelarji do letos imeli izključno za svojega. Letošnje slovesnosti pa so dale edino razumno rešitev: Janša je bil Slovenec, ki je deloval med Avstrijci. Naj omenimo še, da se je slovesnosti v Breznici udeležil tudi prof. dr. Rašad iz Kaira, ki je povedal, da se je siva kranjska čebela uveljavila tudi v Egiptu in da so se tudi oni učili pri Janši.

Dražji avtomobili v Jugoslaviji

Jugoslovanski avtomobili so se v avgustu spet precej podražili. Crvena zastava iz Kragujevca je zvišala cene vsem tipom avtomobilov za 12 odstotkov. Tako znaša cena za zastavo 750 27.204.—din, za zastavo 101 pa 49.319.—din, če jih kupec dvigne v Kragujevcu. Za 16 odstotkov je dvignila cene svojih vozil tovarna CIMOS v Kopru (vozila citroen), podobno pa tudi tovarna avtomobilov v Sarajevu (volswagen).

Idealna ženska — Jugoslovanka

Med 23 tekmovalkami z vsega sveta je na tekmovanju za idealno žensko zmagala Jugoslovanka Bojana Valčič-Simič, 32 let, iz Beograda, po poklicu prevajalka, poročena in mati dveh otrok. Tekmovanje je bilo konec avgusta v

Trebnje na Dolenjskem postaja v zadnjih letih v slovenskem in jugoslovanskem merilu vedno pomembnejše središče likovnih samorastnikov. Letos je že šestič zapovrstjo organiziral tabor likovnih samorastnikov, ki so se ga udeležili najbolj znani slovenski slikarji-samouki. Na sliki: Konrad Peternej, čevljar iz Žirov; Južina (slika je v olju na pleksi steklu)

Foto Janez Zrnc: Dvojčka

Cavtatu, poleg 19 tekmovalk iz Evrope pa so sodelovale še tekmovalke iz Kanade, Egipta, Burme in iz Tajske.

Naš agregat na Islandu

Zagrebško podjetje »Rade Končar« in ljubljanski Litostroj sta pred nedavnim sklenila pogodbo o izdelavi prvega agregata za hidroelektrarno Mjolka na Islandiji. Rade Končar bo izdelal generator z močjo 7.125 megavolt-amperev, Litostroj pa turbino. Vrednost naročila znaša okrog 500.000 dolarjev.

Naložbe v nerazvitih področjih

V dobrih dveh in pol letih od uveljavitve zakona o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji je bilo v gospodarske naložbe na tem področju vloženi več kot milijarda dinarjev, odprtih pa je bilo okrog 3.000 novih delovnih mest. Izredno pripravljenost za kreditiranje naložb v teh krajih so pokazale poslovne banke, podjetja iz razvitih krajev pa brez pomislekov odpirajo obrate v nerazvitih.

Znanstveniki na ladji

Skupina osmih znanstvenikov se je pred nedavnim odpravila na večdnevno znanstveno potovanje po severnem Jadranskem morju, da bi hidrološko, biološko in meteorološko raziskala morje in ugotovila, do katere meje je naše morje že onesnaženo.

S to odpravo so znanstveniki opozorili tudi na šestdesetletnico prve znanstvene ekspedicije na naše morje, ki je bila leta 1913. Sedanja skupina bo tudi primerjala podatke in ugotavljala morebitne razlike, ki so nastale v tem časovnem razdobju.

Poskus ugrabitve letala na Brniku

Številni ameriški rojaki, ki so se v ponedeljek 20. avgusta skupaj z ansamblom bratov Vadnal na letališču Brnik vrkcevali v veliko letalo DC-10 družbe TIA, najbrž niti slutili niso, da so trije mladi avanturisti poskušali ugrabit njihovo letalo. Hitra akcija varnostnih organov in zaradi vse pogostejših ugrabitvev letal po svetu njihova stalna pripravljenost je poskus preprečila in zajela nesojene ugrabitelje. To so bili Ljubljčanin 24-letni Dušan Čirin, 19-letni Milan Gasparini in 21-letni Goran Miše. Računali so, da bodo ugrabljen letalo usmerili v kako južnoameriško ali afriško državo in zanj zahtevali odkupnino v višini milijon dolarjev.

Lahkomiselni Ljubljčanin so pripravili načrt ob branju poročil o številnih ugrabitvah letal po svetu. Sodi jim sodišče v Kranju.

Po domačih krajih

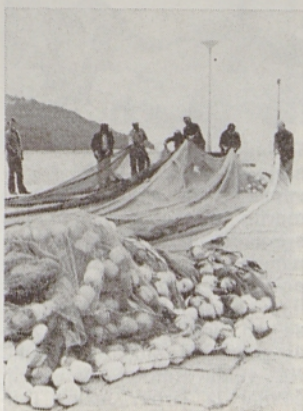
V Velenju je med skoraj štiri tisoč delavci in uslužbenci velenjskega rudnika lignita več kot polovica prostovoljnih darovalcev krvi. Nekateri med njimi so darovali kri že 15-krat in celo večkrat. Rudniški sindikat je letos izročil posebna priznanja in spominska darila 37 krvodajalcem, ki so darovali kri več kakor petnajstkrat.

V Ljubljani so v okviru letošnjega vinskega sejma ustanovili Zvezo prijateljev vina Slovenije. Pobudo zanjo so dali jugoslovanski novinarji, izvedenci za kmetijstvo po javni tribuni na kateri so razpravljali o vinu in alkoholizmu. Zmerno pitje vina, ki naj bi ga skupaj s pivom uvrstili med živila, naj bi bilo eno prvih gesel boja proti alkoholizmu. Poostri bi se morala kontrola nad kvaliteto vin, namesto vina in piva naj bi se pa raje za nekajkrat podražil špirit, ki je največji krivec za razmah alkoholizma pri nas. Predstavniki biotehnične fakultete, tehničnega muzeja iz Bistre pri Vrhniki in Gospodarskega razstavišča so podpisali tudi dogovor o ustanovitvi mednarodnega muzeja domačih in tujih vin v Kostanjevici na Krki. Vinoteko bodo uredili v prenovljenem kostanjeviškem gradu in bo prva, tako široko zasnovana, v Jugoslaviji.

Na Orehku so odprli novo štirirazredno osnovno šolo. Novo šolo so dobili tudi v Trbojah. Otvoritev so združili s praznovanjem krajevnega praznika. Tako so v kranjski občini v zadnjem letu dobili pet novih šol: v Besnici, na Kokrici, v Naklem, na Orehku in v Trbojah.

Na Planini nad Kranjem so kranjski upokojenci dobili nov sodobno urejen Dom za upokojence. Dom ima 109 sob s 122 ležišči. Razen tega ima prostore za strežno osebje in bolničarke, dve bolniški sobi, ambulanto, čajne kuhinje, družabne prostore, čitalnico, šivalnico in razne druge delavnice itd. Gradnja je veljala blizu 19 milijonov dinarjev. Od tega je 12.3 milijona prispevala republiška skupnost invalidskega in pokojninskega zavarovanja.

V Škofji Loki spada Gorenjska predilnica med najbolj uspešna podjetja v občini. Letos so v začetku leta odprli dva nova obrata: plemenilnico in pletilnico blaga. Iz domače preje izdelujejo pleteno tkanino — Loka yersej, ki je na domačem trgu zelo iskana. V plemenilnici obdelajo tkanino, da postane odporna proti mečkanju in dobi lep lesk. V tem obratu plemenitijo tudi tkanine drugih tovarn. Drug nov in zelo iskan izdelek te tovarne so pletene tkanine, ki jih izdelujejo iz novih mešanic volne in sintetičnih vlaken. Najbolj pa gredo v denar izdelki iz bombaža. V prvem letošnjem polletju je tovarna ustvarila 22 milijonov

Janez Klemenčič: Ribiči

Preurejeni hotel »Polzevo« pri Višnji gori

V središču Ormoža — mesto slavi letos 700-letnico obstoja

Ob 70-letnici poroke

dinarjev dohodka, za sklade pa so namenili 14.8 milijona.

V Breznici pod Stolom, rojstnem kraju svetovno znanega čebelarja Antona Janše, so se ob dvestoletnici njegove smrti zbrali predstavniki čebelarskih organizacij od doma in drugod. Prišli so čebelarji iz Avstrije, Italije, Zahodne Nemčije, Madžarske in celo iz daljnega Egipta ter zastopniki mednarodne organizacije čebelarskih združenj »Apimondia«. V Jugoslaviji je ob tej priložnosti izšla tudi posebna poštna znamka.

Od Gračnice do Cirkuš vodi 3200 metrov dolga nova cesta, ki so jo s prostovoljnim delom zgradile mladinske delovne brigade in pripadniki naše vojske. Ta nova cesta ima zelo velik pomen za deset kozjanskih vasi, ki so bile doslej takorekoč odrezane od sveta. Ob svečani otvoritvi so prerezali trak najboljši brigadirji. Prihodnje leto bo prišlo na Kozjansko spet več tisoč mladincev in mladink iz vse Jugoslavije, ki bodo nadaljevali z začetim delom ter pomagali tudi pri urejanju spominskega parka v Kumrovcu.

V Oneku pri Kočevju živi osemletni fantič, na katerega so vsi ponosni. To je Mladen Klarič, ki se je lani, ko sta bila s starejšim bratom v gozdu in je tam brata napadla medvedka, z golimi rokami spoprijel z njo in rešil bratu življenje. Vsak drug na njegovem mestu bi prav gotovo pobegnil, a mali pogumni Mladen je, ko je medvedka napadla brata in ga onesvestila, skočil proti njej in jo tepel s palico ter vlekel nezvestnega brata proti domu. A že zunaj gozda, ju je medvedka spet napadla. Tedaj se je je Mladen lotil z golimi rokami: tolkel jo je in vlekel za kožuh, da je končno pobegnila. Kasneje je hudo medvedko uplenil lovec Ivan Grajš. Mladi Mladen pa je upravičeno postal junak in pol. Letos je jugoslovanski zmagovalac v mednarodnem natečaju »Plus ultra«, v katerem sodeluje šestnajst držav Evrope, Azije in Amerike.

V Studorju v Bohinju sta Jakob Sušteršič in njegova žena Jožefa, rojena Sartori, doma iz Radovljice, 2. februarja letos praznovala častljivi jubilej — železno poroko (70-letnico poroke). Poročila sta se na svečnico leta 1903. Jakob je bil rojen 24. julija 1876 in je torej zdaj že v 98. letu starosti, njegova žena Jožefa pa 19. marca 1880 in je zdaj v 94. letu starosti. On je bil krojač, ona gospodinja. Najprej sta živela v Mošnjah, potem na Črnicu (pri Brezjah), zdaj pa živita pri svoji hčerki Ceciliji v Studorju v Bohinju.

Samo en dedič

Zanimanje in različna mnenja, kakšna naj bo nova slovenska zemljiška zakonodaja, predvsem koliko zemlje lahko imajo kmetje in koliko ostali ter kdo bo sploh lahko dedoval kmečko gospodarstvo, je bilo precejšnje. Po široki javni razpravi, ki je bila zelo živahna posebno na vasi, so poslanci republiške skupščine, na zadnji seji pred parlamentarnimi počitnicami, sprejeli zakon o kmetijskih zemljiščih ter zakon o dedovanju kmetijskih zemljišč in kmetij. Nova zakona naj bi predvsem zavarovala in ohranila obdelovalno zemljo ter gozdove, zagotovila smotrno pridelovanje in izkoriščanje zemljišč ter preprečila še nadaljnjo drobitev kmetij.

Kdo je kmet

Zakon o kmetijskih zemljiščih, ki v posameznih poglavjih med drugim obravnava varstvo, promet in zakup kmetijskih zemljišč, zemljiški maksimum, kmetijske zemljiške sklade v občinah, agrarne operacije (arondacijo — zaokrožitev, komasacijo — zložitev in ponovno razdelitev zemlje med lastnike oziroma uporabnike, in druge posege v urejanje in rabo obdelovalne zemlje) ter skupne pašnike, že v temeljnih določbah prinaša pomembno novost. Opredeljuje namreč, kdo je in kdo ni kmet, kar je bistveno za določanje zemljiškega maksimuma.

Po zakonu se za kmeta šteje občan, ki z osebnim delom, torej sam, obdeluje kmetijsko zemljišče, stalno živi v kraju, kjer je to zemljišče ali njegov del in s kmetijsko dejavnostjo redno ustvarja pomemben dohodek. Kmetje imajo lahko še druge vire dohodkov kot na primer pokojnino, dohodke iz delovnega razmerja ali zaslužek od obrtne dejavnosti, bese-dilo zakona le zahteva, da mora biti dohodek takšen, da ima delo v kmetijstvu značaj gospodarske dejavnosti. Zakon med kmete uvršča tudi občane, katerih družinski člani izpolnjujejo pogoje, ki smo jih našli. Sicer pa lahko pristojni občinski organ z odločbo ugotovi, da so kmetje tudi tisti, ki stalno ne živijo v kraju, kjer imajo kmetijska zemljišča, izpolnjevati pa morajo vse druge pogoje. Zemljiški maksimum je za kmete ostal v glavnem enak kot doslej. Posamezno kmečko gospodarstvo ima tudi po novem zakonu lahko največ 10 ha obdelovalne zemlje, skupna površina kmetijskih in gozdnih zemljišč pa ne sme presegati 45 ha. Višji maksimum, 20 ha obdelovalne zemlje na gospodarstvo, določbe zakona dovoljujejo v gorskih in hri-

bovitih predelih pod pogojem, da sta vsaj dve tretjini teh zemljišč travniki. V gorska in hribovita območja sodijo vsi tisti predeli, ki so nad 600 metrov nadmorske višine, določajo pa se tudi po talnih in klimatskih pogojih ter nagibu zemljišč.

Le 1 ha zemlje

Za občane, ki jih zakon o kmetijskih zemljiščih ne uvršča med kmete, pa so precej omejene možnosti za lastništvo obdelovalne zemlje in gozdov. V ravninskih predelih sme imeti občan, ki po določbah tega zakona ni kmet, v lasti v ravninskih predelih največ 1 ha kmetijskih in gozdnih zemljišč skupaj, od tega največ 0,5 ha gozda in 0,5 ha vinograda. V gorskih in hribovitih predelih pa smejo imeti nekmetje največ 3 ha skupnih površin, od tega največ 0,5 ha gozda in 0,5 ha vinograda.

V prehodnih in končnih določbah zakona je predpisano, da morajo občani prilagoditi obseg svojih zemljišč določbam novega zakona v prihodnjih petih letih. V enem letu pa so dolžni vsi tisti, ki imajo več zemlje kot dovoljujejo zemljiški maksimum, prijaviti vsa kmetijska zemljišča pristojnemu občinskemu upravnemu organu. Posebej je določeno, da so dolžni občani, ki ne prilagodijo obsega kmetijskih zemljišč, na zahtevo kmetijske zemljiške skupnosti, ki jo tudi uvaja zakon, kmetijske ali gozdno-gospodarske organizacije, vsak čas prodati po svoji izbiri višek zemlje, in sicer po ceni, kakor jo določajo predpisi o razlastitvi.

Zakon o dedovanju kmetijskih zemljišč in kmetij ureja poseben način dedovanja, s katerim omejuje prehod zemlje v last tistih, ki je ne obdelujejo. Predvsem želi preprečiti drobitev zasebnih kmetijskih gospodarstev ter omogočiti prevzem kmetij pod pogoji, ki dediča preveč ne obremenjujejo.

V Turnišču je bil 11. avgusta drugi letošnji prekmurski izseljenski piknik, ki ga je obiskalo veliko število izseljencev, ki so bili na obisku. Na sliki: izseljenci so poskusili tudi prekmurske specialitete. V ospredju naša zastopnica Kristina Pugelj iz Milwauke, ZDA.

Za Slovenijo je značilna drobna vaška posest, saj je 80 odstotkov kmetijskih obdelovalnih zemljišč v zasebni lasti. Še leta 1947 je bilo v republiki 156.000 kmetij, od tega 26.000 delavsko-kmečkih, 1960. leta pa se je število kmetijskih gospodarstev povečalo na 184.000 (84.000 je bilo delavsko-kmečkih), kar pomeni, da se je tudi zmanjševala velikost zasebnih kmetij. Poprečno je imela leta 1960 vsaka kmetija 6,8 ha zemljišč, od tega 2,5 ha obdelovalne zemlje, v letu 1969 pa je bila poprečna kmetija velika le še 6,2 ha.

Omejeno dedovanje

Prav zaradi teh razlogov zakon predvsem ščiti kmetijske proizvajalce, saj je bilo dedovanje edini krivec za drobitev zasebnih kmetijskih zemljišč. Predpisuje, da kmetijo deduje praviloma samo en dedič, ki mora imeti namen obdelovati kmetijsko zemljišče z osebnim delom. Pravice drugih dedičev se spremenijo v terjatve proti dediču — prevzemniku kmetije, pri čemer pa ni bistveno ali je edini vir njegovih dohodkov kmetijska proizvodnja. Krog dedičev, ki imajo pravico do dednih deležev, določbe zakona omejujejo samo na zapustnikove otroke in posvojence, njegovega zakonca in starše. Vsi dedni deleži so zmanjšani na nujne deleže, vendar zakon dovoljuje zaradi posebnih razlogov zmanjšanje ali povečanje teh deležev. V primerih, ko ni dedičev, ki bi izpolnjevali pogoje za prevzem kmetij, se najprej poišče ustrezni prevzemnik, če tega ni, postane kmetijsko obdelovalno zemljišče družbena lastnina, če se temu ne odpove kmetijska zemljiška skupnost.

Kmetije, ki jih bo mogoče dedovati samo pod temi posebnimi pogoji, bodo določile občinske skupščine na predlog skupnosti obdelovalcev kmetijskih zemljišč v občini. Posebej pa zakon omejuje zapustnikovo voljo v primerih, ko dedič, ki ima pravico do dednega deleža, ni preživel zapustnika ali mu dal potrebno pomoč in je za zapustnika skrbela družba. V teh primerih postane kmetijska družbena lastnina, dediči pa bodo dobili odškodnino po predpisih o razlastitvi.

Alenka Leskovic

20 let GORENJA

Dvajset let je poteklo, odkar je skupina 11 delavcev začela v vasi Gorenje s svojo proizvodnjo. Danes dobivamo iz podjetja Gorenje že naslednje informacije: »Iz skromne zasnove je Gorenje nastalo pravi gigant ne le za jugoslovanske pojme, pač pa tudi za evropske. Zaposlenih imamo več kot 10.000 delavcev, v obliki kooperacije ter poslovno tehničnega sodelovanja pa povezuje to podjetje še 20.000 delavcev. Proizvode Gorenja najdemo skoraj v vsakem drugem jugoslovanskem gospodinjstvu (v več kot 2,5 milijona gospodinjstev), nad milijon proizvodov pa v gospodinjstvih Evrope, Amerike, Afrike, Azije in Avstralije. Letošnji bruto produkt Gorenja bo ob 10.936 zaposlenih znašal 3 milijarde 565 milijonov dinarjev, intenzivna rast pa je predvidena tudi v naslednjem srednjeročnem planu, saj se bo 1978. leta ob 12.322 zaposlenih bruto produkt izražen v dinarjih povečal kar za 3,2-krat v primerjavi z letošnjim letom.«

Le redkokje v Jugoslaviji lahko najdemo še tako izrazit primer samorastniškega in intenzivnega razvoja, kot ga je doživljal kolektiv Gorenja. To podjetje je razstlo s skoraj neverjetno naglico, vendar ekonomsko smiselno in spremljevalec njegovega razvoja lahko brez dvoma potrdi, da so zelo pomembna poanta v tem razvoju nenehni juriši pri osvajanju tržišča, pri taki izbiri proizvodnih programov, s katerimi Gorenje spreminja včerajšnje navade in način življenja, razbremenjuje delovnega človeka in ga postavlja v ospredje. Vsa ta gibanja nenazadnje omogoča tudi združitev mladosti in tradicije v Gorenju in njihov juriš je tudi stalno poglobljanje samoupravnih odnosov, kar se zrcali v intenzivnem izvajanju ustavnih dopolnil, spreminjanju mezdne miselnosti v podjetju in graditvi novih na rešničnem samoupravljanju temelječih odnosih. Težko bi lahko podali z besedami in številkami vse te procese, vendar pa je prav gotovo resnica, da je Gorenje z razvojem lastne tehnologije, sodobnih marketing prijemov pri uveljavljanju svojih izdelkov na tržišču ter takim razvojem samoupravljanja prispevalo pomemben delež pri razvoju proizvajalnih sil v naši družbi. Bilo je namreč eden izmed prvih otrok našega gospodarstva, ki so samoiniciativno nastali že po sprejemu samoupravljanja v naši družbi in se iz nedonošenčka razvili v zrelega moža, ki je kljub mladosti doseglo neprimerno več v življenju kot pa starejša podjetja.

Pravzaprav lahko trdimo, da je razvoj Gorenja vseskozi identičen z razvojem jugoslovanskega gospodarstva in samoupravnih družbenih odnosov. Indeksi razvoja so neprimerno višji kot pa pri gospodarstvu kot celoti in to nam tudi potrjuje kako pomembno je za neko delovno organizacijo, če je njen motor razvoja življenjski optimizem, delavnost in prilagodljivost kolektiva. Oglejmo si nekaj števil, ki zelo jasno ponazarjajo ekspanzivno rast podjetja: 1953. leta je bilo zaposlenih 11 ljudi, ki so ustvarili 8,5 milijonov starih dinarjev celotnega dohodka; 1960. leta je le-ta znašal 616 milijonov starih dinarjev ob 223 zaposlenih in 1972 je 8.573-članski kolektiv ustvaril skoraj 277 milijard starih dinarjev, v letošnjem letu pa bo po predvidevanjih 10.936 zaposlenih, ki bodo proizvedli za 356,5 milijarde starih dinarjev izdelkov. Uspehi intenzivnega razvoja zgovorno kažejo zdravo in racionalno samoupravno politiko podjetja, katerega načelo je ustvarjati in deliti in v okviru delitve vračati ustvarjena sredstva proizvodnji, kar pomeni z drugimi besedami — misliti na bodočnost. Rezultat takšne politike je podjetje z najbolj razvito in tudi najbolj popolno proizvodnjo bele tehnike v Jugoslaviji, ki pa si vse bolj krči pot tudi na tuja tržišča po vsem svetu.

Koncept razvoja Gorenja temelji na diverzifikaciji domačega in tujega tržišča, kar vpliva na diverzifikacijo proizvodnega programa. Taka zasnova je izoblikovala tudi razvojne programe Gorenja na področju bele tehnike z bogatim izvorom aparatov za gospodinjstvo, zabavno elektroniko s televizijo in akustiko, zeleno tehniko za razvoj vaškega gospodinjstva, proizvodnjo pogonskih motorjev in agregatov in v zadnjem času vse bolj uveljavljajoče se proizvodnje montažnih hiš. Taka zasnova je zahtevala tudi organizacijo različnih tehnoloških nivojev, na katerih sloni ta proizvodnja in kar je še bolj pomembno, tudi tako delitev dela, specializacijo in kooperacijo, ki omogoča optimalne rezultate in ob tem v največji meri izkoriščanje domačih surovinskih potencialov. Kar 90 odstotkov potrebnih surovin in reprodukcijskega materiala dobivajo doma, kar je tudi dokaz take stabilizacijske usmerjenosti Gorenja, ki se zaveda, da je predvsem z izkoristitvijo domačih proizvodnih, tehnoloških in znanstvenih potencialov možno realizirati reforme in stabilizacijske principe in predvsem domače sposobnosti in delo uveljavljati v mednarodni delitvi dela.

Enakopravna vključitev v mednarodno delitev dela je bila prav gotovo pogojena tudi z močno specializacijo v okviru Gorenja in tudi njegovih kooperantov, kar omogoča velike serije proizvodnje. Z nenehnim vlaganjem v novo tehnologijo in izboljševanjem organizacije dela pa se je zelo hitro povečevala tudi storilnost, kot najpomembnejše merilo po-

slovnosti. V letu 1970 je ustvarjena proizvodnja na zaposlenega znašala 200.000 novih dinarjev, v letošnjem letu 320.000 in v letu 1978 bo znašala proizvodnja na zaposlenega 510.000 novih dinarjev, to pa velja tudi za podatke, ki ponazarjajo družbeni proizvod.

Taka usmeritev je omogočila Gorenju da znaša danes njegov delež proizvodnje bele tehnike od celotne jugoslovanske proizvodnje 49 odstotkov, elektromotorjev, ki jih proizvaja Gorenje-Sever 50 odstotkov, toda to velja le kot povprečje, saj je Gorenje pri nekaterih proizvodih iz področja veletehnike doseglo od celotne jugoslovanske proizvodnje pri pralnih strojih npr. kar 85 odstotkov, pri električnih štedilnikih 70 odstotkov itd.

Enako razvojno pot lahko beležimo tudi na področju izvoza, kar je pogojevala Gorenju pravočasna in kvalitetna vključitev tega podjetja v mednarodno delitev dela. V letu 1970 je Gorenje izvozilo za 20,5 milijona dolarjev svojih izdelkov, kar je takrat predstavljalo od celotne realizacije 16,2 odstotka, za leto 1978 pa predvidevajo 274 milijonov dolarjev ali 40 odstotkov realizacije. Ob tem pa je bistveno poudariti, da je enako gibanje izvoza značilno tudi za njihove kooperante.

Vsi do sedaj imenovani podatki ponazarjajo predvsem podjetniško rast Gorenja, vendar pa ob tem interesu v podjetju skorajda nikdar niso pozabili tudi na osebni in družbeni standard zaposlenih. Res je, da se dober gospodar tudi pri delitvi osebnih dohodkov racionalno obnaša in želi speljati predvsem takšen sistem nagrajevanja, ki bo stimulativen za čim večji krog zaposlenih. Kljub izredno dobrim, lahko rečemo celo vrhunskim poslovnim rezultatom, ki jih dosegajo v Gorenju pa njihovi osebni dohodki sicer stalno rastejo, vendar ne tako skokovito kot bruto produkt. V povprečju so znašali v lanskem letu 1760 dinarjev mesečno, kar je za 10 odstotkov manj kot je slovensko povprečje. Kajti potrebno je misliti na še večji razvoj in izboljšave v proizvodnji ter deliti osebne dohodke v skladu z možnostmi. Smernice gospodarske resolucije za letošnje leto predvidevajo manjšo rast osebnih dohodkov, kot pa rast družbenega bruto produkta, vendar so v Gorenju ne glede na to že prej imeli tako politiko nagrajevanja, kar je tudi opazno iz deleža mase osebnih dohodkov v skupnem dohodku, ki nenehno pada. 1964. leta je znašala 13, odstotkov, v letu 1970 8,93 odstotka in v lanskem letu 8,90 odstotka. Posebno pozornost pa posvečajo v Gorenju večanju stanovanjskega sklada zaposlenih. Trenutno ima podjetje 715 stanovanj, vendar pa je od leta 1966 omogočilo svojim delavcem najemanje kreditov za individualno gradnjo in to v skupnem znesku 16,203.000 dinarjev.

Le malokdo še ne pozna Velenja, ki je novo mesto nastalo po osvoboditvi iz majhne vasi. Bistven prispevek pri celotni organizaciji izgradnje restavracij, učnovzgojnih zmogljivosti, rekreacijskega centra, bolnišnic, cest itd. so dale ravno tiste delovne organizacije, ki imajo svoj sedež v Velenju. Od leta 1966 je kolektiv Gorenja vložil 29.897.000 dinarjev za večanje zmogljivosti splošnega standarda v Velenju, samo za bolnišnico, ceste in šole pa 21.401.000 dinarjev. S srednjeročnim razvojem so predvidena še večja sredstva, prav posebej pa bodo posvetili pozornost vlaganju v modernizacijo delovnih mest v tovarnah ter ustvarjanju optimalnih pogojev za delo. Na osnovi naslednjih podatkov lahko vidimo dosedanje naložbe v opremo na zaposlenega, kakor tudi predvideno rast teh investicij.

1. ZDRUŽENO PODJETJE »GORENJE« — V DRUŽBI NAJVEČJIH PROIZVODNIH ORGANIZACIJ V JUGOSLAVIJI

Leto 1969 —	619 milijonov N din	— 41. mesto
Leto 1970 —	960 milijonov N din	— 32. mesto
Leto 1971 —	1.636 milijonov N din	— 23. mesto
Leto 1972 —	2.268 milijonov N din	

2. RAST CELOTNEGA DOHODKA ZDRUŽENEGA PODJETJA »GORENJE«

Leto	Celotni dohodek (milijoni N din)	Povprečno zaposleni
1953	0,08	11
1960	6	223
1963	27	559
1965	63	732
1968	340	1.369
1969	620	2.061
1970	960	4.622
1971	1.636	6.866
1972	2.268	8.639

4. OCENA ZAPOSLENOSTI:

	1972	1975	1978
V kooperantski industriji usmerjeni v »Gorenje«	10.900	20.900	33.400
Združeno podjetje »Gorenje«	8.537	11.502	14.960
Skupaj	19.437	32.402	48.360

7. STRUKTURE V UDELEŽBI IN DELITVI CELOTNEGA DOHODKA V ZP »GORENJE«

Leto	Udeležba dohodka %	Udeležba izvoza %	Delitev dohodka na sklade — X %
1953		0	
1960	21,2	0	42,2
1963	31,8	2,75	50,4
1965	23,6	6,21	37,2
1968	26,6	4,37	63,0
1969	19,8	6,68	47,7
1970	18,9	8,44	27,4
1971	19,3	14,17	33,7
1972	20,8	16,20	32,9

X — 100 % = dohodek, kot vsota osebnih dohodkov in skladov

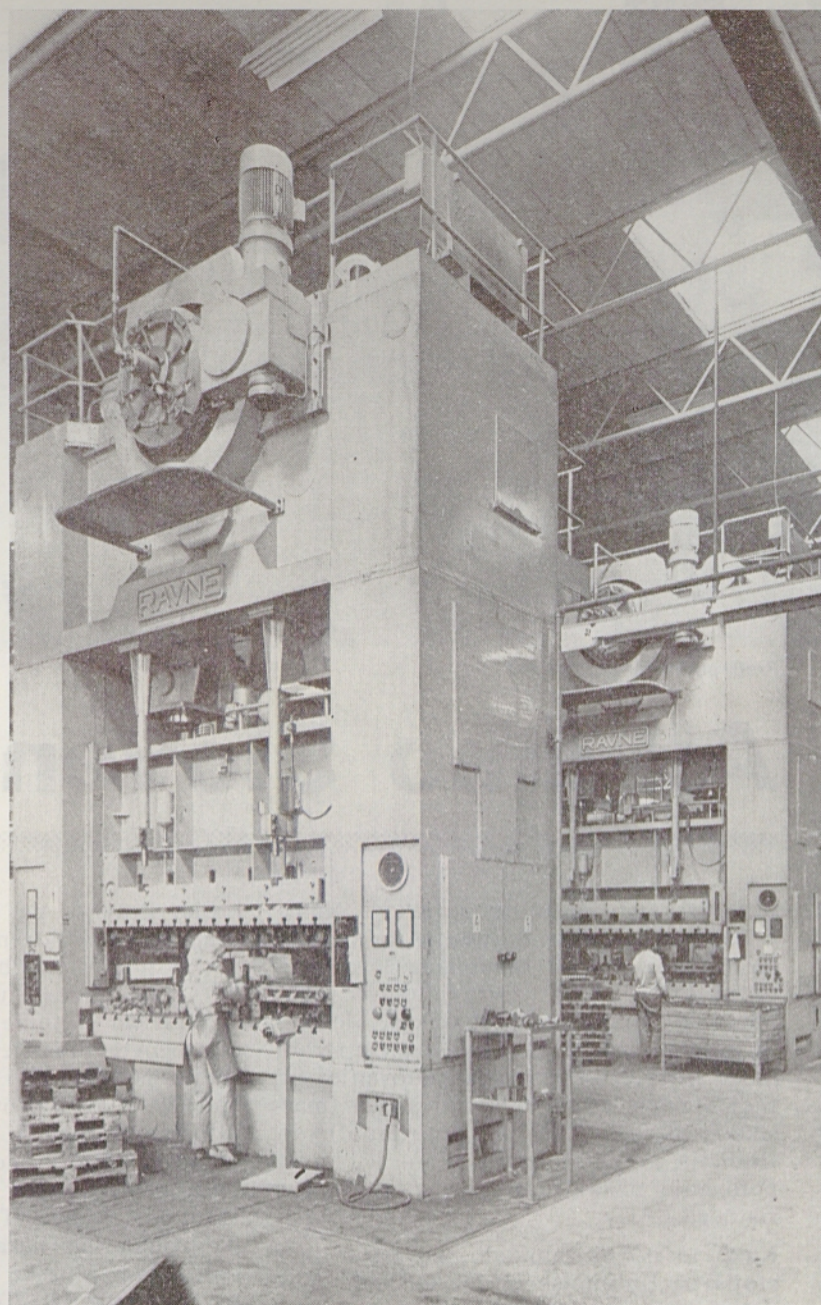
Prav te naložbe so tudi poročstvo in dokaz, kako pomembno je ustvarjanje normalnih pogojev za življenje in delo za vsakega člana kolektiva in tudi dokaz povezovanja interesov delovnih ljudi v skupnem cilju: več ustvarjati, bolj kakovostno ustvarjati ter boljše in lepše živeti. Hkrati pa se ob takih investicijah in odločitvah za njih razvijajo taki odnosi, ki upoštevajo pravilno razmerje med rastjo osebnega in družbenega standarda in nenazadnje občutek pripadnosti nekemu kolektivu, ki je zmožen vse zavore na svoji poti skupno odpraviti ter si ustvarjati dobre pogoje za življenje.

Proces povezovanja v našem gospodarstvu je postal dejansko zelo intenziven po sprejemu ustavnih dopolnil, predvsem pa delavskih ustavnih dopolnil, ki na novo regulirajo odnose v organizaciji združenega dela. Napredne delovne organizacije so že pred tem pristopile k povezovanju, saj je v centralizaciji znanja in sredstev, vendar pa ob decentraliziranem odločanju o njih najlažje osvajati tržišča, izpopolnjevati tehnologijo ter organizirati poslovanje v skladu z najmodernejšimi načeli. Med take delovne organizacije sodi tudi združeno podjetje Gorenje, ki ga danes sestavljajo Gorenje iz Velenja, Gorenje-Sever iz Sušice, Gorenje-Muta iz Mute ob Dravi, Gorenje-Lesna iz Šoštana, Gorenje-Fecro iz Slovenjgradca in Gorenje-Elrad iz Gornje Radgone.

3. DELEŽI ORGANIZACIJ ZDRUŽENEGA DELA V CELOTNEM DOHODKU PODJETJA »GORENJE«

Leto	TGO »Gorenje«	Sever	Muta	Fecro	Lesna	Elrad	ZP »Gorenje«
Realizacija:							
1969	620	(90)					620
1970	796	164	(56)				960
1971	1.306	246	84	(27)	(36)		1.636
1972	1.790	322	111	24	20	(50)	2.268
Plan:							
1973	2.695	512	162	71	28	96	3.564
1978	8.630	983	1.270	285	125	500	11.793

Odnosi v združenem podjetju temeljijo na ustavnih dopolnilih in so s samoupravnim sporazumom urejeni tako, da je vsaka temeljna organizacija združenega dela pravna oseba, ki posluje s polno odgovornostjo za ekonomičnost, rentabilnost in delitev dohodka. Na ravni združenega podjetja, kjer je najvišji organ skupščina pa med seboj usklajujejo razvojno politiko, politiko proizvodnih programov, izvoza in

Velika stiskalnica za oblikovanje pločevine v tovarni »Gorenje«

uvoza, organizacije dela, združujejo sredstva za skupne sklade in skupne akcije.

Novi samoupravni temelji, na katerih je zgrajeno združeno podjetje Gorenje, kakor tudi dosedanja tradicija so prav gotovo zelo dobra osnova za še večji razmah tega podjetja in hkrati tudi zagotovilo, kar pa je dokazala že tudi dosedanja praksa, da je Gorenje, kljub nestabilnim gospodarskim pogojem in tudi vedno ne najboljši dorečenosti instrumentarija ekonomske politike stabilna delovna organizacija, z jasnimi cilji in hotenji.

Ta prikaz o Gorenju je seveda nepopoln, saj ne prikazuje vsega življenja in tudi ne v zadostni meri utripa, s katerim živi naš jugoslovanski gigant, na katerega smo lahko ponosni. Sicer pa je v enem zapisu to tudi nemogoče obdelati, vendar pa upamo, da je za bralca interesanten, ker prikazuje razvoj podjetja, ki je presenetljiv in zavidanja vreden.

20 let GORENJA

Pred potovanjem...

mora vedno povedati tudi kakšno bo vreme v sosednjih pokrajinah Italije in Avstrije. Slovenci poznajo Koroško in malo jih je, ki se ne bi bodisi z avtobusom ali z avtom peljali na Gosposvet-sko polje in na visoki prelaz pod Velikim Klekom (Grossglockner). Prav tako se slovenski popotniki srečujejo domala na vsakem koraku na prelazih v Dolomitih; znanci se na primer pogovarjajo o gostilnah v Cortini d'Ampezzo, kakor o gostilnah v stari Ljubljani.

Če bi si radi v miru in brez pozdravljanj vseh mogočih znancev ogledali Benetke, potem pojdite tja med tednom. Potovalne agencije prireajo tja izlete domala vsako nedeljo že za nekaj starih tisočakov.

Slovenski avtomobilisti (po statistiki naj bi imel že vsak osmi Slovenec osebni avto) so izbirčni kar zadeva ceste. Bolj malo jih je, ki jim je vseeno, kakšno je cestišče. Zato se silno radi zapodijo po

Ali smo Slovenci popotniki?

Slovenci smo narod popotnikov. Nihče v Jugoslaviji toliko ne potuje kakor ravnobivalci naše republike. Seveda za to ni kriva samo »žilica«, temveč tudi marsikaj drugega; že sama lega Slovenije je taka, da nas kar vleče na vse strani in se hitreje odločimo za potovanje; pa tudi denarja se nam ne zdi škoda (marsikdo varčuje prav za potovanja!); in tradicija — stara, prastara — je, da je potovanje nekaj dobrega, lepega in koristnega.

Kako te ne bi zamikalo, ko na primer stojiš na ljubljanskem železniškem kolodvoru in opazuješ mednarodne vlake, ki so namenjeni v vse vetrove. Ob ljubljanske kolodvorske perone se »drgnejo« vagoni, ki pridejo iz Londona in so namenjeni v Istanbul; vagoni, ki so zapustili Moskvo, da bi jim bil cilj Rim.

Tako je bilo od nekdaj! Od tovarnih poti do poštnih kočij in naprej do vlakov ter avtomobilov. Večina popotnikov ki hoče iz Panonske nižine v Italijo, skoraj mora skozi Slovenijo; in večina popotnikov, ki prihaja čez Alpe in je namenjena na Jadran ali naprej na Balkan, prav tako ne more »spregledati« Slovenije. Če pa živiš v takem prometnem direndaju, ni nič čudnega, če te venomer kam vleče...

Ekspres iz Pomurja v Koper

Slovenci potujejo veliko že po sami Sloveniji. Dolge kolone avtomobilov in avtobusov ter celo polni vlaki zapuščajo ob sobotah in nedeljah večja mesta ter se usmerjajo na podeželje in v izletniške

kraje. Pravijo, da so lansko leto vlaki prepeljali po Sloveniji domala 19 milijonov potnikov, avtobusi pa precej več — 140 milijonov (vendar večji del le-teh odpade na potnike v mestnem in primestnem avtobusnem prometu).

Danes po Sloveniji vozi sem ter tja že nad 2000 avtobusov. Imamo tudi take avtobusne proge, ki prevažajo potnike na tako imenovanih dolgih progah, na primer iz Lendave v Piran in iz Rateče-Planica v Vinico. Tudi vlaki vozijo zdaj na primer kar naravnost — brez prese-danja — iz Murske Sobote v Koper (»Pomurje ekspres«). Toda pustimo to »domače prevažanje« in pogledimo, kako je s potovanji izven meja domače republike. Na jugoslovanskih cestah in kolodvorih srečamo precej Slovencev, vendar ne toliko, da bi lahko rekli, da jih je »res veliko«. Slovenci največ potujejo ob obali Jadrana in do tja skozi Bosno; v Srbijo in Makedonijo pa se ne podajajo preradi, čeprav jih vleče; boje se slabih cest, neugodnih železniških zvez ter negotovosti okrog vedno prezasedenih hotelov. Prav letos se mnoge slovenske potovalne agencije zavzemajo, da bi Slovence spet začele odkrivati — Jugoslavijo. V programih so avtobusni izleti po Bosni in Črni gori ter do daljnih in prelepih srbskih ter makedonskih srednjeveških samostanov.

V Benetkah srečaš znanca!

Veliko slovenskih popotnikov pa dobro pozna svojo bližnjo okolico onstran meje. Ko radio Ljubljana poroča o vremenu,

italijanskih avto cestah mimo Benetk proti Padovi, Bologni, Milanu, Firenzam in Rimu. Če se peljete po sloviti »Sončni cesti« čez italijanske Apenine v Rim, ste lahko prepričani, da je obcestna gostilna, pred katero je parkiran avto s slovensko registracijo, dobra in — poceni.

Zaljubljeni v San Marino?

Toliko slovenskih izletnikov je v zadnjih desetih letih romalo v San Marino, da tam že paglavci, kaj šele prodajalci spominkov, vedo kaj pomenijo registracije LJ, KP in GO. Veliko več slovenskih izletnikov je na primer v zadnjem času obiskalo San Marino, kakor pa na primer čudovite slovenske Djekše na »strehi« Koroške ali kaj podobnega onstran Sotle ali Kolpe.

Zelo so v modi avtobusni izleti po Alpah, ko potniki obišejo Tirolsko, Švico in severno Italijo. Tudi izleti na Češko, v dežele Beneluksa in v Francijo niso bili nobena redkost. Tisoči Slovencev so se že peljali tja z avtobusi, vlaki in z lastnimi avtomobili.

Zadnji čas pa so slovenski popotniki postali malce razvajeni. Da bi se peljali z vlakom ali z avtobusom v Pariz ali London? Kaj še, če pa je na voljo letalo in to kar iz Ljubljane, z domačega Brnika! Na sporedu potovalnih agencij je več krajših izletov, takorekoč skokov, v evropske metropole. Z avtobusi, tako pravijo v šali agencije, potujejo le še tisti, ki se boje letenja in — ki imajo preveč časa.

»Letalski mostovi« v Atene, Madrid in Moskvo

Letalski popotniki iz Slovenije so v nekaj zadnjih letih, predvsem pa letos in lani, »odkrili« zlasti Sovjetsko zvezo ter Grčijo in Španijo. Z brniškega letališča pogosto vzletajo letala neposredno proti Atenam, Malagi, Madridu, proti Palmi na Balearskih otokih ter v Moskvo in Leninograd.

Potem pa gre človeku kar na smeh, ko posluša na cesti ali v avtobusu pogovore, kako so se eni vozili s čolnom po leningrajski Nevi, drugi pa po Blejskem jezeru; eni so se navduševali nad »ptičjo« panoramo Pirenejev, drugi pa so splezali na domači Jalovec...

V bližnji prihodnosti se odpirajo še novi »letalski mostovi«; na sporedu so predvsem redni letalski »skoki« iz Ljubljane v Carigrad in Tunis, pa tudi v samo srce skrivnostne sovjetske srednje Azije in do čudovitega sibirskega Bajkalskega jezera; na sever Norveške, v Islandijo in Kanado, v ZDA ter v Afriko (izleti v Kenijo so postali že skoraj tradicionalni). Ko je domače letalo odšlo po našo ekspedicijo, ki se je lani vračala s himalajskih vrhov, je številne prazne sedeže zasedlo veliko slovenskih izletnikov, ki so hoteli videti najvišjo goro sveta, pa čeprav je bila cena izleta kar dobro popoprana.

Potujejo petični in nepetični

Kje Slovenci jemljejo denar za svoja potovanja? Nekateri, ki ga imajo dovolj, pogosto vložijo denar v potovanja, namesto v kaj drugega. Mnogi pa varčujejo ali pa se odločajo za potovanja, ki jih je moč plačevati v obrokih. Nič nenavadnega ni, če se na primer velikega potovanja z letalom čez Island v ZDA in čez Bahamsko otočje domov udeležita hkrati obrtnik, ki mu ne primanjkuje denarja in delavka iz tovarne, ki si je denar izposodila in ga privarčevala, ker kratkotalo — hoče videti Ameriko.

Prav zaradi vsega tega lahko v Sloveniji deluje toliko potovalnih agencij; nekateri pravijo, da jih je celo preveč. Razen domačih, več ali manj uspešno »napadajo« Slovence tudi agencije iz Zagreba, Beograda in Dubrovnika. Kakor kaže je za vse dovolj dela. Toda, vsi povedo, da so Slovenci vedno natančnejši in zahtevnejši popotniki. Nič več ne vprašujejo le po potovanjih, ki so predvsem poceni. Ljudje pač vedo, da je navadno v nizki ceni skrita tudi kaka past — slaba ali pomanjkljiva postrežba, neudoben hotel ali prenaporna vožnja.

Drago Kralj

Dva drobca iz slovenskega tiska

Mater so zatajili

PORTOROŽ — Receptorji in vratarji v hotelih v naših letoviščih se v zadnjem času vse pogostejše srečujejo z nevsakdanjim pojavom. Gre namreč za posamezne naše državljane, ki so verjetno na začasnem delu v tujini in se po prihođu na dopust, kot kaže, sramuje materinega jezika.

Glavni vratar v enem izmed portoroških hotelov nam je povedal, da se je v minulem mesecu večkrat sestal s takšnimi gosti. Gre za ljudi, ki živijo stalno ali pa začasno v Zvezni republiki Nemčiji, Avstriji ali Švici in ki so postali »tujci«. Delajo se, kot da ne znajo našega jezika, pa čeprav se jim vidi, da so rojeni v naši državi. Ne znajo pa dobro niti nemščine. Med tistimi, ki so »pozabili« svoj jezik, je precej takšnih, ki se radi izkažejo z nemškim potnim listom. Dejstvo pa je, da kraja rojstva ne morejo skriti pred receptorjem.

Med njimi je precej mlajših deklet, ki so se med delom v tujini poročile, sprejele moža državljanstvo, se odpoševale svojemu poreklu — vsekar jim to ne gre v prid. Le kako se počutijo, ko se vrnejo domov? Toda vsaka medalja ima dve strani. Med tistimi, ki so pozabili na svoj dom, je precej tudi takšnih, ki imajo naše potne dokumente, delajo pa se »Angleže«. Celo s svojimi otroki govorijo v tujem jeziku, namesto da bi jih učili domačega. Pošiljajo jih k receptorju po ključke, z njimi pa govorijo v nemščini ali kakšnem drugem jeziku, samo v našem ne.

Tistim, ki so »pozabili« naš lep jezik, naj bodo za zgled naši izseljenci iz Amerike. Pred nekaj dnevi jih je prišlo v Portorož več kot sto. Na vsakem koraku so se dobesedno trudili, da bi govorili čim boljše in čim bolj pravilno slovensko in srbohrvatsko. Med njimi je veliko takšnih, ki so bili rojeni že v Ameriki pred več kot 50 leti, nekateri med njimi pa so bili stari tudi po 80 let.

Dnevnik, 9. VIII. 1973

Očka, vrnimo se v Grüntal (ali druga plat medalje)

Po dvanajstih letih garaškega življenja na tujem se mu je nenadoma tako stožilo po domačih tleh in ljudeh, da se je prepustil nagibu srca in se na hitro odločil za vrnitev. Misel na domovino ga je tako prevzela, da je postal slep in gluha na vse ostalo.

Ko je na konzulatu uredil vse potrebno, je ženi — Nemki voščil dober dan z novico: Čez štirinajst dni potujemo...

Napoved je pomenila piko na i in žena se je prestrašeno zazrla vanj:

— Bojim se, da je to prišlo prehitro...

— Dvanajst let je več kot dovolj! Vse je urejeno in vse bo dobro.

— Pa jaz in otroka, ki ne znamo nobene slovenske besede...?

— Ne boj se, kakor sem se jaz naučil nemščine, se boste tudi vi trije slovenščine.

— Pa novo okolje, drugi ljudje...?

— To prepusti kar meni!

In so odšli. Domovina jih je uradno gostoljubno sprejela.

Za prvi čas se je nastanil pri očetu, ki mu je odstopil majhno sobo in souporabo kuhinje. Tri dni je preživel v čustveni pijanosti od veselja, da je spet doma. Ni utegnil opaziti, da se žena in otroka nelagodno počutijo. Tudi njegova starša sta bila tolikanj razgreta, da sta lahko prikrila skritejše občutke. Četrty dan se je napotil k podjetju, ki naj bi ga po dogovoru sprejelo, a se je nekaj zataknilo in so se opravičili, da ga »zaenkrat« ne potrebujejo. Morda pozneje.

Tako je opravil tudi pri drugem in tretjem. Zda je bil čustveno iztreznjen in je doma lahko opazil prvo napetost med staršema in svojo nemško družino. Za senčnimi pogledi je čepel očiitek: Ali si res nisi mogel najti domačinke? In če že ne, kaj res nisi utegnil otrok naučiti vsaj nekaj slovenskih besed v tolažbo dedku in babici, da bi jima bili prihranjeni vsaj klici »opi« in »omi« vsak hip...

— Vem, kaj vaju boli..., se jima je opravičeval. Z dela sem prihajal utrujen, slovenske družbe pa daleč okrog nobene, kaj šele šole...

Isti dan sta se otroka že drugič priokala z dvorišča: Ne greva več ven, ker naju zmerjajo z Nemci.

In žena mu je voščila lahko noč z očitkom: Nisem se zastonj bala, da si se odločil prehitro.

— Potrpi! Saj si bomo kupili stanovanje in tudi zame se mora najti kos domačega kruha.

Naslednji dan, ko bi morala otroka oditi prvič v slovensko šolo, pa ga je do dna presunila prošnja obeh:

Očka, pojdimo domov!

— Saj smo doma...

— Ne, tu naju nihče ne razume in ne mara. Vrnimo se v naš Grüntal...

Janez Lampič
Delo, 15. VIII. 1973

Iz Vač skozi na

Ob Savi tam okrog Litije je danes živahno, Litija vse bolj postaja resnično mesto, toda najbrž bo držalo, da je bilo včasih tam še živahneje. Kraj, ki je po Valvasorjevi razlagi dobil ime po latinski besedi »litus«, kar pomeni obrežje, bo šele z novim mostom, ki ga zdaj gradijo zraven starega, zgrajenega pred 121 leti, natančno leta 1852, dobil solidno, za sodobni promet in za sodobni gospodarski razvoj primerno povezavo obeh bregov Save, desnega, kjer je bilo prvotno naselje, kjer je stara Litija, bi lahko rekli, in levega, kjer je središče industrije in kjer je v zadnjih letih zraslo tudi največ novih hiš. Stari most, ki je lesen, promet čezenj pa je enosmeren, bi že zdavnaj lahko uvrstili med kakšne muzejske eksponate, a kaj, ko vse do zdaj ni bilo denarja za novega.

Skoraj bi lahko zapisal, da nas ta most z grozdoma opozorilnih tabel na obeh straneh in s hodnikom za pešce veže s preteklostjo, s tisto Litijo in njeno okolico, s katero sedanje mesto pravzaprav nima skoraj nič več skupnega. Pač, spomini so ostali tudi drugje. Na nekdanjo obrtniško preteklost nas spominjajo imena nekaterih ulic (Litija ima ulice od leta 1954), npr. Brodarska, Vrvarska in Rudarska ulica. V cerkvi na Valvasorjevem trgu (ta trg je središče Litije, čeprav je z novimi stavbami in dozidavami že precej izgubil nekdanji videz) je patron sv. Miklavž, ki je zaščitnik čolnarjev in trgovcev. Nasproti nas na pročelju hiše preseneti še dobro ohranjena sončna ura, ki je še vedno uporabna, še vedno kaže čas; tam je bil nekdanji litijski grad Turn, ki mu pravijo tudi Farbarjev grad. Na istem pročelju je tudi plošča, ki nam pove, da je v tej hiši delal in umrl slovenski skladatelj Peter Jereb; v Litiji je živel od leta 1887 do smrti leta 1951, ploščo pa mu je vzdalo leta 1955 — ob svoji 70-letnici — pevsko društvo Lipa. Litijani so na Jereba ponosni: imajo Jerebov hram in Jerebovo ulico, v Valvasorjevem gradu Bogenšperk, ki ga počasi vendarle preurejajo, pa so že zametki dveh Jerebovih spominskih sob, nekakšnega muzejčka, katerega postavitve in ureditev je menda obljubil Slovenski okeet.

Litija včasih: smetišče rud

Litija, pravijo, se je začela razvijati zaradi čolnarjenja po Savi in zaradi rudnih ležišč. V Litiji so izdelovali ladje, vesla in močne pa dolge vrvi, za katere so dobivali predivo iz Vač, iz Moravške doline pa celo iz Hrvaške in iz Italije. Po Savi navzgor so namreč čolne vlekli

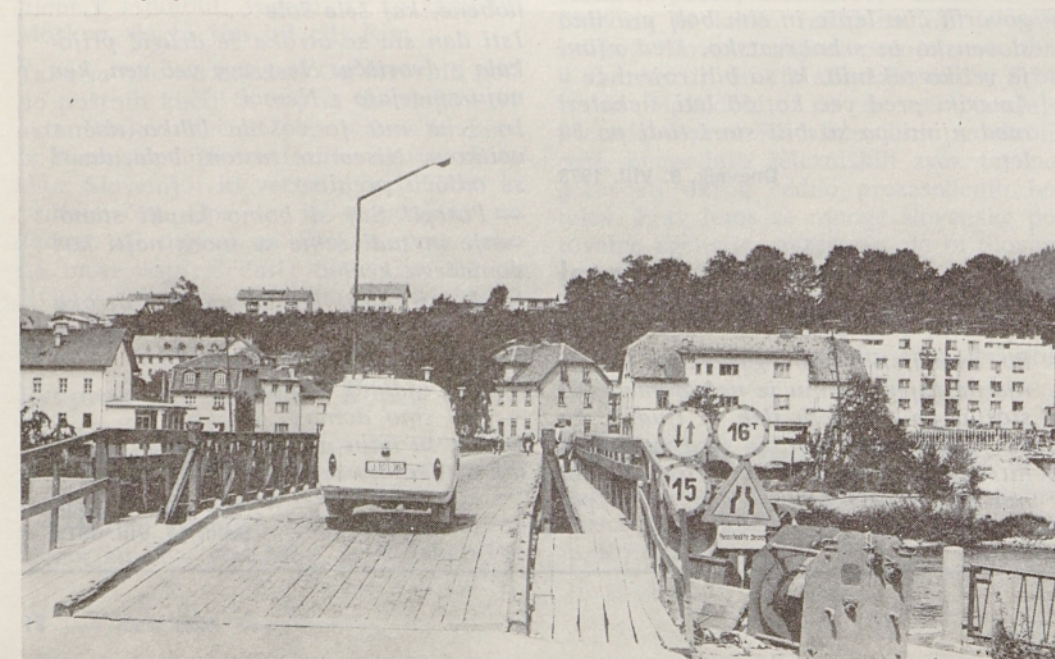

Vače — spredaj pokrit vodnjak pred cerkvijo

Litija — novi most bo kmalu zgrajen (zgoraj)

Stari most je prometu velika ovira (spodaj)

Litijo Bogenšperk

konji. O tem nekdanjem čolnarjenju seveda že dolgo ni več sledu in tudi potrebno ni, odkar so leta 1849 ob Savi navzdol potegnili železno kačo tudi mimo Litije. Poslednji brodar je bil tisti pri Kresnicah, ki je vozil ljudi čez Savo še pred nekaj leti, zdaj pa tudi njega in njegovega čolna ni več, pač pa so tam začeli graditi most.

Tudi o rudarstvu v Litiji ni več sledu, prestavilo se je nižje dol, v Zagorje, Trbovlje in Hrastnik. Geologi pa so Litijo z okolico poimenovali kar s smetiščem rud: živosrebrne, srebrne, svinčene, bakrene, cinkove, železove in baritne. Sredi 19. stoletja je začela z delom topilnica blizu železniške postaje; tam so topili svinčeno rudo, ki so jo z nahajališč v okolici spravljali v dolino z žičnicami.

Lojzka Kirn, vodnica po Bogenšperku

Pozneje, ko je je zmanjkalo, so jo uvažali iz Srbije in celo iz Afrike. Na nekdanje rudarstvo nas še zdaj spominjajo ohranjeni rovi. Rudnik Sitarjevec pri Litiji je bil v Zasavju celo med najstarejšimi. Zanimivo je, da so pri prvem topljenju srebrne rude 6. novembra 1886 izdelali spominske srebrne litijske tolarje in broške. Kmalu po prvi svetovni vojni pa je topilnica prenehala z delom, po letu 1930 so začeli podirati tudi tovarniške objekte. Glavni vzrok je bila izčrpanost rudnika, drugi pa pravda s čebelarji, ki so jim strupeni plini uničevali čebele in jim zastrupljali pašo. Torej se je problem onesnaževanja okolja v Zasavju, takrat v Litiji, pojavil že zelo zgodaj! Sedanja litijska industrija je v glavnem Predilnica, od nje živi največ Litijanov, njeni začetki pa segajo v leto 1885, ko sta Schwartz in Zublin postavila prvo predilnico s 3250 vreteni. S kasnejšimi dozidavami, predvsem pa z modernizacijo in z razširitvijo proizvodnje v zadnjih letih, je Predilnica postala mo-

Pogled na grad Bogenšperk

deren industrijski obrat, ki skupaj z drugo industrijo v občini (obrat Industrije usnja Vrhnika v Šmartnem, Industrija apna Kresnice, Lesna industrija Litija) omogoča tudi gradnjo šol, modernizacijo cest, graditev več stanovanj itd.

Vače: spomini na davno preteklost

Vač ne bom posebej predstavljal, vsak Slovenec jih pozna po številnih prazgodovinskih najdbah in še posebno po znameniti, po vsem svetu znani vaški situli. Vače so bile včasih trg, menda prek 500 let, naziv trg in svojo občino so izgubile leta 1951, zdaj pa so vas, v glavnem kmečka vas, v kateri turist, če že pride tja, pravzaprav nima kaj videti. Včasih, ko so cvetele, so imele z Litijo marsikaj skupnega, še bolj nazaj v preteklosti pa so bile prav gotovo pomembnejše od Litije. Sedanji župnik na Vačah Valentin Benedik, zelo razgledan mož in prijeten sogovornik, je lani izdal ciklostirano brošuro z naslovom »Vače, prazgodovinska naselbina, trg in župnija«. Citirajmo iz knjižice kratek odlomek:

»Zgodovina trga in ves njegov razvoj v srednjem veku sta tesno združena s črpanjem rudnin v okolici ter s predelovanjem rud v razne kovinske izdelke. Stari ilirski bakreni in železni rudniki so spet oživel. Največ je dajala zemlja železne rude, v manjši meri pa bakreno in svinčeno. Obstajale so razne fužine in kovačnice. Vse to je privabljal v Vače razne obrtnike: tkalce sukna in platna, usnarje, vrvarje, barvarje itd. Ena od vaških hiš je še do nedavnega imela naziv pri Farbarju. Da so res tu barvali sukno in platno, dokazujejo v kleti v skalo vsekarne kadi, ki so služile za barvanje. Bližnja Sava, po kateri se je odvijal velik del prometa, pa je pomenila važno zvezo z vzhodom in zahodom«.

Vačani so danes kmetje in delavci. Kmetje so se v glavnem preusmerili bolj na živinorejo, imajo že precej kmetijske mehanizacije, delavci pa hodijo na delo v glavnem v Izlake in v Zagorje pa v Li-

tijo in v Ljubljano, s katero imajo vsak dan dvakrat redno avtobusno zvezo. Radi bi asfalt od Hotiča gor, vendar zdaj, ko gradijo most v Litiji, s tem najbrž ne bo nič. Na Vačah je tudi turistično društvo, ki je v zadnjem času med drugim na novo prekrilo in rešilo propadanja znamenit globok vodnjak na trgu pred cerkvijo.

Znamenita situla iz Vač

Bogenšperk: prizadevanja za ureditev

Pa še skok do Valvasorjevega Bogenšperka, le 8 kilometrov je iz Litije do tja, ki je imel v drugi polovici 17. stoletja na Kranjskem izjemno kulturno vlogo: Valvasor je v njem napisal znamenito Slavo vojvodine Kranjske, ki je v štirih knjigah na 3520 straneh in s 533 bakrorezi izšla leta 1689 v Nürnbergu. Na tega slavnega zgodovinarja v gradu še marsikaj spominja, sedanja oskrbnika Jože Možina in njegova žena Lojzka Kirn zelo skrbita zanj, številnim obiskovalcem razkažeta vse prostore, ki jih je v gradu več kot 60, večjih in manjših lukenj, pove Lojzka, a grad je kljub temu videti še zelo zanemarjen, čeprav je bilo v letih, odkar ga je upravljalo in urejalo podjetje IBT Trbovlje in odkar ga zdaj upravlja in ureja litijska kulturna skupnost, veliko narejenega. Vidi se prizadevanje, da bi iz tega spomenika naše kulture nekaj nastalo, da bi postal privlačna turistična točka. Narava tam okrog je čudovita, razgled seže zelo daleč na vse strani, a najbrž bo zaradi finančnih težav treba počakati še precej let, preden bo dokončno urejen.

Andrej Triler

Z enega na drugi konec novega Skopja je več kot 24 km, mesto pa je presekano z več kot 420 kilometri širokih, zračnih ulic.

Skopju je pomagal ves svet

Današnja podoba makedonske prestolnice bi utegnila zbudjati v nepoučenem človeku vtis modernega mesta, kakor so si ga bili mogli zamisliti strokovnjaki, preskrbljeni od bogatega investitorja. Toda nepoučenega človeka v zvezi z imenom Skopje skoraj ni. Ne pri nas ne po širnem svetu. Kakor vemo tudi mi za usodo Agadira, tako si je zares široka svetovna javnost vtisnila v spomin ime Skopje in ga povezala s strahotnim razdejanjem pred desetimi leti.

In ker je Skopje moderno mesto in so ga načrtovali najvidnejši svetovni gradbeni strokovnjaki, ki so zares imeli na kaj opreti svoje drzne načrte, velja ob obžalovanju žrtev, ki jih je neizprosno zahteval potres 26. julija 1963, in neprecenljive gmotne škode, ki bo seveda trajno zapisana v zgodovini makedonskega naroda, občudovati razcvet mladega mesta, ki si je sicer izbralo stare temelje, vendar na njih že doslej zacementiralo takšno svojo obstojnost in gotovost, da se mu ni treba bati nobenega prihodnjih potresov, še manj pa skrivati lastno podobo kakršnemu koli urbanističnemu načrtovalcu.

Če naj torej v tej časovni razsežnosti posvetimo večjo (in dolžno) pozornost prizadevanjem, ki so pripomogla k temu, da se je mesto po potresu ne samo zelo hitro postavilo na noge, in to na istem, rekli bi lahko usojenem prostoru, marveč se je v njem prav tako hitro izoblikovalo tisto uresničeno hotenje, da bi postalo večje, lepše, perspektivnejše, bogatejše, ter če je to mogoče opaziti, ovrednotiti in potemtakem tudi občudovati, se pozornost slehernega obiskovalca današnjega Skopja obrne k tistim, ki so to hitro in tudi bogato preobrazbo omogočili in pospeševali. To se je zgodilo hitro, toda ne zaletavo, zgodilo v velikem obsegu, toda ne razsipno, in zgodilo — rečemo nazadnje, čeprav ne brez primerne poudarka — na temeljih trdne in mednarodne solidarnosti.

Seveda ne gre pozabiti silne zadrege in tudi grozotne izoliranosti, ki so ju bili občutili takoj po potresu preživeli, a skoraj obubožani meščani opustošenega mesta. Strahotno spoznanje, ki mu navajanje golih števil o številu človeških žrtev in odstotkih razdejanih domov, dajejo le formalno izpeljavo matematične zao-

kroženosti, da je mesto umrlo in bi ga bilo morda umestneje postaviti na novo kje drugje, se mirno lahko kosa z na videz popolnoma neutemeljeno odločitvijo: mesto bo v petih letih obnovljeno na istem prostoru!

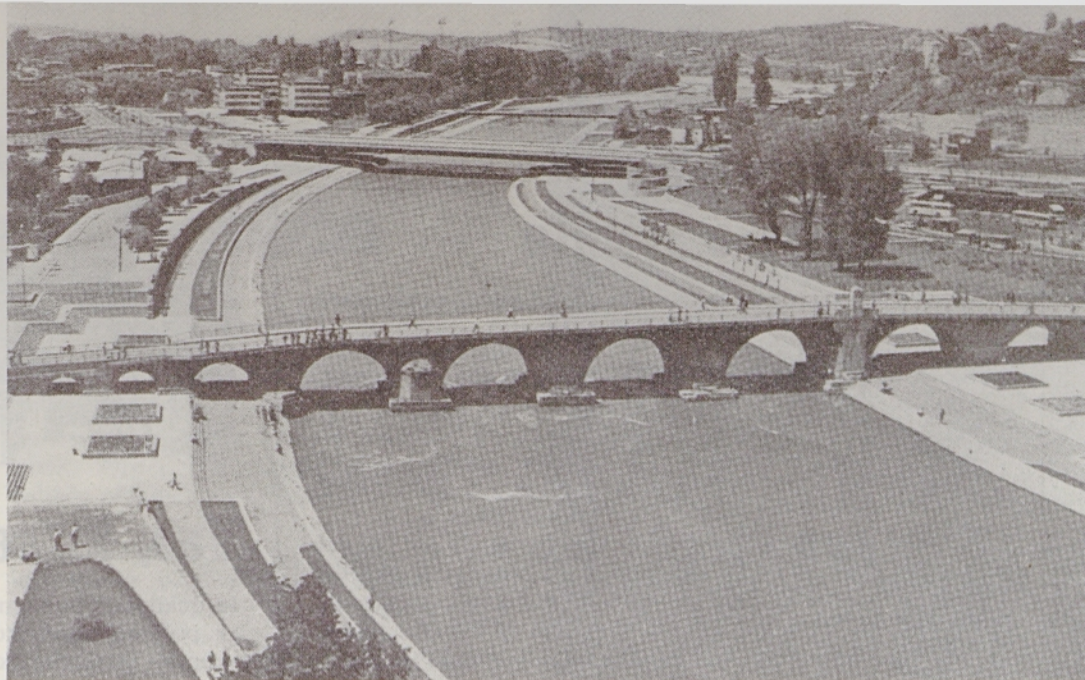
Prvič, zakaj si lastiti moč proti naravi, ki se je s Skopjem tokrat poigrala že tretjič, in drugič, kje dobiti tolikšna sredstva, da bi bil načrt izvedljiv. To sta bili vprašanji, ki se še danes za nazaj zdita utemeljeni in ki sta utegnili pred desetimi leti begati prebivalce Skopja in Jugoslavije ter nič manj izpodkopavati zaupanje odgovornim v lastno odločitev. Če bi ne bilo te človeške solidarnosti... Če bi ob prvi novici o neznanski nesreči v Skopju ne zadržela vsa Jugoslavija in hip nato prenekateri človek, organizacija, država po vsem svetu. V Skopju imajo gotovo preštete in v zahvalni knjigi imenovane darovalce, ki so se odzvali z najpotrebnejšim neposredno po nesreči, toda v kako debelo knjigo bi spravili imena vseh ljudi, ki jim ni pošla vnema zbirati in odpošiljati darove še več mesecev pozneje, in končno imena vseh Jugoslovčanov, ki so v pravem tekmovalnem duhu začeli vpisovati posojila za obnovo in izgradnjo Skopja in zaključili to akcijo z velikim presežkom predvidene vsote.

Zvezna komisija za ocenitev škode, ki jo je napravil potres v Skopju, je mogla na podlagi zbranih podatkov objaviti številko o gmotni škodi in stroških zaradi potresa šele nekaj mesecev po katastrofi. Skoraj 350 milijard takratnih dinarjev, primerjanih s skupnim nacionalnim bogastvom Skopja pred potresom, ki je znašalo po posebni cenitvi kakih 420 milijard dinarjev — uničenje je znašalo 82,6 odstotka. Toda že davno pred tem izračunom je bilo odgovornim v razdejanem mestu popolnoma jasno, da mesto, republika niti država ne bodo kos obnovenim stroškom. Dragoceni darovi z vsega sveta so bili blagodejen obliž na krvavečo rano brezdomnega prebivalstva, časopisne novice so iz dneva v dan poročale tudi o hitrem odzivu jugoslovanskih izseljencev, ki so po svojih organizacijah Rdečega križa ali kar sami z bogatimi pošiljkami izpričali v ljubezni do domovine najtoplejše tovariško gesto ljudem v stiski. Če so se med prvimi oglašili makedonski izseljenci v Kanadi in in Avstraliji, je razumljivo, popolnoma naravno pa se je zdelo tudi takojšnje odzivanje vseh drugih izseljencev po svetu, kajti v nesreči se je znašlo ljudstvo, ki je del mednacionalne skupnosti, kakor se povečini počutijo v tujini tudi sami.

Kolikor bolj je postajalo v Skopju očitno, da v nesreči še zdaleč niso osamljeni in da tako rekoč ves svet poleg izrazov sočutja pošilja pomoč, toliko določnejši je postajal tudi načrt za obnovo in izgradnjo mesta. Tako je po razpisu vse-ljudskega posojila druga največja solidarnostna akcija vsekakor pomoč, ki so

jo bile zagotovile države po izglasovanju resolucije o pomoči jugoslovanski vladi pri obnovi Skopja v sklopu generalne skupščine OZN. Predstavniki 48 držav so predložili generalni skupščini resolucijo, v kateri so izrazili globoko obžalovanje zaradi katastrofe v Skopju in opozorili na energične in hitre ukrepe jugoslovanske vlade, da bi žrtvam potresa čim prej nudili pomoč in v razdejanem mestu vzpostavili normalno življenje. Resolucija, ki so jo 14 oktobra 1963 na zasedanju generalne skupščine soglasno sprejeli, pa je tudi omenila pomoč, ki so jo Skopju nudili z vseh strani, in izrazila zadovoljstvo zaradi duha mednarodne solidarnosti s Skopjem, ki je tako postal resnični simbol prijateljstva in bratstva med narodi. Resolucija je podprla poziv ekonomsko-socialnega sveta članicam OZN, naj pretresejo, kako naj v prihodnje pomagajo pri uresničevanju jugoslovanskega petletnega načrta za obnovo Skopja.

Vsa dotedanja in še zlasti poznejša mednarodna prizadevanja so se kar najbolj pozitivno potrdila. Če so najprej prispele v Skopje, ki je še zmeraj drhtelo zaradi zaporednih potresnih sunkov, seizmologi svetovnega slovesa in z domačimi strokovnjaki na podlagi utemeljenih ugotovitev odločilno glasovali, naj mesto zraste na starih temeljih, so se takoj nato pod okriljem svetovne organizacije začeli kopičiti načrti novega mesta in v njih začrtali linije najsodobnejših oblik gradbeni izbranci takšnega kova, kot je

Bregovi reke Vardar so urejeni, sprehajališča ob njih dajejo velemestni pečat.

skupina poljskih arhitektov, ki so poželi mednarodno priznanje strokovnjakov za svoje načrte pri obnovi Varšave po drugi svetovni vojni, dalje skupina grških in japonskih strokovnjakov itd. Plod dovolj hitrega dela tujih in domačih strokovnjakov je bil generalni urbanistični plan, ki je veleva organizirano gradnjo novega mesta v več fazah.

Današnja podoba popotresnega Skopja, ki se razteza kot docela mestno področje več kot dvajset kilometrov v dolžino, s tega vidika daje samo na videz vtis v stra-

hu pred nadaljnjimi potresnimi nevarnostmi razpotegnjene mestne pozidane površine, v resnici pa je prav središče, kjer je leta 1963 vse letelo na kup, primer najsodobnejše visoke gradnje, ki poleg načrtovane urejenosti popolnoma zadovoljuje tudi vse zahteve protipotresne varnosti. Človeška solidarnost je premagala stisko zaradi hude nesreče, človeški um pa je pripomogel, da je mesto ne samo obnovljeno, marveč da se razvija po načrtih tudi v varno, zelenja polno mesto.

Janez Zadnikar

Kaj je »JELOVICA SUPER«

Razvojni oddelek lesne industrije Jelovica iz Škofje Loke je lansko leto pripravil nov program stavbnega pohištva z imenom »JELOVICA SUPER«.

To pohištvo odlikujejo številne dobre lastnosti. Naj nekatere naštejemo:

Celoten program je popolnoma komponibilen in usklajen z modularnim sistemom. Stavbno pohištvo je popolnoma finalizirano, torej ga samo vgradimo in zasteklamo. Odpadejo nam ure nevšečnosti s pleskanjem. Vsi izdelki so narejeni iz visoko kvalitetnega lesa ter pleskani z uvoženimi laki. Jelovica je uvedla strogo medfazno in končno kontrolo tako, da tovarno zapuščajo samo brezhibni izdelki. Zato se je Jelovica udeležila tudi akcije Leto kvalitete ter je kandidat za podelitev tega priznanja. Omeniti moramo še to, da so vsi izdelki zaščiteni s transportno in vgraditveno embalažo, kar zagotavlja kupcem vgraditev nepoškodovanih izdelkov.

Okna in balkonska vrata »Jelovica Super« so konstruirana tako, da jih je možno poljubno sestavljati: okno z oknom, balkonska vrata z balkonskimi vrati, možno je nanje montirati eno od senčil: žaluzijo, polkno ali roletno.

Okna in balkonska vrata so opremljena s specialnim enoročnim zapiralnim mehanizmom, ki omogoča odpiranje okenskih in vratnih kril po vertikalni in horizontalni osi. Mehanizem je nevidno vgrajen v konstrukcijo.

Z novo sintetično tesnilno gumo je doseženo mehko zapiranje in velika vodotesnost.

Notranja vrata »Jelovica Super« so sestavljena iz štirih samostojno ločenih delov: slepega podboja, vidnega podboja, krila in praga. Vidni podboj s krili in pragom se preprosto montira šele po finalizaciji zidov in podov. Specialna tesnila na podboju omogočajo mehko in tesno zapiranje. Vratna krila so na voljo v svetlo ali temno furnirani izvedbi. Lahko so tudi polna ali zastekljena.

Vhodna vrata »Jelovica Super« so možna v naslednjih izvedbah: polna ali zastekljena ter opremljena z okrasno kovinsko mrežo. Možna je kombinacija s stranskimi elementi brez ali s pisemskim nabiralnikom. Elementi so na voljo v hrastovi ali macesnovi izvedbi.

Garažna vrata »Jelovica Super« izdelujejo v dveh izvedbah: polna in zastekljena. Izdelana so v hrastu ali macesnu. Vse lesne površine so lakirane s prozornim mat lakom, odpornim proti atmosferskim vplivom, kovinske površine pa so obarvane z antikorozijsko barvo.

Jelovica je uvedla v prodaji stavbnega pohištva tudi novost: prodajo na potrošniški kredit brez porokov.

Jelovica ne slovi samo po kvalitetnem stavbnem pohištvi. Izdelujejo tudi montažne hiše in vikende po sistemu »ključ v roke«, ki se odlikujejo po svoji funkcionalnosti in trajnosti.

Informacije, prospekte, cenike zahtevajte v komercialnem sektorju podjetja: »Jelovica«, lesna industrija — 64220 Škofja Loka, Kidričeva cesta 58, telefon (064) 85-336.

Pri Mulejevih ni kovačeve kobile

V Gorjah pri Bledu izdelujejo telovnike za gorenjske narodne noše

Tisto o bosih kovačevi kobili ne velja vedno in povsod. Jože Mulej, krojač iz Gorij pri Bledu na primer izdeluje moške telovnike za narodne noše, a ima tak telovnik tudi sam.

— Kako to, da ste vi prekršili to slovensko pravilo? »Veste, jaz pa igram pri gorjanski godbi na pihala. Zanj smo tudi pri nas izdelali vse telovnike. Pa tudi hlače — 'irharce',« je povedal mlad krojač, ki je krojaško obrt nasledil od svojega očeta. Ta, čeprav ima na grbi že 73 let, še vedno vtika šivanko skozi uho. Seveda samo včasih, ko imajo v delavnici veliko naročil. — Kdaj ste začeli izdelovati telovnike za narodne noše?

»S tem smo začeli pred nekaj leti. Znanka iz Ljubljane, ki sama izdeluje narodne noše, nas je nagovorila, naj se v tem delu poskusimo še mi. Najprej smo jih naredili okrog trideset za gorjansko godbo na pihala, potem pa so začela prihajati naročila za razne narodno-zabavne skupine, za izseljence in druge.«

Kakor so tudi na Gorenjskem že po prvi svetovni vojni začeli počasi pozabljati na narodne noše, so nanje spet začeli nekoliko bolj misliti pred nekaj leti. Zanimanje je zlasti vzbudila ljubljanska »Kmečka ohcet« in na katero prihaja vse več ljudi v narodnih nošah.

Pri Mulejevih izdelujejo modele, ki so stari sto let in sodijo k gorenjski narodni noši.

— Ali modeli niso preveč podobni koroškimi?

»Korošci imajo drugače narejene telovnike. Veste, vzorec ni toliko važen, kolikor je važen kraj,« nas je podučil stari Jože Mulej.

Telovniki so iz mehkega žameta, posejanega z rožicami, ki so vezene na blago. Pri Mulejevih vedo povedati, da to nekateri sami napravijo, drugi pa tako vezeno blago raje kupijo v sosednji Avstriji. Kaže, da je pri nas še premalo kupcev takšnega žameta, da bi ga izdelovali tudi naši proizvajalci. Krojač gre sam po blago. Gotov telovnik pa velja od 300 do 420 dinarjev.

V narodne noše se v Gorjah oblečejo predvsem za turistične prireditve, godba igra poleti ob Blejskem jezeru vsak večer. Zanimivo je, da sta oba Muleja člana gorjanske godbe. To je dokaj znamenita in tradicionalna godba, ki igra na skoraj vseh velikih turističnih prireditvah po Sloveniji.

Starejšega Muleja smo še pobarali, kako je bilo z narodnimi nošami v starih časih.

»To je bila slavnostna obleka. Nosili smo jih ob praznikih pa tudi ob nedeljah. Spominjam se, da smo bili vedno v narodnih nošah, ko smo na porokah hodili po nevesto. Vsi kmetje so imeli narodne noše, doma pa tudi mi, ki smo živeli v kajžah. Še moj oče so imeli dva 'lajbeča' za preobleči.«

Albina Podbevšek

Vas, ki se v mesto spreminja

Iz nekdanj nepomembne, obrobne vasice na stikališču kranjskega polja in obronkov Krvavca se razvijajo Cerklje na Gorenjskem v prijetno, skrbno urejeno mesto, v katerem je živel 9. maja letos 5146 ljudi.

Do pred dobrimi petnajstimi leti so bile Cerklje eden najsiromašnejših krajev kranjskega polja tako, da je bilo slovo od doma in delo v nemških in francoskih rudnikih, kanadskih prerijah, ameriških premogovnikih, edina rešitev Cerkljanom.

»Pred kakimi desetimi leti je tudi naš kraj zajel val napredka,« je spregovoril domačin Rado ČARMAN. »To omogoča dobra cestna povezava. V to prijetno okolje, med gozdove in polja, se lahko pripeljete skozi Visoko iz Kranja in skozi Brnik iz Ljubljane,« je pristavil.

»Kaj si v vašem kraju lahko ogledam?« sem vprašal.

»Ljubitelj zgodovinskih zanimivosti lahko ustrezemo, pa tudi planinci in smučarji pridejo na svoj račun,« je povedal Rado. Zelo zanimiva je baročna cerkev iz 1783. leta, v kateri so umetniška dela J. Franketa, L. Lyerja, M. Stroya, J. Šubica in B. Tavčarja, s svojimi zamislimi pa jo je obogatil tudi nestor slovenskih arhitektov Jože Plečnik. Na trgu sta dva spomenika: skladatelju Davorinu Jenku in Slandrovi brigadi.

Uglasbitelj slovenske koračnice »Naprej zastava slave« je zagledal beli dan 10. novembra 1835. leta v Dvorjah 58 pri Cerkljah. Od tu ga je vodila življenjska pot v Kranj, Ljubljano, Trst in Dunaj, kruh pa so mu dajala številna srbska mesta, predvsem pa Pančevo in Beograd. Na notni papir je zapisal na desetino slovenskih in srbskih narodnih pesmi, pa tudi številna dramska dela je obogatil s svojo glasbo.

Pomnik Slandrovi brigadi nas spominja na zmagoslavni napad te enote na sedež bele garde 4. oktobra 1944.

»Na številnih zgradbah je vklesan 4. oktober,« je povzel besedo živahni sogovornik. Avtobusna postaja, dobro založena blagovnica kranjskih »Živil«, moderna šola »Davorin Jenko«, bencinska črpalka, servis za kmetijske stroje kranjske »CREINE«, kmetijska zadruga, fazanerija in še drugi obrati in ustanove lajšajo življenje tukajšnjim prebivalcem.

Kje režejo Cerkljanom vsakdanji kruh? Devet je še čistih kmetov, prek tisoč pa je zaposlenih v kranjskih in kamniških podjetjih. Pomembne so nekatere obrti, med katerimi izstopa predvsem copatarstvo, so pa že tudi take, ki jih tudi tod ni več. Življenje ljudi se je tu izboljšalo in to nam dokazuje vrsta prijetnih družinskih stanovanjskih hiš na južni strani vasi. V tej vasi imajo 4.300 kvadratnih metrov parkov in vsako leto jih povečajo za nekaj sto. Sicer pa so Cerkljani zasloveli po slovenski deželi z razstavo cvetlic, ki jo pripravijo vsako leto na dan borca (4. julij) v njihovi osnovni šoli.

Šport in kultura sta jim blizu, saj rokometaši in smučarji dajo marsikoga v koš, pevci pod vodstvom prof. Milka Škoberneta, pa so zaželeni gosti slovenskih kulturnih domov.

Veliko bi lahko še zapisali o Cerkljah, a uspehov je toliko in načrtov še več, da bi konec koncev lahko še kaj pozabil. Ne zavržite tega nasveta, zapeljite se tja pod Krvavec in sami presodite, kako ljudje tam živijo.

Stane Jesenovec

Jubilej ljubljanskega lutkovnega gledališča

V oktobru mineva 25 let, odkar so v ljubljanskem lutkovnem gledališču prvikrat zaživeli mali leseni junaki in sicer v marionetno igro prirejenem Levstikovem Martinu Krpanu. Otroci, ki so bili prvi obiskovalci lutkovnega gledališča, so danes odrasli ljudje, ki že svoje otroke vodijo k lutkovnim predstavam. Le kdo bi mogel prešteti vse tiste male gledalce, ki so v teh letih žarečih oči spremljali dogodivščine lesenih junakov, se z njimi veselili in jokali, zanje trepetali in jih spodbujali, nazadnje pa srečni in nasmejani odhajali iz marionetnega gledališča ali iz gledališča ročnih lutk!

Igre, ki jih Lutkovno gledališče uvršča v svoj program, naj bi otroke predvsem zabavale, zraven pa jih nevsiljivo vzgajale, jim odkrивale življenjske resnice, jim razmahnile domišljijo in jim vzbudile prvo nagnjenje do gledališke umetnosti, ki jih bo potem, ko dorastejo, pripeljalo v pravo gledališče. Geslo, ki se ga pri svojem delu skušajo vseskozi držati, pa je: za otroke tudi najboljše še vedno ni dovolj dobro.

Delo v Lutkovnem gledališču ni postlano z rožicami in ne ovenčano z lovorjevimi venci. Dvoranici za marionete in ročne lutke, vsaka na drugem koncu Ljubljane, sta že od vsega začetka premajhni. Nemaokrat se zgodi, da zmanjka sedežev in starši kar ne morejo utolažiti jokajočih otrok, ki bi radi v gledališče. Lutkarji se že vrsto let bore za večjo in sodobnejšo dvorano, z večjim odrom in boljšimi tehnično uprizoritvenimi možnostmi, prav tako pa tudi za večjo denarno subvencijo, kajti te vrste gledališče ne sme gledati na ekonomsko ceno vstopnic, ampak mora na široko odpreti vrata vsem malim smeha in zabave željnim gledalcem.

Na srečo so vsi, ki delajo v Lutkovnem gledališču — od igralcev, režiserjev, likovnih oblikovalcev do tehničnega in

upravnega osebja — privezani nanj s srcem in dušo. Radi delajo za otroke, za to najbolj hvaležno in najbolj navdušeno publiko na svetu, in sproščen, razigran otroški smeh jim pomeni najlepše plačilo. Lutkovnih predstav niso deležni le ljubljanski otroci. Ljubljansko lutkovno gledališče obiskuje tudi mladež s podeželja, prav tako pa tudi lutkarji gostujejo v raznih krajih Slovenije. V Celju npr. imajo dogovor za 36 predstav na leto. Letos so se dogovorili tudi za redna gostovanja v Trstu za tamkajšnje slovenske otroke. Povezali so se tudi z ljubljansko televizijo, ki je na malem zaslonu prikazala posnetke iger, ki so jih igrali v zadnji sezoni.

V zadnjem času poskušajo uvesti novost — predstave za odrasle, ki so bile že zdaj dobro sprejete. Če se jim bo posrečilo dobiti novo dvorano, bodo začeli z uprizarjanjem posebnih iger za odrasle, za letos pa nameravajo z zaključenimi predstavami razveseliti ljubljanske upokoјence — zamisel, ki je vredna vse pohvale!

Vsem težavam navkljub sodi ljubljansko lutkovno gledališče med najboljše v Jugoslaviji. V Šibeniku, na festivalu otroka, kjer zahtevajo vrhunsko kvaliteto, sodeluje vselej tudi ljubljansko, ki mu vsi, tudi inozemski gostje, priznavajo visoko kvaliteto.

Kljub večni denarni stiski so v zadnjih letih tehnično precej napredovali in uvedli marsikatero novost. Pri ročnih lutkah so vpeljali tako imenovane »javajke« in ploske mimične lutke, marionete so postale spretnejše, gibljivejše, zunanja podoba lutk je bolj stilizirana, svoj karakter pa izraža bolj z animacijo kot z zunanjo podobo.

Osnutke za lutke in za sceno delajo znani slovenski slikarji, med njimi France Mihelič, Marlenka Stupica, Cita Potokar,

Prizor iz Frana Milčinskega »Butalcev«

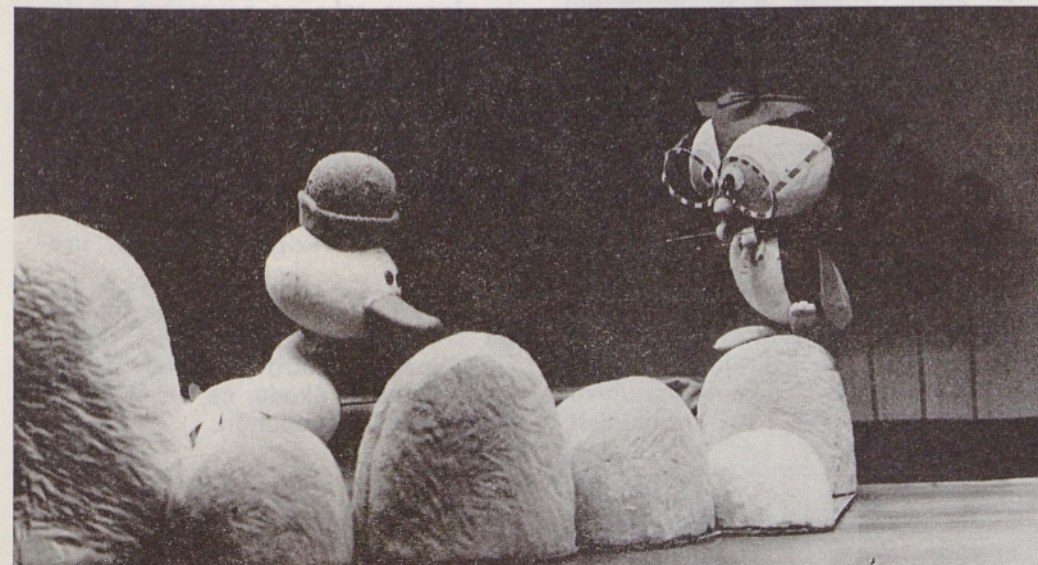
Bine Rogelj, Jaka Judnič in drugi. Med igralci — ti so bili doslej večinoma amaterji — se pojavljajo nova imena, večinoma mladi ljudje, absolventi igralske akademije. Sodelovati so začeli tudi gledališki režiserji, ki vnašajo v lutkovno gledališče svežino, odpirajo nove poti in nove možnosti.

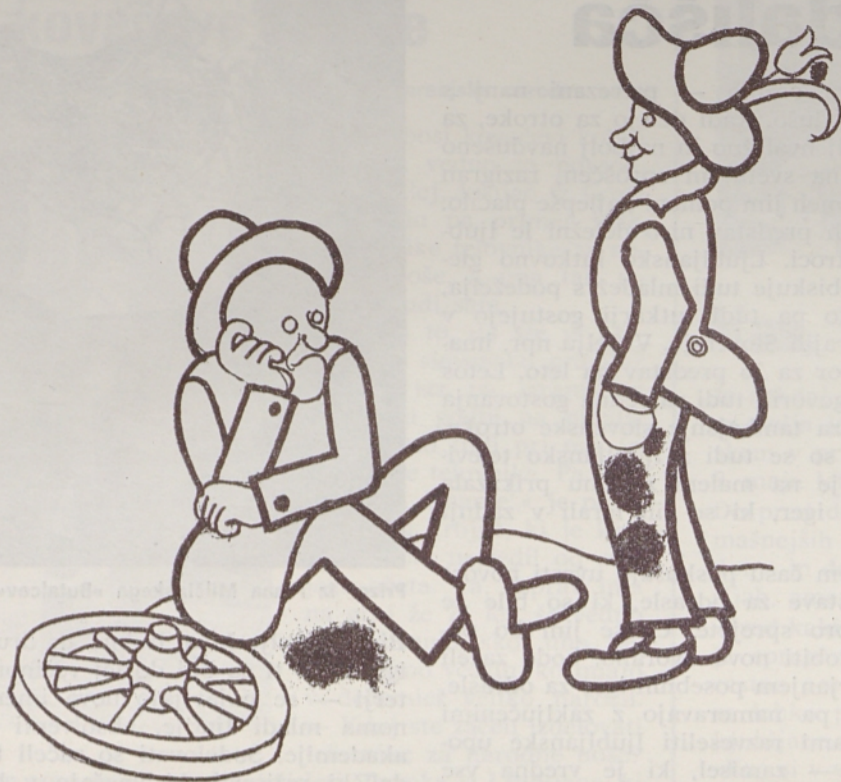
Prav tako je na sporedu vse več novih iger, med katerimi jih je kar precej izpod peres domačih avtorjev. V lanski sezoni so se zvrstile tri domače krstne uprizoritve; v gledališču ročnih lutk so igrali Butalce — po znanih veselih zgodbah Frana Milčinskega jih je za lutkovni oder priredil in tudi zrežiral njegov vnuk Matija Milčinski — in pa igro »Stol pod potico«, za katero je avtor Frane Puntar na natečaju za izvirne lutkovne tekste prejel prvo nagrado. S to igro so gostovali tudi na letošnjem festivalu v Šibeniku. V marionetnem gledališču pa so uprizorili igro »Sovica Oko«, ki jo je napisala mlada slovenska pesnica Svetlana Makarovič in je v nekaj mesecih doživela okrog 70 ponovitev. To igro bodo posneli tudi za dunajsko televizijo, ki jo bo, sinhronizirano v nemščino predvajala avstrijskim in nemškim otrokom.

Za jugoslovansko in verjetno tudi avstrijsko televizijo pripravljajo tudi serijo »13 veselih«, ki sta jih po narodnih pravljicah različnih narodov za ročne lutke priredila Jože Rode in Matija Milčinski. Seveda jih bodo igrali tudi v gledališču, po štiri povezane v skupno igro.

Sploh bodo za letošnje jubilejno leto pripravili vrsto krstnih uprizoritev, ki so jih večinoma napisali oziroma priredili po literarnih predlogah mladi slovenski avtorji. Izjema je le igra za ročne lutke »Čmrlj iz Kolorada«, ki jo je napisal dolgoletni sodelavec Lutkovnega gledališča Nace Simončič — igralec, režiser in pisec mnogih lutkovnih iger.

»Sovica Oka« je šla tudi v svet

Fran Levstik

Pavliha in voznik

Pavliha je koračil čez polje. Na poti je srečal voznika, ki je kar naprej tepel in priganjal konje, da so morali teči. Voznik je vprašal Pavliho:

»Bom prispel do noči v mesto?«

Pavliha je odgovoril:

»Lahko, če boste polagoma vozili.«

Voznik si je mislil: Ta je pa res pravi tepec! In še huje je pretepal ubogi živali.

Proti večeru se je Pavliha prav onod vračal domov in našel še sredi poti istega voznika v veliki stiski. V hudem diru sta konja z vozom zadela v obcestni kamen in strlo se je kolo. Ker daleč naokrog ni bilo kovača, je moral voznik prenočevati pod milim nebom.

»Ali vam nisem rekel,« se je nasmehnil Pavliha, »da boste prispeli v mesto, če boste polagoma vozili?«

Matej Bor

UGANKA

V nji je odsev višin,
v nji je globin zadah,
če je ni, je pogin,
če preveč, preplah.

(voda)

Oton Župančič

NA KOLENU

Diči, diči, diča,
urno na konjiča,
na konjiča vranega,
dobro osedlanega.

Diči, diča, diča,
deček nima biča,
deček nima ne ostrog,
da pognal bi konja v log.

Kristina Brenkova

Naš dedek

Naš dedek nikoli ni imel časa, da bi nam povedal kakšno povestico. Otroci smo si jih morali sami izmišljati.

Kadarkoli pomislim nanj, ga vidim, kako sedi za podolgovato staro delovno mizo. Vidim njegove suhe, žilave, razbrazdane roke, ki se premikajo varno in počasi.

Dedek nikoli ni bil brez dela, zmeraj se je z nečim ukvarjal, če ni tolkel s kladivcem, je rezljal, če ni strugal, je pa barval.

Delal je nove lesene okvire za stare podobe na steklu in znal je izrezljati leseno roko in novo glavo za polomljen kipec. Včasih je po nekaj dni lepševal križpotno znamenje, ki so mu vetrovi, deževje in sneg in sončna pripeka izprali barve. S trdimi prsti je varno držal čopič in ga urno pomakal v lonček z barvo. Pordečil je obledel šipkov cvet, da se ti je vzradostilo srce.

Na dedkovo mizo so ljudje iz naše doline zmeraj znova prinašali polomljene kipce, stare križe, bolščeče angelske obrazke. Dedkova miza je bila podobna čarovni pokrajini, v kateri so trdi, molčeči predmeti spregovorili, oživljali, rasli, se spreminjali.

Kot bi stvari veselo vstajale od mrtvih.

Dedek pa je negibno sedel za mizo, le njegove roke so neumorno hitele. Zmeraj so vedele, kam morajo seči.

Včasih je dvignil glavo in me šega vo pogledal izpod vegastega klobuka. Rada sem tiho stala ob njem in še rajši bi mu pomagala. A moje roke so bile trde in nespretno, rdeča barva je kanila s čopiča na tla in z nožičkom za rezljanje sem se urezala.

Dedek mi je naredil velikega lesenega konja, na katerem so se gugali tudi sosedovi otroci, dokler ga nismo polomili. Škoda, če ne bi ga še danes imeli za spomin.

Neža Maurer

Korenjčki

Rastejo korenjčki —
vsi za zajčkov zobček.
Mahajo z zelenjem:
— Kje si, lačen gobček?
Zajček v gozdu skače —
Tonček pot si briše:
Le kako naj zajčka
v njivici nariše?

Kajetan Kovič

Jurij

To je pesem o Juriju,
mojem sinu,
ki ima očka in mamo
in sestro Nino.

Razen tega ima svinčnik
in, ker je pacek,
riše po stenah, po vratih
črne pajace.

Ti škrti ga tudi ponoči
radi zbudijo
in fant jo mahne k mami
s celo tovarišijo.

Potem klepetajo o avtu,
ki nima prestave,
in še o sivem konju,
ki nima glave.

Dnevi so namreč dolgi
in dolga je zima,
kakšen je konj od znotraj
pa fanta zanima.

Potem seveda spozna,
da je znotraj prazen
in da gre skupaj teže
kakor narazen.

In ker ni pri hiši
živinozdravnika,
mu kupimo novega konja.
Pika.

Krožek mladih dopisnikov

Irena in David

Dolgo sem si želela bratca, zdaj pa ga le imam. Star je dva meseca in devet dni. Ime mu je David. Rojen je bil 1. maja 1973. Je okrogel.

Stara sem 7 let in hodim v drugi razred. V Sloveniji sem bila že dvakrat. Bilo mi je zelo všeč.

Letos v jeseni nas prideta obiskat moja stara mama in stari ata. Lep pozdrav od Irene Bremšak, Ottawa, Ontario, Kanada.

Najsrečnejši dan moje mamice

Najsrečnejši dan moje mamice je njen rojstni dan. Opisala vam bom, kako smo ga praznovali. Bilo je tako, da sva midva z bratcem nagajala, mamica pa je postala žalostna in je rekla: »Od tako porednih otrok sploh ne maram daril.« Potem pa sva bila pridna in zato se je izteklo tako, da je sprejela darilo.

Pri ročnem delu sem jaz naredila prtiček, navezla vanj nageljčke in rožmarin ter napisala, potem pa izvezla vanj: »Mamica — 30 let!« Iz hranilnika sem vzela dve marki, kupila rožice in jih dala v šolsko tobako. Ko je prišla mama pome, je šla še nakupovat, midva z bratom sva pa čakala v avtu. Rekla sem bratu: »Če mi obljubiš, Gori, da ne boš povedal mami, ti nekaj povem, prav?« In potem sem mu povedala, da sem kupila rožice in da ji bova dala za rojstni dan prtiček, njegovo risbico in rožice.

Ko smo prišli domov, sva darila lepo zavila in potrkala na kuhinjska vrata. Mama je odprla. »Vse najboljše za tvoj rojstni dan!« sva ji voščila. Bratec ji je dal oba zavitka, jaz pa rože.

Joj, kako se je razveselila. »Moji srčki, hvala lepa!« Še bolj pa se je začudila rožam, ker je brat iste nesel v vrtec. Ko je ati prišel domov, je držal nekaj za hrbtom. Mama je bila takrat v kleti. Ati je položil darilo na pult. Ko je mama prišla iz kleti, je našla v kuhinji zavitek. Notri je bila kopalna torba. Mama je bila nadvse vesela. Ko smo šli spat, je rekla, da je bil to njen najljubši dan.

Nataša Jančar
Stuttgart

Moje počitnice v domovini

Iz Vaihingena proti Münchnu smo se odpeljali 3. avgusta ob pol desetih zvečer, ob osmih jutraj pa smo že zapeljali na domače dvorišče. Naš čuvaj nas je lepo pozdravil in nam vsakemu posebej podal tačko. Prinesel sem mu klobaso, ki sem mu jo obljubil. Očka ga je odvezal in mu dal malo prostosti. Tekel je okrog hiše, povohal naš avto, prepodil sosedove kokoši, nato pa se je vrnil k nam v kuhinjo.

Kmalu potem sva s Tarzanom obiskala še moje sošolce, ki sem jih povabil na sladoleđ.

Oni so me vprašali po šolskem uspehu in jaz njih. Kakor jaz so tudi oni izdelali v šoli.

V sredo 8. avgusta nas je očkov prijatelj peljal v Portorož. Tam smo ostali 5 dni. Videli smo veliko turistov iz raznih držav. Bili so Holandci, Nemci, Francozi, Švicarji, Avstrijci, Italijani, Amerikanci. Vsi so hodili v morje plavat, potem pa so kot martinčki grelji svojo belo kožo na soncu. Marsikdo se je opeknel preveč, a kaj zato.

Pričakali smo tudi »Portoroško noč«, ko smo se od srca nasmejali in nam bo ostala še v prijetnem spominu. Predvsem je bil čudovit ognjemet.

Očkov prijatelj pa nam je prišel povedat žalostno novico, da nam je nekdo poškodoval našo hišo, zato smo se takoj vrnili domov. Hišo so pijani objestneži res precej poško-

Blanka Čilenšek: Kopamo se!

dovali, ranili pa so tudi našega Tarzana. Imel je polno glavo kaktusovih bodic. Sprašujem se, zakaj so se pijani fantje, katerih imena so nam povedali sosede, spravili nad našo hišo in nad našega psa?

Lojzek Štebe
učenec 4. razreda slov. dop. pouka
v Stuttgartu

Dragi naši mladi dopisniki!

Vse lepša in lepša so vaša pisemca in vsakega posebej smo zelo veseli. Najbolj pridni pri dopisovanju so bili doslej otroci iz Nemčije. Kje pa ste ostali? Zelo bi želeli, da nam tudi otroci iz drugih dežel kaj napišejo. Slovenski otroci iz Avstrije, Francije, Belgije, Holandije, Švedske, Švice in drugod, kaj vam šolske skrbi povzročajo takšne težave, da ne utegnate napisati kratkega pisemca za vaš kotiček v Rodni grudi? Tega zares skoraj ne moremo verjeti.

Prav vsem velja naše prijazno vabilo: Pišite Ljubljani. Veseli bomo vašega obiska. Prav vsem pa velja naše prijazno vabilo: Pišite nam, pa tudi risbice nam pošljite in morda kakšno svojo slikco. Če je kateri med vami fotoamater, se priporočamo za kakšen dober fotografski posnetek, ki ga bomo z veseljem objavili. Naše vabilo za dopise velja seveda vsem slovenskim otrokom po svetu. V enaki meri tudi tistim, ki živite v prekomorskih deželah. Ob obiskih spoznavamo, da vas je kar precej, ki znate še kar dobro slovensko. Sicer pa nam napišite, kakor pač zmorete, saj smo zato tukaj v uredništvu, da spise, če je treba, tudi popravimo. Torej ljubi naši mladi prijatelji po svetu — pero v roko! Lep pozdrav!

Uredništvo

Ivan Dolenc, Kanada:

Alenčica in Matjaž

Igrala sta frisbee in lahkotno tekala po zeleni travi. Razigrano sta se smejala in se glasno klicala, kot da bi bila vsak na svojem otoku. Nihče ne bi uganil, da sta ta teden končala srednjo šolo in da bosta jeseni že na univerzi. Njej je bilo osemnajst let, njemu devetnajst. Ona je imela zlato-rumene lase, on kostanjeve. Oba sta bila visoka in vitka in ožgana od sonca.

Centre Island se je polnil s tisoči sobotnih izletnikov. Ladjica 'McGovern' jih je še vedno vozila sem prek jezera Ontaria. Zvalili so se na kopno kot velik tovor v enem kosu, ko so pa dosegli z naglimi koraki travo, so se razkropili po razsežnem otoku. Starejši in tisti z družinami so ostali v gručah, kakor da se posamič in oddaljeni od svoje družinske ali narodnostne skupnosti ne bi počutili varne. Mlajši pa so se odpravili v vse smeri in se pomešali s sebi enakimi vsepovsod. Govorili so zvečine angleško, vmes pa so mešali vzklike v vseh jezikih velikega mesta, iz katerega so prišli. Resnoba sivih nebotičnikov v torontskem pristanu je ostala daleč za njimi. Peli so in si igrali kasetno glasbo, jedli so hotdoge in hamburgerje in prepečeni krompir, vmes pa se v parih ljubkovali. Ves svet naj ve, da je zanje šole in dela zaenkrat konec!

Alenčica je zadržala frisbee v roki.

»Tega je zdaj dovolj. Greva v vodo!«

»Zakaj pa ne,« ji je odgovoril Matjaž in pred njo stekel k obali. Tam jo je počakal, prišla sta se za roke in skupaj zakoračila v hladno vodo.

Veselo sta se spogledala, nato sta se izpustila in vstric zaplavala v mirno zelenino.

Nista bila še daleč, ko je mednju padla velika pisana žoga. Matjaž jo je ujel z obema rokama in se ozrl naokrog. Trije črni obrazi, dva moška in ženska, so moleli iz vode in čakali, da jim jo poda.

»Pridružita se nam!« sta mu zaklicala oba fanta naenkrat, dekle pa je molče zaplavala v krogu na mestu in se mu samo nasmehnila v pozdrav. Matjaž je vrgel žogo prvemu fantu, ta jo je pognal čez vodo do Alenčice. Potem jo je ona vedno podala črnemu dekletu, fantje pa so se obmetavali med sabo. Čez čas se jim je pridružil še mlad temnolasi par, ki je prišel v vodo iz Lombardijevega zabavišča na drugem koncu otoka.

»Prekrasno!« je zaklicala Alenčica in njen glas je potrdil, da se zares dobro zabava.

»Voda tudi ni premrzla!« ji je vrnil Matjaž. Drugi so si metali klice v angleščini in italijanščini, žoga pa je letala vedno više in dalje po jezeru.

Ko sta se pol ure kasneje sušila na travi, sta bila oba s popoldnevom zelo zadovoljna.

»Rad te imam!« je rekel on.

»Jaz tebe tudi!« je odgovorila ona.

»Zvečer greva k meni domov, da te predstavim svojim,« je nadaljeval, »in jutri proti večeru me ti povabiš na svoj dom.«

»To bo zanimivo,« je pripomnila in se zresnila.

»Zakaj to praviš?«

»Saj veš,« je dahnila bolj žalostno.

»Kaj naj bi vedel?«

»Moji in tvoji so kakor pes in mačka.«

»Oh, tisto! Prava figa!«

»Videl boš, kako naju bodo pogledali. Šokirala jih bova!«

»Navadili se bodo, da sva midva skupaj.«

»Želela bi si, da bi bilo tako preprosto. Pa ni.«

»Saj vem,« je pritrdil in se zagledal v velike ladje v pristanu.

»Jaz sem Dobravčeva, ti si pa Gornikov, to je ves problem — seveda samo zanje.«

»Vem, vem. Kakor pesem z lajne poznam vse tisto, kar še spada zraven: moj oče je bil v vojni na nemški strani, tvoj pa proti njim. Brat je moril brata. Tako zdaj sam gledam na to. Vprašanje je le, ali sta Dobravc in Gornik kriva vsega tega. Menda se prav po nepotrebnem zaganjata drug v drugega po tolikih letih. Sploh pa tukaj v Kanadi. Vse to prerekanje o kovčku preteklosti iz Evrope se mi zdi nesmiselno.«

»Seveda je nesmiselno. Pa to dopovej mojemu ali tvojemu očetu, če moreš! Histerično bosta spet zaživelata tisto svojo preteklost pod različnimi zastavami in te sploh ne bosta pustila do besede.«

»Poskusiti morava. To je dolžnost nas mladih, ki tu odrastamo. Dopovedati jim morava, da je vojna daleč za njimi, da morajo tukaj dihati drug ob drugem in tudi drug z drugim, in da nimajo prav nobenega stranskega izhoda. Naučiti se bodo morali življenja s svojimi kanadskimi Slovenci, kot živiva midva z vsemi drugimi narodnostmi, ki jih tukaj srečava v vodi.«

»Žalostno je to,« je pripomnila Alenčica. »Vedno mi pride na misel, da je najina ljubezen razpeta med Capulete in Montege, samo s to razliko, da so naši mnogo hujši od njih, vsaj na jeziku.«

»Zaradi njihove preteklosti ne bova skočila v vodo!« jo je tolažil Matjaž. »Midva nisma obremenjena s tem kamnom. To jim tudi poveva v obraz.«

»Včasih se čudim ljudem, ki so kot najini starši. Sami sebe uničujejo, nam pa trgajo vezi z našo rojstno domovino, ne da bi to sami hoteli. Toliko je stvari, ki si jih tako vroče želimo, od slovenske pesmi do slovenskega teatra in slovenskih slik, in vse to se mi zdi vsako leto bolj oddaljeno zaradi tega našega zaplankanega življenja tukaj. Ali sploh še lahko s kom govoriš o slovenski kulturi?«

»Da, to je smešno in tragično obenem. Kot da bi nas za nalašč odrivali od vsega, kar nam je še ostalo domačega v spominu. Ne dajo nam, da bi ostali tukaj Slovenci, kot so Italijani še vedno Italijani, Avstrijci še vedno Avstrijci. Kot da hočejo, da se med seboj zbrisemo kot kulturne osebnosti in postanemo sence nejasnega izvora. Poglavito jim je pač, da njim ostane nekakšna zastava slave! Na to pa se mi mladi požvižgamo. Mar tega res ne vidijo?« Pred stojnico v njuni bližini se je oglasil orkester rdečih dolgolascev. Melodije ni bilo, preglasili so jo bobni.

Alenčica je Matjažu pogladila z roko lase in se glasno zasmejala.

»Nikar tako ognjevito! Saj se vendar strinjam s tabo!«

Vrnil ji je mladosten smeh.

»Saj veš, da sem tudi sam kanadski Slovenec. Pa še Gornik sem povrh!«

»Gornik, Dobravc... Veš, moja mama mi je pripovedovala, kako težko sta se moj in tvoj oče prebijala s tem svojim nenavadnim imenom skoz prednja vrata čakalnic v tovarniških oddelkih za zaposlovanje. Oba sta imela enake težave, enako trpljenje, enako pot priseljenca. Ne enemu, ne drugemu ni nihče bral tiste važne preteklosti z obraza. Obema so izmerili samo višino in težo in pogledali so jima včasih še na roke, da so videli, ali sta vajena trdega dela.«

»To poveva mojemu očetu še nocoj, Alenčica,« je predlagal. »Tvojemu pa ponovim isto zgodbo jutri.«

»No, ne bo tako hudo, kot sem si sprva mislila,« se je sprostila. »Vse bo še dobro... Nisem ti še povedala, da moj oče vedno govori o tvojem očetu kot o sovražniku v narekovaju, ki ga globoko spoštuje.«

»Tako? Nekaj podobnega sem že slišal v svoji hiši!«

»Ljudje so pač dobri in slabi, pa naj imajo kakršnokoli prepričanje. Razlikujejo se morda samo še v tem, da eni nekaj razumejo mimo prebave in razmnoževanja, drugi pa nič.«

»In najina očeta sta oba dobra, boš videla. Raznežila se bosta in pozabila na stare sprtiije. Po najini poroki se bo moj oče celo postavljajl s snaho iz Dobravčevega tabora!«

»Že mogoče, Matjaž.«

»Nič mogoče, to je kakor pribito. Tako trdno sem o tem prepričan, kot sta oba danes za Trudeauja.«

»Da, kadar slišim naše govoriti o kanadski politiki, si mislim, da so se le ugnezdili tukaj, pa čeprav sami tega nočejo priznati.«

»Sčasom naju bodo že razumeli, boš videla, Alenčica. Začeli nam bodo posredovati živo izročilo najine domovine, oceno tiste svoje vojne pa prepustili nam.«

»Samo upam, zanju oba upam, da storita to prav kmalu.«

»Videla boš, moj oče bo začel s tem še nocoj, brž ko naju zagleda skupaj.«

Na poti nazaj čez veliko jezero sta slonela na gornji palubi ob ograji in se objemala in poljubljala. Tako se je obnašalo na ladjici vsaj še sto drugih mladih parov s slovenskimi, kitajskimi, indijskimi in južnjaškimi obrazi. Slišala nista ne brnenja motorjev, ne butanja valov ob ladijski kljun. Včasih je presekala njuno ljubimkanje si-

rena z vrha ladje. Mimo so brzele bele jadrnice. Alenčica jih je začela šteti.

»Petnajst, šestnajst...«

»Kaj boš štela, preveč jih je — najmanj sto!«

Matjaž jo je trdno prijel za roko.

»Izpusti mi roko! Boli!«

»Ne izpustim!«

»Saj ne bom skočila v vodo!«

»Vem, da ne boš. Zdaj ne več.«

»Kako pa veš, da sem na otoku mislila na skok?«

»Norica! Saj si vendar omenila Montegi in Capulete.«

»A tako! Ali nimam prav?«

»Seveda imaš prav — vsaj do neke mere.«

»Do kakšne mere?«

»Gorniki in Dobravci so zares kakor Montegi in Capuleti, le najina ljubezen je drugačna.«

»Kako drugačna? Ali se ne ljubiva kakor Romeo in Juliet?«

»Kakor Romeo in Julijsa, Alenčica.«

»Popravljaš mi slovenščino.«

»Seveda, saj bom tvoj mož.«

»Odgovoril mi pa še vedno nisi.«

Matjaž jo je nežno objel, potem je rekel:

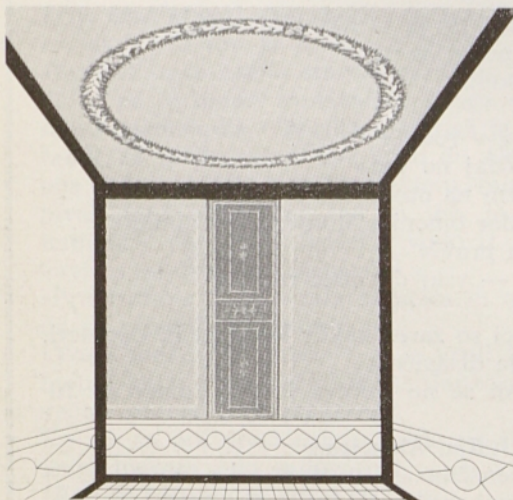
»Najina ljubezen ne bo imela tragičnega konca, sem hotel reči. Ti ne boš skočila v jezero Ontario, jaz pa ne za teboj.«

Oba sta se hkrati glasno zasmejala.

V pristanu sta se naglo zdrenjala proti izhodu in skočila na avtobus. Zapeljala sta se h Gornikovim. In med potjo sta se držala za roke in se zaljubljeno spogledovala.

Sobane izpred tisočletij

Odkrivanje stare Emone, mesta na območju današnje Ljubljane, sodi med tiste dolgotrajne, pa tudi hvaležne naloge slovenske arheološke in tudi zgodovinske znanosti, ki domala vsako leto odkrivajo doslej neznano in nesluteno pričevanje davnine na slovenskih tleh. V obdobju pred prihodom Rimljanov je bilo ljubljansko ozemlje stičišče treh etničnih skupin: Keltov, Ilirov in Venetov. Enemu teh plemen je moralo pripadati tudi naselje Emona, kajti ime ni rimskega izvora. Rimska Emona, obdana z zidovjem, ki je ponekod še danes vidno, je v tem stoletju razodela prenekatero skrivnost, ki je ždela v zemlji pod rušo nekaj manj kot dva tisoč let. Arhitekti, pa tudi urbanisti, ki preoblikujejo s svojimi zamislimi podobo mesta danes, morajo seveda upoštevati tudi vse tiste spomenike davnine, ki jih je bilo do danes moč odkriti, ter jih vkomponirati v svoje projekte tako, da ostanejo vidni, nepoškodovani in tudi zaščiteni. Sredi tega leta so, na primer, na Titovi ulici, pod spomenikom Emonca, postavili stari rimski tlak iz hiše, ki so jo arheologi zaznamovali s številko 17. Ta hiša ob današnji Aškerčevi cesti je bila od vseh doslej najdenih iz časa Rima na naših tleh najbolj ugledna: v njej so našli tudi na mozaik, imenovan »čebelič«, ga že pred vojno vgradili v poslopje ob cesti ter ga sedaj prenesli pod Emonca.

Rekonstrukcija sobe v eni izmed »izkopanih« hiš stare Emone

Ob tolikih rimskih hišah, na katere so našli pri številnih gradnjah v Ljubljani v tem stoletju, so arheologi skrbno shranjevali tudi omet, poslikan s fresko tehniko. V depojih narodnega muzeja je shranjenih na sto in sto koščkov ometa, na katerega je pri svojih raziskovanjih

naletel Walter Schmid. Med njimi je tudi nekaj figuralnih kosov, ki jih do danes še niso poskušali rekonstruirati in še čakajo na »obdelavo«. To, kar je bilo v Emoni izkopanega v zadnjih desetih letih, pa je zbral Mestni muzej ljubljanski pred nedavnim na razstavi, ki je vzbudila v Ljubljani resnično veliko zanimanje. Na ta način, kakršen v znanstvenem svetu do danes še ni bil znan, je Mestni muzej v prostorih Arkad podal sliko notranjščin rimskih hiš v Emoni. Na podlagi koščkov barvnega ometa, najdenih v posameznih rimskih hišah, je namreč delavcem Mestnega muzeja in vodji izkopavanja Emone, arheologinji Ljudmili Plesničar-Gec, uspelo poustvariti notranjost rimskih hiš tako popolno, da ima obiskovalec razstave (in razstavljen so prave sobe) vtis, da se je nenadoma preselil tisočletje in več nazaj v čas, ko je tod stalo mesto in skušalo v vsem — seveda po svojih možnostih — posnemati severno Italijo, Rim, Pompeje... Delavci Mestnega muzeja so na osnovi koščkov poustvarili cele barvne stene in strope, skratka, razstavišče Arkade so preoblikovali v vrsto rimskih soban, kakršne so bile svojčas v Emoni.

To kar danes obiskovalca rimske sobe najbolj preseneča, je izredno velik okus, s katerim so si prebivalci Emone okrasili svoj vsakdan. V rimskih hišah ni bilo slik, zato so stene predstavljale ves okras. V prvem in drugem stoletju, je zapisala ob razstavi avtorica tega pogleda v rimsko hišo Ljudmila Plesničar-Gec, so po procesu sušenja poslikave dosegli sijaj freske z vročim ali hladnim glajenjem stenskih površin, ki so jih pomazali z mešanico voščene paste. Pozneje, v tretjem stoletju in v pozni antiki tega načina obdelave stenske površine niso več uporabljali in površina freske je ostala hrupava. To, kar pri ljubljanskih oziroma emonskih freskah posebno preseneča, je njihova podobnost s celo pompejskimi, zlasti pa seveda s tistimi s severa Italije. »Rim« pa ne prihaja na dan samo v Ljubljani. Letošnje poletje so v Novem mestu, kjer so bile pred časom odkopane slovite ilirske situle, odkrili pri poslopju občine vrsto rimskih grobov z bogatimi dodatki. Vse to bo izpopolnilo podobo dolenske metropole v davнинi.

V septembru je bil v Ljubljani simpozij proučevalcev rimske keramike z vsega sveta. Takrat so v »prazne« prostore Arkad, se pravi v poslikane sobe rimskih hiš, postavili še razstavo rimske keramike iz Emone. Ta razstava je res domala popoln pogled v rimsko hišo na naših tleh.

Ljubljanska Venera — bronasti kipec je iz druge polovice 2. stoletja

Posebnost razstave v Ljubljani je v tem, da do sedaj v svetu še ni bilo takih poskusov rekonstruiranja rimskih notranjščin. Akademski slikar in restavrador Veljko Toman je namreč na osnovi delčkov ometa in rekonstrukcij, ki so jih opravili strokovnjaki, na stropu ustvaril velike stenske površine, ki se sicer zde nekoliko idealno poustvarjene rimske freske, vendar pa zagotovo ne odstopajo dosti od podobe, ki se je nudila človeku v 1. stoletju našega štetja, ko je prestopil prag hiše.

Mestni muzej v Ljubljani je s to razstavo opozoril na pereč problem te ustanove: ne samo muzejski delavci, ampak tudi druge kulturne institucije v mestu bi rade dosegle, da bi nekje v starem emonskem okolju zaživel muzej Emone, ki ne bi bil velikega pomena samo za kulturo mesta Ljubljana in Slovenije, ampak tudi za turizem. Rekonstruirane sobe v Arkadah kar ponujajo to misel. To bi bil edinstven muzej v Sloveniji in Jugoslaviji, muzej, v katerem bi izredno bogato gradivo stare Emone končno zaživel.

Peter Breščak

Muzej v Podsmreki

V neposredni bližini Višnje gore opozarja avtomobiliste skromna tabla na muzej v gradu Podsmreka. Tudi jaz sem zavil z glavne ceste in zapeljal po lepo vzdrževani makadamski cesti, ki pelje do gradiča.

Pred vhodom sem srečal oskrbnico muzeja, ki se je razgledovala po dolini. Bil je delavnik, zato je bilo bolj mirno, saj sredi poletnega dneva ni najprimernejši čas za ogledovanje muzejev. Zato je bilo dovolj časa za klepet o muzeju, ki mi ga je pozneje tudi razkazala. Iz najinega razgovora pod orjaškim orehom, ki je nekoč hladil tudi nekdanje grajske lastnike, sem na kratko povzel tole:

»Muzejsko zbirko so prinesli v sedanje prostore z neke razstave v Ljubljani jeseni leta 1968. Vse zbirke so urejene po časovnem zaporedju in seveda tudi po krajih, kjer so posamezni predmeti nastali. Zbirko ureja Etnografski muzej iz Ljubljane, muzej pa upravlja skupščina občine Grosuplje.«

»Kdo pa največ obiskuje vaš muzej?« sem jo vprašal.

»Obiskovalcev zdaj še ni veliko, saj le malokdo ve za ta muzej, čeprav je ogleda vreden. Obiskovalci, ki pridejo, pa so z ogledom zelo zadovoljni in tudi kupijo precej lončenine. Veliko obiskovalcev je tudi tujcev.«

Potem pa sva stopila skozi težka hrastova vrata v muzej. Prišla sva v tako imenovani »prodajni salon«, kjer prodajajo najrazličnejše glinaste posode in okraske, nato pa sva odšla še po drugih sobah. V vseh so razstavljeni raznovrstni lončeni izdelki, stari in novejši, oskrbnica pa je skoraj o vsakem vedela povedati kaj za-

Gorenjska domačija jeseni

Foto: Igor Bervar

nimivega. Potem sva zapustila sobane z lončenino in stopila v »kmečko sobo«. Tu je v naravnem okolju prikazano, kako so naši predniki uporabljali lončeno posodo, in seveda tudi to, kako so jo shranjevali. V zadnji razstavni dvorani pa so prikazani preprosti stroji in peči za preoblikovanje gline ter postopek, kako na

primer na takem stroju narediš skledo. Višnjegorski, pravzaprav podsmreški muzej je res vreden ogleda. Nikakor ti ne more biti žal za tisto urico, ki jo porabiš za sprehod po gradiču in za ogled značilnih slovenskih starožitnosti.

Silvo Pust

Kovana vhodna vrata na Podsmreki in bogato barvno okno

Foto: Janez Zrnc

Lončeni izdelki, razstavljeni na gradu Podsmreka

Kdo lahko pije – ljubezen?

Azra Kristančič
dipl. psiholog

sameznik povezan s svojim okoljem in zunanjim svetom. Ljudje različno do-

Ljubezen! O njej je napisanih tisoč in tisoč knjig; z njimi bi lahko napolnili največje knjižnice. V teh knjigah so napisane mnoge osebne izpovedi in opisi čustvenih vezi med dvema — med moškim in žensko. Ljubezen je resnično eno od najbolj pristnih in najbolj intimnih čustev s, katerim je po-

življajo čustva ljubezni, ali bolje rečeno — vsak človek je različno sposoben imeti rad. Ljubezen je ena od oblik medčloveških komunikacij, ki nam omogočajo uresničevanje intimnih vezi z drugimi. Takšna ljubezen seže čez splošno znane asociacije o romantični zanesenosti, čez strastno povezanost dveh, dramatične zaplete, srečne ali manj srečne, včasih celo tragične izhode v nekaterih obdobjih človeškega življenja. Ljubezen je v bistvu nenehno stališče, prisotno v vsaki situaciji posameznika v odnosu do okolja, stališče, bogato prepojeno s ču-

stvovanjem in globoko intimno doživljeno.

Sposobnost imeti rad je resnično prisotna v človekovem življenju, je nujnost družbenega življenja in zaokroža socialni lik človeka. Veliko število čustev lahko hranimo v sebi, jih kontroliramo in vendar je v vseh nas prisotna težnja, da čustva pokažemo, da jih delimo z drugimi. Toda sposobnost imeti rad ni pri vseh ljudeh enako prisotna. Tako kot mnoge druge psihične funkcije človekovega duševnega življenja jo oblikujemo in vzgajamo vse življenje.

»Rada ga imam«, trdi neka ženska za svojega moža. »Toda nikoli mi ni verjel, vedno znova in znova sem mu morala dokazovati svojo ljubezen. Zdaj je enako kot prej, mogoče še bolj izrazito. Namreč, že eno leto je na delu v Afriki in kadar pride, je še tisti čas, ki bi ga sicer lepo preživela, skaljen, ker nenehno išče potrditve in dokazov, da ga ljubim. To me utruja! Ob vseh teh zahtevah pa nikoli ne pomisli, kaj on meni daje? Kako mi dokazuje svojo ljubezen? In naposled, ali me sploh ljubi?!«

Na razvoj sposobnosti imeti rad vplivajo vsi tisti dejavniki, ki sicer na splošno prispevajo k oblikovanju človekovega psihičnega življenja. To so vsi tisti vtisi še iz najbolj zgodnjih dni posameznikovega življenja, ki dajejo svoj pečat v psiho otroka in vse kasnejše izkušnje, ki pripomorejo k oblikovanju značaja in osebnosti. Lahko rečemo, da se sposobnost imeti rad »nauči« že v otroštvu. Spomini na otroštvo, odnosi med starši in njih stališče do otroka so lahko izredno pomembni.

Hladni, formalistični odnosi v hiši staršev, brez prisotnosti, čustvenosti povzročajo v intimnem življenju otroka trajno čustvo pomanjkanja ljubezni. Kasneje, v zrelih letih, so takšne osebe obremenjene z meglenimi vtisi, da so vedno bile prikrajšane za nekaj, kar je bilo njihovega. Iz takšnih čustev se razvije odklonilno stališče do ožjega in širšega okolja. V njihovi osebnosti je vedno prikrit protest, nezadovoljstvo in revolt. Takšne osebe, ki čutijo, da niso bile deležne nežnosti, naklonjenosti in ljubezni, menijo, da niti same niso dolžne tega dajati drugim. Potem ni nič čudnega, če je v takšnih osebah sposobnost imeti rad ostala nerazvita in zaradi tega vse življenje preživijo v nenehnih zahtevah in pričakovanjih, da jih drugi imajo radi.

Foto: Milenko Pegan

Trgatev na Bizeljskem

Foto: Edi Šelhaus

Odsevi vtisov iz otroštva se lahko kažejo tudi drugače v zmanjšani sposobnosti imeti rad. Naj o tem nekaj pove primer fanta, ki piše: »... Že ko je bila tukaj, je imela težave sama s seboj, pa tudi z menoj. Ko sem jo spoznal, mi je zatrjevala, da me ima rada, samo mene! Toda prav kmalu sem spoznal, da ni tako. Razen mene je imela še drugega fanta. Najini odnosi so se razvijali čedalje bolj; skušal sem ji dopovedati, da se mora pač odločiti zame ali za onega drugega. Dolgo so trajala prepričevanja obeh, dokler mi ni lepega dne povedala, da se ne more odločiti. Menila je, da se bo veliko lažje odločila zame ali tistega, če bo odpotovala nekam za nekaj časa. Res je odpotovala v Francijo, k nekim sorodnikom, in se tam tudi zaposlila. Potrpežljivo sem čakal — in da je bila ironija še večja — dočakal! Zvedel sem, da je tudi v Franciji navezala stike z nekim fantom, čeprav je meni in verjetno še drugim zatrjevala, da ljubi in da ima rada.« Tako kot povzroča negativne posledice premalo ljubezni v družini na otrokov nadaljnji psihični razvoj, je učinek podoben, če je ljubezen staršev prevelika. Pretirana navezanost otroka na starše pelje k premajhni samostojnosti, ki se pokaže tudi že v tistih obdobjih življenja,

ko bi se posameznik moral že sam odločati o marsičem in tudi sprejemati odgovornost za svoja dejanja. Nesamostojnosti se skoraj vedno pridruži še občutek negotovosti in strahu pred življenjskimi situacijami, v katerih bi morali sami odločati. Navadno se izogibajo vsakemu odnosu, v katerem se je treba bolj angažirati; splošna življenjska nesigurnost v resničnem življenju jim onemogoča, da bi v vsako srečanje dajali vse od sebe. Zato tudi bežijo; bežijo od globokega in najintimnejšega psihičnega komuniciranja — ljubezni. Navadno ljubezen izražajo in nje potrditev iščejo samo skoz zunanje znake ljubezenskih vezi, tako kot so slišali od drugih ali brali v knjigah, kakšna naj bi bila ljubezen.

Kakršnikoli so že vzroki, da se človek ne nauči imeti rad, je res, da tisti, ki ne znajo ljubiti, nikoli ne doživijo tistih vrhunskih čustev in sposobnosti, da ostanejo s človekom v vseh njegovih obdobjih in časih. Brez ljubezni kot nujne intimne vezi posameznika z zunanjim svetom, mostu, prek katerega si pridobiva nujno zaupanje v druge, ostane življenje prazno in pelje v tragično osamljenost! Vse kaže, da ljubezen ni kozarec, iz katerega lahko vsak pije!

Kosilo po domače

Gobe s smetano
Jagenjčkovo stegno s kumarami
Vinska pogača

Gobe s smetano

Dobro očiščene jurčke ali druge gobe narežemo na rezine (količina po številu oseb) in jih prepražimo na surovem maslu. Ko se zmehčajo, jih solimo in zalijemo z zajemalko smetane. Prevremo in postrežemo.

Jagenjčkovo stegno s kumarami

Kozico obložimo z narezano slanino. Nanjo naložimo pol zrezane čebule, zrezano peteršiljevo korenino, pol gomolja zelene, korenček. Na to položimo osoljeno jagenjčkovo stegno, ki ga potresemo z dišavami: nekaj ingverja, lovorjev list, malo materine dušice, 2 nageljnovi žbici ter zalijemo z nekaj žlicami tople vode in curkom kisa. Nato meso v pečici dušimo do mehkega. Ko se meso zmehča, ga vzamemo iz posode, tekočino odlijemo v skodelico, zelenjavo pa pomokamo in popražimo in prilijemo sok, ki smo ga prej odlile, in dodamo posebej dušene kumare. (Kumare očistimo semena, jih zrežemo na pol prsta velike koščke, solimo in dušimo.) Ko smo dodali kumare, dodamo še na porcije narezano meso, prevremo in primešamo zajemalko smetane.

Vinska pogača

Iz potrebne količine moke, 2 žlic kisle smetane, jajca, masla ali margarine 5 do 8 dkg in potrebne količine mlačne vode in soli pognetemo mehko testo, ki naj pol ure počiva. Za nadev pripravimo: Tri stare žemlje ali bel kruh narežemo na tanke rezine in jih opečemo na maslu. Tri decilitre dobrega črnega vina sladkamo s sladkorjem in odišavimo s cimatom, klinčkoma in limonovo lupinico ter prevremo. Nato z vinom polijemo opečene kruhove rezine, nekaj vina pa prihranimo. Tri do štiri srednje velika jabolka olupimo in zrežemo na rezine. Nato testo razvaljamo in ga na tanko razvlečemo. Z njim obložimo namaščen pekač tako, da konci pekača vise čez rob, ker bomo z njim nazadnje pokrile nadev. Po testu najprej razvrstimo jabolčne rezine, nanje damo pa z vinom prepojene kruhove rezine. Po vrhu potresemo s sladkorjem in pokapamo z vinom, ki nam je ostalo. Nato konce testa potegnemo čez nadev, da vsega pokrijemo. Po vrhu pomažemo pogačo z raztepenim jajcem in spečemo. Pečeno potresemo s sladkorjem in zrežemo na rezine.

Velika ohcet

in druge novice iz Clevelanda

EUCLID, O. — Vedno več naših in tudi ameriških izletnikov odhaja v Jugoslavijo, predvsem v Slovenijo. Razveseljivo je, da je to po večini naša, v Ameriki rojena mladina, ki želi spoznati kraje svojih prednikov, uživati njih lepote in gostoljubnost prebivalcev. Vsi, brez izjeme so navdušeni nad lepo Slovenijo.

Na izletnike ugodno vpliva prijazno sodelovanje Slovenske izseljenske matice, kakor tudi kulturna izmenjava med našimi pevskimi zbori in ondotnimi ansambli ter športniki. Doslej so imeli tam koncerte »Glasbena matica«, »Zarja« in »Jadran«. Iz Slovenije so pa gostovali »Slovenski oktet«, Slakov in Henčkov ansambel ter »Akademski pevski zbor« in folklorna skupina »France Marolt«. Posredno smo bili deležni tudi Avsenikovega koncerta. Vsi so dosegli lepe uspehe.

Velika ohcet

Slovenske svatbe v Clevelandu niso nič novega, kajti naša naselbina je velika in mladi rod se ženi prav tako, kot smo se mi. Nekatere svatbe so skromne, a druge velike in razkošne. Odvisno je pač od tega, kdo se ženi. V starem kraju so ohceti premožnih kmetov trajale po več dni. Pojedli so cele gore mesa in pottic in popili sode vina.

Ena izmed večjih svatb je bila v soboto, 4. avgusta, ko sta si obljubila večno zvestobo znana kulturna delavka, odlična pevka in direktorica Krožka št. 2 SNPJ Cilka Valenčič in Robert. J. Dolgan, časnikarski poročevalec slovenskega rodu Plain Dealer. Svatba, na kateri je bilo okoli 700 gostov, je bila v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave.

Med navzočimi je bilo poleg nevestin in ženinovih sorodnikov in prijateljev tudi več znanih političnih in javnih osebnosti kot bivši zvezni senator F. J. Lausche, sodnik A. Pryatel, državni senator A. F. Novak, preds. Public Utilities Commision E. J. Turk, okrajni nadzornik G. Voinovich in več drugih, kakor tudi ljudje od lista Plain Dealer.

Naslednji dan sta ženin in nevesta odšla na poročno potovanje v Slovenijo, kjer sta ostala tri tedne. Ker je Bob spreten novinar in dober opazovalec, bo brez dvoma kaj zanimivega poročal o vtisih. Čestitke in srečno potovanje!

Krvodajalci so se izkazali

V človeškem življenju se zgodi marsikaj, o čemer pred leti niti sanjali nismo. Naša podporna društva, ki so v zgodovini slovenskih izseljencev igrala tako važno vlogo, niso nikoli niti pomislila, da bodo kdaj imela svojo krvno banko. To zadevo smo prepuščali izključno bolnišnicam in Rdečemu križu. Toda zdaj so krvodajalci zaradi naraščanja težkih operacij zelo potrebni.

Zgodilo se je, da so krvne zaloge vedno bolj izčrpane in posledica tega je, da je kri, ki se rabi pri hudih operacijah, postala silno draga in se jo težko dobi. To občutijo zlasti bolniki, ki nimajo svojcev ali prijateljev, ki bi jim darovali kri. Federacija društev SNPJ v širšem Clevelandu je prva med našimi organizacijami izvolila poseben odbor z nalogo, da osnuje svojo krvno banko (blood bank) s sodelovanjem Rdečega križa. Darovana kri bo označena pri Rdečem križu kot »Red cross Blood Bank Unit of Cleveland Federation of SNPJ Lodges«.

Nekateri člani so bili skeptični glede tega predloga, ampak že prvi poskus je bil uspešen. Dne 31. julija je namreč prišla premična enota za oddajanje krvi (Blood Mobile unit) v Slovenski društveni dom na Recher Ave. Euclid O. in vzela kri 119 izmed 136 darovalcev (17 so jih iz raznih vzrokov odklonili), kar je za začetek lep uspeh.

Krvodajalci so se počutili čisto domače. Na razpolago so imeli prigrizek, na harmonike sta pa igrala Frank Novak in Ray Strumbly. Navzoči sta bili tudi dve članici v narodnih nošah od Krožka št. 2 SNPJ iz Euclida. Tony Petkovšek, ki je tudi sam dal kri, je neposredno prenašal razgovore prek radia in tolmačil ves potek oddajanja krvi.

Med navzočimi je vladalo pravo bratsko razpoloženje. Vsi so storili veliko človekoljubno delo, za kar jim gre toplo priznanje.

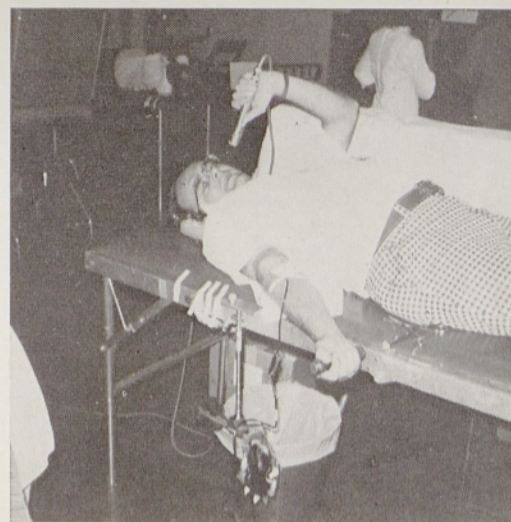
Uspešen piknik upokojencev

V Clevelandu imamo nešteto slovenskih piknikov, ampak le malo jih je, kjer bi prevladovali starejši ljudje, ker so nas prehiteli mladi rodovi in nas potisnili v ozadje.

Eden izmed takih piknikov je bil v sredo, 8. avgusta, ko se je zbralo okoli 2000 naših upokojencev iz držav Ohio, Pennsylvania in Michigan. Piknik je priredila Federacija slovenskih upokojencev na farmi SNPJ na Heath Rd. Federacija ima 15

Clevelandski slavni poročni par — Cilka Valenčičeva in Robert Dolgan med obiskom na Matici nekaj dni po poroki

Tony Petkovšek je med dajanjem krvi neposredno vodil tudi radijsko oddajo

klubov in okrog 3000 članov. Piknik je sijajno uspel.

Že opoldne so pričeli prihajati avtobusi in avtomobili veselih rojakov. Pet avtobusov je bilo iz širšega Clevelanda in po eden iz Barbertona, Girarda in Detroita. Rokovanja je bilo nič koliko. Srečali so se prijatelji in znanci, ki se niso videli že dvajset in več let. Razpoloženje vseh je bilo sijajno.

Motila je le vest, da je srčna kap zadela zelo delavnega predsednika euclidskega Kluba Krista Stokla, ki je bil na obisku v Sloveniji. Toda po izjavi zdravnika se bo lahko vrnil domov okoli 30. avgusta.

Na pikniku je podpisani srečal mnogo znancev zlasti iz Detroita, kjer sem živel deset let kot: Grumove, tajnico M. Maisel, Gorupove, Kapelove, Božičeve, Adamičeve, Boletove, Stavarja in druge. Klub iz Strabane, Pa. je zastopala predsednica Mary Tomšič. Barbertončane je vodil predsednik Kluba Louis Arko.

Navzlic veliki množici, so bili vsi dobro postreženi, za kar je skrbel vesten in priden odbor. Zadovoljni so bili tudi plesalci, za katere so kar naprej igrali poskočne viže trije mladi fantje od RTR trio. Tudi vse tri balinske steze so bile stalno zasedene.

Le prekmalu je prišla sedma ura, ko so avtobusi odpeljali večino gostov, ostali pa so vztrajali do konca.

Frank Česen

Zlatoporočenca Durjava med obiskom na uredništvu Rodne grude. Na levi je vnukinja Betty Biličič, na desni pa Joanne Biličič. Rojak Durjava slavi letos tudi 60-letnico prihoda v Ameriko.

Zlati par iz Euclida

Veselo smo si segli v roke, ko sta nas na Matici obiskala naš prizadevni zastopnik in prijatelj Joe Durjava s soprogo Pauline. Tudi čestitali smo, malo pozno sicer, a zato tembolj iz srca, saj sta naša splošno znana Clevelandčana Joe in Pavlina Durjava letos v juniju postala zlati par. Joe Durjava je doma iz Doblarjev pri Kanalu. Osemnajstleten je leta 1913 preden se je začela prva svetovna vojna, odšel v Ameriko v Cleveland. Tam je imel razne zaposlitve, najdalj pa je delal pri Addressograph Multigraph Corp. Čampovo Pavlino, rojeno leta 1905 v Clevelandu, si je izbral za življenjsko družico. Vzela sta se v Clevelandu 9. junija pred petimi desetletji. Dobila sta hčerko, ki je zdaj omožena Biličič in mamica treh deklet: Marylin, Betty in Jo Ann, ki trenutno študira v Innsbrucku v Avstriji. Betty in Jo Ann sta tudi spremljali svoja zlata dedka in babico. Joe Durjava je pevec in pol in kot tak dobro znan pri naših clevelandskih pevskih zborih. Že leta 1924 je pel pri pevskem zboru Zarja, zatem pa je celih 28 let pel drugi tenor pri moškem pevskem zboru Slovan, kateremu je bil 26 let tudi predsednik, danes pa je njegov častni predsednik. Od leta 1921 je član Slovenske narodne podporne jednote, in sicer društva Naprej št. 5, kjer je že šestnajst let tudi predsednik. Je dolgoletni prizadevni zastopnik glasila SNPJ Prosveta in naše revije, ki se mu ima zahvaliti za marsikaterega novega naročnika in prijatelja. Tudi soproga Pauline je pridno delala v društvih nekoč in danes. Trideset let je bila odbornica društva Jutranja zvezda ABZ, je članica Krožka št. 3 Progresivnih Slovenk in gospodinjkega odseka pri Slovenskem društvenem domu v Euclidu. Razumljivo je, da imata takšna pridna društvena delavca širok krog znancev in prijateljev. To je bilo očitno tudi na njunem slavu ob zlatem jubileju, katerega sta njima v čast organizirala in vodila hčerka Lilian in zet Andy.

Slovesnost je bila v Slovenskem delavskem domu na Recherjevi cesti. Kar dvestopetdeset povablencev se je zbralo in toplo čestitalo slavljenca. To so bili sorodniki, pa znanci in prijatelji. Navzoči so bili tudi bratraci in sestrične iz Loraina, nečakinja Jeanette Istenich s Floride s svojo mamico iz Masontowna, Pa., in še nekateri drugi. Seveda ni šlo brez pesmi. Moški pevski zbor Slovan je zlatemu paru zapel tri prigodne pesmi: Ferjančičev Pozdrav, Vodopivčevo Ob večerni uri in razigrano Zormanovo Zdravico. Ko sta nam Durjavova o vsem tem pripovedovala, so jima tako veselo in mladostno žarele oči, da kar nismo mogli verjeti, da je za njima res že pet desetletij skupnega življenja. Razumeli smo brez besed, da je bilo to zares pet srečnih desetletij. In tako naj bo tudi vnaprej!

Josephine Erjavec z možem in sorodnikom

Desetič na obisku doma

Rojakinja Josephine Erjavec iz Jolieta Ill. je letos obiskala svoj stari domači kraj že desetič. Za njenega moža Jožeta pa je bil to peti obisk. Z njim so pripotovali še žena lokalnega okrajnega višjega sodnika Josephine Buchar ter njen brat Tom.

Veseli smo bili srečanja na Matici in zanimivega pomenka. O čem lahko govori zavedna žena, ljubeča mati, babica? O otrocih in vnukih seveda. Josephine je pripovedovala o vnukih, ki so letos v šoli diplomirali. Od ene do druge družine sta hodila z možem ter delila veselje s starši in srečnimi vnuki. Jeseni se bo pa spet resno začelo delo in študij. Mladi bodo odšli od doma na univerze — za štiri leta. Nova preizkušnja zanje, nov korak v življenje.

Rojakinja Erjavčeva je tudi povedala, da se je udeležila konvencije Slovenske ženske zveze v Chicagu, enako obe njeni hčerki Olga Ancel in Mili Pucel, ki sta bili delegatki. Olga je bila izvoljena v odbor za drugo nadzornico in načelnico mladinskega krožka.

Tonetu Pezdircu v slovo

Bil si utrujen, hotel si počivati po utrujajočem dnevu, ko si še enkrat videl Slovensko primorje. Stisnili smo si roko do našega ponovnega snidenja. Niti najmanj nisem pomislil, da bi bilo to naše zadnje srečanje.

Poznal sem te le zadnja leta, vendar sem v tebi spoznal pravega Slovenca, Američana in kozmopolita obenem. Kolikokrat mi je bila prijetna tvoja družba! Tvoj humor in tvoja resnost sta mi bila najboljša spremljevalca. O kolikih rečeh sva se pogovarjala, čeprav nisva vedno našla rešitev. Med drugim sva govorila tudi o grlicah in golobih, simbolih miru, ki si jih hranil doma, kot bi hotel reči: »Ljudje, ne vojskujte se več, raje delajte za mir in za dobro vseh ljudi na svetu!« Da, bil si proti vojni, ki jo je Amerika vodila proti indokitajskemu ljudstvu. Vztrajno, neumorno in požrtvovalno si delal skupaj z ženo za slovenski krožek S.N.P.J. Delo ti je bila glavna skrb in načelo. Hotel si delček slovenske domačnosti v tujem okolju in jo tudi pripravil tako zase in za mnogo drugih Slovencev v tvoji bližnji in daljni okolici.

Nisem vedel, da zagotovo prideš v stari kraj. Pešalo ti je zdravje. Nisem pa se mogel načuditi tvoji vitalnosti, ko sem te prvič srečal na domačih tleh. Hotel si iti sem, hotel tja, na Bled, na morje, na škofjeloški piknik, v Dubrovnik z avtomobilom, v Rogaško Slatino, zlasti pa še v rodno Belo krajino, kjer si imel toliko sorodnikov. In vse to naj obišče človek v štirih tednih? Moral bi biti iz granita! Vendar ti si vse to naredil, potem pa si se hotel vrniti k svojim hčerkam in vnukom v Ameriki. Izpolnila pa se ti je še ena želja: umrl si na zemlji, ki te je rodila. Smrt ti je prekinila načrte in te vzela od nas. Mi pa, ki smo še pri življenju, te bomo imeli vedno v najdražjem spominu.

Emil M. Prešeren

Eden izmed zadnjih posnetkov Toneta Pezdircarja: na škofjeloškem pikniku. Od leve proti desni — Mary Cuth, Mary Pezdirc, Mary Tursich, Tone Pezdirc in Emil Prešeren, povratnik iz ZDA.

Francija

Poroka v Merlebachu

Dne 30. junija letos si je v Merlebachu izbral Gaston Lorsung za svojo življenjsko družico naše zavedno in znano slo-

vensko dekle Marlenko Sajevec, prizadevno članico našega društva. Mlademu paru čestitamo in mu želimo veliko sreče, prijetnih dni in let na skupni življenjski poti.

Društvo Jadran, Merlebach-Freyming

ZDA

Umrli je slovenski glasbenik John Ivanush

Na svojem domu v Claridon Township, Ohio, je v soboto 1. septembra umrl glasbenik John Ivanush, ki je bil med ameriškimi rojaki znan kot pionir slovenske opere v Ameriki.

John Ivanush se je rodil v Rogaški Slatini leta 1879. Glasba ga je privlačevala že v otroških letih. Prvo strokovno znanje si je pridobil v Ptuj, kjer je ena najstarejših slovenskih glasbenih šol. Tam se je učil igranja na trobento in violino, bil pa je tudi dober pevec. Ko je bil zatem nad štiri leta pri mornariški godbi avstroogrske mornarice v Pulju, je bil njegov učitelj in kapelnik znani dunajski skladatelj operet Franz Lehar. V Leharjevem koncertnem orkestru na Dunaju je bil potem dve leti, nato pa se je leta 1902 odločil za pot v Ameriko.

Takoj po prihodu se je včlanil v strokovno združenje glasbenikov, bil je tudi član glasbenega kolegija v Redfieldu. V La Salle, Ill., je igral v gledališkem orkestru in vodil eno prvih slovenskih godb, zatem je vodil godbe in igral v orkestrih v Minnesoti in Južni Dakoti. Po preselitvi v Cleveland je prevzel vodstvo slovenske godbe Bled. Največ svojega strokovnega znanja in ustvarjalnega dela pa je posvetil slovenskim pevskim zborom. Najstarejšemu slovenskemu pevskemu zboru Zarji je

bil glasbeni mentor od leta 1919 skozi dvajset let. Pod njegovim vodstvom se je Zarja reorganizirala v mešani zbor in začela vnašati v program tudi zahtevna operna dela. Za ta zbor je uglasbil opero »Turjaška Rozamunda« na libreto, ki ga je po Prešernovi baladi napisala njegova soproga Mary. Uprizoritev prve slovenske opere na ameriških tleh je bila pred 45 leti 29. novembra 1928. To je bil pomemben dogodek v zgodovini ameriške Slovenije.

Poleg Zarje je John Ivanush vodil še več drugih slovenskih pevskih zborov, med drugim tudi pevska zbora Slovan in Jadran, ki še danes uspešno delujeta. Zadnja leta je pokojni John Ivanush preživljal na svoji farmi s soprogo Mary, ki je tudi znana kulturna delavka.

S svojim delom se je pokojni uvrstil med najvidnejše osebnosti slovenske glasbene kulture v ZDA, zato ga bomo tudi v stari domovini ohranili v častnem, hvaležnem spominu. Našim clevelandskim pevskim zborom, ki jim je bil pokojni John Ivanush dolgo vrsto let glasbeni mentor, izrekamo ob njegovi smrti iskreno sožalje. Enako tudi njegovi soprogi Mary, ki mu je bila pri njegovem ustvarjalnem delu in zasebnem življenju zvesta sodelavka in tovarišica!

Slovenska šola v Willardu, Wisc.

Tu v Willardu v državi Wisconsin je bila ena prvih slovenskih naselbin. Tu so si Slovenci s težkim delom zgradili svoje domove, šole in cerkev. Kjer so bili nekoč nepregledni gozdovi, so zdaj lepe farme. Naše mesto slovi po svojih naravnih lepota in kristalni čisti vodi, zato ga tudi turisti radi obiskujejo. Tu imamo tudi slovensko šolo, ki jo obiskuje že naš tukajšnji tretji slovenski rod. Vodi jo John Snedec iz Greenwood Wisc. Za šolo je veliko zanimanja med našimi mladimi ljudmi.

Antonia Champa, Willard, Wisc.

Učenci slovenske šole v Willard, Wis., ki jo vodi John Snedec

Prvi slovenski kotiljonski ples v Chicagu

V času letošnje konvencije Slovenske ženske zveze v Chicagu je bil kot uvodna prireditev v konvenčna zborovanja slavnostni banket v veliki dvorani hotela Bismark v centru mesta. Na tem banketu je bilo devet mladih članic Zveze po ameriškem običaju na slovesen način predstavljenih družbi. Ob zvokih slovenskih melodij so dekleta v spremstvu svojih očetov slovesno prišle na oder. V ljubkem plesnem koraku se je vsaka poklonila navzočim gostom. Medtem sta godbi Billa Krašovca in Romana Posedija igrali lepe melodije pesmi »Moj rodni dom«.

Po predstavitvi so očete zamenjali mladi spremljevalci deklet in v prijetnem plesnem razpoloženju je bil večer zaključen. Debutantke vam predstavljamo na sliki. Od zgoraj navzdol so: Maureen Russel, Debbie Žefran, Joane Trinko, Kimberly Johnston, Diane Schultz, Paula Gril, Miriam Leskovar, Mary Ann Schultz in Barbara Shultz.

Poglavitno je, obdržati tradicije

Glavni govornik na konvenčnem banketu Slovenske ženske zveze, ki je bil v dvorani hotela Bismark v Chicagu, je bil dr. Jože Bernik, glavni pravni svetovalec in podpredsednik velike farmacevtske družbe Abbott laboratories. V svojem govoru je poudaril, da je ideja o ameriškem »melting-potu« (»topilnici narodov«) zastarela. Mnogo bolj važen je poudarek na mnogih narodnostih, ki živijo v ZDA. Med temi pa zavzema naš slovenski narod pomembno mesto pri gradnji te dežele, tako na gospodarskem, kakor na kulturnem področju ter da je bodoči poudarek v Ameriki na kulturnih tradicijah posameznih narodov. Zato pa se moramo tru-

Častno omizje na konvenčnem banketu Slovenske ženske zveze v hotelu Bismark v Chicagu

Rose Šiflerjeva iz Waukegana ima že 86 let. Saj jih ne kaže, ali ne?

dit, da obdržimo naše tradicije in naš kulturni zaklad, ki smo ga prinesli iz rodne Slovenije.

Čestitamo za 86. rojstni dan!

Zvedeli smo, da naša naročnica rojakinja Rose Šiflerjeva v Waukeganu praznuje v oktobru svoj 86. rojstni dan, pa ji iz srca voščimo vsega, kar si najbolj želi sama. Po sliki, ki nam jo je poslal njen sin Paul J. Šifler in ki je prav iz zadnjega časa, kakor nam je pisal, skoraj ne moremo verjeti, da je za to ljubeznivo, čvrsto, nasmejano gospo že kar celih šestinosemdeset let. Gospa Rose je doma iz Polhovega gradca. Njen sin je glasbenik, znani strokovnjak za orgelsko glasbo. Živi v Hollywoodu. Letos poleti pa je obiskal Slovenijo in je imel v ljubljanski stolnici koncert. Izdal je tudi gramofonsko ploščo slovenskih narodnih pesmi prirejenih za orgle. Med svojim obiskom se je oglasil tudi na Matici. Rojakinji Rose želimo še veliko zdravja.

Takšne zdravnike bi potrebovali tudi v Ameriki

Leto dni je že minilo, od mojega zadnjega pisma v Rodni grudi. Nisem kaj pri zdravju, oči so mi opešale, odkar

sem bila operirana, pa tudi let je kar dosti, saj jih bo kmalu za osem križev. Hudo mi je, ker se ne morem udeležiti izleta v domovino. Iz naše naselbine jih je precej potovalo, vem, da so se dobro imeli in jim to iz srca privoščim. Leta 1968 sem tudi jaz obiskala Jugoslavijo z nečakinjo Mildred in njenim soprogom Frankom Virantom. Dva meseca smo bili na obisku. Nikdar ne bom pozabila lepih dni, ki sem jih preživela na tem obisku. Lani v juniju je šla od tu precejšnja skupina Slovencev v Jugoslavijo, pod vodstvom Mary Skerlongove, znane napovedalke slovenskega radio programa v Braddock Pa. Nazaj v Ameriko so se vrnili žalostni, ker med njimi ni bilo naših Mildred in Franka Viranta, ki sta se z avtomobilom hudo ponesrečila. Skupina je bila takrat v Bohinju. Tja sta prišla po Mildred in Franka moja nečakinja Marjana in njen mož Janez Hočvar, da bi jih odpeljala v Trbovlje, kjer so jim pripravili »suprise party«. Janeza poznam, da dobro vozi avtomobil in vem, da ne pije alkohola, vendar je pri Jesenicah prišlo do nesreče. Mildred je imela zlomljeni obe nogi, Frank pa hrbtenico. Tudi nečakinja je bila precej poškodovana, ostali so dobili manjše poškodbe. Za nas vse je bilo to res grozno, saj sta se s takšnim veseljem opravljala na to pot. Pet tednov sta bila v jeseniški bolnišnici, zatem pa jih je sin Bill odpeljal v Ameriko, pa še bolničarka je morala biti poleg zaradi težko poškodovanega Franka.

Ko so Mildred zdravniki pregledali v tukajšnji bolnišnici, so rekli, da je bila res v rokah prvovrstnih zdravnikov, ki so ji tako dobro pozdravili nogo, zlomljeno v kolenu. Rekli so, da bi takšne zdravnike potrebovali tudi v Ameriki. Za Frankove noge pa zaenkrat še ni pomoči. Zdaj se vozi v vozičku. Obema so bili v veliko pomoč po povratku iz bolnišnice sorodniki, predvsem sin Bill s soprogo, Mildredina sestra Sophie in njen mož Frank, ter Frankovi bratje John, Silvy in Paul. Upam in želim, da bo prišel dan, ko se bo tudi Frankovo zdravje obrnilo na bolje.

Mildred in Frank Virant pošljata uredništvu Rodne grude lepe pozdrave. Obenem se toplo zahvalujeta prizadevnim zdravnikom jeseniške bolnišnice: dr. Gračnerju, dr. Cofu in dr. Čebokliju ter bolniškim sestram za vse dobro, za vso veliko skrb in pomoč! Hvala tudi letalski družbi KLM za dobro postrežbo in pozornost na potovanju. In končno hvala sorodnikom za pomoč in prijateljem za bodrilne kartice. In oprostite, da je ta zahvala tako pozna.

Julka Kramžar
Bridgeville, Pa.

Uspešno uveljavljanje naše mladine

Iz zanimivega članka »Živahno uveljavljanje slovenstva na kentski univerzi«, ki ga je napisal profesor te univerze Edi Gobec za Ameriško domovino, povzemamo naslednje:

V začetku junija sta na Kentu promovirali dve mladi slovenski učiteljici iz Clevelanda: Patricia Banovich in Karen Frank. Frankova je nečakinja znanega slovenskega kulturnega delavca in marljivega sotrudnika našega inštituta Louisa Kaferleta. Obe sta tudi pridno študirali slovenski jezik in bili odlično ocenjeni v tečaju Honors 400 — Slovenian Language. Med odličnimi slovenskimi graduanti je tudi John Yerman, sin slovenskega nadučitelja iz Youngstowna. John je bil študentski podpredsednik pri Constitutional Committee ter predstavnik kentskih študentov sociologije.

Euclidski Slovenec Greg Kokal uživa sloves najboljšega nogometaša na Kentu, medtem ko je bil sin kentskega zdravstvenega svetovalca dr. Tonyja Adamleta izbran za najboljšega nogometaša v vsej Ameriki po »Chicago Tribune« in »Big Ten's most valuable player«. Joe Valenčič, nekdanji pevec krožka št. 2 SNPJ in brat znane solistke Cilke, se uveljavlja kot lingvist in umetnik. Njegove karikature večkrat zasledimo v listu »The Daily Kent Stater«. Mlada Slovenka Yennie Skerl iz Barbertona je postala asistentka za angleški jezik ter je v svojem razredu takoj poskrbela za predavanje o ameriških Slovencih.

Kanada

Atleti iz Ontaria

Pišem vam v imenu atletskega kluba Slovenija tu v Willoudale. Tukaj v Ontariu je precej Slovencev, ki se ukvarjajo z atletiko in pripadajo različnim klubom. Naj omenim samo dogodek, ki se mi je primeril, ko sem prisostvoval treningu metalcev kopja v Torontu. Med angleškimi imeni sem zasledil tudi slovensko zve-

Dekleta s prvega kotiljonskega plesa v Chicagu

Z mednarodnega atletskega tekmovanja v Torontu — član AK Slovenija S. Pavlič in Finec Jarma Jakoola

neče ime in sem se kaj kmalu tudi prepričal, da je zares naš »kranjski Janez«, saj je, ko ga je na mokrem zaletišču malo zaneslo, po naše zarobantil.

Ta mladi slovenski atlet je Frank Dejak, sin slovenskih staršev, ki je tudi mladinski prvak Kanade v metu kopja.

V Torontu je bilo mednarodno tekmovanje v atletiki, na katerem so sodelovale Finska, ZDA, Jamaica, Kanada. Edini slovenski predstavnik, ki se je uvrstil na to tekmovanje, je bil naš kopjaš Dejak, ki je z metom 62 metrov zasedel solidno šesto mesto. Na tem tekmovanju so sodelovali tudi atleti svetovnega merila kakor Lasse Viren, svetovni prvak na 5.000 metrov ter četrti najboljši metalec kopja na svetu Jorma Jakoola iz Finske z rezultatom 89 metrov.

Lep pozdrav vsem Slovencem po svetu in domovini pošiljajo atleti iz Ontaria!

Veličastna proslava Kanadsko-jugoslovanskega dneva v Wellandportu

Pred dvemi desetletji je bil prvi veliki zbor rodoljubnih kanadskih Jugoslovancev na farmi Beograd, pokojnega majorja Williama Jonesa, ki je takrat dejal: »To je last vseh Jugoslovancev. Farma Beograd naj postane kraj prijateljskih srečanj in pomenkov, kraj, kjer se bodo srečavali naši rodovi ob naših narodnih tradicijah in folklori. Tu naj se srečujeta stara in nova domovina, da se medsebojno bolje spoznata.«

Te besede so se polno uresničile.

Letos so sem dva dneva pritekale dolge kolone avtomobilov iz vseh krajev Kanade in iz sosednje Amerike. Mnogi so prišli v narodnih nošah, z zastavami, s pesmijo ali glasbo svojega rojstnega kraja. Ob reki so bili razpeti številni šotori. Mladi in stari so se zbrali, da skupaj praznujejo svoj dvajseti Kanadsko-jugoslovanski dan.

Farma Beograd je bila letos še bolj svečano okrašena. Že od daleč so obiskoval-

Žena ustanoviteljica ter sedanji odbor »Bled« v Hamiltonu ob 30-letnici

Mali otroški zborček iz Hamiltona v Kanadi

ce pozdravile plapolajoče zastave, nad vhodom pa je bil velik napis: Dobrodošli! Oder je bil okrašen z grbi vseh jugoslovanskih republik ter kanadskimi in jugoslovanskimi zastavami. Zvoki domače glasbe so nas popeljali daleč prek Oceana, kjer žive in delajo dragi domači. Zveneale so pesmi, gledali smo narodne pleske, peli smo, srečavali se s prijatelji in znanci.

Tako je bilo 8. julija letos na farmi Beograd v Wellandportu, kjer je globoko v noč odmevala glasba in pesmi in so plesali znova in znova kolo bratstva in enotnosti.

Argentina

Kaj in kako pri Ljudskem odru

Kljub raznim težavam naše društveno delo zadovoljivo napreduje. Zdaj imamo dobro organiziran tamburaški zbor, ženski odsek, otroški zborček, argentinsko folklorno skupino in tudi dobro balinarsko skupino. Imamo že izdelan načrt za gradnjo dvorane. Če ga bomo uresničili, bomo imeli dvorano nad sedanjimi prostori. Imamo načrt in veliko dobre volje, nimamo pa sredstev. A kljub vsemu bomo poskusili, ker nujno potrebujemo dvorano za prireditve.

Dne 25. maja smo imeli običajni »asado«, ki se ga je udeležilo 358 gostov. Navzoči so bili tudi predstavniki vseh tukajšnjih slovenskih in ostalih jugoslovanskih društev, kakor tudi predstavnik našega poslaništva in delegacija iz Urugvaja. Dne 16. junija smo imeli ožjo družabno večerjo, naslednji dan smo pa praznovali Dan očetov, ki se ga je udeležilo nad 160 oseb. Po čaju in domačem pecivu so najprej zapeli naši malčki, njim pa je sledil nastop tamburašev, ki so nas prav dobro zabavali.

Končno vam moramo sporočiti žalostno vest o smrti dveh aktivnih tovarišev, in sicer o Antonu Lozeju in Angelu Micozzi. Oba sta bila zelo aktivna in priljubljena med članstvom, zato ju bomo zelo pogrešali.

Obveščeni smo bili o smrti tajnika goriške podružnice Slovenske izseljenske matice Mirka Lična, nekdanjega predsednika Ljudskega odra v Buenos Airesu. Ob izgubi tega vašega aktivnega sodelavca vam izrekamo v imenu našega društva iskreno sožalje.

Ektor Jekše, predsednik
Daniel Lukač, tajnik

Avstralija

Spet prvi

Dne 26. julija so v Wollongongu spet imeli tekmovanje »Bake a Cake«, t.j. razstavo in prodajo domačega peciva, pri katerem tekmujejo razne narodnosti, kdo bo pripravil najboljše domače pecivo in dobil prvo nagrado. Lani so jo dobili Slovenci. Letos je bila ta tekma še bolj vroča. Tekmovalci so se še bolj vneto pripravljali in se vsak po svoje trudili. A članice Slovenskega kluba Planica so se tudi to pot najboljše odrezale. Dobile so prvo nagrado. Čestitamo!

Jože Čuješ, predsednik »Triglava« v Sydneyu ob svoji petdesetletnici. Na svoj način sta mu čestitali tudi obe nevesti, ki sta se na letošnji »Kmečki ohceti« poročili v Ljubljani.

Skupina slovenskih otrok iz Nemčije na Debelem rtiču

Ansambel Mihe Dovžana na Švedskem, v ZR Nemčiji in v Berlinu

Po dolgoletnih željah številnih Slovencev, ki živijo na Švedskem in v Zahodnem Berlinu, se je Slovenska izseljenska matica odločila, da to jesen organizira turnejo, ki naj bi razveselila predvsem rojake na teh področjih. Za turnejo je izbrala ansambel Mihe Dovžana, ki ga poleg instrumentalnega tria sestavljajo še pevci »Gorenjski kvintet« in Ivanka Kraševac. Slovenska izseljenska matica računa pri organizaciji predvsem na pomoč slovenskih društev v posameznih krajih, pa tudi na pomoč posameznikov, kjer društva še niso osnovana.

Turneja bo predvidoma potekala po naslednjem razporedu:

9. novembra v Jönköpingu ali okolici,
10. novembra v Stockholmu,
11. novembra v Köpingu,
(med tednom je možnost za organizacijo koncertov ob poti v Göteborg)
16. novembra v Borasu,
17. novembra v Göteborgu,
18. novembra v Landskroni,
(med tednom koncert v Malmöju ali mor-
da v Kristianstadu)
24. novembra v Z. Berlinu,
25. novembra v Essnu (»Kmečka ohcet!«)

Podrobnejša obvestila boste lahko slišali tudi na ljubljanskem radiu, za točen kraj in uro koncertov pa boste izvedeli pri posameznih odbornikih društev.

Trio sester Budja

V Landskroni na južnem Švedskem uspešno nastopa na prireditvah Slovenskega kluba Triglav in tudi pred švedsko publiko trio sester Budja. Simpatična dekleta Avgušтина Budja, Jelka, Karlin in Olga Kostanjevec so doma s Štajerske. Pojo pa seveda predvsem naše lepe slovenske narodne pesmi, naše novejšje domače pesmi in nekaj švedskih. Avgušтина Budja je tudi pesnica. Za cel zvezek pesmi je že napisala. V verze pa izliva to, kar je najbližje »strunam njenega srca«.

Jože Prešeren

Dom je v Nemčiji, Slovenija je lepa

Slovenski dopolnilni pouk v nemški pokrajini Baden-Württemberg obiskuje okrog 220 otrok, vsaj v preteklem šolskem letu jih je bilo toliko. Letos jih bo prav gotovo že nekaj več. Večina teh otrok odhaja s starši na počitnice v Slovenijo, kjer se v družbi s številnimi domačimi otroki in sorodniki še bolj izpopolnjujejo v znanju materinskega jezika. Številni slovenski otroci, ki živijo v Nemčiji, so namreč domovino zapustili že v prvih letih svojega otroštva, mnogi pa so bili v tujini že rojeni in njihov dom je pač tam, kjer so se rodili. Slovenija jim pomeni le deželo, kamor hodijo na počitnice. Kako bo, ko se bo taka družina za stalno vrnila v domovino? In — ali se bo sploh vrnila?

Dvaintrideset od slovenskih šolarjev na stuttgartskem področju je sestavljalo letošnjo drugo počitniško kolonijo, ki jo je organiziralo SKUD »Triglav« s pomočjo slovenskega Rdečega križa. Dva tedna so ti otroci uživali ob kopanju v morju, sprehodih in veselih igrah na Debelem rtiču pri Kopru, tik ob državni meji z Italijo. Tistega dne, ko sem jih obiskal, vreme za kopanje ni bilo najbolj primerno, tega pa so bili kar veseli, saj so se lahko odpravili na že težko pričakovan izlet v Trst. Ko so se vrnili, pa smo posedli v prijeten kotic ob igriščih, da se kaj pogovorimo. Videl sem, da so otroci veseli, sproščeni, navdušeni nad morjem in družbo številnih drugih otrok iz domovine. Z njimi so prirejali razna tekmovanja v otroških športnih igrah, risanju na asfalt, v gradnji peščenih gradov in drugem. Pa še nekaj so se dogovorili: v koloniji govorimo slovensko — ko-

mur slovenska beseda ne teče gladko, pa se naj malo potruji. In kaj so mi povedali otroci? Vprašal sem jih preprosto, kako se počutijo.

Helena Hribar, stara 11 let, 7 let v Nemčiji: Prvič sem v koloniji, drugače pa hodimo s starši na počitnice v Umag. Tu mi je zelo všeč.

Zvezdana Poš, stara 13 let, v Nemčiji 7 let: Všeč mi je kopanje. Hrana je zelo dobra. Na počitnice v Slovenijo hodim vsako leto. V Sloveniji mi je bolj všeč kakor v Nemčiji, ker je tu bolj čist zrak in ker je tu morje.

Božo Cesar, 14 let: Na počitnice v Slovenijo pridem vsako leto. Starši se bodo kmalu vrnili za stalno, jaz pa bi raje v Nemčiji končal šolo in se vrnil potem. **Jože Frankel, 12 let:** Moj oče je doma iz Homca, mama pa iz Novega mesta. Najbolj všeč mi je v Sloveniji to, da je pri sorodnikih veliko domačih živali.

Irena Vipavc, 10 let, rojena že v Nemčiji: Na počitnice v Slovenijo hodim s starši vsako leto. Slovensko sem se naučila doma. V Sloveniji je veliko boljši zrak, posebno na kmetih je lepo.

Peter Vipavc, 9 let: Tam je lepo, kjer je moja stara mama, pa tudi tukaj, kjer je morje. Najbolj všeč mi je to, da lahko pomagam pri delu.

Marija Cesar, 7 let: Všeč mi je morje, tu je zelo lepo.

V imenu vseh pa mi je eden izmed skupine rekel: »Dobro je, da se tu v koloniji spoznamo tudi z drugimi, ki so prišli sem z vseh koncev Slovenije. Tudi od tam so, kjer so doma naši starši.« Srečno, slovenski šolarji v Nemčiji!

Tatjana Gros na turneji

V prejšnji številki smo vas na kratko opozorili, da bo letošnja jesen na turneji, ki jo pripravljajo Hrvaška izseljenska matica pod naslovom »Pesmi in plesi Jugoslavije«, sodelovala kot zastopnica Slovenije znana slovenska pevka narodnozabavne glasbe Tatjana Gros. Slovenska izseljenska matica je izbrala prav njo zaradi njenih velikih uspehov v zadnjem času (zmaga na Slovenski popevki 1973).

Tokrat objavljamo še potni načrt turneje, ki bo morda pritegnil tudi marsikoga izmed vas.

V petek 2. novembra bodo nastopili v Gradcu, v soboto 3. novembra v Münchnu, v nedeljo v Ulmu, v torek 6. novembra v Karlsruhe, v sredo 7. novembra v Obendorfu, v četrtek 8. novembra v Villingenu. V petek 9. novembra bodo gostovali v Freiburgu, v soboto 10. novembra v Stuttgartu, v nedeljo 11. novembra v Frankfurtu, v torek 13. novembra v Mainzu. V petek 16. novembra bodo obiskali naše v Duisburgu, naslednji dan v soboto 17. novembra bodo nastopili v Aachenu, v nedeljo 18. novembra v Neukirchen — Kamplintfortu, v torek 20. novembra v Bredi, v sredo 21. novembra v Rotterdamu, v četrtek 22. novembra v Amsterdamu, v petek 23. novembra v Luxemburgu, v soboto 24. novembra v Seraingu, v nedeljo 25. novembra pa bodo zaključili turnejo z nastopom v Bruslju.

Spominki na srečanje v Merlebachu

Žal ob poročilu s srečanja evropskih slovenskih društev, ki je bilo junija letos v Merlebachu, Francija, še nismo imeli na voljo fotografij. Zato pa jih objavljamo tokrat in morda bodo še bolj oživile spomine na to prijetno srečanje.

Rojaki, člani SPD »Triglav« iz Züricha, Švica, so se v Merlebach pripeljali s posebnim avtobusom (prva slika zgoraj).

Otroški pevski zbor Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, Francija, pod vodstvom rojakinje Petkovškove, je prav tako nastopil v Merlebachu (druga slika).

Pogled na nabito polno dvorano med srečanjem (tretja slika)

Najbolj veličasten občutek je bil nastop združenih pevskih zborov (spodaj levo)

Otroški pevski zbor društva »Jadran« iz Merlebacha (spodaj)

Zadnji šolski dan

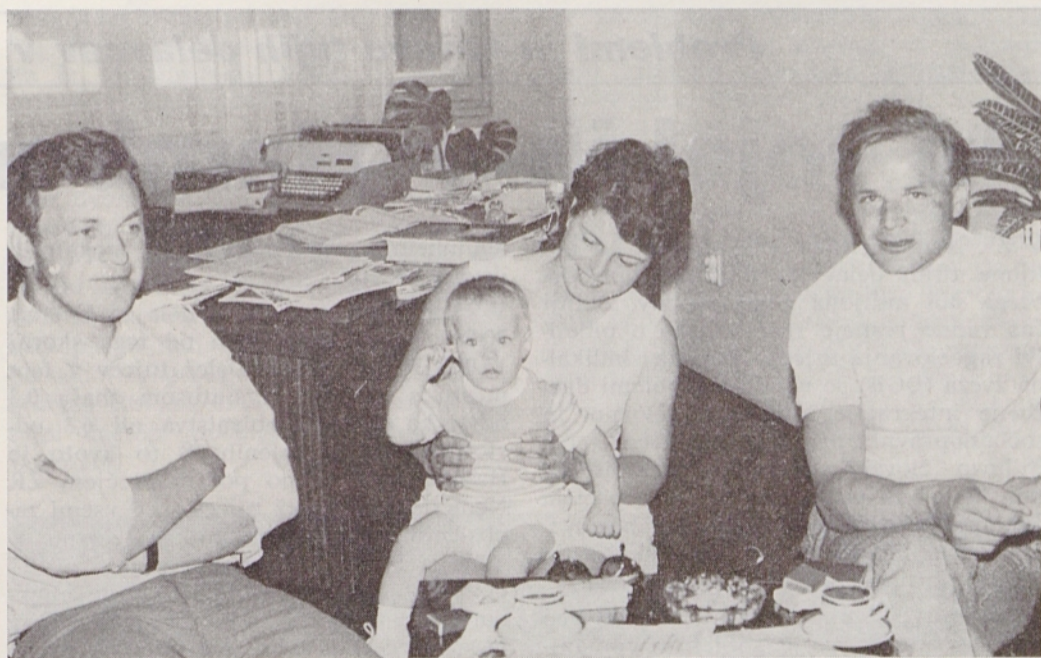
Ko boste objavili te vrstice, bodo šolske počitnice že minile. Otroci bodo spet sedeli v šolskih klopih, v nemški šoli vsak dan. Enkrat na teden pa bodo od blizu in daleč prihajali k slovenskemu pouku.

Otroci so prihajali v razred vsi razigrani in žarečih obrazov. Skoraj vsi so pripekljali s seboj svoje mame. S Tanjo je prišel očka, ker je bila mamica popoldan na delu. Iz istega vzroka je manjkalo še nekaj drugih mater. Da bi starši videli, kaj so se otroci naučili v 1. šolskem letu slov. dop. šole v Sindelfingu, je tov. Dragica Nunčič priredila zelo zanimivo uro slovenščine. Čeprav so vsi otroci nestrpno pričakovali, kdaj odidemo na obljubljeni šolski izlet, so se zelo potrudili in pridno sledili pouku. Saj so videli, kako z zanimanjem in pazljivo jih poslušajo njihovi starši. Nobeno mamino oko ni ostalo suho, ko je tov. Nunčičeva orisala težak začetek in prve sadove svojega dela s slovenskimi otroki tu v Zahodni Nemčiji. Zahvalila se je otrokom za njihovo vztrajnost, vsem staršem za pomoč v preteklem šolskem letu in nas prosila še za nadaljnjo pomoč in sodelovanje. Mihael se je v imenu vseh otrok in staršev tudi lepo zahvalil tov. učiteljici za njeno nesebično in požrtvovalno delo. V znak priznanja smo ji podarili knjigo »Sindelfingen« s posvetilom.

Da bi napravili še izlet ven iz mesta je bilo prepozno. Zato smo vsi skupaj odšli na bližnji griček imenovan »Hrib za ljubljencev«. V senci košatih dreves so posedli otroci po mehki travi. Odvezali so svoje nahrbtnike in se poslužili dobrot iz njih. Tanjin očka je pridno fotografiral in skrbel za red. Me, mame in učiteljica, pa smo posedle po klopih in razvil se je živahen, zanimiv pogovor. Prav gotovo ni noben sestanek bolj zanimiv, bolj poln predlogov, kot je bil ta naš pogovor. Vsaka mama je prispevala svojo misel,

Skupina društva »Jadran« iz Merlebach-Freyminga je letos prvokrat prišla na počitnice v Slovenijo s posebnim avtobusom. S potovanjem in bivanjem pri nas so bili vsi izredno zadovoljni, zato pravi, da jih bo prihodnjič prišlo na ta način še več. Naš posnetek smo napravili pred odhodom skupine z ljubljanske avtobusne postaje.

Obisk na Matici iz Zahodnega Berlina: tajnik Adolf Sternad in predsednik Slovenskega katoliškega društva Peter Rot z ženo in hčerko.

svoj predlog vse v dobro slovenske dopolnilne šole.

Ko so se otroci najedli, smo se igrali vse mogoče igrice. Tudi slovenske pesmi so prišle na vrsto. Spet so se orosile oči nas mater, ko smo prisluhnile, kako ubrano zvenijo iz ust naših otrok, deloma rojenih tu v Nemčiji. Proti večeru smo se vsi srečni razšli na svoje domove.

Na tem mestu se vsi starši še enkrat iskreno zahvaljujemo za vse naši slovenski učiteljici Dragici Nunčičevi.

Ivana Penz, mati treh šolarjev slovenske dopolnilne šole v Sindelfingen

Vinska trgatev v Münchnu

»Triglav«, kulturno-prosvetni klub Slovencev, prireja v soboto 20. oktobra ob 19. uri v Münchnu, Rosenheimer str. 29 v dvorani Bürgerbräukeller veliko zabavno prireditev

VINSKA TRGATEV

Nastopal bo eden izmed najbolj znanih slovenskih narodno-zabavnih ansamblov iz domovine. Na voljo bo tudi odlična kapljica in kranjske klobase. Prirejamo tudi bogat srečolov. Vsi vljudno vabljeni!

Letos so bili pogosti tudi obiski s Švedske. Med njimi so bili tudi Križevi in Kraševčevi iz Malmöja.

Izseljenci

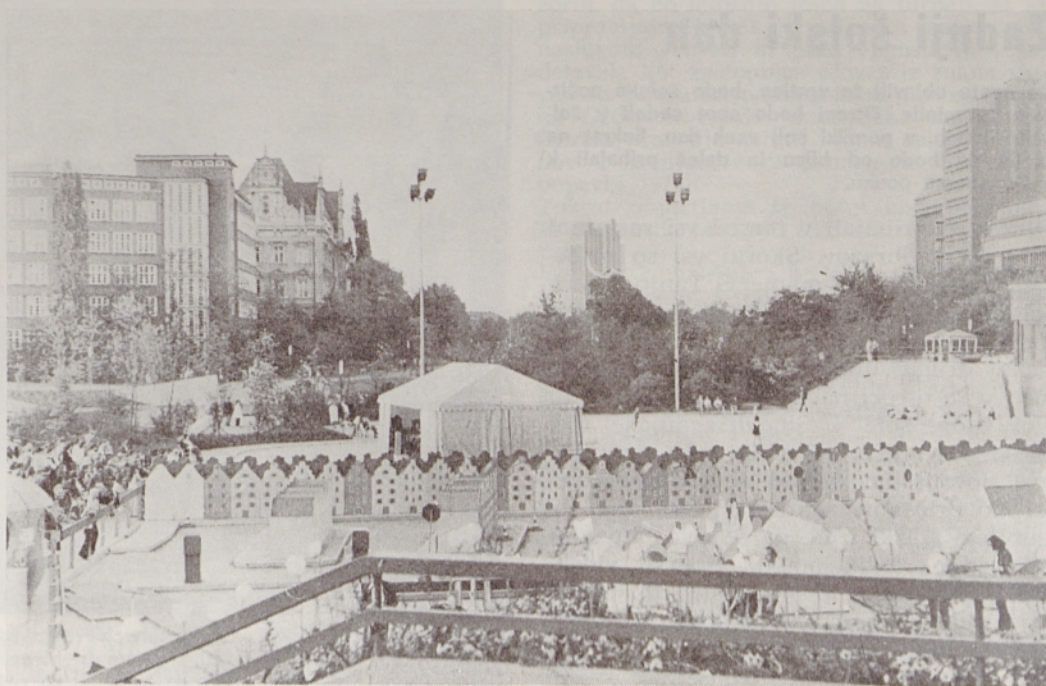
*Zakaj smo izseljenci, kdo ve zakaj?
Odšli smo po svetu kot ptice!
Doma smo imeli kruha zadosti,
ob praznikih tudi potice!*

*Zemlja domača, tako čudovita —
tukaj je ni tako lepe.
Naše morje, naš biser sinji!
Tukaj morske gladine so sive!*

*Doma je pokrajina milo zelena,
ob meji nam stražijo gore snežene!
Tihe samote, gorskih veličasti,
divji, čarobni svet Skrlatice!*

*Nas pa usoda po svetu je gnala,
sami smo si skovali verige!
Kdo, le kdo bo potrgal skovane vezi,
se vrnil domov kot izseljenke ptice?*

Ivana Penz
Sindelfingen

Pogled na del Hamburga. V ospredju prostor letošnje cvetlične in vrtnarske razstave.

Problemi in težave tujih delavcev v ZR Nemčiji

Pri rojakih v Hamburgu

V ZR Nemčiji, kjer dela armada 2,5 milijona tujih delavcev in med njimi do brega pol milijona Jugoslovancev, zadnji čas vedno resneje razpravljajo o omejitvi zaposlovanja tujcev. Nemška sindikalna zveza (DGB) se ubada s problemi družbene integracije, z zaščito delovno- in socialnopravnih pravic teh delavcev ter z njihovo človeka dostojno nastanitvijo, bomska vlada pa je medtem že sprejela nekatere ukrepe za omejitev zaposlovanja tujcev in poostrila oziroma podražila to zaposlovanje za nemške delodajalce.

Ti omejitveni ukrepi imajo lahko več vzrokov. Vzrok zanje so lahko pomanjkljive infrastrukturne zmogljivosti, bojazen pred prvimi znaki upadanja konjunktura, po priključitvi Velike Britanije k EGS pa tudi strah, da bi armada brezposelnih iz držav članic Commonwealtha utegnila z britanskega otočja preiti v Evropo, zlasti v ZR Nemčijo, jo preplaviti in povzročiti številne dodatne socialne probleme, zlasti pa pritisniti na raven sedanjih zahodnonemških mezd.

Res pa je, da je položaj glede navzočnosti večjega ali manjšega števila tujih delavcev in glede problemov, ki se porajajo iz njihove navzočnosti od dežele do dežele, od mesta do mesta zelo različen. Tujci so najbolj koncentrirani v Zahodnem Berlinu, v Kölnu, Frankfurtu, Dortmundu, Bremenu, Nürnbergu, Bochumu,

Mannheimu, Wuppertalu in nekaterih drugih mestih.

V Hamburgu na primer dela in živi ca. 70.000 tujih delavcev in od tega skoraj 15.000 Jugoslovancev. Delež tujcev v tem mestu s svobodnim statusom znaša 0,3 odstotka vsega prebivalstva ali 6,3 odstotka vseh zaposlenih. S to kvoto je Hamburg še vedno pod povprečjem ZR Nemčije, kjer delež tujcev med vsemi zaposlenimi znaša 9,8 odstotka. Delovno tržišče v Hamburgu ima še vedno od 17 do 20.000 prostih delovnih mest v sekundarni in terciarni dejavnosti. Hamburg je namreč v zadnjih letih izgubil veliko prebivalstva. Samo lani se je odselilo v okolico kakih 10.000 ljudi. Ker je infrastruktura mesta prilagojena za 1,8 do 2 milijona ljudi, seveda v tako kratkem času ni mogoče izgubiti toliko prebivalcev, ker to pomeni tudi veliko izgubo dohodka, zato hamburška vlada (senat) vidi v zaposlitvi tujih delavcev izravnavo za to populacijsko izgubo.

To je med drugim tudi vzrok, zakaj Hamburg v celoti odklanja prisilno rotacijo tujih delavcev, za katero se na primer zavzema več ali manj CSU-jevska Bavarska. Hamburški predstavniki pravijo, da število tujcev, ki hočejo dalj časa ostati v njihovem mestu, sicer narašča, toda zelo malo je ljudi, ki iščejo nemško državljanstvo. Jugoslovani sodijo med tuj-

ci k ljudem, ki povzročajo najmanj težav. So marljivi, varčni in prilagodljivi, čeprav pridejo na delo v ZR Nemčijo največkrat premalo ali sploh nepoučeni in z neustrezno kvalifikacijo. Toda pri drugih skupinah tujih delavcev je glede tega še slabše.

Hamburška vlada je razen tega prepričana, da bo mesto tudi v prihodnje moralo zaposliti tujo delovno silo. Do leta 1975 naj bi zaposlili letno od 5 do 10.000 tujcev, da bi dosegli skupno 100 do 120.000 tujih delavcev, seveda samo po redni poti in v skladu z meddržavnimi sporazumi o zaposlovanju. Tistih, ki so se že zaposlili kot »turisti«, ne nameravajo izgnati, vendar jim bodo priporočili, naj zapustijo deželo. To je tudi v interesu tistih, ki po redni poti pridejo na delo in ki po enem letu lahko pripelejo za seboj tudi družino.

V Hamburgu niso predvideli nobenega posebnega načrta stanovanjske izgradnje za tujce, ampak jih vključujejo v normalen stanovanjski program. Lansko leto so od vseh socialnih stanovanj kar 8 odstotkov ali 1.100 družinskih stanovanj dobili tuji delavci, med njimi mnogi Jugoslovani. Menijo namreč, da bi s posebnimi stanovanjskimi programi ustvarjali samo nekakšne boljše »gete«, hkrati pa zaosttrili tudi razpoloženje pri nemškem prebivalstvu.

Iz razgovorov in obiskov pri naših jugoslovanskih rojakih je mogoče ugotoviti, da se pri korektnih severnih Nemcih počutijo dokaj sproščeno, čeprav mnogi med njimi ne obvladajo nemščine, da so si mnogi našli prijatelje med nemškimi delovnimi tovariši in da je med tujci tudi največ Jugoslovancev, ki imajo Nemke za prijateljice. Med seboj pa se zato obnašajo morda manj vzorno. Njihovi klubski prostori so premajhni in kljub vsej skrbi mestnih oblasti še vedno neprimerni, ljudje pa so v svojem prostem času in družabnem življenju razdeljeni čestokrat po narodnosti in verski pripadnosti, pri čemer igrajo nemajhno in v nekaterih primerih tudi problematično vlogo številni duhovniki različnih veroizpovedi in drugi. Jugoslaviji ne ravno najbolj naklonjeni posamezniki.

Vse to dokazuje, da je informativna in družbenopolitična dejavnost iz domovine med rojaki v Hamburgu in seveda tudi v drugih centrih v tujini veliko prešibka.

—dF—

Stuttgart: Evropsko srečanje Slovencev

Podpredsednik SKUD »Triglav« v Stuttgartu Franc Horvat mi je pred nedavnim navdušeno pripovedoval o delu in načrtih kluba za jesensko sezono. Najvažnejše bo delo pri organiziranju »evropskega srečanja Slovencev«, ki naj bi bilo letos pri nas v Stuttgartu. Najprej bodo sklicali sestanek predstavnikov posameznih društev, da se o vsem podrobno pogovore in pripravijo podoben načrt za izvedbo programa.

Dne 22. julija se je tudi naše kulturno-umetniško društvo »Triglav« iz Stuttgarta udeležilo slovesnosti v Tübingenu, kjer so v predmestju Derendingenu ta dan odprli Trubarjev kulturni dom in v veži tega doma odkrili Trubarjev spomenik. Znameniti mož Primož Trubar je znan kot začetnik slovenske književnosti in oče slovenskega knjižnega jezika. Rodil se je 8. junija 1508 na Rašici pri Velikih Laščah na Dolenjskem. Trubar je kasneje nad dvajset let živel v Derendingenu pri Tübingenu, kjer je tudi pokopan. Kip Primoža Trubarja je izdelal ljubljanski kipar Peter Černe. Odkril ga je slovenski književnik dr. Bratko Kreft in ga izročil kot darilo Trubarjeve rojstne domovine Trubarjevi ustanovi v Derendingenu. Na proslavi se je zbrala velika množica. Med domačini je bilo precej Slovencev, Trubarjevih rojakov. SKUD Triglav iz Stuttgarta je poklonilo lep venec k novemu Trubarjevemu spomeniku. Po proslavi smo se srečali s številnimi prijatelji in znanci ter zavili v naše slovenske gostilne na prijateljski pomenek.

V oktobru namerava SKUD Triglav v Stuttgartu prirediti vinsko trgatve, na katero že sedaj vabi vse, ki ste radi dobre volje. Podrobneje vas bomo še obvestili po časopisih ter v radijskih oddajah RTV Ljubljana in Radio Köln. Kegljaška skupina vas vabi na kegljišče. Podrobnejše informacije lahko dobite dnevno od 18. do 20. ure v klubskih prostorih na Filderstrasse 1 v Stuttgartu. Tudi planinska sekcija še vedno vpišuje nove člane. Kaj več o tem pa vam

pove predsednik te sekcije, Dolinšek, lastnik gostilne Kanonebäck, Stuttgart-Rohr. Tudi v ostale sekcije z veseljem sprejemajo nove člane. Dramska skupina društva ima redne vaje v klubskih prostorih vsak torek ob 19. uri in vsako nedeljo med 10. in 12. uro. Vsi, ki imate veselje do kulturnega dela, ste vljudo vabljeni, da se nam pridružite!

Vladislav Kiderič
Stuttgart

Uspehi Triglava na Bavarskem

»Triglav«, kulturno-prosvetni klub Slovencev, ki deluje na Bavarskem, je organiziral že vrsto uspešnih prireditev, ki so pritegnile veliko število naših ljudi. V Münchnu in okolici naj bi bilo po nekaterih podatkih okoli 7.000 Slovencev, na »Triglavovih« prireditvah pa se jih redno srečuje kakih 1.500, kar ni tako malo. Kljub sorazmerni bližini doma naše ljudi vedno privlači slovenska družba, slovenska beseda in pesem. Znano pa je, da slovenske pesmi in melodije pritegnejo tudi številne tujce.

Ena izmed doslej najbolj uspešnih slovenskih prireditev v Münchnu je bila brez dvoma »Revija slovenskih narodnozabavnih ansamblov«, ki je bila 23. junija letos. V programu so nastopali slovenski ansambli, ki delujejo in so bili tudi ustanovljeni na Bavarskem, sodelovala pa je tudi folklorna skupina »Triglava«. Program je vodil humorist Marjan Roblek, ki mu je s humorističnimi nastopi pomagal tudi Tone Fornezzi-Tof.

V programu je presenetil zlasti Jože Kroflič, čeprav je ostal brez pevca, ki ga je v zadnjem trenutku zamenjal Marjan Roblek. Vsestransko priznanje so zaslužili tudi kvintet Staneta Drenovca, trio Marjana Paceka in trio Ivana Juričana. Glavna naloga münchenskega in nürnberškega društva »Triglav« je širjenje slovenske besede in kulture na tujem ter združevanje slovenskih rojakov. Za uspešno delovanje društva se moramo člani zahvaliti predvsem prizadevnemu predsedniku Francu Gerjoviču, ki nam s svojim nesebičnim delom daje pogum za vse akcije. Prepričani smo, da bomo le s skupnim delom in s sodelovanjem nas vseh uresničili vse naše želje in dosegli naš cilj na kulturno-prosvetnem, zabavnem, športnem, strokovnem in socialno-pravnem področju, kar je v interesu vsakega posameznega našega človeka, ki je začasno zaposlen v ZR Nemčiji. Zato pričakujemo tudi v prihodnje podporo vseh naših rojakov na Bavarskem. To pa bo tudi zagotovilo za še večji uspeh.

M. H.

Ob začetku ene izmed »Triglavovih« prireditev v Münchnu: članica odbora Mira Hotko, predsednik Franc Gerjovič in članica odbora Mihaela Lopan

Novi carinski zakon

Uradni list SFR Jugoslavije je v svoji dvainnajseti letošnji številki prinesel novi carinski zakon, ki ga je pred tem sprejela Zvezna skupščina. Prvega septembra je ta zakon, ki predstavlja v primerjavi z dosedanjim pomembno stopnjo v nadaljnjem izpopolnjevanju našega carinskega sistema, stopil v veljavo.

Ena od značilnosti novega carinskega zakona, opazna že na prvi pogled, zadeva razporeditev in oblikovanja gradiva, ki ga vsebuje. V primerjavi s poprej veljavnim zakonom je v njem dokaj obsežno gradivo veliko bolj in pregledneje urejeno ter natančneje precizirano.

Namen takšne večje preglednosti in natančnejše določenosti principov in pojmov carinskega zakona je očiten. Na ta način naj bi njegova določila olajšala delo carinskim organom pri uveljavljanju predpisov, po drugi strani pa naj bi bila tudi v pomoč občanom, da bi se lažje seznanili s svojimi tovrstnimi pravicami in dolžnostmi.

Prav zato pa besedilo novega carinskega zakona zajema tudi mnoga takšna pravila, ki temeljijo na praksi in jih doslej ni bilo v carinskem zakonu, marveč so jih vsebovali le posamezni pozakonski akti.

Poleg tega so zdaj veliko temeljiteje in natančneje oblikovani mnogi principi ter pojmi s področja carin: kaj je carinsko blago, kdo je carinski zavezanec, kakšna sta pravni položaj in odgovornost vložiteljev carinske deklaracije, kakšna je odgovornost organov carine, kdaj nastane obveznost plačila carine ter kdaj je le-to potrebno plačati, in tako dalje.

Za carinsko blago šteje novi carinski zakon (v svojem 5. členu) vse stvari, ki se uvozijo oziroma prinesejo na carinsko območje Jugoslavije (le-to je enotno, op. p.), ali pa se s tega območja izvozijo oziroma odnesejo. Carinsko blago pa so tudi vse stvari, ki se ali prenesejo ali prepeljejo čez to ozemlje.

Vse blago, ki se uvaža, izvaža ali prevaža čez carinsko črto, pravi 16. člen, se mora prijaviti mejni carinarnici. Blago, ki se uvaža na carinsko območje Jugoslavije, je zavezano plačilu carine po carinski tarifi. Tako pravi 18. člen, ki dodaja, kaj ni zavezano plačilu carine. To je blago, ki se izvaža s carinskega območja Jugoslavije (če v carinski tarifi ni določeno drugače), blago, ki se čez to območje prevaža, blago, ki so ga jugoslovanski državljani izvozili in je bilo ocarinjeno, pa se vrača iz tujine, itd.

Carina in druge davščine za blago, za katero je nastala obveznost plačila carine, se — kot pravi 22. člen carinskega zakona — izračunajo glede na stanje bla-

ga in po predpisih, ki veljajo na dan, ko nastane plačilna obveznost.

Carinski zavezanec je — po 24. členu — tisti, na katerega se glasi prevozna listina, tisti, na katerega so prenesene pravice iz prevozne listine, tisti, ki blago prenaša na carinsko območje Jugoslavije ali ga odnaša s tega območja ter drugi, ki so v primerih iz tega zakona dolžni plačati carino.

Novosti pri carinskih olajšavah

V novem carinskem zakonu, iz katerega smo doslej povzeli samo nekaj osnovnih informacij, pa vsebuje tudi nekatere novosti, ki zadevajo carinske olajšave. Tudi novi carinski zakon ima sicer za osnovo pravilo, da je carino potrebno plačevati za vsakršno blago, uvoženo na carinsko območje Jugoslavije. Vendar so določbe o carinskih olajšavah neke vrste izjeme pri tem pravilu.

Kot prvo izmed novosti pri vprašanju carinskih olajšav bi kazalo omeniti to, da novi carinski zakon odpravlja nekatere razlike pri obravnavanju naših občanov kot koristnikov takšnih olajšav, torej razlike, ki so bile v veljavi doslej. Tako so po novem glede tovrstnih pravic tisti občani, ki so na začasnem delu v tujini, izenačeni z onimi, ki delajo v naših diplomatskih ali konzularnih predstavništvi v drugih državah, ter s tistimi, ki so jih na delo v tujino poslale naše organizacije združenega dela (v svoje tamkajšnje obrate ali v svoja predstavništva itd.).

O tem, v katerih primerih in za katere vrste blaga veljajo za naše državljane carinske oprostitve, govorijo 28., 29. in 30. člen novega carinskega zakona. Za tiste naše državljane, ki so na začasnem delu v tujini, pa je nedvomno najbolj zanimivo gradivo 29. in 30. člena.

V 29. členu namreč med drugim stoji, da lahko jugoslovanski državljani, ki so bili v tujini kakorkoli na delu nepretrgoma najmanj dve leti ali najmanj 24 mesecev v treh zaporednih letih, poleg nekaterih drugih ugodnosti izkoristijo tudi znižano carinsko stopnjo iz 30. člena. Da bi lahko čim bolj natanko podali podobo teh ugodnosti, bomo nekoliko skrajšano prikazali celoten 30. člen novega carinskega zakona.

Po novem ugodnosti za »začasne izseljence«

Ta člen pravi, da jugoslovanski državljani, ki so bili v tujini kakorkoli na delu nepretrgoma najmanj dve leti ali najmanj 24 mesecev v treh zaporednih letih, ne plačajo carine za gospodarski inven-

tar, ki se ne izdeluje v Jugoslaviji (izvzemši motorna vozila), katerega prinesejo ali prejmejo iz tujine za opravljanje kakšne storitvene, obratne ali kmetijske dejavnosti — če znaša carinska osnova do 10.000 (novih) dinarjev. Če znaša ta osnova nad 10.000 do 100.000 dinarjev, pa jo plačajo po stopnji 10 % od zneska nad 10.000 dinarjev, če ga prinesejo ali prejmejo iz tujine v šestih mesecih od vrnitve z dela v tujini. Do takšnih ugodnosti pri plačevanju carine za uvožene predmete gospodarskega inventarja pa je upravičen le tisti, ki se s poklicem, za katerega so namenjeni ti predmeti, sme po veljavnih predpisih v Jugoslaviji ukvarjati.

Ko pa smo že pri carinskih oprostitvah, pa velja pripomniti še to, da so s prvim septembrom postali veljavni tudi nekateri odloki Zveznega izvršnega sveta. Po enem od teh lahko tako organizacije združenega dela kot državljani, ki so bili vsaj dve leti na delu v tujini, uvozijo tudi rabljene predmete gospodarskega inventarja ter rabljene avtomobile po nižjih carinskih stopnjah. Tudi to je ena izmed novosti v našem carinskem poslovanju, saj doslej za rabljene predmete pri carinjenju ni bilo tovrstnih olajšav.

Nekatere druge novosti

Ogledati pa si velja še nekatere druge novosti carinskega zakona. Ena od teh zadeva pravice invalidov I. in II. kategorije, ki se po poklicni rehabilitaciji usposobijo za določeno dejavnost. Leti so oproščeni carine za opremo za opravljanje te dejavnosti, če se takšna oprema ne izdeluje v Jugoslaviji. Druga novost zadeva lastnike oziroma uporabnike prevoznih sredstev, ki lahko v primeru zamenjave obrabljene ali uničenega dela montirajo v osebno vozilo, medtem ko je vozilo v tujini brez plačila carine, dele v skupni vrednosti 300 dinarjev.

Med novosti carinskega zakona pa sodi tudi to, da lahko državni organi, organizacije združenega dela in druge organizacije brez plačila carine uvozijo blago, ki ga brezplačno dobijo iz tujine za znanstvene, prosvetne, kulturne, zdravstvene in socialne namene ter za strokovno usposabljanje začasno nezaposlenih delavcev. Prav tako so lahko carine oproščene tudi organizacije ali temeljne organizacije združenega dela, ki se ukvarjajo izključno z znanstvenim raziskovanjem, poukom in kulturno dejavnostjo, za instrumente, aparate in stroje ter njihove dele, ki se ne izdelujejo v Jugoslaviji in so namenjeni edinole za neposredno uporabo pri njihovem znanstvenem delu, pouku ali kulturni dejavnosti. Za novo kategorijo tistih, ki so lahko deležni carinskih olajšav in oprostitve, pa je mogoče šteti organizacije združenega dela s

področja zdravstva. Po določbi 29. člena carinskega zakona so te organizacije lahko oproščene plačevanja carine za uvoženo specifično opremo, ki se ne izdeluje v Jugoslaviji in ki jim je nujno potrebna za njihove naloge. Pravica do carinske oprostitev glede tega pa se uveljavlja z odločbo Zveznega izvršnega sveta. Z novim carinskim zakonom pa je natančno in jasno določeno tudi to, da je plačevanja carine oproščen tudi jugoslovanski Rdeči križ in sicer za blago — iz jermotornih vozil — ki ga uvozi iz tujine in ga uporablja edinole za neposredno izpolnjevanje svojih humanitarnih nalog.

Poleg zakona tudi novi odloki

Za konec bi kazalo omeniti še to, da novi carinski zakon prinaša tud večje obveznosti in hkrati predvideva tudi hujše sankcije za kršitelje. Za težje kršitve določil carinskega zakona so tako predvidene tudi ostrejše kazni. Pripomniti velja še to, da se je seznam tistih dejanj, ki sodijo med carinske prekrške, dokaj povečal. Namen takšnega pristopa pa je zagotovitev večjega reda in discipline carinskih obveznikov in drugih oseb pri izpolnjevanju carinskih obveznosti. Istega dne, kot je stopil v veljavo carinski zakon, pa so začeli veljati tudi nekateri odloki, ki natančneje pojasnjujejo posamezna določila carinskega zakona in ki vsebujejo tudi tehnične napotke za uveljavljanje pravic do nekaterih olajšav, prinesla pa jih je 42. številka Uradnega lista SFRJ.

Jože Olaj

pravni nasveti

Piše: dr. Lev Svetek

Kako uveljaviti delovno dobo v domovini

V Jugoslaviji sem bil zaposlen pred vojno 12 let, po vojni pa 9 let in 7 mesecev, skupaj torej 21 let in 7 mesecev. To dobo sem tudi uveljavljal pri zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani, vendar mi je pisal moj brat, ki sem ga pooblastil za sprejem odločbe, da so mi priznali samo 5 let dobe v domovini. Seveda takšne odločbe brat ni hotel sprejeti. Vprašujem za svet, kaj naj napravim, da bi se mi doba v Jugoslaviji pravično priznala.

Šega Rudolf, Francija

Verjetno niste delovne dobe dovolj dokazali, zato vam zavod (podružnica v Ljubljani) ni priznal vseh obdobj, ko

ste dejansko delali. Najbrž tudi niste bili socialno zavarovani, posebno ne v prejšnji Jugoslaviji, ko posebno kmečki delavci sploh niso bili socialno zavarovani. Svetujemo vam, da zahtevate dostavitev odločbe na vaš naslov v Franciji, nato pa, ko boste videli razloge, iz katerih vam je bila delovna doba v Jugoslaviji odklonjena, vložite pritožbo na direkcijsko skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Ljubljani, Kidričeva ulica 5. Seveda boste morali v pritožbi ponuditi verodostojne dokaze, da ste v zatrjevanih obdobjih res delali v pravem delovnem razmerju, za kar lahko navedete tudi prič, poleg pismenih dokazov. Če bi tudi direkcijska v Ljubljani odklonila priznanje delovne dobe, se boste lahko v 30 dneh po dostavi drugostopne odločbe obrnili na Vrhovno sodišče v Ljubljani, ki bo zadevo še enkrat pregledalo. Prepričani smo, da boste na koncu le uspeli dokazati delovno dobo v Jugoslaviji, ki bo podlaga tudi za vašo jugoslovansko pokojnino.

dr. LS

Podaljšano jugoslovansko zavarovanje za časa dela v Švici

Naši rojaki, ki delajo in so tudi zavarovani v Švici, imajo sedaj ponovno možnost, da si v času zaposlitve v Švici plačujejo tudi jugoslovansko invalidsko in pokojninsko zavarovanje. Ta možnost je bila pred leti že odprta, vendar so prav na pritisk tedanjega zveznega zavoda za socialno zavarovanje morale republike od tega odstopiti. Le republika Hrvatska je še naprej omogočala podaljšano jugoslovansko invalidsko in pokojninsko zavarovanje svojim zavarovancem v Švici tudi v času, ko so delali in bili tudi zavarovani v Švici.

S prenosom pokojninske in invalidske zakonodaje na jugoslovanske republike v skladu z novimi ustavnimi spremembami se je ponovno odprla možnost, da posamezne republiške skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Jugoslaviji uredijo to vprašanje tako, kakor se jim zdi primerno. Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji se je odločila, za svoje bivše zavarovance, ki delajo v Švici ali na Švedskem, ponovno odpreti možnost istočasnega podaljšanega zavarovanja, ki so ga le-ti prekinili zaradi odhoda na delo v Švico ali na Švedsko. Za podaljšanje jugoslovanskega zavarovanja mora prizadeti plačevati skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kjer je bil zavarovan

pred odhodom v tujino, prispevek, ki ustreza zadnjim osebnim dohodkom v letu pred tistim letom, ko je zavarovanec odšel na delo v tujino. Ta prispevek znaša ca. 18% od neto osebnih dohodkov, ki jih je povprečno prejemal zavarovanec na mesec v letu pred odhodom na delo v tujino.

Verjetno se bo veliko naših rojakov, ki delajo v Švici in na Švedskem, poslužilo nove ugodnosti, s tem da jim novi predpisi omogočajo tudi vzpostavitev podaljšanega zavarovanja tudi za nazaj, vse do odhoda na delo v tujino. Zato naj se ti zavarovanci povežejo s podružnico skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja (prej komunalni zavod za socialno zavarovanje), pri kateri so bili nazadnje zavarovani pred odhodom na delo v tujino (tudi lahko pismeno) in sklenejo z njo pogodbo o podaljšanem jugoslovanskem zavarovanju za čas dela v Švici ali na Švedskem. Podružnica jim bo predpisala prispevek, ki ga bodo dolžni mesečno plačevati na njen žiro račun. Ko se bodo zavarovanci vrnili v Jugoslavijo, se jim bo ta doba vpisala v njihovo jugoslovansko delovno knjižico.

Carinska oprostitev

Hčerka, ki že več let dela v tujini, se bo vrnila domov. Radi bi vedeli, ali sodijo med gospodinjske predmete, ki jih smejo uvoziti oziroma prinesiti iz tujine jugoslovanski državljani, ki so bili na delu v tujini, tudi televizor, radijski sprejemnik in šivalni stroj?

Po 3. točki 28. člena carinskega zakona (Uradni list SFRJ, št. 22/1973) so jugoslovanski državljani, ki so bili v tujini kadarkoli na delu nepretrgoma najmanj dve leti ali najmanj 24 mesecev v treh zaporednih letih, oproščeni carine za rabljene predmete svojega gospodinjstva, izvzemši motorna vozila, v skupni vrednosti do 10.000 dinarjev, ki jih prinesejo ali prejmejo iz tujine, če jih prinesejo ali prejmejo iz tujine v šestih mesecih od vrnitve z dela v tujini. Po 6. členu pravilnika o pogojih in postopku za uveljavljanje pravice do carinske oprostitev (Uradni list SFRJ, št. 42/1973) pa sodijo med gospodinjske predmete, ki jih smejo navedeni jugoslovanski državljani uvoziti oziroma prinesiti iz tujine brez plačila carine, med drugim: 1 televizor s pripadajočimi pripravami, 1 radijski sprejemnik s pripadajočimi pripravami in 1 šivalni stroj. Navedena ugodnost carinske oprostitev pa se sme izkoristiti samo za tiste gospodinjske predmete, katerih skupna vrednost ne preseže zneska 10.000 dinarjev.

Kaj je z nemško delovno dobo v času druge svetovne vojne in pred njo?

Mnogo naših delavcev, ki delajo v Zvezni republiki Nemčiji, posebno tistih starejših, zanima, kako je urejeno vprašanje priznavanja tistega dela, ki so ga jugoslovanski delavci opravili v Nemčiji v času druge svetovne vojne, pred njo in tudi po njej. Za novejšo delovno dobo, prebito na delu v Zvezni republiki Nemčiji, je večini znano, da bodo za to dobo dobili ustrezni del nemške starostne (ali morda invalidske) rente, medtem ko za starejšo delovno dobo ne vedo, ali imajo iz nje kakšne pravice in katere.

Večini naših delavcev ni znano, da je vprašanje starejše dobe, prebite na delu v Zvezni republiki Nemčiji, urejeno s posebno meddržavno pogodbo med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo iz leta 1956. Po določbah te pogodbe prevzameta obe državi za svoje državljane, ki so imeli na dan 1. januarja 1956 državljanstvo te države in so tudi stalno prebivali na njenem ozemlju, pravice (pridobljene in pričakovane) tudi iz dela, opravljenega pred 1. januarjem 1956 na ozemlju druge države-podpisnice pogodbe. To pome-

rente, če pa so delali v Zvezni republiki Nemčiji tudi pred tem datumom, se jim bo za tista leta ustrezno povečala njihova jugoslovanska pokojnina.

Pravice iz dela na Švedskem

Od leta 1965 do 1966 sem bil zaposlen v tovarni vžigalic na južnem Švedskem skoraj 14 mesecev. Nato sem se zaposlil v Zvezni republiki Nemčiji, kjer delam še sedaj. Ko sem se obrnil na švedsko socialno zavarovanje s prošnjo za pojasnilo o mojih pravicah iz švedskega zavarovanja, sem dobil odgovor, da za 14 mesecev dela na Švedskem ne dobim nobenih pravic iz švedskega zavarovanja (dopolnilnega), medtem ko v osnovnem (nacionalnem) švedskem zavarovanju itak nisem mogel biti zavarovan kot jugoslovanski državljan. Ali je torej doba dela na Švedskem zame res izgubljena?

Emil Zorzut, Karlsruhe, ZRN

ODGOVOR: Res je, da so za nacionalno švedsko rento po obstoječi konvenciji med Jugoslavijo in Švedsko o socialni varnosti predpisani izredno težki pogoji (vsaj 15 let bivanja na Švedskem in vpis v švedsko knjigo državljanov), zato te pokojnine največji del jugoslovanskih državljanov na Švedskem ne bo nikdar uveljavilo. Pri dodatni švedski pokojnini (ki sloni na delovnem razmerju) pa je pogoj za priznanje, da je bil zavarovanec v švedskem rentnem dodatnem zavarovanju najmanj tri leta. Ker so odnosi med Jugoslavijo in Švedsko na področju socialne varnosti zasnovani na načelu samostojnih pokojnin (rent), za 14 mesecev dela na Švedskem dejansko ne boste dobili švedske rente, pač pa vam bo to dobo v primeru potrebe prištel k svoji dobi jugoslovansko pokojninsko zavarovanje (če ne boste imeli dovolj dobe za samostojno jugoslovansko pokojnino). Torej doba švedskega zavarovanja le ni v celoti izgubljena, ker se bo po potrebi vštela v jugoslovansko pokojninsko dobo. Ugodnejše je urejeno to vprašanje v konvenciji med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo, po kateri dobite nemško starostno rento že za najmanj eno leto dela v Zvezni republiki Nemčiji, če imate — skupaj z jugoslovansko zavarovalno dobo — vsaj 15 let (180 koledarskih mesecev) zavarovanja, in seveda predpisano starost 65 let (od 1. januarja 1973 tudi vsaj 63 let starosti, vendar ob višji zavarovalni skupni dobi vsaj 35 let).

Ali je nemško državljanstvo ovira za pokojnino?

Zanima me vprašanje, ali si lahko jugoslovanski državljan, ki živi in dela v Zvezni republiki Nemčiji, pridobi pravice iz jugoslovanske delovne dobe, če bi prevzel nemško državljanstvo. Kako bi se mu izplačevala jugoslovanska pokojnina in nemška renta v primeru, če bi živel v Zvezni republiki Nemčiji: kdo bi izplačeval eno in kdo drugo pokojnino. Ali obstaja med obema državama kakšen sporazum ali zakon o takšnih vprašanjih?

Stanko Krenker, München

ODGOVOR: Med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo obstaja od 1. septembra 1969 sporazum o socialni varnosti, ki v načelu izenačuje državljane obeh držav na področju socialnega zavarovanja. Zato se zavarovalna doba, prebita v obeh državah, v primeru potrebe sešteva za pridobitev vseh pravic iz socialne varnosti (zdravstveno, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, družinski dodatki, pravice iz brezposelnosti). Tako se bo tudi vam — čeprav bi prevzeli nemško državljanstvo — prištel k nemški zavarovalni dobi v primeru potrebe jugoslovanska zavarovalna doba in obratno k jugoslovanski zavarovalni dobi nemška zavarovalna doba. V načelu pa je zasnovan sistem socialne varnosti v omenjenem sporazumu na samostojnih rentah v obeh državah, če seveda zavarovanec izpolnjuje v obeh državah pogoje za samostojni nacionalni pokojnini.

Obe pokojnini — jugoslovanska in nemška — se vam bosta izplačevali v tisto državo, kjer se boste stalno naselili. Če boste ostali v Zvezni republiki Nemčiji, se bo jugoslovanska pokojnina izplačevala v Zvezno republiko Nemčijo po uradnem kurzu dinarja nasproti nemški marki, če pa se boste vrnili v Jugoslavijo, se vam bo nemška renta izplačevala v Jugoslavijo, pri čemer boste lahko zahtevali 50 odstotkov izplačila — po sedaj veljavnih bančnih predpisih — v nemški valuti.

Odgovori na vsa vprašanja, ki vas najbolj zanimajo

- carina,
- socialno zavarovanje,
- zdravstveno zavarovanje,
- mednarodne konvencije idr.,

so za naročnike Rodne grude brezplačni!

pravni nasveti

Piše: dr. Lev Svetek

ni, da je npr. Jugoslavija prevzela (proti plačilu določene vsote nemških mark) v svoje breme vse pravice iz dela jugoslovanskih državljanov pred 1. januarjem 1956 na ozemlju Zvezne republike Nemčije in Berlina. Namesto, da bi naši državljani dobili iz tega dela ustrezen del nemške rente, se jim bo povečala za vsa ta leta njihova jugoslovanska pokojnina, kakor da bi bilo to delo opravljeno na ozemlju Jugoslavije. Obratno pa je z isto pogodbo prevzela Zvezna republika Nemčija v svoje breme vse pravice, ki so jih nemški državljani (pa tudi t.i. Folksdojčerji) pridobili pred 1. januarjem v jugoslovanskem zavarovanju.

Šele s 1. januarjem učinkuje nova konvencija o socialni varnosti, ki sta jo sklenili Jugoslavija in Zvezna republika Nemčija v letu 1968 (12. oktobra). Za zavarovalno dobo, prebito od tedaj naprej, nosi celotno breme tista država, kjer je delavec delal, in torej za ta obdobja ni nobenega prevzema obveznosti, kakor je to dogovorjeno za obdobja zavarovanja pred 1. januarjem 1956. Zato dobijo jugoslovanski delavci, ki so delali v Zvezni republiki Nemčiji od 1. januarja 1956 naprej, za ta obdobja ustrezen del nemške

Spominska znamka Antona Janše

Ob 200-letnici smrti prvega znanega in uradno postavljenega čebelarškega učitelja ne samo v Evropi, ampak na vsem svetu, našega rojaka Antona Janše, je bila 26. avgusta v njegovem rojstnem kraju na Breznici pri Žirovnici na Gorenjskem veličastna spominska slovesnost. V spomin na tega našega velikega čebelarškega strokovnjaka je izšla 25. avgusta tudi posebna spominska poštna znamka za 80 par. Na znamki je Anton Janša, po delu ljubljanskega akademskega likovnega vele mojstra Božidarja Jakca. Podlaga za Janševo podobo je vzeta iz njegove prve čebelarške knjige. Poleg Antona Janše je na znamki še čbelica kot znak čebelarstva ter letnici njegovega življenja 1734 in 1773. Znamk je bilo izdanih 1.000.000.

Anton Janša se je rodil 20. maja 1734 v kmečki družini po domače »pri Kuharju« kot prvi sin. Pri Janševih niso bili samo prizadevni in vneti čebelarji. Trije bratje: Anton, Valentin in Lovro so bili zelo nadarjeni za risanje in slikanje. Vsi trije so se zato vpisali na tedanjo Bakrorežno akademijo na Dunaju, in sicer Anton in Lovro 1766, Valentin pa 1767.

Ko je bila spomladi 1768 ustanovljena na Dunaju čebelarška šola, se je Janša ponudil za učitelja. Z ukazom z dne 6. 4. 1770 ga je postavila cesarica Marija Terezija za prvega učitelja čebelarstva na čebelarški šoli v Augartnu pri Dunaju.

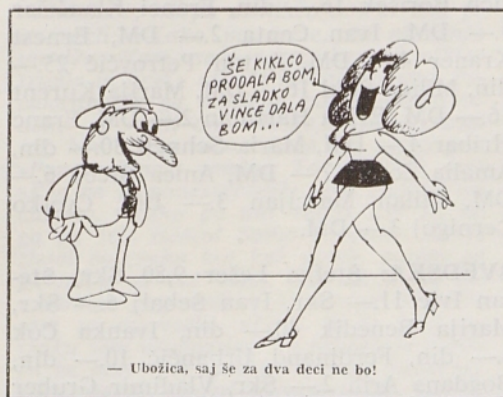
Najbolj pa se je Anton Janša proslavil s tem, da je napisal dve čebelarški knjigi: Razpravo o rojenju čebel, ki je izšla leta 1771, in Popolni nauk o čebelarstvu, ki je izšel po njegovi prerani smrti leta 1775, tako kot ga je Janša napisal. Izdal jo je njegov učenec in poznejši čebelarški učitelj Josef Muenzberg. Janša je namreč umrl za vročinsko boleznijo 13. 9. 1773 star šele 39 let. Pokopan je na Dunaju. Za razvoj čebelarstva, zlasti v srednji Evropi, ima Janša neprecenljive zasluge.

Obe njegovi knjigi sta še danes uporabni. Z njima je pred 200 leti odprl Anton Janša novo stran v čebelarški zgodovini. Obe knjigi sta doživeli do sedaj skupaj 19 izdaj, prva sedem in druga dvanajst. V slovenskem prevodu imamo dve izdaji prve knjige in tri izdaje druge.

Znamko je natisnil beograjski zavod za izdelavo bankovcev v dvobarvnem črtnem globokem tisku v polah po devet znamk. Nad srednjo znamko je na belem robu napisano JUGOSLAVIJA, pod spodnjo pa je privesek z besedilom: ANTON JANŠA 1734—1773.

Znamka meri 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm in ima grebenaste zobce 12 1/2.

Spomin na 200-letnico njegove smrti je počastila tudi pošta Žirovnica s posebnim spominskim poštnim žigom, ki ga je uporabljala na dan slovesnosti. Filatelistično društvo PTT Slovenije pa je izdalo tudi spominski filatelistični ovitek.

Iz »Pavlihe«

Spominski koledar oktober 1973

1. 10. 1943 je bilo v Kočevju prvo zasedanje odposlancev slovenskega naroda.
4. 10. 1959 so naši izseljenci v Torontu v Kanadi ustanovili Slovensko društvo »Simon Gregorčič«, ki je zaradi živahne dejavnosti znano širom Kanade.
7. 10. 1966 je v Buenos Airesu umrl društveni in kulturni delavec Vinko Batagelj, doma iz Gojč v Vipavski dolini. Leta 1935 je bil med ustanovitelji Slovenskega podporne društva Simbron, bil je so-ustanovitelj slovenske knjižnice, organizator prvih tečajev slovenščine v Villa Devoto itd.
9. 10. 1910 je bilo v Clevelandu ustanovljeno društvo »Napredne Slovenke«, ki je po priključitvi k Slovenski narodni podporni jednoti dobilo št. 137.
10. 10. 1914 so Slovenci v Claridgeu, Pennsylvaniji, slovesno odprli svoj Slovenski dom.
10. 10. 1920 je bil izveden krivični plebiscit na Koroškem, ki je odtrgal slovensko Koroško od naše dežele.
12. 10. 1492 je Krištof Kolumb odkril Ameriko.
15. 10. 1844 je bil rojen v Vrsnem pod Krnom Simon Gregorčič, slovenski pesnik — »goriški slavček«. Umrl je 24. novembra 1906 v Gorici.
19. 10. 1942 so Nemci ustrelili v Mariboru 174 talcev.
20. 10. 1944 je bil osvobojen Beograd.
22. 10. 1941 so ustrelili Nemci v Kragujevcu sedem tisoč srbskih rodoljubov.
23. 10. 1966 je bil v Torontu v Kanadi slovesno izročen namenu društveni dom Kanadsko-jugoslovanskega kulturnega združenja Bratstvo in jedinstvo.
28. 10. 1935 je bilo ustanovljeno v Montevideu v Urugvaju Društvo prekmurskih Slovencev.
29. 10. 1952 so jugoslovanski izseljenci v Sallauminesu v Franciji ustanovili društvo Posmrtninski sklad, v katerem je zdaj včlanjenih blizu dvestoštirideset družin iz raznih krajev severne Francije.
30. 10. 1946 je umrl v Buenos Airesu zaslužen slovenski pevovodja in skladatelj Franc Trebše. Vodil je več slovenskih pevskih zborov v Argentini, največ v Villa Devoto. Rodil se je v Srpenici leta 1901.

Iščem sina

Iščem sina Franca Podrezovnika, ki je leta 1969, ko je odslužil vojaščino, odšel v Avstrijo in zatem v Nemčijo. Prej je bil nekaj časa zaposlen v bližini Dravograda. Prosim sina, da se mi oglasi! Hvaležen bom vsakomur, ki kaj ve o njegovem sedanjem bivališču, če mi to sporoči.

Franč Podrezovnik
Dom počitka Črni potok
61275 Šmartno pri Litiji

Čestitka

Ljubemu možu in atku Franciju MIŠMAŠ v Frankfurtu želiva za 34. rojstni dan vse najboljše, zvrhano mero zdravja in sreče in da bi se kmalu vrnil v domovino, ki je ne bi več zapuščal. Žena Zinka s sinom Frančkom.

Osamljenost

Slovenski fant, 25 let, začasno zaposlen v Švici, želi spoznati osamljeno dekle zaradi prijateljstva. Možna je tudi kasnejša poroka. Ponudbe, po možnosti s sliko, pošljite na naslov uredništva Rodne grude pod šifro »Osamljena srca v tujini«.

Dva mala oglasa

V centru Slovenskih Konjic prodam popolnoma novo enonadstropno, dvostanovanjsko hišo z vrtom in centralno kurjavo. Hiša leži ob asfaltni cesti, vse litev je možna takoj. Informacije na naslov:

Rudolf Mernik
Oplotniška c. 8, 63210 Slovenske Konjice

Enodružinsko hišo, zgrajeno do strehe (III. faza), na čudoviti legi v bližnji okolici Ljubljane prodam. Hiša je lepo moderno oblikovana in izredno solidno grajena. Naslov:

Tomaž Lavrič
61000 Ljubljana, Kopalniška 8

Najlepše darilo za vsakogar

»Odmevi domovine«

Slovenske narodne pesmi,
igrane na orgle
Paul J. Šifler, priznani slovenski
organist (ASCAP)
(Long playing gramofonska plošča
5.95 dolarja)

Naročite jo pri:
John La Montaine
3947 Fredonia Dr.
Hollywood, California 90028
U.S.A.

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Anton Knap 0,55 Lstg, Andrej Oblesčak 1,27 Lstg, Vinko Ovičaj 2.— US \$, Mrs. C. Kovacic 1,20 A \$, Marija Ritlop 100.— din, Lojze Drvodol 20.— din, Familija Iskra 1,18 Lstg, Rudi Varga 2,11 Lstg, Franc Pečovnik 1,09 Lstg.

AVSTRIJA: Maria Mayer 15.— Sch, Ivan Zajc 5.— Sch, Marija Gungl 20.— Sch, Stanislav Metličar 2.— Sch, Tone Sabo 20.— Sch, Marina Kolednik 5.— Sch.

ANGLIJA: Karolina Woodfingen 30.— din.

BELGIJA: Ivanka Janežič 70.— Bfr, Frederik Jošt 50.— Bfr, Ana Delecroix-Žibert 100.— Bfr.

FRANCIJA: Miha Grubič 14.— din, Marica Čufer 16.— din, Jean Patzek 10.— FF, Rudolf Šega 30.— FF, Pavla Szymezak 10.— din, Fani, Luis Mlakar 55.— FF, Jože Peternel 5.— FF, Marija Kohek 20.— din, Jean Jelen 5.— FF, Anton Škruba 5.— FF.

HOLANDIJA: Skupina obiskovalcev iz Holandije 100.— Hfl, Milka Oonix-Martinčič 16.— din, Anton Skornšek 5.— DM, Franc Gril 46.— din, Loti Beckers-Kurnig 5.— Hfl.

JUGOSLAVIJA: Marjeta Kessel 50.— din, Ana Krasna 100.— din.

KANADA: Karla, Mirko Gril 3.— can \$, Mary Kramarich 1.— can \$, Jakob Kolarich 2.— can \$, Joe Žibert 0,50 can \$, Rose Marolt 2.— can \$, Joe Kovačič 3.— can \$, John Brlec 2.— can \$, Viktor Sumen 8.— can \$, SLOVENSKI KLUB MANITOBA 30.— can \$, Rezka Mahne 2.— can \$, Martin Lubey 1.— can \$, Lojzka Rebernik 15.— din, Frank Verhovšek 1,50 can \$, Karolina Sinko 1.— can \$.

LUXEMBOURG: Jakob Cuz 165.— Bfr.

NEMČIJA: Jože Bizaj 5.— DM, Marijan Zupanc 2.— DM, Maria Stumberger 2.— DM, Anica Weber 2.— DM, Hedviga Michulski 32.— din, Marie Zdolšek 6.— din, Sylvia Strakl 4.— DM, Stanislav Pirc 3.— DM, Ernest Jamšek 4.— DM, Heinrich Borišek 16.— din, Franci Klančičar 4.— DM, Ivan Centa 2.— DM, Ernest Kraner 4.— DM, Anton Petrovčič 25.— din, Milica Pukl 16.— DM, Marija Kurent 16.— DM, Erika Hartman 2.— DM, Franc Hribar 4.— DM, Maria Schnell 30.— din, Amalia Zorko 7.— DM, Anica Štebe 6.— DM, Milan Marcijan 3.— DM, Cvetko Černigoj 3.— DM.

ŠVEDSKA: Štefka Lešer 9,80 Skr, Štefan Ivič 11.— Skr, Ivan Šebalj 6.— Skr, Marija Benedik 40.— din, Ivanka Čok 6.— din, Ferdinand Urbančič 10.— din, Bogdana Arih 2.— Skr, Vladimir Gruber 1.— Skr, Ivanka Eniko 10.— Skr.

Švica: Anita Wettstein 4.— Sfr, Anica Petiner 8.— Sfr, Marta Jochum-Zalar 1.— Sfr, Janez Laknar 12.— din, Janez Lukanc 5.— din.

USA: Mary Bole 2.— US \$, pok. Ivanka Šifrer 1,50 US \$, Pauline Gusdon 2.— US \$, Joško Jerkič 2.— US \$, Paul Barbusse 41.— din, Karel Šabjan 2,50 US \$, Cecilija Šubelj 2,50 US \$, Frank Groser 5.— US \$, Frances Mele 2.— US \$, Jennie Zaman 1.— US \$, Antonia Champa 1.— US \$, Elsie Culkar 10.— US \$, Frances Rak 5.— US \$, Louise Muha 2.— US \$, Anton Trojar 2.— US \$, Albert Krauland 26.— din, SKUPINA OBISKOVALCEV SNPJ 106.— US \$ in 485.— din, Louis Rebol 1.— US \$, Krist Stokel 1.— US \$, Joseph Smoltz 74.— din, Ivanka Kapel 2.— US \$, Frank Seršhen 2.— US \$, Jennie Primc 15.— US \$, Jacob Cerar 1.— US \$, Martin Premro 116.— din, Kati Bernik 2.— US \$, Jacob Zupan in Elica Madison 10.— US \$ v spomin 6. obletnice smrti Katke Zupančič, Helen Kapla 1.— US \$, Frances Vider 2.— US \$, Mary Matyazich 2.— US \$ v spomin pok. Mary Kastelic, Josephine Brezovec 1.— US \$, Stanley Rogers 30.— din, Štefka Strmole 24.— din, Rudolf Potočnik 10.— US \$, Angela Zaitz 2.— US \$, Ann Stromar 1.— US \$, Gabriela Pressler 4.— US \$, John Strenfel 1.— US \$, Rosie Chelig 5.— US \$, Elizabeth Fortuna 100.— din, Ela in Carl Samanich 5.— US \$, Charlie Žele 2.— US \$, Marica Lokar 1.— US \$, Mary Kobal 1.— US \$, Mary Stanovnik 1.— US \$, Justin Saitz 1.— US \$, Frances Lah 1.— US \$, Mary Tursich 1.— US \$.

Vsem se za prispevke iskreno zahvaljujemo!
Uredništvo in uprava »Rodne grude«

Vsega imamo dovolj, a vendar...

Čas res hitro teče in kar naenkrat je naokoli leto, ko je treba plačati naročnino. Rodna gruda je zelo lepa revija in edina, ki nam prinese košček Slovenije v naše domove pa tudi dosti domotožja v naša srca. Saj nam ne uide nobena vrstica, posebno pa nas razveselijo slike vasi in mest naše dežele, ki mi obudijo lepe spomine. Res imamo tukaj vsega dovolj, nič nam ne manjka, a tistega veselja in zadovoljstva, kot ga lahko nudi naša lepa Slovenija, ves tuji svet ne premore. Moj mož je doma iz Zagorja ob Savi, jaz pa iz lepe vasice Godovič nad Idrijo. Vesela bova, če boste kdaj objavili slike najinih rodni krajev. Rodno grudo rada pokažem tudi tujcem in ponosno se lahko pohvalim — to je moja domovina.

Izidora Candir
Chicago, Ill. ZDA

Ansambel Gorenjci iz Radovljice

Skorajda ni Gorenjca, ki jih ne bi poznal! Koga, se boste začudeno vprašali? Ansambla Gorenjci iz Radovljice vendar. Vodja ansambla Franc Habjan, doma iz Radovljice, je bil takoj pripravljen, da mi pove kaj več o svoji skupini. In kaj mi je povedal? Tole, kar preberite si:

»Pred petimi, šestimi leti se mi je v možganih porodila misel, da bi tudi jaz ustanovil svoj lasten ansambel. Zakaj pa ne, saj so se takrat ustanavljali narodno-zabavni ansambli kar po vrsti. Okoli sebe sem zbral še nekaj fantov in začeli smo se marljivo pripravljati za nastop na javni oddaji »Novi ansambli, nove melodije«. Tu smo poželi lep uspeh in to nam je dalo spodbudo za nadaljnje delo. V tistih začetnih mesecih in letih so nastopali v ansamblu sami marljivi in prizadevni možje: Ivan Markovič — trobenta, Franci Ankerst — kitarist in pevec, Marjan Legat — kontrabas, Danilo Stanič — klarinet, Gorči Solar — pevec, jaz pa sem bil harmonikaš. Vse do prehoda v leto 1973 smo bili skupaj, potem pa nam je nenadoma zbolel pevec Gorči Solar in je bil prisiljen zapustiti skupino ter oditi na zdravljenje. Zdaj poje namesto njega Franc Sarabon.

Izgubili pa smo tudi trobentača Ivana. On si je že dolgo želel, da bi ustanovil svoj lasten ansambel, ker pa se mu je ravno takrat ponudila ugodna prilika, da željo uresniči, nas je seveda zapustil. Našli smo drugega trobentača, Marjana Ogrina.

Če ima človek že dve težavi, se le redkokdaj zgodi, da mu ne skoči za vrat še tretja. Tudi mi nismo mogli ubežati usodi. Kitarist in pevec Franc Ankerst ni zmozel igrati kitare in obenem peti. Odločil se je, da bo v ansamblu le še pel in tako smo si poiskali novega kitarista. Na srečo smo ga hitro našli. To je Vlado Strmečnik.

Zdaj nastopamo v ansamblu: Franc Habjan — harmonika, Marjan Ogrin — trobenta, Danilo Stanič — klarinet, Marjan Legat — kontrabas in bariton, Vlado Strmečnik — kitara, Franci Ankerst in Franc Sarabon pa sta pevca.

Zelo hitro smo se ujeli v igranju in organizacijski komite II. svetovnega prvenstva v smučarskih poletih iz Oberstdorfa nas je povabil, da bi igrali na tekmovanju. Planiški organizatorji pa so nam ponudili, da bi uradno zastopali Jugoslavijo, kajti vsaka od držav prirediteljic tekmovanj v smučarskih poletih je poslala po en ansambel na to svetovno prvenstvo. Seveda smo obe ponudbi sprejeli. Ansambel ne nastopa veliko, saj smo vsi člani popolni amaterji in smo vsi zaposleni v raznih drugih dejavnostih. To nas tudi ovira, ker ne moremo igrati na daljših turnejah. Kljub temu pa smo štirikrat nastopali na festivalu narodno-zabavne glasbe v Ptuj in organizirali koncerte po Primorski in Dolenjski. Nastopali smo že v Avstriji in Nemčiji. Dobili pa smo tudi ponudbo za turnejo po

Avstraliji. Največ igramo na Gorenjskem, kjer nas tudi najbolj poznajo.

S kakšnimi posebnimi nagradami in uspehi se ne moremo pohvaliti, saj bolj malo nastopamo na nagradnih tekmovanjih. Kljub temu pa smo dobili 1971. leta v Ptuj nagrado za 2. najboljšo melodijo s skladbo Stara kočija. Leta 1972 pa smo prav tako v Ptuj dobili nagrado za najboljše besedilo.

Nobena izmed naših skladbic še ni doživela kakšnega izrednega uspeha, toda vse so dosegle neko srednjo priljubljenost. Na radijskih valovih se večkrat slišijo: Stara kočija, Hitro mine čas, Kravji bal, Pozdrav z Gorenjske in še nekaj drugih melodij. Posneli smo že eno malo in eno veliko ploščo, pravkar pričakujemo izid druge male plošče, jeseni pa bomo izdali še drugo veliko ploščo. Na radiu imajo shranjenih precej naših arhivskih posnetkov, ki jih često predvajajo. Tudi na televizijskem ekranu smo se že pojavili, saj smo posneli kar dve oddaji za televizijo.

Mi igramo malo, zato pa se toliko bolj potrudimo, da je tisto, kar zaigramo, res na visoki kvalitetni ravni. Vedno si pravimo, da je boljše posneti malo, vendar tisto kvalitetno, kot pa imeti veliko ne-kvalitetnih in slabih melodij. Koliko pa nam to uspeva pa naj presodijo poslušalci sami.

Kar precej mi je povedal Franc Habjan o ansamblu Gorenjci. Znano je, da so najbolj popularni in priljubljeni godci na Gorenjskem, če izvajamo Avsenike, ki večinoma nastopajo v tujini.

Silvo Pust

Kako sem bil ob moped, ne pa tudi ob bunke

Grozno, kaj se mi je primerilo zadnjič. Kaj mi niso ti nepridipravi ukradli čisto nov moped? Pa še prebutali so me, da sem še zdaj v bolnišnici. Kakšni časi!

Torej grem lepo domov s trga, dobre volje, ker sem bil nakupil obilo svežih jajc po dostopni ceni, sedeč na mojem novem mopedu, na vso moč pazeč, da se kakšno jajce ne bi razbilo. Grem precej naglo, da bi bil čimprej doma in vsake toliko časa pozorno pogledam v torbico, če so jajca še cela. Kar na vsem lepem pa... dump!... močan sunek in me vrže v zrak, letim po vseh štirih, se nekajkrat obrnem in padem prav lepo na noge, kot kak cirkuški akrobat. Strmim, bolščim, vidim, da sem se bil zaletel v parkirani avto in da sem letel čez cel kup vozil. Spomnim se mojega mopea in jajc in stečem brž nazaj. Tam, kjer naj bi bil moj moped, se je kar trlo radovednih ljudi, da sem se moral prav potruditi, da sem prišel do mopea. Ta je bil cel, le iz torbice z jajci je lilo ven, rumenjaki, beljaki, kosi lupine. Križ božji! Pograbil

sem se za glavo, nato pa pobral torbo in zajahal moped, da bi pohitel domov, če je še kakšno jajce celo. Sedim in vžigam motor, kar nekdo zavpije: »Pazi! Ukrasti hoče motor!« Nakar me je sto rok pograbilo in vrglo na tla. »Kaj vam pa je?« sem vprašal, »saj ni treba čakati miličnikov, ko pa ni nihče umrl.« Oni pa so rekli: »Kako pa veste, da ni nihče umrl?« »Vem, sem rekel, ker ni nikjer trupla in krvi.« »To še nič ne pomeni. Počakajte, da ga najdejo, potem bomo videli,« so rekli oni. »Koga,« sem vprašal jaz, ker nisem razumel, za kaj sploh gre. »Ponesrečenca, vendar. To ste trdi, ja!« »Kje pa je ponesrečeni?« sem vprašal začudeno. »Kako pa naj vemo, kje je, ko ga pa šele iščejo! Samo to vemo, da je zaletel po zraku kot kak golob, potem ga pa nihče ni več videl. Kot da bi se bil v zemljo pogreznil.« »A, tistega iščete?« sem se razveselil. »Tisti, ki je letel po zraku sem vendar jaz! Ta moped je moj!« In že sem spet skočil na svoje novo vozilce, da bi odhitel domov rešiti, kar se

še rešiti da. »Kako?« so rekli, »kje pa imate kak polomljen ud ali kako rano ali pa vsaj kaj krvi?!« »Nimam,« sem odgovoril in vžgal motor, »sem pač imel pasjo srečo!« In sem se zasmel. Tedaj pa mi nekdo pljune v obraz, prav v oči, da nisem nič videl. »Svinja!« mi je zavpil. »Saka! Hijena! Da vas ni sram! Nekdo se je tu morda smrtno ponesrečil in ga še iščejo, ker kdo ve kje izkrvaveva, vi mu pa še hočete tako zahrbtno ukrasti moped!« Preden sem mogel karkoli odgovoriti, je začelo padati po meni, tako so me prebunkali, da me je moral rešilni avto odpeljati v bolnišnico. Pa to niti ne bi bilo tako hudo, pač pa so mi ukradli moj novi moped! Kako? Nekdo se je namreč, neka baraba, našemil v ponesrečenca, se pomazal s prahom po obrazu, se pobarval z rdečo barvo, nato pa je prišepal k mopedu, pobral s ta! mojo torbico z razbitimi jajci in med splošnim sočutjem vžgal motor in izginil kot kafa sto na uro...

Jordan Tomšič

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Najuspešnejše Helidonove plošče

Založba Obzorja Maribor

Helidon Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Bratov Avsenik: Zlati zvoki	FLP 04-021/1-2
2. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas harmonike	FLP 04-027
3. Ansambel Borisa Kovačiča: Moj fant	FLP 04-028
4. Ansambel Richie Vadnal: V soboto zvečer	FLP 04-025
5. Kor. akademski oktet: Pojdam u rute	FLP 09-011
6. Ansambel Mihe Dovžana: Dimnikar	FLP 04-023
7. Ansambel Lojzeta Slaka: Visoko nad oblaki	FLP 04-011
8. Slovenski oktet: Sedem rož	FLP 09-009
9. Stirje kovači: Pesem doline	FLP 04-022
10. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	FLP 04-024

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Janko Ropret: Ti si moja	FSP 5-071
2. Alfi Nipič: Povem vam, to ni prav	FSP 5-070
3. Ansambel M. Dovžana: Sprevodnik	FSP 4-024
4. Erazem in potepuh	FSP 2-002
5. Marjana Deržaj: Vrni se še kdaj v Ljubljano	FSP 5-068
6. Ansambel Odmev: Slovenija moja	FSP 4-026
7. Ansambel L. Slaka: Na vinskem sejmu	FSP 4-021
8. Jože Kobler: Joči z menoj	FSP 5-067
9. Bratovščina sinjega galeba	FSP 2-001
10. Vlado Bezjak: Lucija	FSP 5-069

Opomba: Avsenikova plošča »Zlati zvoki« je zaradi v tujino prodane licence namenjene izključno za prodajo v Jugoslaviji

Važno sporočilo o Slovenskem koledarju 1974

Vabimo vse ljubitelje vsakoletnega zbornika SLOVENSKI KOLEDAR in vse, ki te publikacije še ne poznajo, da jo čimprej naročijo. V knjigi bo prek tristo strani zanimivega branja, opremljena bo s številnimi črno-belimi in nekaj barvnimi fotografijami. Priloženi barvni stenski koledar bo zelo primeren okras vašemu domu. Oboje je izredno primerno novoletno darilo sorodniku, prijatelju ali znancu slovenskega rodu, pa tudi znancem drugih narodnosti boste koledar lahko s ponosom pokazali.

To bo že 21. letnik našega koledarja. Vrsto let nismo spreminjali cene, čeprav se je med tem že večkrat podražil papir, tisk, poština, odprema in drugo. Zdaj pa smo le primorani dvigniti našo prodajno ceno KOLEDARJA 1974 na 60,00 dinarjev. Tako bo cena za prekmorske države 4,00 dolarje (ne tri, kot doslej), za ostale pa enakovrednost. Vračunan je stenski koledar, embalaža, odprema in poština.

Prepričani smo, da bodo naši naročniki razumeli, kako nujna je ta podražitev, če hočemo še v bodoče redno izdajati edini slovenski zbornik za Slovence po

svetu, zbornik iz zgodovine in sodobnega življenja našega človeka doma in na tujem. Knjiga je iz leta v leto vse bolj priljubljena in vse bolj iskana med našimi starejšimi izseljenci in našimi, v tujini začasno živečimi rojaki. V zadnjih letih nam že zmanjkuje, zato nujno potrebujemo **pravočasna naročila**, da bi SLOVENSKI KOLEDAR 1974 lahko poslali vsem, ki ga želijo.

Naročnikom v ZDA in Kanadi bomo poslali SLOVENSKI KOLEDAR 1974 v začetku novembra s tovornim letalom prek naših zastopnikov »Prosvete« v Chicagu in »Tivoli Enterprises« v Clevelandu. Tako ga bodo pravočasno prejeli tudi manjši zastopniki oziroma posamezni naročniki. Žal pa, zaenkrat zaradi previsokih stroškov ne zmoremo pošiljati koledarja z letalom v Avstralijo in Južno Ameriko. Tovarna letalska poština je namreč nekaj cenejša le pri velikih količinah. Pošiljke v evropske dežele bodo, kot vedno, prišle pravočasno.

**Uprava publikacij
Slovenske izseljenske matice**

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo po angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

 Transturist

Rojaki,

obiščite 1000-letno mesto pod Lubnikom, Škofjo Loko. Transturist vas pričakuje. Hotel ima zimski bazen in savno in v bližini hotela avtomatsko kegljišče. Penzion velja le 99.— dinarjev.

Na Starem vrhu, le nekaj kilometrov od Škofje Loke, so izdelana smučišča, sistemi žičnic, pri kmetih dobite domače specialitete.

Rezervacije: HOTEL TRANSTURIST ŠKOFJA LOKA
telefon (064) 85-280

P r o s v e t a

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

**JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS V
ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.**

**IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT, NEDELJ IN
PRAZNIKOV.**

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

**Za vsakega novega naročnika —
nagrada!**

Številni naši naročniki, ki so nam pridobili nove prijatelje, se nam že iskreno zahvaljujejo za poslano nagrado. Pohitite, tudi vi si lahko prislužite lepo slovensko knjigo! Za več naročnikov je nagrada lepša! Na kratko ponavljamo: knjižno nagrado si prislužite, če nam hkrati z izpolnjeno spodnjo naročilnico pošljete tudi najmanj enoletno naročnino za novega naročnika »Rodne grude«. Ta razpis velja samo do konca leta 1973!

Prav gotovo imate znanca, prijatelja, sorodnika, ki mu bo revija »Rodna gruda« prav tako zvesta prijateljica, kot je vam. Izpolnite spodnji obrazec in ga v kuverti ali na-lepljenega na dopisnico pošljite na naš naslov!

Rodna gruda 1973

Moj točen naslov:

Točen naslov novega naročnika:

Podpis:

DRAGI BRALCI! Naročila za

Slovenski koledar 1974

Koledar za Slovence po svetu sprejema

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in naši zastopniki po vsem svetu

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA

2657-59 So. Lawdale Ave.

CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.

6419 St. Clair Ave.

CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE

591 E. 185 St.

CLEVELAND, Ohio 44119

• • •

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,

čitljivo izpolnite

in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

ljubljska banka

oktober
mesec varčevanja
prijateljska vez
zaupanja

Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith

loške tovarne hladilnikov

škofja loka

Vodilno podjetje za hladilno tehniko

— Za gostinstvo:

funkcionalni točilni pulti
hladilne omare

— Za kmetijstvo:

naprave za hlajenje mleka

— Za sodobna gospodinjstva:

zamrzovalne skrinje

ZS-200

ZS-300

ZS-380

Kupcem dajemo brezplačni priročnik o zamrzovanju.
10 % popust za nakup z devizami.

Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith Ith

Dopisna delavska univerza v Ljubljani

VPISOVANJE V DOPISNE ŠOLE

- osnovno šolo (5., 6., 7. in 8. razred)
- administrativno šolo (dveletno)
- ekonomsko srednjo šolo
- tehnično šolo (za strojno, elektrotehnično, lesnoindustrijsko in kemijsko stroko)
- delovodsko šolo (za strojno stroko)
- poklicno šolo kovinarske stroke

VPISUJE TUDI V DOPISNE TEČAJE

- nemškega in italijanskega jezika
- tehniškega risanja
- za skladiščnike
- za kontrolorje in predelavce v kovinarski stroki
- za varnost pri delu (skupinski vpis v posameznih delovnih organizacijah)
- tečaj strojepisja (v drugem delu tečaja možnost specializacije za stavce na IBM strojih ali za fonodaktilografe)
- tečaj poslovne korespondence
- tečaj za družbeno izobraževanje

VPISUJEMO VSAK DAN od 7. do 14,30 ure, ob torkih do 18. ure ter drugo soboto v mesecu.

Podrobnosti o sistemu dopisnega izobraževanja, učnem programu in pogojih za vpis, boste lahko izvedeli iz prospekta za šolsko leto 1973/74, ki vam ga pošljemo na vašo zahtevo.

SVOJ NASLOV NAPIŠITE S TISKANIMI ČRKAMI!

Za prospekt pošljite znamko v vrednosti 5.— din na naslov:

DOPISNA DELAVSKA UNIVERZA
61000 LJUBLJANA
Parmova 39 — poštni predal 106
telefon 312-141

lip bled

**lesna industrija
BLED**
LJUBLJANSKA CESTA 32
TELEFON 77-384
TELEX 34-525

PROIZVAJAMO:
NOTRANJA VRATA
VHODNA VRATA
GARAŽNA VRATA
OBLOGE
GRADBENE PLOŠČE
ISO-SPAN ZIDAKE

Temeljne plošče z vgrajenimi priključki za vodovod, elektriko, telefon, plin in kanalizacijo ter z gradbenim dovodenjem

prodajamo v Ljubljani

za ceno ca. 210.000.— din.

Površina stanovanja z garažo je 150,00 m².

Dostopi asfaltirani in razsvetljeni.

Za nadaljevanje gradnje pa nudimo kvalitetne legozidake in drugo potrebno gradivo.

STANDARD- INVEST

Celovška cesta 89
61000 LJUBLJANA
Telefon: 57-477 in 55-475

gorenje

**tovarna
gospodinjske
opreme
gorenje
velenje**

**produkovni
program:**

štedilniki na trda
goriva
štedilniki električni
štedilniki plinski
štedilniki
kombinirani
peči trajno goreče
peči oljne
peči dodatne
pralni stroji
televizorji črno-beli
televizorji barvni
hladilniki
mali gospodinjski
aparati
zmrzovalne skrinje
kuhinjsko pohištvo

**fabrika
elektromotora
gorenje/sever
subotica**

**produkovni
program:**

elektromotorji
agregati

**tovarna kovanih
izdelkov
gorenje/fecro
slovenj gradec**

**produkovni
program:**

pomivalna korita iz
nerjaveče pločevine
klavniška oprema
kose

**livarna
in tovarna
poljedelskega
orodja
gorenje/muta
muta**

**produkovni
program:**

poljedelsko orodje
vrtičkarsko orodje
srednja kmetijska
mehanizacija

**lesno
industrijsko
podjetje
gorenje/lesna
šoštanj**

**produkovni
program:**

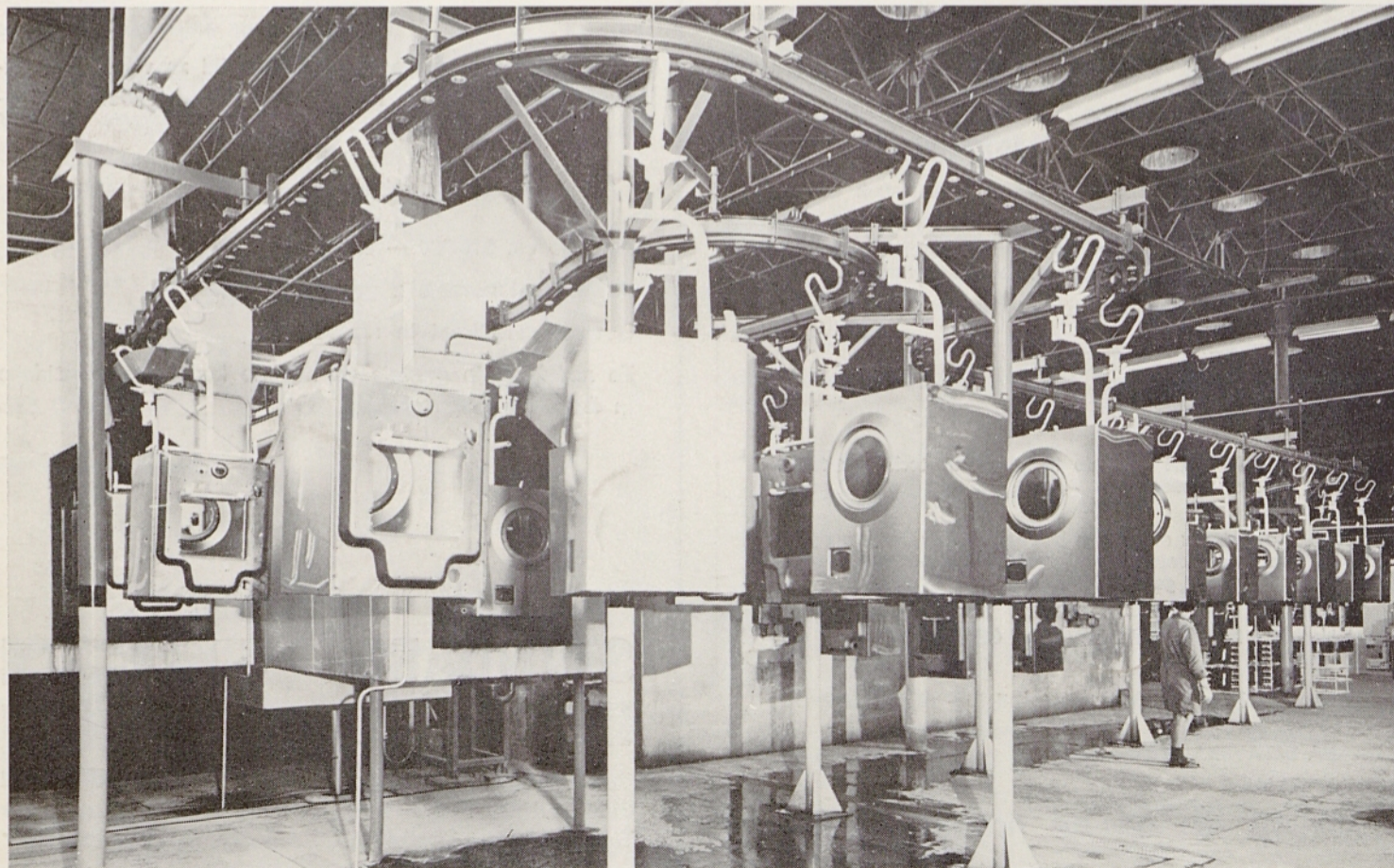
žagani les
lesna volna
pohištvo stavbno
embalaža lesena

**industrijsko
podjetje
gorenje/elrad
gornja radgona**

**produkovni
program:**

vse vrste anten
ojačevalci
pribor
kablji simetrični
pretvorniki VHF,
UHF, UKW
embalaža plastična

Tekoči trak pralnih strojev v »Gorenju«. Vsak dan
izdelajo 1800 pralnih strojev.

oktober

10

1973

SLOVENIJA

Kranj s svojo značilno silhueto, ki se v dolgih letih skoraj ni spremenila. Predeli zunaj mestnega središča pa so zrasli v zadnjih desetletjih tako, da bi jih na enem posnetku le težko zajeli.

Kranj je eno izmed največjih slovenskih industrijskih središč.

Prišel je oktober, težko pričakovani čas trgatve v vseh slovenskih vinogradih. Naš posnetek je iz Kapele v Pomurju, podobne posnetke pa bi v tem času lahko napravili tudi drugod. Marsikje je letos vinogradnikom prizadela toča, vendar pa pridelek vsi z veseljem pričakujejo.
Foto: Boro Borovič

Motiv iz Jeruzalema v Slovenskih goricah. Od tod so doma slovita vina, ki so si zaradi svoje kvalitete utrli pot tudi na številna tuja tržišča.
Foto: Ančka Tomšič

Iz vaših pisem

Za vedno v domovino

Rodna gruda mi je, kakor vsem rojakom po svetu, prinašala košček domovine in v njej kraj, v katerem sem živela in ga ljubila v davnih preteklih dneh in ga ljubim še danes. V tujini sem si močno želela, da bi živela v domovini, zdaj pa se mi je ta želja izpolnila. Čeprav nisem več zdomka, bi bila rada še naročena na Rodno grudo. Pošiljajte mi jo na moj domači naslov.

Marija Gungl
Sp. Velka

Doma gradim svoj dom

Že dolgo sem se pripravljala, da pošljem naročnino za Rodno grudo, pa nikoli nisem našel pravega trenutka, kljub temu da sem bil v tem času tudi večkrat doma. Doma si gradim dom in sem z glavo več tam kakor pa v tujini, čeprav mnogi menijo, da nam je tu lepše kakor pa v našem rodnem kraju.

Saj bi bilo dobro za vsakogar, da bi preskusil tudi življenje v tujini vsaj za leto dni in bi znal tako bolj ceniti tudi svoj domači kraj. Prisrčno se vam zahvaljujem tudi za nagradno knjigo in pošiljam naročnino.

Franc Hribar
München, ZR Nemčija

Novi naročniki

Prisrčno se vam zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude in še posebno za lepo urejene zanimivosti in slike. Zmeraj nam seveda prinese košček domovine. Zdaj ste gotovo zelo zaposleni z obiski z vsega sveta. Nas je obiskala mama in bili smo neizmerno veseli in tudi ona je uživala ta njen doslej edini dopust v življenju. Tudi njej je bila Rodna gruda zelo všeč in prosim, če jo odslej pošiljate tudi na njen naslov v Sloveniji, ki ga prilagam. Prilagam pa tudi imena in naslove še dveh novih naročnikov v Kanadi.

Rezka Kobše
London, Ont., Kanada

Enainšestdeset let skupnega življenja

V avgustu sva z možem slavila že enainšestdeset let skupnega življenja. Moj mož je star 89 let, jaz pa sem tudi malo za njim. On še dobro bere, saj ima še dober vid. Upam, da bo vse dobro.

John Strenfel
San Pedro, California, ZDA

Iskrene čestitke k tako visokemu in redkemu jubileju. Zelimo vama, da bi vaju še dolgo razvedrevala tudi Rodna gruda!

Hello Jugoslavija, posebno Slovenija!

Spet se vam oglašam iz daljne Amerike. Rada bi popisala, kako zelo se pohvalita Anton Rihtar in njegov sin Jože, ki sta bila pri vas, videla vaš napredek in spoznala življenje, ki ga imate. Kakšno življenje je bilo pod Francem Jožetom! Delavski razred ni imel nobene pravice in ne izobrazbe, saj nismo smeli čitati naprednih časopisov, samo tisti Domoljub. Če pa hočeš kaj vedeti, moraš pač čitati. Spominjam se še, ko sem pred sedemdesetimi leti prišla v Ameriko. Bili smo sami kmečki delavci, nevedni, le redki so znali čitati. Drugačen je bil le Slovenec, če je bil malo prosvetljen. A prišel je čas, ko se je svet spremenil. Že prej so dolgo govorili, da bo po vsem svetu en gospodar, to bo delavska vlada. Tudi tukaj v Ameriki se spreminja, a prepočas. Pri vas ste se dolgo borili za delavske pravice in pregnali ste izkoriševalce delavskega razreda. Prišel je človek iz delavskega rodu na površje in to je predsednik Tito. Le poslušajte njegove nauke.

Josefina Brezovec
Fontana, Ca., ZDA

Otroka morata govoriti slovensko

Pismu prilagam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo, Koledar in za knjigo, ki ste mi jo poslali. V tem času sem

bila precej bolna, zdaj pa je že veliko bolje. Še vedno mi je zelo dolgčas po domu, moram pa se kar sprijazniti, ker je takšno pač življenje, da ne moremo biti vsi doma.

Najina otroka sta tudi zdrava in pridna. Samo fant, ki je zdaj star štiri leta in hodi v otroški vrtec, noče govoriti slovensko. Zelo se trudim, da bi ga naučila, a je bolj malo z nami doma. Zato prosim, če mi lahko pošljete prvo čitanko in eno slikanico. Tako bi ga ob večerih učila slovensko. Moja edina želja je, da bi govoril po naše, saj sva oba z možem Slovenca. Mislim, da bi bilo grdo, če najina otroka ne bi znala slovensko. Upam, da je še čas in da bo dobra volja rodila uspeh.

Marija Žibert
Maracaibo, Venezuela

Zvesti prijatelj

Oglašam se vam z nekaj vrsticami iz daljne Avstralije, predvsem pa da poravnam naročnino za prelepo Rodno grudo. Že nekaj let smo naročeni nanjo, a opažamo, da jo vedno izboljšujete in bogatite s prijetnimi novicami in spisi ter s prekrasnimi slikami iz vse naše domovine. Človek res postane navezan nanjo in če ne pride ob pričakovanem času, jo pogrešamo kot zvestega prijatelja. Moram vam tudi čestitati k tako lepemu in razločnemu tisku v njej tako, da nam branje res ne dela težav. Prilagam tudi naslov novega naročnika.

Družina Šilec
Brisbane, Avstralija

Revijo sem dobila pri prijateljici

Naj se vam najprej predstavim — ime mi je Karolina in živim tu v Stratfordu pet let. Brala sem nekaj izvodov Rodne grude, ki sem jih dobila od moje prijateljice iz Hamiltona. Presenetile so me, enako pa tudi mojega moža Richarda. Zelo je lepo, da je precej naših rojakov, ki jih zanima ta revija. Veseli in srečni so, ko lahko berejo ta prelepi materinski jezik.

Zato bi vas prosila, da mi odslej redno pošiljate revijo Rodna gruda in tudi koledar za prihodnje leto. Pozdravljam vse rojake doma in po svetu.

Karolina in Richard Šinko
Stratford, Ont., Kanada

Značke za klobuk

Leto dni je, odkar sva bila v Sloveniji. Takrat sva se tudi naročila na Rodno grudo, zdaj pa pošiljam ček za naročnino za naprej. Moj mož prav rad prebere vse, kar je napisano v angleščini, slovensko pa mu prevedem jaz. Lani sva po poti kupovala tudi spominske značke za na klobuk. V Kranjski gori je nisva mogla dobiti, vendar pa bi jo imela zelo rada.

Pred nekaj meseci sva bila na Havajih. Lepo je tam, vendar pa moj mož pravi, da bo šel prihodnje leto raje spet v Slovenijo. Torej, upamo, da se vidimo prihodnje leto!

Marija in John Brodnick
(Appliances and furniture)
Cleveland, ZDA

Izgubila sem mamo

Sporočam vam, da sem pred kratkim izgubila mojo nad vse ljubo mamo, v starosti 83 let. Ta vest me je tako pretresla, da se nikakor ne morem potolažiti, pa čeprav imam tudi jaz že svojo družino. Rodila je šest otrok, prebila dve svetovni vojni. Oče je bil v prvi svetovni vojni ranjen in rano na nogi je imel polnih 22 let, s katero je med drugo svetovno vojno podlegel strašnim bolečinam. Moja mama pa se je z nami, majhnimi otroki mučila in nas spravila do kruha. Bila je večna mučenica, vse je dala samo za nas. Še vedno se mi motajo po glavi otroški spomini in ne morem si predstavljati, da je to resnično.

Neizmerna je bolečina, ko dobiš iz domovine sporočilo, da je umrla mama. Vsakomur, ki spoštuje svoje starše, mora biti resnično hudo.

Amalija Zorko
Binenbuttel, ZR Nemčija

Mala nedelja, pozdravi staršem!

Vsak mesec težko čakam, da pride Rodna gruda, saj jo vsi pri hiši radi beremo. Posebno radi gledamo slike iz raznih slovenskih krajev. Prej niti vedeli nismo, kako lepi kraji so v Sloveniji. V reviji bi kdaj rada našla tudi sliko Male nedelje pri Ljutomeru, ki je moj rojstni kraj.

Mojim težko bolnim staršem, Jožetu in Ani Šumen želim skorajšnje okrevanje, sestri Anici na Cvenu pri Ljutomeru pa želim, da ozdravi po njeni težki bolezni, vsem pa pošiljam pristrčne pozdrave.

Gabriela Pressler z družino
Torrance, California, ZDA

Za slovenski kulturni dom v Celovcu

V Rodni grudi sem zasledil kratko objavo o pozivu Socialistične zveze Slovenije slovenski in jugoslovanski javnosti za pomoč pri gradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu. Proglas o gradnji tega doma je objavil zbor obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev in se obrnil s prošnjo za podporo tudi na matični narod. Ker sem mnenja, da bi tudi slovenski izseljenci in zdomci podprli to akcijo, ne bi bilo napak, če bi v Rodni grudi navedli tudi tekočo številko bančnega računa te akcije, kamor bi lahko nakazali denarne prispevke. Lahko pa bi navedli tudi naslove obeh organizacij, tako Narodnega sveta koroških Slovencev kakor tudi Zveze slovenskih organizacij na Koroškem.

Dipl. ing. Adolf Magdič
Nürnberg, ZR Nemčija

Res je, kar smo zapisali, prav pa imate tudi vi. Trenutno se sredstva zbirajo na računu komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri Socialistični zvezi, v kratkem pa nameravajo ustanoviti poseben račun pri banki. Kako je z zbiranjem sredstev v Avstriji, nam ni znano. Obširneje bomo o tem še poročali.

Ižanka piše

Na Matici sem bila skupaj z Mr. in Mrs. Pezdirc, ki sta zelo delavna pri društvu 540 v Linden, New Jersey, SNPJ. Mary Pezdirc je tajnica pri tem društvu, Tone pa je blagajnik. Mojega brata Franceta iz Indije, ki je bil tudi naročnik Rodne grude, ni več med nami.

Na moj letošnji obisk v Slovenijo sta me spremljala tudi sin Joe in hči Mimi, ki je poročena z Mr. Johnom Cuth in živi na Long Islandu, N. Y. Ko smo prišli k mojemu bratu v Indijo, sta bila ob njem že oba njegova sinova. Povedala sta nam, da je njun oče hudo bolan. Segel nam je v roke, vstati pa ni mogel več. Umril je 29. junija in spremili smo ga k zadnjemu počitku. Bil mi je dober brat, svoji družini pa dober oče in mož. Žena Ivanka Repar zelo žaluje za njim. Še naprej bo prejemale Rodno grudo.

Jugoslavija hitro napreduje. Lepo je, da je jugoslovanska mladina veliko lepše vzgojena, kot je ameriška.

Moja mama na Igu, ki je stara že 93 let, je še kar zdrava in pozdravlja vse Ižance, jaz pa tudi vse Slovence po svetu.

Mary Tursich
New York, ZDA

Žal je med obiskom v Sloveniji umrl tudi vaš prijatelj Pezdirc. Vsi ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

Pogovor v Bohinju

Želim se vam zahvaliti, posebno novinariki Albini Podbevšek, za prijazen pogovor v Bohinju in za reportažo v Rodni grudi.

Oba s hčerko sva se vrnila v Ameriko polna vtisov in z željo, da se čimprej ponovno vrneva v Slovenijo. Prilagam nekaj mojih nerodnih čustev in morda bo kdaj priložnost, da jih prebere še kdo drug.

Janez Erjavec
Euclid, Ohio, ZDA

Minulo že precej je let, odkar odšel sem z doma v svet.

Domovina zarisana v spomine žari mi v srcu globočine.

Naši hribi in doline

mi vzbujajo skomine —

pa kaj ko vmes je morje peneče in veter v drugo stran vleče.

Odšel sem v s celega sveta pomešan sloj, v daljni kraj iskat svoj obstoj.

Po letih vse so le bežne sanje.

Hribi, vode, doline me vlečejo nazaj v spev domače govorice, navad in šeg.

Janez Erjavec

Dolenjca

Tukaj se vam s kratkimi besedami oglašam rojakinja iz Švice. Sem tudi naročnica Rodne grude, ki jo zelo težko čakam. Slike so v njej zelo lepe in zanimive. Še bolj pa bi bila vesela, če bi kdaj našla v Rodni grudi sliko kraja, od koder sem doma, to je iz Pluske pri Trebnjem. Tu v Švici delam že pet let in vedno rada prihajam domov na obisk ter zelo rada prebiram domače revije. Moj mož je pa doma iz Bele krajine — iz Semiča. Tudi on zelo rad bere domače liste in Rodno grudo.

Vsem v uredništvu in vsem bralcem Rodne grude po svetu lep pozdrav.

Anita Žukovec-Skala
8953 Dietikon, Švica

Po 65 letih prvič v Sloveniji

Lani je 86 letni Joseph Gimpel iz Clevelanda prvič po 65 letih obiskal Slovenijo. Rojen je bil v vasi Draganje selo na Dolenjskem, v Ameriko pa je prišel leta 1907. Šele lani se je končno odločil, da pride pogledat, kako je zdaj tam, od koder je bil doma. Seveda po tolikih letih ni nikogar spoznal. Po dolgem iskanju pa je končno vendarle našel nekaj svojih sorodnikov, enega v Ljubljani in drugega v Kočevju. Ko so se spoznali, so bili z njim prav prijazni in so mu lepo postregli. Sedaj ga nagovarjajo, da se za vselej vrne v domači kraj, pa se še ne more odločiti. Če pa mu bo zdravje dopuščalo, pride spet na obisk. Ob svojem lanskem obisku v Sloveniji je prišel tudi v urad Slovenske izseljenske matice, kjer je bil prav lepo sprejet. Takrat se je tudi naročil na Rodno grudo, ki jo redno prebira.

Joseph Durjava
Euclid, Ohio, ZDA

IZDAJA — PUBLISHER:
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Jugoslavija

Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

GLAVNI UREDNIK:

Drago Seliger

ODGOVORNI UREDNIK:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Uredniški odbor:

Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone
Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan
Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Oblikovalec:

Jože Boncelj

Prevajalci:

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina

Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina: Jugoslavija: 50 din, Inozemstvo: 5 am. dolar-
jev, Argentina: 5 USA dol., Avstralija: 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg,
Avstrija: 115.— Ash, Belgija: 220.— Bfr, Brazilija: 5.— dol.,
Danska: 35.— Dkr, Finska: 20.— Fm, Francija: 25.— FF, Holan-
dija: 16.— Hfl, Italija: 2.900.— Lit, Nemčija: 16.— DM, Norveška:
33.— Nkr, Švedska: 24.— Skr, Švica: 19.— Sfr, ZDA — USA:
5.— dol.

PLAČILA NAROČNINE:

za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

iz inozemstva: dev. račun: 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski
banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporo-
čenem pismu

PAYMENT FROM ABROAD:

assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljub-
ljanska banka or by international money order or by check in
registered letter

Oproščeno prometnega davka po sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7.
1973

CENA POSAMEZNEGA IZVODA: 5 DIN

Tisk — Printed by Kočevski tisk, Kočevje

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

10

LETO XX — OKTOBER 1973

REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD

REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	1—2
Na kratko	4—5
Po domačih krajih	6
Kaj prinaša slovenska ustava?	7
20 let Gorenja	8
Ali smo Slovenci popotniki?	10
Iz Vač skozi Litijo na Bogenšperk	12
Skopju je pomagal ves svet	14
Pri Mulejevih ni kovačeve kobile	16
Vas, ki se v mesto spreminja	16
Jubilej ljubljanskega lutkovnega gledališča	17
Otroci berite	18
Ivan Dolenc: Alenčica in Matjaž	20
Sobane izpred tisočletij	22
Muzej v Podsmreki	23
Naši pomenki — Kdo lahko pije ljubezen?	24
»Velika ohcet« in druge novice iz Clevelanda	26
Izseljenska srečanja	27
Naši po svetu	28
ZACASNO NA TUJEM (I)	31
ENGLISH SECTION (II)	31
Filatelija	39
Vaš kotiček, tiskovni sklad	40
Ansambel Gorenjci iz Radovljice	41

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Janez ali John?

»Poročate o raznih obiskih predstavnikov slovenskih društev in klubov. Tako npr. v letošnji drugi številki. Le zakaj pri imenih navajate angleška imena in ne slovenska? Le kdo izmed vaših bralcev doma bo vedel, da je John Kavčič pravzaprav Janez Kavčič? Menim, da bi lahko uporabljali samo slovenska imena in ne poangleška! Te ga se držim tudi jaz sam: kakor sta me starša krstila, tako sem ostal in se vpisal povsod. Janez sem bil in bom ostal in ni me sram mojega imena. Pri

delu me seveda kličejo John, a v uradnih spisih sem zabeležen le z Janez. Zato menim, da bi se morali posluževati samo slovenskih imen!«

Tako nam je pisal naš dolgoletni naročnik, zvesti kranjski Janez. Strinjam se z njim in ga občudujem v njegovi narodnostni vztrajnosti, kljub temu pa upam, da nas bo razumel tudi on. Že zdavnaj smo se namreč odločili, da imen ne bomo prevajali. Pisali jih bomo tako, kot jih boste zapisali vi. Nam je to, končno, popolnoma vseeno, saj se nam zdi tudi nesmisel zapiranje v ozke narodnostne okvire. Zdi se mi, da je huje, kadar si nekdo »potujiči« priimek in želi ob prevzemu tujega državljanstva popolnoma zabrisati svoje poreklo. Samo ime ni toliko pomembno, saj si ga večina vzame šele potem, ko ga tako zaradi lažje izgovorjave začnejo klicati tujci. Pred nekaj leti me je v nekem slovenskem listu zbedel v oči oglas, ženitna ponudba, ko je slovensko družico iskal »Nemec slovenskega porekla«. Kar predstavljam

si tega »Nemca«, ki je takrat morda živel v Nemčiji komaj nekaj let, iz bogve kakšne užaljenosti vzel nemško državljanstvo in temu primerno priokrožil tudi svoj slovenski priimek. Vse to pa seveda ni isto kot spremeniti Marijo v Mary, Janeza v Johna ali Jeana, Franceljna v Franka itd.

Kot sem že omenil, bomo v Rodni grudi tudi v prihodnje vaša imena pisali tako, kot jih pišete vi sami. Zdi se mi, da je tako najbolj prav. In le še malokdo pri nas doma je, ki bi ne vedel, da je John pravzaprav Janez in Joe Jože. Seveda pa s tem ne zavračamo tistih, ki tako vztrajno uporabljate svoja domača imena in želite tudi s tem poudarjati veljavo vašega naroda in jezika.

Janez, ki nam je pisal to pismo, niti ni tako osamljen. Kar precej naših Janezov živi tudi v drugih deželah po svetu. Eden izmed njih, ki živi v Braziliji in ima tam tudi svojo tovarno, prodaja skoraj po vsej Južni Ameriki izdelke pod znamko »Janez«.

na kratko

Moč neuvrščenih

»S svojimi sodelavci sem se pravkar vrnil z zgodovinskega srečanja šefov držav ali vlad 76 držav, na katero so prišli še opazovalci iz raznih drugih dežel in pa predstavniki osvobodilnih gibanj afriških držav, ki še ječijo pod kolonialnim jarmom. Vsi, s katerimi sem se tam pogovarjal, so bili soglasno odločeni, da se njihove države, iz Afrike, Azije in tudi Evrope — res nas je bilo iz Evrope najmanj, toda v prihodnje nas bo več — odločno upro vsem tistim, ki bi hoteli tem državam in narodom vsiliti stare odnose, politiko sile, nasilja in vmešavanja. Odločeni so, da se bojo bojevali za svoje pravice in enakopravnost v svetu, za nove odnose v svetu, ki danes niso dobri. Z eno besedo, iz dneva v dan so se vrstili govori, ki so izražali veliko odločnost in željo po kar najtrdnjejši enotnosti in po kar največjem številu tistih, ki težijo k novi, lepši prihodnosti.« Tako je nekaj dni po vrnitvi s četrte konference neuvrščenih dežel v Alžiru, ki je bila v začetku septembra, v svojem govoru v Osijeku med drugim označil to konferenco predsednik Josip Broz Tito.

Jugoslavija in sam predsednik Tito sta na tem srečanju uživala velik ugled, saj je naš predsednik eden izmed pobudnikov tega gibanja, naša država pa je veliko prispevala tudi k pripravam te konference. Sodobni svet gibanja neuvrščenih ne more več prezreti.

Turistični rekordi

Letošnji turistični promet v Jugoslaviji je presegel vse dosedanje rekorde. Po podatkih za vso Jugoslavijo je bilo v prvih letošnjih sedmih mesecih 35,3 milijona nočitev, od tega 17,5 milijona nočitev tujih gostov. Največji delež pri tem ima Hrvaška s 13.538.000 nočitvami — 38 odstotkov več kot lani, na drugem mestu pa je Slovenija z 1.650.000 nočitvami ali 25 odstotkov več kot lani. Na tretjem mestu je Črna gora z več kot milijonom nočitev, na vse druge jugoslovanske republike pa odpade le 6 odstotkov nočitev v Jugoslaviji.

V številnih znanih slovenskih turističnih krajih se je število nočitev tujih gostov povečalo celo za 10 odstotkov, medtem ko je število domačih gostov nazadovalo. Očitno je, da so se domači gostje umikali navalu tujih turistov, prav gotovo pa so bežali tudi pred sorazmerno visokimi cenami v hotelih. Letošnja sezona pa je bila rekordna tudi v številu obiskov naših izseljencev.

JAT prejel priznanje kalifornijskega senata

V prostorih Srbske izseljenske matice v Beogradu je bila 13. julija krajša slovesnost, na kateri je senator George Zenovič v imenu senata Kalifornije podelil predstavnikom Jugo-

Predsednik Josip Broz Tito

V letu 1973 — tudi glede obiskov izseljencev rekordna sezona

Senator George Zenovič izroča priznanje direktorju JAT

slovenskega aerotransporta priznanje za vzpostavitev zračnega mostu med ZDA in Jugoslavijo. V tem priznanju je med drugim poudarjeno, da je JAT z ugodno ceno letalskega potovanja omogočil številnim Američanom obisk Jugoslavije. Prav taka potovanja pa pomagajo pri krepitvi prijateljstva med narodi.

Na slovesnosti ob podelitvi tega priznanja so bili navzoči tudi številni predstavniki zveznih in republiških ustanov ter diplomatski predstavniki.

Letina presežkov in primanjkljajev

Po zadnjih ocenah je letošnja letina kmetijskih pridelkov v Sloveniji zelo dobra. Pridelali smo 16.000 vagonov krompirja več, kot ga bomo potrebovali, dokupiti pa bomo morali kakih 3 do 4 tisoč vagonov jabolk in hrušk, ker v Sloveniji nazaduje pridelovanje sadja. Pomagala nam bodo predvsem jabolka iz Srbije. V Sloveniji imamo še velike možnosti za večjo kmetijsko proizvodnjo, vendar v zadnjem času ostaja vedno več zemlje neobdelane.

Že v avgustu se je začela akcija za ugoden nakup ozimnice za delavce. Pri oblikovanju primernih cen so posredovali tudi sindikati.

Jeseni nov prometni zakon

Znano je, da je odstotek nesreč na jugoslovanskih cestah glede na število motornih vozil med najvišjimi na svetu in da smo prvi v Evropi. Odgovorni prometni in drugi organi že bijejo plat zvona, zato bo nujno treba nekaj ukreniti. Določena rešitev se obeta z novim zakonom o osnovah varnosti prometa na cestah, ki bo predvidoma sprejet letošnjo jesen. Doslej so bili v razpravi že trije osnutki zakona, končno besedilo pa še ni v celoti pripravljeno.

Jugoslavija dvanajsta

Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj je objavila lestvico turističnih držav v Evropi (po deviznem dohodku). Na prvem mestu je Španija, ki je dobila lani od turizma 2.608 milijonov dolarjev, sledijo Italija (2.174), ZR Nemčija (1.854) in Avstrija (1.679). Jugoslavija je deseta z deviznim dohodkom 461 milijonov dolarjev. V svetu je naša država dvanajsta.

Senzacionalni »efektor«

Dva mlada zagrebška delavca Stjepan Poslek in Vlado Perički sta poskušala izdelati napravo, ki bi na avtomobilskem motorju zmanjšala porabo goriva, iznašla pa sta napravo, ki hkrati zmanjšuje tudi onesnaženje zraka. Svojo napravo sta imenovala »efektor«, patent pa

sta odstopila mestni skupnosti Ciglenica v Zagrebu, ki jima je finančno pomagala pri izdelavi. Za odkup pravice do izdelave »efektorja« se je zanimal tudi ameriški poslovni mož našega porekla Tony Majnarič, ki si je napravo v Zagrebu ogledal skupaj z enim najboljših strokovnjakov za patente na svetu Edwinom Oldham iz Acrona, Ohio. Zagrebška izumitelja in lastnik ameriške tovarne »Tony Construction Company« so sklenili pogodbo, ki izumiteljema zagotavlja prvi obrok 10 milijonov dolarjev za odkup patenta in za proizvodnjo v ZDA, drugi obrok — 100 milijonov dolarjev pa bosta izumitelja prejela za uveljavitev efektorjev na svetovnem trgu.

Po zadnjih vesteh pa smo izvedeli, da omenjena pogodba še ni podpisana, ker Američan nima kritja. Za proizvodnjo »efektorja« se zanimajo tudi nekatera domača podjetja.

Počastitev »Janševega leta«

Slovenski čebelarji, ki so se jim pridružili tudi avstrijski, ter čebelarji iz drugih jugoslovanskih republik, iz ZR Nemčije ter Madžarske, so v avgustu v Breznici na Gorenjskem počastili spomin na prvega čebelarskega učitelja na svetu Antona Janšo ob dvestoletnici njegove smrti. To je bila sklepna prireditev »Janševega leta«, ki so ga skupno proglasili slovenski in avstrijski čebelarji.

Ker je Janša deloval na Dunaju in je svoja najznamenitejša dela napisal v nemščini, so ga avstrijski čebelarji do letos imeli izključno za svojega. Letošnje slovesnosti pa so dale edino razumno rešitev: Janša je bil Slovenec, ki je deloval med Avstrijci. Naj omenimo še, da se je slovesnosti v Breznici udeležil tudi prof. dr. Rašad iz Kaira, ki je povedal, da se je siva kranjska čebela uveljavila tudi v Egiptu in da so se tudi oni učili pri Janši.

Dražji avtomobili v Jugoslaviji

Jugoslovanski avtomobili so se v avgustu spet precej podražili. Crvena zastava iz Kragujevca je zvišala cene vsem tipom avtomobilov za 12 odstotkov. Tako znaša cena za zastavo 750 27.204.—din, za zastavo 101 pa 49.319.—din, če jih kupec dvigne v Kragujevcu. Za 16 odstotkov je dvignila cene svojih vozil tovarna CIMOS v Kopru (vozila citroen), podobno pa tudi tovarna avtomobilov v Sarajevu (volks-wagen).

Idealna ženska — Jugoslovanka

Med 23 tekmovalkami z vsega sveta je na tekmovanju za idealno žensko zmagala Jugoslovanka Bojana Valčič-Simič, 32 let, iz Beograda, po poklicu prevajalka, poročena in mati dveh otrok. Tekmovanje je bilo konec avgusta v

Trebnje na Dolenjskem postaja v zadnjih letih v slovenskem in jugoslovanskem merilu vedno pomembnejše središče likovnih samorastnikov. Letos je že šestič zapovrstjo organiziral tabor likovnih samorastnikov, ki so se ga udeležili najbolj znani slovenski slikarji-samouki. Na sliki: Konrad Peternej, čevljar iz Žirov: Južina (slika je v olju na pleksi steklu)

Foto Janez Zrnc: Dvojčka

Cavtatu, poleg 19 tekmovalk iz Evrope pa so sodelovale še tekmovalke iz Kanade, Egipta, Burme in iz Tajse.

Naš agregat na Islandu

Zagrebško podjetje »Rade Končar« in ljubljanski Litostroj sta pred nedavnim sklenila pogodbo o izdelavi prvega agregata za hidroelektrarno Mjolka na Islandiji. Rade Končar bo izdelal generator z močjo 7.125 megavolt-amperev, Litostroj pa turbino. Vrednost naročila znaša okrog 500.000 dolarjev.

Naložbe v nerazvitih področjih

V dobrih dveh in pol letih od uveljavitve zakona o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji je bilo v gospodarske naložbe na tem področju vloženi več kot milijarda dinarjev, odprtih pa je bilo okrog 3.000 novih delovnih mest. Izredno pripravljenost za kreditiranje naložb v teh krajih so pokazale poslovne banke, podjetja iz razvitih krajev pa brez pomislekov odpirajo obrate v nerazvitih.

Znanstveniki na ladji

Skupina osmih znanstvenikov se je pred nedavnim odpravila na večdnevno znanstveno potovanje po severnem Jadranskem morju, da bi hidrološko, biološko in meteorološko raziskala morje in ugotovila, do katere meje je naše morje že onesnaženo.

S to odpravo so znanstveniki opozorili tudi na šestdesetletnico prve znanstvene ekspedicije na naše morje, ki je bila leta 1913. Sedanja skupina bo tudi primerjala podatke in ugotavljala morebitne razlike, ki so nastale v tem časovnem razdobju.

Poskus ugrabitve letala na Brniku

Številni ameriški rojaki, ki so se v ponedeljek 20. avgusta skupaj z ansamblom bratov Vadnal na letališču Brnik vrkcevali v veliko letalo DC-10 družbe TIA, najbrž niti slutili niso, da so trije mladi avanturisti poskušali ugrabiti njihovo letalo. Hitra akcija varnostnih organov in zaradi vse pogostejših ugrabitvev letal po svetu njihova stalna pripravljenost je poskus preprečila in zajela nesojene ugrabitelje. To so bili Ljubljčanini 24-letni Dušan Čirin, 19-letni Milan Gasparini in 21-letni Goran Miše. Računali so, da bodo ugrabljeno letalo usmerili v kako južnoameriško ali afriško državo in zanj zahtevali odkupnino v višini milijon dolarjev.

Lahkomiselni Ljubljčanini so pripravili načrt ob branju poročil o številnih ugrabitvah letal po svetu. Sodi jim sodišče v Kranju.

Po domačih krajih

V **Velenju** je med skoraj štiri tisoč delavci in uslužbenci velenjskega rudnika lignita več kot polovica prostovoljnih darovalcev krvi. Nekateri med njimi so darovali kri že 15-krat in celo večkrat. Rudniški sindikat je letos izročil posebna priznanja in spominska darila 37 krvodajalcem, ki so darovali kri več kakor petnajstkrat.

V **Ljubljani** so v okviru letošnjega vinskega sejma ustanovili Zvezo prijateljev vina Slovenije. Pobudo zanjo so dali jugoslovanski novinarji, izvedenci za kmetijstvo po javni tribuni na kateri so razpravljali o vinu in alkoholizmu. Zmerno pitje vina, ki naj bi ga skupaj s pivom uvrstili med živila, naj bi bilo eno prvih gesel boja proti alkoholizmu. Poostriti bi se morala kontrola nad kvaliteto vin, namesto vina in piva naj bi se pa raje za nekajkrat podražil špirit, ki je največji krivec za razmah alkoholizma pri nas. Predstavniki biotehnične fakultete, tehničnega muzeja iz Bistre pri Vrhniki in Gospodarskega razstavišča so podpisali tudi dogovor o ustanovitvi mednarodnega muzeja domačih in tujih vin v Kostanjevici na Krki. Vinoteko bodo uredili v prenovljenem kostanjeviškem gradu in bo prva, tako široko zasnovana, v Jugoslaviji.

Na **Orehku** so odprli novo štirirazredno osnovno šolo. Novo šolo so dobili tudi v Trbojah. Otvoritev so združili s praznovanjem krajevnega praznika. Tako so v kranjski občini v zadnjem letu dobili pet novih šol: v Besnici, na Kokrici, v Naklem, na Orehku in v Trbojah.

Na **Planini** nad Kranjem so kranjski upokojenci dobili nov sodobno urejen Dom za upokojence. Dom ima 109 sob s 122 ležišči. Razen tega ima prostore za strežno osebje in bolničarke, dve bolniški sobi, ambulanto, čajne kuhinje, družabne prostore, čitalnico, šivalnico in razne druge delavnice itd. Gradnja je veljala blizu 19 milijonov dinarjev. Od tega je 12.3 milijona prispevala republiška skupnost invalidskega in pokojninskega zavarovanja.

V **Škofji Loki** spada Gorenjska predilnica med najbolj uspešna podjetja v občini. Letos so v začetku leta odprli dva nova obrata: plemenitilnico in pletilnico blaga. Iz domače preje izdelujejo pleteno tkanino — Loka yersej, ki je na domačem trgu zelo iskana. V plemenitilnici obdelajo tkanino, da postane odporna proti mečkanju in dobi lep lesk. V tem obratu plemenitijo tudi tkanine drugih tovarn. Drug nov in zelo iskan izdelek te tovarne so pletene tkanine, ki jih izdelujejo iz novih mešanice volne in sintetičnih vlaken. Najbolj pa gredo v denar izdelki iz bombaža. V prvem letošnjem polletju je tovarna ustvarila 22 milijonov

Janez Klemenčič: Ribiči

Preurejeni hotel »Polzevo« pri Višnji gori

V središču Ormoža — mesto slavi letos 700-letnico obstoja

Ob 70-letnici poroke

dinarjev dohodka, za sklade pa so namenili 14.8 milijona.

V **Breznici pod Stolum**, rojstnem kraju svetovno znanega čebelarja Antona Janše, so se ob dvestoletnici njegove smrti zbrali predstavniki čebelarских organizacij od doma in drugod. Prišli so čebelarji iz Avstrije, Italije, Zahodne Nemčije, Madžarske in celo iz daljnega Egipta ter zastopniki mednarodne organizacije čebelarских združenj »Apimondia«. V Jugoslaviji je ob tej priložnosti izšla tudi posebna poštna znamka.

Od **Gračnice do Cirkuz** vodi 3200 metrov dolga nova cesta, ki so jo s prostovoljnim delom zgradile mladinske delovne brigade in pripadniki naše vojske. Ta nova cesta ima zelo velik pomen za deset kozjanskih vasi, ki so bile doslej takorekoč odrezane od sveta. Ob svečani otvoritvi so prerezali trak najboljši brigadirji. Prihodnje leto bo prišlo na Kozjansko spet več tisoč mladincev in mladink iz vse Jugoslavije, ki bodo nadaljevali z začetim delom ter pomagali tudi pri urejanju spominskega parka v Kumrovcu.

V **Oneku pri Kočevju** živi osemletni fantič, na katerega so vsi ponosni. To je Mladen Klarič, ki se je lani, ko sta bila s starejšim bratom v gozdu in je tam brata napadla medvedka, z golimi rokami spoprijel z njo in rešil bratu življenje. Vsak drug na njegovem mestu bi prav gotovo pobegnil, a mali pogumni Mladen je, ko je medvedka napadla brata in ga onesvestila, skočil proti njej in jo tepel s palico ter vlekel nezvestnega brata proti domu. A že zunaj gozda, ju je medvedka spet napadla. Tedaj se je je Mladen lotil z golimi rokami: tolkel jo je in vlekel za kožuh, da je končno pobegnila. Kasneje je hudo medvedko uplenil lovec Ivan Grajš. Mladi Mladen pa je upravičeno postal junak in pol. Letos je jugoslovanski zmagovalac v mednarodnem natečaju »Plus ultra«, v katerem sodeluje šestnajst držav Evrope, Azije in Amerike.

V **Studorju v Bohinju** sta Jakob Sušteršič in njegova žena Jožefa, rojena Sartori, doma iz Radovljice, 2. februarja letos praznovala častitljivi jubilej — železno poroko (70-letnico poroke). Poročila sta se na svečnico leta 1903. Jakob je bil rojen 24. julija 1876 in je torej zdaj že v 98. letu starosti, njegova žena Jožefa pa 19. marca 1880 in je zdaj v 94. letu starosti. On je bil krojač, ona gospodinja. Najprej sta živela v Mošnjah, potem na Črncu (pri Brezjah), zdaj pa živita pri svoji hčerki Ceciliji v Studorju v Bohinju.

Samo en dedič

Zanimanje in različna mnenja, kakšna naj bo nova slovenska zemljiška zakonodaja, predvsem koliko zemlje lahko imajo kmetje in koliko ostali ter kdo bo sploh lahko dedoval kmečko gospodarstvo, je bilo precejšnje. Po široki javni razpravi, ki je bila zelo živahna posebno na vasi, so poslanci republiške skupščine, na zadnji seji pred parlamentarnimi počitnicami, sprejeli zakon o kmetijskih zemljiščih ter zakon o dedovanju kmetijskih zemljišč in kmetij. Nova zakona naj bi predvsem zavarovala in ohranila obdelovalno zemljo ter gozdove, zagotovila smotrno pridelovanje in izkoriščanje zemljišč ter preprečila še nadaljnjo drobitev kmetij.

Kdo je kmet

Zakon o kmetijskih zemljiščih, ki v posameznih poglavjih med drugim obravnava varstvo, promet in zakup kmetijskih zemljišč, zemljiški maksimum, kmetijske zemljiške sklade v občinah, agrarne operacije (arondacijo — zaokrožitev, komasacijo — zložitev in ponovno razdelitev zemlje med lastnike oziroma uporabnike, in druge posege v urejanje in rabo obdelovalne zemlje) ter skupne pašnike, že v temeljnih določbah prinaša pomembno novost. Opredeljuje namreč, kdo je in kdo ni kmet, kar je bistveno za določanje zemljiškega maksimuma.

Po zakonu se za kmeta šteje občan, ki z osebnim delom, torej sam, obdeluje kmetijsko zemljišče, stalno živi v kraju, kjer je to zemljišče ali njegov del in s kmetijsko dejavnostjo redno ustvarja pomemben dohodek. Kmetje imajo lahko še druge vire dohodkov kot na primer pokojnino, dohodke iz delovnega razmerja ali zaslužek od obrtne dejavnosti, bese-dilo zakona le zahteva, da mora biti dohodek takšen, da ima delo v kmetijstvu značaj gospodarske dejavnosti. Zakon med kmete uvršča tudi občane, katerih družinski člani izpolnjujejo pogoje, ki smo jih našli. Sicer pa lahko pristojni občinski organ z odločbo ugotovi, da so kmetje tudi tisti, ki stalno ne živijo v kraju, kjer imajo kmetijska zemljišča, izpolnjevati pa morajo vse druge pogoje. Zemljiški maksimum je za kmete ostal v glavnem enak kot doslej. Posamezno kmečko gospodarstvo ima tudi po novem zakonu lahko največ 10 ha obdelovalne zemlje, skupna površina kmetijskih in gozdnih zemljišč pa ne sme presegati 45 ha. Višji maksimum, 20 ha obdelovalne zemlje na gospodarstvo, določbe zakona dovoljujejo v gorskih in hri-

bovitih predelih pod pogojem, da sta vsaj dve tretjini teh zemljišč travniki. V gorska in hribovita območja sodijo vsi tisti predeli, ki so nad 600 metrov nadmorske višine, določajo pa se tudi po talnih in klimatskih pogojih ter nagibu zemljišč.

Le 1 ha zemlje

Za občane, ki jih zakon o kmetijskih zemljiščih ne uvršča med kmete, pa so precej omejene možnosti za lastništvo obdelovalne zemlje in gozdov. V ravninskih predelih sme imeti občan, ki po določbah tega zakona ni kmet, v lasti v ravninskih predelih največ 1 ha kmetijskih in gozdnih zemljišč skupaj, od tega največ 0,5 ha gozda in 0,5 ha vinograda. V gorskih in hribovitih predelih pa smejo imeti nekmetje največ 3 ha skupnih površin, od tega največ 0,5 ha gozda in 0,5 ha vinograda.

V prehodnih in končnih določbah zakona je predpisano, da morajo občani prilagoditi obseg svojih zemljišč določbam novega zakona v prihodnjih petih letih. V enem letu pa so dolžni vsi tisti, ki imajo več zemlje kot dovoljujejo zemljiški maksimum, prijaviti vsa kmetijska zemljišča pristojnemu občinskemu upravnemu organu. Posebej je določeno, da so dolžni občani, ki ne prilagodijo obsega kmetijskih zemljišč, na zahtevo kmetijske zemljiške skupnosti, ki jo tudi uvaja zakon, kmetijske ali gozdno-gospodarske organizacije, vsak čas prodati po svoji izbiri višek zemlje, in sicer po ceni, kakor jo določajo predpisi o razlastitvi.

Zakon o dedovanju kmetijskih zemljišč in kmetij ureja poseben način dedovanja, s katerim omejuje prehod zemlje v last tistih, ki je ne obdelujejo. Predvsem želi preprečiti drobitev zasebnih kmetijskih gospodarstev ter omogočiti prevzem kmetij pod pogoji, ki dediča preveč ne obremenjujejo.

V Turnišču je bil 11. avgusta drugi letošnji prekmurski izseljenski piknik, ki ga je obiskalo veliko število izseljencev, ki so bili na obisku. Na sliki: izseljenci so poskusili tudi prekmurske specialitete. V ospredju naša zastopnica Kristina Pugelj iz Milwaukee, ZDA.

Za Slovenijo je značilna drobna vaška posest, saj je 80 odstotkov kmetijskih obdelovalnih zemljišč v zasebni lasti. Še leta 1947 je bilo v republiki 156.000 kmetij, od tega 26.000 delavsko-kmečkih, 1960. leta pa se je število kmetijskih gospodarstev povečalo na 184.000 (84.000 je bilo delavsko-kmečkih), kar pomeni, da se je tudi zmanjševala velikost zasebnih kmetij. Poprečno je imela leta 1960 vsaka kmetija 6,8 ha zemljišč, od tega 2,5 ha obdelovalne zemlje, v letu 1969 pa je bila poprečna kmetija velika le še 6,2 ha.

Omejeno dedovanje

Prav zaradi teh razlogov zakon predvsem ščiti kmetijske proizvajalce, saj je bilo dedovanje edini krivec za drobitev zasebnih kmetijskih zemljišč. Predpisuje, da kmetijo deduje praviloma samo en dedič, ki mora imeti namen obdelovati kmetijsko zemljišče z osebnim delom. Pravice drugih dedičev se spremenijo v terjatve proti dediču — prevzemniku kmetije, pri čemer pa ni bistveno ali je edini vir njegovih dohodkov kmetijska proizvodnja. Krog dedičev, ki imajo pravico do dednih deležev, določbe zakona omejujejo samo na zapustnikove otroke in posvojence, njegovega zakonca in starše. Vsi dedni deleži so zmanjšani na nujne deleže, vendar zakon dovoljuje zaradi posebnih razlogov zmanjšanje ali povečanje teh deležev. V primerih, ko ni dedičev, ki bi izpolnjevali pogoje za prevzem kmetij, se najprej poišče ustreznega prevzemnika, če tega ni, postane kmetijsko obdelovalno zemljišče družbena lastnina, če se temu ne odpove kmetijska zemljiška skupnost.

Kmetije, ki jih bo mogoče dedovati samo pod temi posebnimi pogoji, bodo določile občinske skupščine na predlog skupnosti obdelovalcev kmetijskih zemljišč v občini. Posebej pa zakon omejuje zapustnikovo voljo v primerih, ko dedič, ki ima pravico do dednega deleža, ni preživel zapustnika ali mu dal potrebno pomoč in je za zapustnika skrbela družba. V teh primerih postane kmetijska družbena lastnina, dediči pa bodo dobili odškodnino po predpisih o razlastitvi.

Alenka Leskovic

20 let GORENJA

Dvajset let je poteklo, odkar je skupina 11 delavcev začela v vasi Gorenje s svojo proizvodnjo. Danes dobivamo iz podjetja Gorenje že naslednje informacije: »Iz skromne zasnove je Gorenje nastalo pravi gigant ne le za jugoslovanske pojme, pač pa tudi za evropske. Zaposlenih imamo več kot 10.000 delavcev, v obliki kooperacije ter poslovno tehničnega sodelovanja pa povezuje to podjetje še 20.000 delavcev. Proizvode Gorenja najdemo skoraj v vsakem drugem jugoslovanskem gospodinjstvu (v več kot 2,5 milijona gospodinjstev), nad milijon proizvodov pa v gospodinjstvih Evrope, Amerike, Afrike, Azije in Avstralije. Letošnji bruto produkt Gorenja bo ob 10.936 zaposlenih znašal 3 milijarde 565 milijonov dinarjev, intenzivna rast pa je predvidena tudi v naslednjem srednjeročnem planu, saj se bo 1978. leta ob 12.322 zaposlenih bruto produkt izražen v dinarjih povečal kar za 3,2-krat v primerjavi z letošnjim letom.«

Le redkokje v Jugoslaviji lahko najdemo še tako izrazit primer samorastniškega in intenzivnega razvoja, kot ga je doživljal kolektiv Gorenja. To podjetje je rastle s skoraj neverjetno naglico, vendar ekonomsko smiselno in spremljevalec njegovega razvoja lahko brez dvoma potrdi, da so zelo pomembna poanta v tem razvoju nenehni juriši pri osvajanju tržišča, pri taki izbiri proizvodnih programov, s katerimi Gorenje spreminja včerajšnje navade in način življenja, razbremenjuje delovnega človeka in ga postavlja v ospredje. Vsa ta gibanja nenazadnje omogoča tudi združitev mladosti in tradicije v Gorenju in njihov juriš je tudi stalno poglabljanje samoupravnih odnosov, kar se zrcali v intenzivnem izvajanju ustavnih dopolnil, spreminjanju mezdne miselnosti v podjetju in graditvi novih na resničnem samoupravljanju temelječih odnosih. Težko bi lahko podali z besedami in številkami vse te procese, vendar pa je prav gotovo resnica, da je Gorenje z razvojem lastne tehnologije, sodobnih marketing prijemov pri uveljavljanju svojih izdelkov na tržišču ter takim razvojem samoupravljanja prispevalo pomemben delež pri razvoju proizvajalnih sil v naši družbi. Bilo je namreč eden izmed prvih otrok našega gospodarstva, ki so samoiniciativno nastali že po sprejemu samoupravljanja v naši družbi in se iz nedonošenčka razvili v zrelega moža, ki je kljub mladosti doseglo neprimerno več v življenju kot pa starejša podjetja.

Pravzaprav lahko trdimo, da je razvoj Gorenja vseskozi identičen z razvojem jugoslovanskega gospodarstva in samoupravnih družbenih odnosov. Indeks razvoja so neprimerno višji kot pa pri gospodarstvu kot celoti in to nam tudi potrjuje kako pomembno je za neko delovno organizacijo, če je njen motor razvoja življenjski optimizem, delavnost in prilagodljivost kolektiva. Oglejmo si nekaj števil, ki zelo jasno ponazarjajo ekspanzivno rast podjetja: 1953. leta je bilo zaposlenih 11 ljudi, ki so ustvarili 8,5 milijonov starih dinarjev celotnega dohodka; 1960. leta je le-ta znašal 616 milijonov starih dinarjev ob 223 zaposlenih in 1972 je 8.573-članski kolektiv ustvaril skoraj 277 milijard starih dinarjev, v letošnjem letu pa bo po predvidevanjih 10.936 zaposlenih, ki bodo proizvedli za 356,5 milijarde starih dinarjev izdelkov. Uspehi intenzivnega razvoja zgovorno kažejo zdravo in racionalno samoupravno politiko podjetja, katerega načelo je ustvarjati in deliti in v okviru delitve vračati ustvarjena sredstva proizvodnji, kar pomeni z drugimi besedami — misliti na bodočnost. Rezultat takšne politike je podjetje z najbolj razvito in tudi najbolj popolno proizvodnjo bele tehnike v Jugoslaviji, ki pa si vse bolj krči pot tudi na tuja tržišča po vsem svetu.

Koncept razvoja Gorenja temelji na diverzifikaciji domačega in tujega tržišča, kar vpliva na diverzifikacijo proizvodnega programa. Tako zasnova je izoblikovala tudi razvojne programe Gorenja na področju bele tehnike z bogatim izvorom aparatov za gospodinjstvo, zabavno elektroniko s televizijo in akustiko, zeleno tehniko za razvoj vaškega gospodinjstva, proizvodnjo pogonskih motorjev in agregatov in v zadnjem času vse bolj uveljavljajoče se proizvodnje montažnih hiš. Tako zasnova je zahtevala tudi organizacijo različnih tehnoloških nivojev, na katerih sloni ta proizvodnja in kar je še bolj pomembno, tudi tako delitev dela, specializacijo in kooperacijo, ki omogoča optimalne rezultate in ob tem v največji meri izkoriščanje domačih surovinskih potencialov. Kar 90 odstotkov potrebnih surovin in reprodukcijskega materiala dobivajo doma, kar je tudi dokaz take stabilizacijske usmerjenosti Gorenja, ki se zaveda, da je predvsem z izkoristitvijo domačih proizvodnih, tehnoloških in znanstvenih potencialov možno realizirati reforme in stabilizacijske principe in predvsem domače sposobnosti in delo uveljavljati v mednarodni delitvi dela.

Enakopravna vključitev v mednarodno delitev dela je bila prav gotovo pogojena tudi z močno specializacijo v okviru Gorenja in tudi njegovih kooperantov, kar omogoča velike serije proizvodnje. Z nenehnim vlaganjem v novo tehnologijo in izboljševanjem organizacije dela pa se je zelo hitro povečevala tudi storilnost, kot najpomembnejše merilo po-

slovnosti. V letu 1970 je ustvarjena proizvodnja na zaposlenega znašala 200.000 novih dinarjev, v letošnjem letu 320.000 in v letu 1978 bo znašala proizvodnja na zaposlenega 510.000 novih dinarjev, to pa velja tudi za podatke, ki ponazarjajo družbeni proizvod.

Taka usmeritev je omogočila Gorenju da znaša danes njegov delež proizvodnje bele tehnike od celotne jugoslovanske proizvodnje 49 odstotkov, elektromotorjev, ki jih proizvaja Gorenje-Sever 50 odstotkov, toda to velja le kot povprečje, saj je Gorenje pri nekaterih proizvodih iz področja veletehnike doseglo od celotne jugoslovanske proizvodnje pri pralnih strojih npr. kar 85 odstotkov, pri električnih štedilnikih 70 odstotkov itd.

Enako razvojno pot lahko beležimo tudi na področju izvoza, kar je pogojevala Gorenju pravočasna in kvalitetna vključitev tega podjetja v mednarodno delitev dela. V letu 1970 je Gorenje izvozilo za 20,5 milijona dolarjev svojih izdelkov, kar je takrat predstavljalo od celotne realizacije 16,2 odstotka, za leto 1978 pa predvidevajo 274 milijonov dolarjev ali 40 odstotkov realizacije. Ob tem pa je bistveno poudariti, da je enako gibanje izvoza značilno tudi za njihove kooperante.

Vsi do sedaj imenovani podatki ponazarjajo predvsem podjetniško rast Gorenja, vendar pa ob tem interesu v podjetju skorajda nikdar niso pozabili tudi na osebni in družbeni standard zaposlenih. Res je, da se dober gospodar tudi pri delitvi osebnih dohodkov racionalno obnaša in želi speljati predvsem takšen sistem nagrajevanja, ki bo stimulativen za čim večji krog zaposlenih. Kljub izredno dobrim, lahko rečemo celo vrhunskim poslovnim rezultatom, ki jih dosegajo v Gorenju pa njihovi osebni dohodki sicer stalno rastejo, vendar ne tako skokovito kot bruto produkt. V povprečju so znašali v lanskem letu 1760 dinarjev mesečno, kar je za 10 odstotkov manj kot je slovensko povprečje. Kajti potrebno je misliti na še večji razvoj in izboljšave v proizvodnji ter deliti osebne dohodke v skladu z možnostmi. Smernice gospodarske resolucije za letošnje leto predvidevajo manjšo rast osebnih dohodkov, kot pa rast družbenega bruto produkta, vendar so v Gorenju ne glede na to že prej imeli tako politiko nagrajevanja, kar je tudi opazno iz deleža mase osebnih dohodkov v skupnem dohodku, ki nenehno pada. 1964. leta je znašala 13, odstotkov, v letu 1970 8,93 odstotka in v lanskem letu 8,90 odstotka. Posebno pozornost pa posvečajo v Gorenju večanju stanovanjskega sklada zaposlenih. Trenutno ima podjetje 715 stanovanj, vendar pa je od leta 1966 omogočilo svojim delavcem najemanje kreditov za individualno gradnjo in to v skupnem znesku 16.203.000 dinarjev.

Le malokdo še ne pozna Velenja, ki je novo mesto nastalo po osvoboditvi iz majhne vasi. Bistven prispevek pri celotni organizaciji izgradnje restavracij, učnovzgojnih zmogljivosti, rekreacijskega centra, bolnišnic, cest itd. so dale ravno tiste delovne organizacije, ki imajo svoj sedež v Velenju. Od leta 1966 je kolektiv Gorenja vložil 29.897.000 dinarjev za večanje zmogljivosti splošnega standarda v Velenju, samo za bolnišnico, ceste in šole pa 21.401.000 dinarjev. S srednjeročnim razvojem so predvidena še večja sredstva, prav posebej pa bodo posvetili pozornost vlaganju v modernizacijo delovnih mest v tovarnah ter ustvarjanju optimalnih pogojev za delo. Na osnovi naslednjih podatkov lahko vidimo dosedanje naložbe v opremo na zaposlenega, kakor tudi predvideno rast teh investicij.

1. ZDRUŽENO PODJETJE »GORENJE« — V DRUŽBI NAJVEČJIH PROIZVODNIH ORGANIZACIJ V JUGOSLAVIJI

Leto 1969 —	619 milijonov N din —	41. mesto
Leto 1970 —	960 milijonov N din —	32. mesto
Leto 1971 —	1.636 milijonov N din —	23. mesto
Leto 1972 —	2.268 milijonov N din	

2. RAST CELOTNEGA DOHODKA ZDRUŽENEGA PODJETJA »GORENJE«

Leto	Celotni dohodek (milijoni N din)	Povprečno zaposleni
1953	0,08	11
1960	6	223
1963	27	559
1965	63	732
1968	340	1.369
1969	620	2.061
1970	960	4.622
1971	1.636	6.866
1972	2.268	8.639

4. OCENA ZAPOSLENOSTI:

	1972	1975	1978
V kooperantski industriji usmerjeni v »Gorenje«	10.900	20.900	33.400
Združeno podjetje »Gorenje«	8.537	11.502	14.960
Skupaj	19.437	32.402	48.360

7. STRUKTURE V UDELEŽBI IN DELITVI CELOTNEGA DOHODKA V ZP »GORENJE«

Leto	Udeležba dohodka %	Udeležba izvoza %	Delitev dohodka na sklade — X %
1953		0	
1960	21,2	0	42,2
1963	31,8	2,75	50,4
1965	23,6	6,21	37,2
1968	26,6	4,37	63,0
1969	19,8	6,68	47,7
1970	18,9	8,44	27,4
1971	19,3	14,17	33,7
1972	20,8	16,20	32,9

X — 100 % = dohodek, kot vsota osebnih dohodkov in skladov

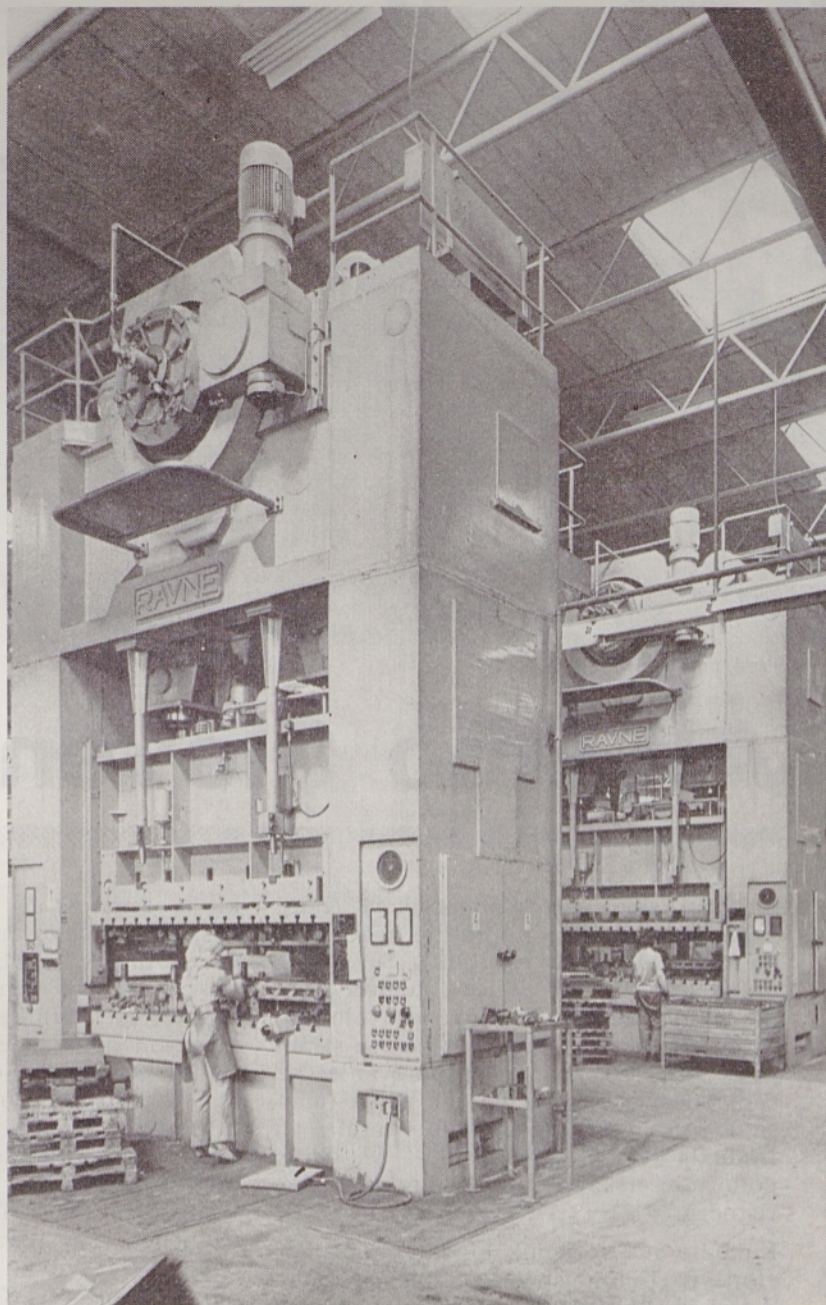
Prav te naložbe so tudi poročstvo in dokaz, kako pomembno je ustvarjanje normalnih pogojev za življenje in delo za vsakega člana kolektiva in tudi dokaz povezovanja interesov delovnih ljudi v skupnem cilju: več ustvarjati, bolj kakovostno ustvarjati ter boljše in lepše živeti. Hkrati pa se ob takih investicijah in odločitvah za njih razvijajo taki odnosi, ki upoštevajo pravilno razmerje med rastjo osebnega in družbenega standarda in nenazadnje občutek pripadnosti nekemu kolektivu, ki je zmožen vse zavore na svoji poti skupno odpraviti ter si ustvarjati dobre pogoje za življenje.

Proces povezovanja v našem gospodarstvu je postal dejansko zelo intenziven po sprejemu ustavnih dopolnil, predvsem pa delavskih ustavnih dopolnil, ki na novo regulirajo odnose v organizaciji združenega dela. Napredne delovne organizacije so že pred tem pristopile k povezovanju, saj je v centralizaciji znanja in sredstev, vendar pa ob decentraliziranem odločanju o njih najlažje osvajati tržišča, izpopolnjevati tehnologijo ter organizirati poslovanje v skladu z najmodernejšimi načeli. Med take delovne organizacije sodi tudi združeno podjetje Gorenje, ki ga danes sestavljajo Gorenje iz Velenja, Gorenje-Sever iz Sušice, Gorenje-Muta iz Mute ob Dravi, Gorenje-Lesna iz Šoštanja, Gorenje-Fecro iz Slovenjgradca in Gorenje-Elrad iz Gornje Radgone.

3. DELEŽI ORGANIZACIJ ZDRUŽENEGA DELA V CELOTNEM DOHODKU PODJETJA »GORENJE«

Leto	TGO »Gorenje«	Sever	Muta	Fecro	Lesna	Elrad	ZP »Gorenje«
Realizacija:							
1969	620	(90)					620
1970	796	164	(56)				960
1971	1.306	246	84	(27)	(36)		1.636
1972	1.790	322	111	24	20	(50)	2.268
Plan:							
1973	2.695	512	162	71	28	96	3.564
1978	8.630	983	1.270	285	125	500	11.793

Odnosi v združenem podjetju temeljijo na ustavnih dopolnilih in so s samoupravnim sporazumom urejeni tako, da je vsaka temeljna organizacija združenega dela pravna oseba, ki posluje s polno odgovornostjo za ekonomičnost, rentabilnost in delitev dohodka. Na ravni združenega podjetja, kjer je najvišji organ skupščina pa med seboj usklajujejo razvojno politiko, politiko proizvodnih programov, izvoza in

Velika stiskalnica za oblikovanje pločevine v tovarni »Gorenje«

uvoza, organizacije dela, združujejo sredstva za skupne sklade in skupne akcije.

Novi samoupravni temelji, na katerih je zgrajeno združeno podjetje Gorenje, kakor tudi dosedanja tradicija so prav gotovo zelo dobra osnova za še večji razmah tega podjetja in hkrati tudi zagotovilo, kar pa je dokazala že tudi dosedanja praksa, da je Gorenje, kljub nestabilnim gospodarskim pogojem in tudi vedno ne najboljši dorečenosti instrumentarija ekonomske politike stabilna delovna organizacija, z jasnimi cilji in hotenji.

Ta prikaz o Gorenju je seveda nepopoln, saj ne prikazuje vsega življenja in tudi ne v zadostni meri utripa, s katerim živi naš jugoslovanski gigant, na katerega smo lahko ponosni. Sicer pa je v enem zapisu to tudi nemogoče obdelati, vendar pa upamo, da je za bralca interesanten, ker prikazuje razvoj podjetja, ki je presenetljiv in zavidanja vreden.

20 let GORENJA

Pred potovanjem ...

Ali smo Slovenci popotniki?

Slovenci smo narod popotnikov. Nihče v Jugoslaviji toliko ne potuje kakor ravno prebivalci naše republike. Seveda za to ni kriva samo »žilica«, temveč tudi marsikaj drugega; že sama lega Slovenije je taka, da nas kar vleče na vse strani in se hitreje odločimo za potovanje; pa tudi denarja se nam ne zdi škoda (marsikdo varčuje prav za potovanja!); in tradicija — stara, prastara — je, da je potovanje nekaj dobrega, lepega in koristnega.

Kako te ne bi zamikalo, ko na primer stojiš na ljubljanskem železniškem kolodvoru in opazuješ mednarodne vlake, ki so namenjeni v vse vetrove. Ob ljubljanske kolodvorske perone se »drgnejo« vagoni, ki pridejo iz Londona in so namenjeni v Istanbul; vagoni, ki so zapustili Moskvo, da bi jim bil cilj Rim.

Tako je bilo od nekdaj! Od tovornih poti do poštnih kočij in naprej do vlakov ter avtomobilov. Večina popotnikov ki hoče iz Panonske nižine v Italijo, skoraj mora skozi Slovenijo; in večina popotnikov, ki prihaja čez Alpe in je namenjena na Jadran ali naprej na Balkan, prav tako ne more »spregledati« Slovenije. Če pa živiš v takem prometnem direndaju, ni nič čudnega, če te venomer kam vleče ...

Ekspres iz Pomurja v Koper

Slovenci potujejo veliko že po sami Sloveniji. Dolge kolone avtomobilov in avtobusov ter celo polni vlaki zapuščajo ob sobotah in nedeljah večja mesta ter se usmerjajo na podeželje in v izletniške

kraje. Pravijo, da so lansko leto vlaki prepeljali po Sloveniji domala 19 milijonov potnikov, avtobusi pa precej več — 140 milijonov (vendar večji del le-teh odpade na potnike v mestnem in primestnem avtobusnem prometu).

Danes po Sloveniji vozi sem ter tja že nad 2000 avtobusov. Imamo tudi take avtobusne proge, ki prevažajo potnike na tako imenovanih dolгих progah, na primer iz Lendave v Piran in iz Rateče-Planica v Vinico. Tudi vlaki vozijo zdaj na primer kar naravnost — brez preseđanja — iz Murske Sobote v Koper (»Pomurje ekspres«). Toda pustimo to »domače prevažanje« in pogledajmo, kako je s potovanji izven meja domače republike. Na jugoslovanskih cestah in kolodvorih srečamo precej Slovencev, vendar ne toliko, da bi lahko rekli, da jih je »res veliko«. Slovenci največ potujejo ob obali Jadrana in do tja skozi Bosno; v Srbijo in Makedonijo pa se ne podajajo preradi, čeprav jih vleče; boje se slabih cest, neugodnih železniških zvez ter negotovosti okrog vedno prezasedenih hotelov. Prav letos se mnoge slovenske potovalne agencije zavzemajo, da bi Slovence spet začele odkrivati — Jugoslavijo. V programih so avtobusni izleti po Bosni in Črni gori ter do daljnih in prelepih srbskih ter makedonskih srednjeveških samostanov.

V Benetkah srečaš znanca!

Veliko slovenskih popotnikov pa dobro pozna svojo bližnjo okolico onstran meje. Ko radio Ljubljana poroča o vremenu,

mora vedno povedati tudi kakšno bo vreme v sosednjih pokrajinah Italije in Avstrije. Slovenci poznajo Koroško in malo jih je, ki se ne bi bodisi z avtobusom ali z avtom peljali na Gosposvet-sko polje in na visoki prelaz pod Velikim Klekom (Grossglockner). Prav tako se slovenski popotniki srečujejo domala na vsakem koraku na prelazih v Dolomiti; znanci se na primer pogovarjajo o gostilnah v Cortini d'Ampezzo, kakor o gostilnah v stari Ljubljani.

Če bi si radi v miru in brez pozdravljanj vseh mogočih znancev ogledali Benetke, potem pojdite tja med tednom. Potovalne agencije prireajo tja izlete domala vsako nedeljo že za nekaj starih tisočakov.

Slovenski avtomobilisti (po statistiki naj bi imel že vsak osmi Slovenec osebni avto) so izbirčni kar zadeva ceste. Bolj malo jih je, ki jim je vseeno, kakšno je cestišče. Zato se silno radi zapodijo po

italijanskih avto cestah mimo Benetk proti Padovi, Bologni, Milanu, Firenzam in Rimu. Če se peljete po sloviti »Sončni cesti« čez italijanske Apenine v Rim, ste lahko prepričani, da je obcestna gostilna, pred katero je parkiran avto s slovensko registracijo, dobra in — poceni.

Zaljubljeni v San Marino?

Toliko slovenskih izletnikov je v zadnjih desetih letih romalo v San Marino, da tam že paglavci, kaj šele prodajalci spominkov, vedo kaj pomenijo registracije LJ, KP in GO. Veliko več slovenskih izletnikov je na primer v zadnjem času obiskalo San Marino, kakor pa na primer čudovite slovenske Djekše na »strehi« Koroške ali kaj podobnega onstran Sotle ali Kolpe.

Zelo so v modi avtobusni izleti po Alpah, ko potniki obišejo Tirolsko, Švico in severno Italijo. Tudi izleti na Češko, v dežele Beneluksa in v Francijo niso bili nobena redkost. Tisoči Slovencev so se že peljali tja z avtobusi, vlaki in z lastnimi avtomobili.

Zadnji čas pa so slovenski popotniki postali malce razvajeni. Da bi se peljali z vlakom ali z avtobusom v Pariz ali London? Kaj še, če pa je na voljo letalo in to kar iz Ljubljane, z domačega Brnika! Na sporedu potovalnih agencij je več krajših izletov, takorekoč skokov, v evropske metropole. Z avtobusi, tako pravijo v šali agencije, potujejo le še tisti, ki se boje letenja in — ki imajo preveč časa.

»Letalski mostovi« v Atene, Madrid in Moskvo

Letalski popotniki iz Slovenije so v nekaj zadnjih letih, predvsem pa letos in lani, »odkrili« zlasti Sovjetsko zvezo ter Grčijo in Španijo. Z brniškega letališča pogosto vzletajo letala neposredno proti Atenam, Malagi, Madridu, proti Palmi na Balearskih otokih ter v Moskvo in Leningrad.

Potem pa gre človeku kar na smeh, ko posluša na cesti ali v avtobusu pogovore, kako so se eni vozili s čolnom po leningrajski Nevi, drugi pa po Blejskem jezeru; eni so se navduševali nad »ptičjo« panoramo Pirenejev, drugi pa so splezali na domači Jalovec...

V bližnji prihodnosti se odpirajo še novi »letalski mostovi«; na sporedu so predvsem redni letalski »skoki« iz Ljubljane v Carigrad in Tunis, pa tudi v samo srce skrivnostne sovjetske srednje Azije in do čudovitega sibirskega Bajkalskega jezera; na sever Norveške, v Islandijo in Kanado, v ZDA ter v Afriko (izleti v Kenijo so postali že skoraj tradicionalni). Ko je domače letalo odšlo po našo ekspedicijo, ki se je lani vračala s himalajskih vrhov, je številne prazne sedeže zasedlo veliko slovenskih izletnikov, ki so hoteli videti najvišjo goro sveta, pa čeprav je bila cena izleta kar dobro popoprana.

Potujejo petični in nepetični

Kje Slovenci jemljejo denar za svoja potovanja? Nekateri, ki ga imajo dovolj, pogosto vložijo denar v potovanja, namesto v kaj drugega. Mnogi pa varčujejo ali pa se odločajo za potovanja, ki jih je moč plačevati v obrokih. Nič nenavadnega ni, če se na primer velikega potovanja z letalom čez Island v ZDA in čez Bahamsko otočje domov udeležita hkrati obrtnik, ki mu ne primanjkuje denarja in delavka iz tovarne, ki si je denar izposodila in ga privarčevala, ker kratkotalo — hoče videti Ameriko.

Prav zaradi vsega tega lahko v Sloveniji deluje toliko potovalnih agencij; nekateri pravijo, da jih je celo preveč. Razen domačih, več ali manj uspešno »napadajo« Slovence tudi agencije iz Zagreba, Beograda in Dubrovnika. Kakor kaže je za vse dovolj dela. Toda, vsi povedo, da so Slovenci vedno natančnejši in zahtevnejši popotniki. Nič več ne vprašujejo le po potovanjih, ki so predvsem poceni. Ljudje pač vedo, da je navadno v nizki ceni skrita tudi kaka past — slaba ali pomanjkljiva postrežba, neudoben hotel ali prenaporna vožnja.

Drago Kralj

Dva drobca iz slovenskega tiska

Mater so zatajili

PORTOROŽ — Receptorji in vratarji v hotelih v naših letoviščih se v zadnjem času vse pogostejše srečujejo z nevsakdanjim pojavom. Gre namreč za posamezne naše državljane, ki so verjetno na začasnem delu v tujini in se po prihodu na dopust, kot kaže, sramuje materinega jezika.

Glavni vratar v enem izmed portoroških hotelov nam je povedal, da se je v minulem mesecu večkrat sestal s takšnimi gosti. Gre za ljudi, ki živijo stalno ali pa začasno v Zvezni republiki Nemčiji, Avstriji ali Švici in ki so postali »tujci«. Delajo se, kot da ne znajo našega jezika, pa čeprav se jim vidi, da so rojeni v naši državi. Ne znajo pa dobro niti nemščine. Med tistimi, ki so »pozabili« svoj jezik, je precej takšnih, ki se radi izkažejo z nemškim potnim listom. Dejstvo pa je, da kraja rojstva ne morejo skriti pred receptorjem.

Med njimi je precej mlajših deklet, ki so se med delom v tujini poročile, sprejele moževo državljanstvo, se odpovedale svojemu poreklu — vsekakor jim to ne gre v prid. Le kako se počutijo, ko se vrnejo domov? Toda vsaka medalja ima dve strani. Med tistimi, ki so pozabili na svoj dom, je precej tudi takšnih, ki imajo naše potne dokumente, delajo pa se »Angleže«. Celo s svojimi otroki govorijo v tujem jeziku, namesto da bi jih učili domačega. Pošiljajo jih k receptorju po ključke, z njimi pa govorijo v nemščini ali kakšnem drugem jeziku, samo v našem ne.

Tistim, ki so »pozabili« naš lep jezik, naj bodo za zgled naši izseljenci iz Amerike. Pred nekaj dnevi jih je prišlo v Portorož več kot sto. Na vsakem koraku so se dobesečno trudili, da bi govorili čim lepše in čim bolj pravilno slovensko in srbohrvatsko. Med njimi je veliko takšnih, ki so bili rojeni že v Ameriki pred več kot 50 leti, nekateri med njimi pa so bili stari tudi po 80 let.

Dnevnik, 9. VIII. 1973

Očka, vrnimo se v Grüntal (ali druga plat medalje)

Po dvanajstih letih garaškega življenja na tujem se mu je nenadoma tako stožilo po domačih tleh in ljudeh, da se je prepustil nagibu srca in se na hitro odločil za vrnitev. Misel na domovino ga je tako prevzela, da je postal slep in gluha na vse ostalo.

Ko je na konzulatu uredil vse potrebno, je ženi — Nemki voščil dober dan z novico: Čez štirinajst dni potuje mo...

Napoved je pomenila piko na i in žena se je prestrašeno zazrla vanj:

— Bojim se, da je to prišlo prehitro...

— Dvanajst let je več kot dovolj! Vse je urejeno in vse bo dobro.

— Pa jaz in otroka, ki ne znamo nobene slovenske besede...?

— Ne boj se, kakor sem se jaz naučil nemščine, se boste tudi vi trije slovenščine.

— Pa novo okolje, drugi ljudje...?

— To prepusti kar meni!

In so odšli. Domovina jih je uradno gostoljubno sprejela.

Za prvi čas se je nastanil pri očetu, ki mu je odstopil majhno sobo in souporabo kuhinje. Tri dni je preživel v čustveni pijanosti od veselja, da je spet doma. Ni utegnil opaziti, da se žena in otroka nelagodno počutijo. Tudi njegova starša sta bila tolikanj razgreta, da sta lahko prikrila skritejše občutke. Četrty dan se je napotil k podjetju, ki naj bi ga po dogovoru sprejelo, a se je nekaj zataknilo in so se opravičili, da ga »zaenkrat« ne potrebujejo. Morda pozneje.

Tako je opravil tudi pri drugem in tretjem. Zda je bil čustveno iztreznjen in je doma lahko opazil prvo napetost med staršema in svojo nemško družino. Za senčnimi pogledi je čepel očitek: Ali si res nisi mogel najti domačinke? In če že ne, kaj res nisi utegnil otrok naučiti vsaj nekaj slovenskih besed v tolažbo dedku in babici, da bi jima bili prihranjeni vsaj klici »opi« in »omi« vsak hip...

— Vem, kaj vaju boli..., se jima je opravičeval. Z dela sem prihajal utrujen, slovenske družbe pa daleč okrog nobene, kaj šele šole...

Isti dan sta se otroka že drugič priokala z dvorišča: Ne greva več ven, ker naju zmerjajo z Nemci.

In žena mu je voščila lahko noč z očitkom: Nisem se zastonj bala, da si se odločil prehitro.

— Potrpi! Saj si bomo kupili stanovanje in tudi zame se mora najti kos domačega kruha.

Naslednji dan, ko bi morala otroka oditi prvič v slovensko šolo, pa ga je do dna presunila prošnja obeh:

Očka, pojdimo domov!

— Saj smo doma...

— Ne, tu naju nihče ne razume in ne mara. Vrnimo se v naš Grüntal...

Janez Lampič
Delo, 15. VIII. 1973

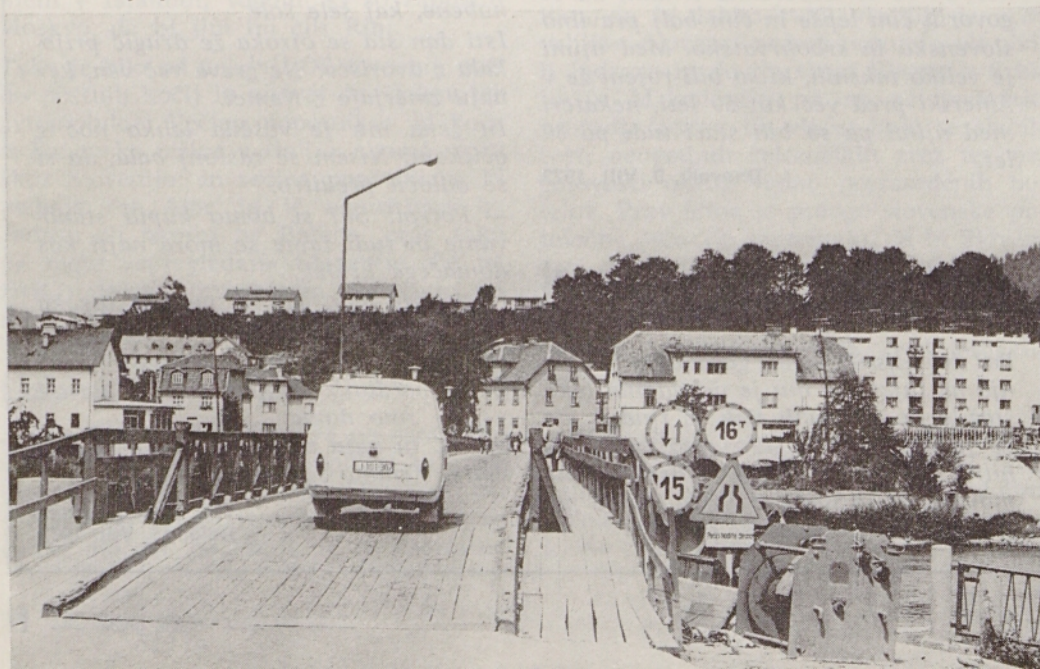

Vače — spredaj pokrit vodnjak pred cerkvijo

Litija — novi most bo kmalu zgrajen (zgoraj)

Stari most je prometu velika ovira (spodaj)

Iz Vač skozi na

Ob Savi tam okrog Litije je danes živahno, Litija vse bolj postaja resnično mesto, toda najbrž bo držalo, da je bilo včasih tam še živahneje. Kraj, ki je po Valvasorjevi razlagi dobil ime po latinski besedi »litus«, kar pomeni obrežje, bo šele z novim mostom, ki ga zdaj gradijo zraven starega, zgrajenega pred 121 leti, natančno leta 1852, dobil solidno, za sodobni promet in za sodobni gospodarski razvoj primerno povezavo obeh bregov Save, desnega, kjer je bilo prvotno naselje, kjer je stara Litija, bi lahko rekli, in levega, kjer je središče industrije in kjer je v zadnjih letih zrastle tudi največ novih hiš. Stari most, ki je lesen, promet čezenj pa je enosmeren, bi že zdavnaj lahko uvrstili med kakšne muzejske eksponate, a kaj, ko vse do zdaj ni bilo denarja za novega.

Skoraj bi lahko zapisal, da nas ta most z grozdoma opozorilnih tabel na obeh straneh in s hodnikom za pešce veže s preteklostjo, s tisto Litijo in njeno okolico, s katero sedanje mesto pravzaprav nima skoraj nič več skupnega. Pač, spomini so ostali tudi druge. Na nekdanjo obrtniško preteklost nas spominjajo imena nekaterih ulic (Litija ima ulice od leta 1954), npr. Brodarska, Vrvarška in Rudarska ulica. V cerkvi na Valvasorjevem trgu (ta trg je središče Litije, čeprav je z novimi stavbami in dozidavami že precej izgubil nekdanji videz) je patron sv. Miklavž, ki je zaščitnik čolnarjev in trgovcev. Nasproti nas na pročelju hiše preseneti še dobro ohranjena sončna ura, ki je še vedno uporabna, še vedno kaže čas; tam je bil nekdanji litijski grad Turn, ki mu pravijo tudi Farbarjev grad. Na istem pročelju je tudi plošča, ki nam pove, da je v tej hiši delal in umrl slovenski skladatelj Peter Jereb; v Litiji je živel od leta 1887 do smrti leta 1951, ploščo pa mu je vzdalo leta 1955 — ob svoji 70-letnici — pevsko društvo Lipa. Litijani so na Jereba ponosni: imajo Jerebov hram in Jerebovo ulico, v Valvasorjevem gradu Bogenšperk, ki ga počasi vendarle preurejajo, pa so že zametki dveh Jerebovih spominskih sob, nekakšnega muzejčka, katerega postavitev in ureditev je menda obljubil Slovenski ojekt.

Litija včasih: smetišče rud

Litija, pravijo, se je začela razvijati zaradi čolnarjenja po Savi in zaradi rudnih ležišč. V Litiji so izdelovali ladje, vesla in močne pa dolge vrvi, za katere so dobivali predivo iz Vač, iz Moravske doline pa celo iz Hrvaške in iz Italije. Po Savi navzgor so namreč čolne vlekli

Litijo Bogenšperk

konji. O tem nekdanjem čolnarjenju se veda že dolgo ni več sledu in tudi potrebno ni, odkar so leta 1849 ob Savi navzdol potegnili železno kačo tudi mimo Litije. Poslednji brodar je bil tisti pri Kresnicah, ki je vozil ljudi čez Savo še pred nekaj leti, zdaj pa tudi njega in njegovega čolna ni več, pač pa so tam začeli graditi most.

Tudi o rudarstvu v Litiji ni več sledu, prestavilo se je nižje dol, v Zagorje, Trbovlje in Hrastnik. Geologi pa so Litijo z okolico poimenovali kar s smetiščem rud: živosrebrne, srebrne, svinčene, bakrene, cinkove, železove in baritne. Sredi 19. stoletja je začela z delom topilnica blizu železniške postaje; tam so topili svinčeno rudo, ki so jo z nahajališč v okolici spravljali v dolino z žičnicami.

Lojzka Kirn, vodnica po Bogenšperku

Pozneje, ko je je zmanjkalo, so jo uvažali iz Srbije in celo iz Afrike. Na nekdanje rudarstvo nas še zdaj spominjajo ohranjeni rovi. Rudnik Sitarjevec pri Litiji je bil v Zasavju celo med najstarejšimi. Zanimivo je, da so pri prvem topljenju srebrne rude 6. novembra 1886 izdelali spominske srebrne litijske tolarje in broške. Kmalu po prvi svetovni vojni pa je topilnica prenehala z delom, po letu 1930 so začeli podirati tudi tovarniške objekte. Glavni vzrok je bila izčrpanost rudnika, drugi pa pravda s čebelarji, ki so jim strupeni plini uničevali čebele in jim zastrupljali pašo. Torej se je problem onesnaževanja okolja v Zasavju, takrat v Litiji, pojavil že zelo zgodaj! Sedanja litijska industrija je v glavnem Predilnica, od nje živi največ Litijanov, njeni začetki pa segajo v leto 1885, ko sta Schwartz in Zublin postavila prvo predilnico s 3250 vreteni. S kasnejšimi dozidavami, predvsem pa z modernizacijo in z razširitvijo proizvodnje v zadnjih letih, je Predilnica postala mo-

Pogled na grad Bogenšperk

deren industrijski obrat, ki skupaj z drugo industrijo v občini (obrat Industrije usnja Vrhnika v Šmartnem, Industrija apna Kresnice, Lesna industrija Litija) omogoča tudi gradnjo šol, modernizacijo cest, graditev več stanovanj itd.

Vače: spomini na davno preteklost

Vač ne bom posebej predstavljal, vsak Slovenec jih pozna po številnih prazgodovinskih najdbah in še posebno po znameniti, po vsem svetu znani vaški situli. Vače so bile včasih trg, menda prek 500 let, naziv trg in svojo občino so izgubile leta 1951, zdaj pa so vas, v glavnem kmečka vas, v kateri turist, če že pride tja, pravzaprav nima kaj videti. Včasih, ko so cvetele, so imele z Litijo marsikaj skupnega, še bolj nazaj v preteklosti pa so bile prav gotovo pomembnejše od Litije. Sedanji župnik na Vačah Valentin Benedik, zelo razgledan mož in prijeten sogovornik, je lani izdal ciklostirano brošuro z naslovom »Vače, prazgodovinska naselbina, trg in župnija«. Citirajmo iz knjižice kratek odlomek:

»Zgodovina trga in ves njegov razvoj v srednjem veku sta tesno združena s črpanjem rudnin v okolici ter s predelovanjem rud v razne kovinske izdelke. Stari ilirski bakreni in železni rudniki so spet oživel. Največ je dajala zemlja železne rude, v manjši meri pa bakreno in svinčeno. Obstajale so razne fužine in kovačnice. Vse to je privabljalo v Vače razne obrtnike: tkalce sukna in platna, usnarje, vrvarje, barvarje itd. Ena od vaških hiš je še do nedavnega imela naziv pri Farbarju. Da so res tu barvali sukno in platno, dokazujejo v kleti v skalo vsekane kadi, ki so služile za barvanje. Bližnja Sava, po kateri se je odvijal velik del prometa, pa je pomenila važno zvezo z vzhodom in zahodom«.

Vačani so danes kmetje in delavci. Kmetje so se v glavnem preusmerili bolj na živinorejo, imajo že precej kmetijske mehanizacije, delavci pa hodijo na delo v glavnem v Izlake in v Zagorje pa v Li-

tijo in v Ljubljano, s katero imajo vsak dan dvakrat redno avtobusno zvezo. Radi bi asfalt od Hotiča gor, vendar zdaj, ko gradijo most v Litiji, s tem najbrž ne bo nič. Na Vačah je tudi turistično društvo, ki je v zadnjem času med drugim na novo prekrilo in rešilo propadanja znamenit globok vodnjak na trgu pred cerkvijo.

Znamenita situla iz Vač

Bogenšperk: prizadevanja za ureditev

Pa še skok do Valvasorjevega Bogenšperka, le 8 kilometrov je iz Litije do tja, ki je imel v drugi polovici 17. stoletja na Kranjskem izjemno kulturno vlogo: Valvasor je v njem napisal znamenito Slavo vojvodine Kranjske, ki je v štirih knjigah na 3520 straneh in s 533 bakrorezi izšla leta 1689 v Nürnbergu. Na tega slavnega zgodovinarja v gradu še marsikaj spominja, sedanja oskrbnika Jože Možina in njegova žena Lojzka Kirn zelo skrbita zanj, številnim obiskovalcem razkažeta vse prostore, ki jih je v gradu več kot 60, večjih in manjših lukenj, pove Lojzka, a grad je kljub temu videti še zelo zanemarjen, čeprav je bilo v letih, odkar ga je upravljalo in urejalo podjetje IBT Trbovlje in odkar ga zdaj upravlja in ureja litijska kulturna skupnost, veliko narejenega. Vidi se prizadevanje, da bi iz tega spomenika naše kulture nekaj nastalo, da bi postal privlačna turistična točka. Narava tam okrog je čudovita, razgled seže zelo daleč na vse strani, a najbrž bo zaradi finančnih težav treba počakati še precej let, preden bo dokončno urejen.

Andrej Triler

Z enega na drugi konec novega Skopja je več kot 24 km, mesto pa je presekano z več kot 420 kilometri širokih, zračnih ulic.

Skopju je pomagal ves svet

Današnja podoba makedonske prestolnice bi utegnila zbujati v nepoučenem človeku vtis modernega mesta, kakor so si ga bili mogli zamisliti strokovnjaki, preskrbljeni od bogatega investitorja. Toda nepoučenega človeka v zvezi z imenom Skopje skoraj ni. Ne pri nas ne po širnem svetu. Kakor vemo tudi mi za usodo Agadira, tako si je zares široka svetovna javnost vtisnila v spomin ime Skopje in ga povezala s strahotnim razdejanjem pred desetimi leti.

In ker je Skopje moderno mesto in so ga načrtovali najvidnejši svetovni gradbeni strokovnjaki, ki so zares imeli na kaj opreti svoje drzne načrte, velja ob obžalovanju žrtev, ki jih je neizprosno zahteval potres 26. julija 1963, in neprecenljive gmotne škode, ki bo seveda trajno zapisana v zgodovini makedonskega naroda, občudovati razcvet mladega mesta, ki si je sicer izbralo stare temelje, vendar na njih že doslej zacementiralo takšno svojo obstojnost in gotovost, da se mu ni treba bati nobenega prihodnjih potresov, še manj pa skrivati lastno podobo kakršnemu koli urbanističnemu načrtovalcu.

Če naj torej v tej časovni razsežnosti posvetimo večjo (in dolžno) pozornost prizadevanjem, ki so pripomogla k temu, da se je mesto po potresu ne samo zelo hitro postavilo na noge, in to na istem, rekli bi lahko usojenem prostoru, marveč se je v njem prav tako hitro izoblikovalo tisto uresničeno hotenje, da bi postalo večje, lepše, perspektivnejše, bogatejše, ter če je to mogoče opaziti, ovrednotiti in potemtaka tudi občudovati, se pozornost slehernega obiskovalca današnjega Skopja obrne k tistim, ki so to hitro in tudi bogato preobrazbo omogočili in pospeševali. To se je zgodilo hitro, toda ne zaletavo, zgodilo v velikem obsegu, toda ne razsipno, in zgodilo — rečemo nazadnje, čeprav ne brez primerne poudarka — na temeljih trdne in mednarodne solidarnosti.

Seveda ne gre pozabiti silne zadrege in tudi grozotne izoliranosti, ki so ju bili občutili takoj po potresu preživeli, a skoraj obubožani meščani opustošenega mesta. Strahotno spoznanje, ki mu navajanje golih števil o številu človeških žrtev in odstotkih razdejanih domov, dajejo le formalno izpeljavo matematične zao-

kroženosti, da je mesto umrlo in bi ga bilo morda umestneje postaviti na novo kje drugje, se mirno lahko kosa z na videz popolnoma neutemeljeno odločitvijo: mesto bo v petih letih obnovljeno na istem prostoru!

Prvič, zakaj si lastiti moč proti naravi, ki se je s Skopjem tokrat poigrala že tretjič, in drugič, kje dobiti tolikšna sredstva, da bi bil načrt izvedljiv. To sta bili vprašanji, ki se še danes za nazaj zdita utemeljeni in ki sta utegnili pred desetimi leti begati prebivalce Skopja in Jugoslavije ter nič manj izpodkopavati zaupanje odgovornim v lastno odločitev. Če bi ne bilo te človeške solidarnosti...

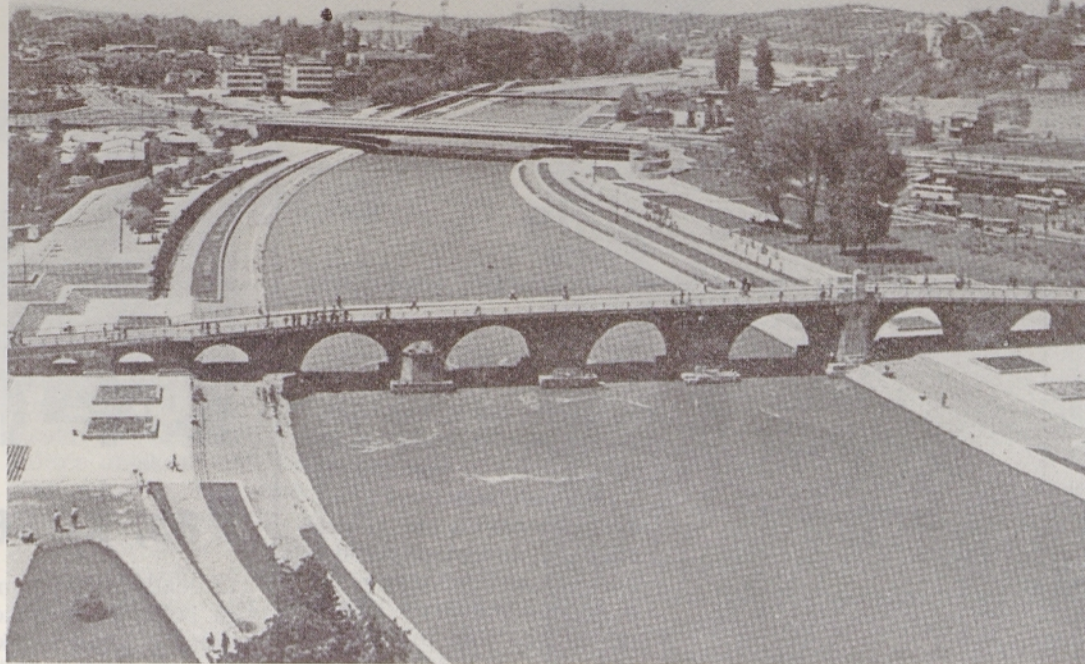
Če bi ob prvi novici o neznanski nesreči v Skopju ne zadržala vsa Jugoslavija in hip nato prenekateri človek, organizacija, država po vsem svetu. V Skopju imajo gotovo preštete in v zahvalni knjigi imenovane darovalce, ki so se odzvali z najpotrebnejšim neposredno po nesreči, toda v kako debelo knjigo bi spravili imena vseh ljudi, ki jim ni pošla vnema zbirati in odpošiljati darove še več mesecev pozneje, in končno imena vseh Jugoslovancev, ki so v pravem tekmovalnem duhu začeli vpisovati posojila za obnovo in izgradnjo Skopja in zaključili to akcijo z velikim presežkom predvidene vsote.

Zvezna komisija za ocenitev škode, ki jo je napravil potres v Skopju, je mogla na podlagi zbranih podatkov objaviti številko o gmotni škodi in stroških zaradi potresa šele nekaj mesecev po katastrofi. Skoraj 350 milijard takratnih dinarjev, primerjanih s skupnim nacionalnim bogastvom Skopja pred potresom, ki je znašalo po posebni cenitvi kakih 420 milijard dinarjev — uničenje je znašalo 82,6 odstotka. Toda že davno pred tem izračunom je bilo odgovornim v razdejanem mestu popolnoma jasno, da mesto, republika niti država ne bodo kos obnovitvenim stroškom. Dragoceni darovi z vsega sveta so bili blagodejen obliž na krvavečo rano brezdomnega prebivalstva, časopisne novice so iz dneva v dan poročale tudi o hitrem odzivu jugoslovanskih izseljencev, ki so po svojih organizacijah Rdečega križa ali kar sami z bogatimi pošiljkami izpričali v ljubezni do domovine najtoplejše tovariško gesto ljudem v stiski. Če so se med prvimi oglašili makedonski izseljenci v Kanadi in in Avstraliji, je razumljivo, popolnoma naravno pa se je zdelo tudi takojšnje odzivanje vseh drugih izseljencev po svetu, kajti v nesreči se je znašlo ljudstvo, ki je del mednarodne skupnosti, kakor se povečini počutijo v tujini tudi sami.

Kolikor bolj je postajalo v Skopju očitno, da v nesreči še zdaleč niso osamljeni in da tako rekoč vse svet poleg izrazov sočutja pošilja pomoč, toliko določnejši je postajal tudi načrt za obnovo in izgradnjo mesta. Tako je po razpisu vse ljudskega posojila druga največja solidarnostna akcija vsekakor pomoč, ki so

jo bile zagotovile države po izglasovanju resolucije o pomoči jugoslovanski vladi pri obnovi Skopja v sklopu generalne skupščine OZN. Predstavniki 48 držav so predložili generalni skupščini resolucijo, v kateri so izrazili globoko obžalovanje zaradi katastrofe v Skopju in opozorili na energične in hitre ukrepe jugoslovanske vlade, da bi žrtvam potresa čim prej nudili pomoč in v razdejanem mestu vzpostavili normalno življenje. Resolucija, ki so jo 14 oktobra 1963 na zasedanju generalne skupščine soglasno sprejeli, pa je tudi omenila pomoč, ki so jo Skopju nudili z vseh strani, in izrazila zadovoljstvo zaradi duha mednarodne solidarnosti s Skopjem, ki je tako postal resnični simbol prijateljstva in bratstva med narodi. Resolucija je podprla poziv ekonomsko-socialnega sveta članicam OZN, naj pretresejo, kako naj v prihodnje pomagajo pri uresničevanju jugoslovanskega petletnega načrta za obnovo Skopja.

Vsa dotedanja in še zlasti poznejša mednarodna prizadevanja so se kar najbolj pozitivno potrdila. Če so najprej prispele v Skopje, ki je še zmeraj drhtelo zaradi zaporednih potresnih sunkov, seizmologi svetovnega slovesa in z domačimi strokovnjaki na podlagi utemeljenih ugotovitev odločilno glasovali, naj mesto zraste na starih temeljih, so se takoj nato pod okriljem svetovne organizacije začeli kopičiti načrti novega mesta in v njih načrtali linije najsodobnejših oblik gradbeni izbranci takšnega kova, kot je

Bregovi reke Vardar so urejeni, sprehajališča ob njih dajejo velemestni pečat.

skupina poljskih arhitektov, ki so poželi mednarodno priznanje strokovnjakov za svoje načrte pri obnovi Varšave po drugi svetovni vojni, dalje skupina grških in japonskih strokovnjakov itd. Plod dovolj hitrega dela tujih in domačih strokovnjakov je bil generalni urbanistični plan, ki je veleval organizirano gradnjo novega mesta v več fazah.

Današnja podoba popotresnega Skopja, ki se razteza kot docela mestno področje več kot dvajset kilometrov v dolžino, s tega vidika daje samo na videz vtis v stra-

hu pred nadaljnjimi potresnimi nevarnostmi razpoteegnjene mestne pozidane površine, v resnici pa je prav središče, kjer je leta 1963 vse letelo na kup, primer najsodobnejše visoke gradnje, ki poleg načrtovane urejenosti popolnoma zadovoljuje tudi vse zahteve protipotresne varnosti. Človeška solidarnost je premagala stisko zaradi hude nesreče, človeški um pa je pripomogel, da je mesto ne samo obnovljeno, marveč da se razvija po načrtih tudi v varno, zelenja polno mesto.

Janez Zadnikar

Kaj je »JELOVICA SUPER«

Razvojni oddelek lesne industrije Jelovica iz Škofje Loke je lansko leto pripravil nov program stavbnega pohištva z imenom »JELOVICA SUPER«.

To pohištvo odlikujejo številne dobre lastnosti. Naj nekatere naštejemo:

Celoten program je popolnoma komponibilen in usklajen z modularnim sistemom. Stavbno pohištvo je popolnoma finalizirano, torej ga samo vgradimo in zasteklamo. Odpadejo nam ure nevšečnosti s pleskanjem. Vsi izdelki so narejeni iz visoko kvalitetnega lesa ter pleskani z uvoženimi laki. Jelovica je uvedla strogo medfazno in končno kontrolo tako, da tovarno zapuščajo samo brezhibni izdelki. Zato se je Jelovica udeležila tudi akcije Leto kvalitete ter je kandidat za podelitev tega priznanja. Omeniti moramo še to, da so vsi izdelki zaščiteni s transportno in vgraditveno embalažo, kar zagotavlja kupcem vgraditev nepoškodovanih izdelkov.

Okna in balkonska vrata »Jelovica Super« so konstruirana tako, da jih je možno poljubno sestavljati: okno z oknom, balkonska vrata z balkonskimi vrati, možno je nanje montirati eno od senčil: žaluzijo, polkno ali roletto.

Okna in balkonska vrata so opremljena s specialnim enoročnim zapiralnim mehanizmom, ki omogoča odpiranje okenskih in vratnih kril po vertikalni in horizontalni osi. Mehanizem je nevidno vgrajen v konstrukcijo.

Z novo sintetično tesnilno gumo je doseženo mehko zapiranje in velika vodotesnost.

Notranja vrata »Jelovica Super« so sestavljena iz štirih samostojno ločenih delov: slepega podboja, vidnega podboja, krila in praga. Vidni podboj s krili in pragom se preprosto montira šele po finalizaciji zidov in podov. Specialna tesnila na podboju omogočajo mehko in tesno zapiranje. Vratna krila so na voljo v svetlo ali temno furnirani izvedbi. Lahko so tudi polna ali zastekljena.

Vhodna vrata »Jelovica Super« so možna v naslednjih izvedbah: polna ali zastekljena ter opremljena z okrasno kovinsko mrežo. Možna je kombinacija s stranskimi elementi brez ali s pisemskim nabiralnikom. Elementi so na voljo v hrastovi ali macesnovi izvedbi.

Garažna vrata »Jelovica Super« izdelujejo v dveh izvedbah: polna in zasteklena. Izdelana so v hrastu ali macesnu. Vse lesne površine so lakirane s prozornim mat lakom, odpornim proti atmosferskim vplivom, kovinske površine pa so obarvane z antikorozijsko barvo.

Jelovica je uvedla v prodaji stavbnega pohištva tudi novost: prodajo na potrošniški kredit brez porokov.

Jelovica ne slovi samo po kvalitetnem stavbnem pohištvi. Izdelujejo tudi montažne hiše in vikende po sistemu »ključ v roke«, ki se odlikujejo po svoji funkcionalnosti in trajnosti.

Informacije, prospekte, cenike zahtevajte v komercialnem sektorju podjetja: »Jelovica«, lesna industrija — 64220 Škofja Loka, Kidričeva cesta 58, telefon (064) 85-336.

Pri Mulejevih ni kovačeve kobile

V Gorjah pri Bledu izdelujejo telovnike za gorenjske narodne noše

Tisto o bosih kovačevi kobilici ne velja vedno in povsod. Jože Mulej, krojač iz Gorij pri Bledu na primer izdeluje moške telovnike za narodne noše, a ima tak telovnik tudi sam.

— Kako to, da ste vi prekršili to slovensko pravilo? »Veste, jaz pa igram pri gorjanski godbi na pihala. Zanj smo tudi pri nas izdelali vse telovnike. Pa tudi hlače — 'irharce',« je povedal mlad krojač, ki je krojaško obrt nasledil od svojega očeta. Ta, čeprav ima na grbi že 73 let, še vedno vtika šivanko skozi uho. Seveda samo včasih, ko imajo v delavnici veliko naročil. — Kdaj ste začeli izdelovati telovnike za narodne noše?

»S tem smo začeli pred nekaj leti. Znanka iz Ljubljane, ki sama izdeluje narodne noše, nas je nagovorila, naj se v tem delu poskusimo še mi. Najprej smo jih naredili okrog trideset za gorjansko godbo na pihala, potem pa so začela prihajati naročila za razne narodno-zabavne skupine, za izseljence in druge.«

Kakor so tudi na Gorenjskem že po prvi svetovni vojni začeli počasi pozabljati na narodne noše, so nanje spet začeli nekoliko bolj misliti pred nekaj leti. Zanimanje je zlasti vzbudila ljubljanska »Kmečka ohcet« in na katero prihaja vse več ljudi v narodnih nošah.

Pri Mulejevih izdelujejo modele, ki so stari sto let in sodijo k gorenjski narodni noši.

— Ali modeli niso preveč podobni koroškim?

»Korošci imajo drugače narejene telovnike. Veste, vzorec ni toliko važen, kolikor je važen kraj,« nas je podučil stari Jože Mulej.

Telovniki so iz mehkega žameta, posejanega z rožicami, ki so vezene na blago. Pri Mulejevih vedo povedati, da to nekateri sami napravijo, drugi pa tako vezeno blago raje kupijo v sosednji Avstriji. Kaže, da je pri nas še premalo kupcev takšnega žameta, da bi ga izdelovali tudi naši proizvajalci. Krojač gre sam po blago. Gotov telovnik pa velja od 300 do 420 dinarjev.

V narodne noše se v Gorjah oblečejo predvsem za turistične prireditve, godba igra poleti ob Blejskem jezeru vsak večer. Zanimivo je, da sta oba Muleja člana gorjanske godbe. To je dokaj znamenita in tradicionalna godba, ki igra na skoraj vseh velikih turističnih prireditvah po Sloveniji.

Starejšega Muleja smo še pobarali, kako je bilo z narodnimi nošami v starih časih.

»To je bila slavnostna obleka. Nosili smo jih ob praznikih pa tudi ob nedeljah. Spominjam se, da smo bili vedno v narodnih nošah, ko smo na porokah hodili po nevesto. Vsi kmetje so imeli narodne noše, doma pa tudi mi, ki smo živeli v kajžah. Še moj oče so imeli dva 'lajbeča' za preobleči.«

Albina Podbevšek

Vas, ki se v mesto spreminja

IZ nekdanj nepomembne, obrobne vasice na stikališču kranjskega polja in obronkov Krvavca se razvijajo Cerklje na Gorenjskem v prijetno, skrbno urejeno mesto, v katerem je živelo 9. maja letos 5146 ljudi.

Do pred dobrimi petnajstimi leti so bile Cerklje eden najsiromašnejših krajev kranjskega polja tako, da je bilo slovo od doma in delo v nemških in francoskih rudnikih, kanadskih prerijah, ameriških premogovnikih, edina rešitev Cerkljanom.

»Pred kakimi desetimi leti je tudi naš kraj zajel val napredka,« je spregovoril domačin Rado ČARMAN. »To omogoča dobra cestna povezava. V to prijetno okolje, med gozdove in polja, se lahko pripeljete skozi Visoko iz Kranja in skozi Brnik iz Ljubljane,« je pristavil.

»Kaj si v vašem kraju lahko ogledam?« sem vprašal.

»Ljubiteljem zgodovinskih zanimivosti lahko ustrežemo, pa tudi planinci in smučarji pridejo na svoj račun,« je povedal Rado. Zelo zanimiva je baročna cerkev iz 1783. leta, v kateri so umetniška dela J. Franketa, L. Lyerja, M. Stroya, J. Šubica in B. Tavčarja, s svojimi zamislimi pa jo je obogatil tudi nestor slovenskih arhitektov Jože Plečnik. Na trgu sta dva spomenika: skladatelju Davorinu Jenku in Slandrovi brigadi.

Uglasbitelj slovenske koračnice »Naprej zastava slave« je zagledal beli dan 10. novembra 1835. leta v Dvorjah 58 pri Cerkljah. Od tu ga je vodila življenjska pot v Kranj, Ljubljano, Trst in Dunaj, kruh pa so mu dajala številna srbska mesta, predvsem pa Pančevo in Beograd. Na notni papir je zapisal na desetine slovenskih in srbskih narodnih pesmi, pa tudi številna dramska dela je obogatil s svojo glasbo.

Pomnik Slandrovi brigadi nas spominja na zmagoslavni napad te enote na sedež bele garde 4. oktobra 1944.

»Na številnih zgradbah je vklesan 4. oktober,« je povzel besedo živahni sogovornik. Avtobusna postaja, dobro založena blagovnica kranjskih »Živil«, moderna šola »Davorin Jenko«, bencinska črpalka, servis za kmetijske stroje kranjske »CREINE«, kmetijska zadruga, fazanerija in še drugi obrati in ustanove lajšajo življenje tukajšnjim prebivalcem.

Kje režejo Cerkljanom vsakdanji kruh? Devet je še čistih kmetov, prek tisoč pa je zaposlenih v kranjskih in kamniških podjetjih. Pomembne so nekatere obrti, med katerimi izstopa predvsem copatarstvo, so pa že tudi take, ki jih tudi tod ni več. Življenje ljudi se je tu izboljšalo in to nam dokazuje vrsta prijetnih družinskih stanovanjskih hiš na južni strani vasi. V tej vasi imajo 4.300 kvadratnih metrov parkov in vsako leto jih povečajo za nekaj sto. Sicer pa so Cerkljani zasloveli po slovenski deželi z razstavo cvetlic, ki jo pripravijo vsako leto na dan borca (4. julij) v njihovi osnovni šoli.

Šport in kultura sta jim blizu, saj rokometišči in smučarji dajo marsikoga v koš, pevci pod vodstvom prof. Milka Škoberneta, pa so zaželen gost slovenskih kulturnih domov.

Veliko bi lahko še zapisali o Cerkljah, a uspehov je toliko in načrtov še več, da bi konec koncev lahko še kaj pozabil. Ne zavržite tega nasveta, zapeljite se tja pod Krvavec in sami presodite, kako ljudje tam živijo.

Stane Jesenovec

Jubilej ljubljanskega lutkovnega gledališča

V oktobru mineva 25 let, odkar so v ljubljanskem lutkovnem gledališču prvikrat živeli mali leseni junaki in sicer v marionetno igro prirejenem Levstikovem Martinu Krpanu. Otroci, ki so bili prvi obiskovalci lutkovnega gledališča, so danes odrasli ljudje, ki že svoje otroke vodijo k lutkovnim predstavam. Le kdo bi mogel prešteti vse tiste male gledalce, ki so v teh letih žarečih oči spremljali dogodivščine lesenih junakov, se z njimi veselili in jokali, zanje trepetali in jih spodbujali, nazadnje pa srečni in nasmejani odhajali iz marionetnega gledališča ali iz gledališča ročnih lutk!

Igre, ki jih Lutkovno gledališče uvršča v svoj program, naj bi otroke predvsem zabavale, zraven pa jih nevsiljivo vzgajale, jim odkrivala življenjske resnice, jim razmahnile domišljijo in jim vzbudile prvo nagnjenje do gledališke umetnosti, ki jih bo potem, ko dorastejo, pripeljalo v pravo gledališče. Geslo, ki se ga pri svojem delu skušajo vseskozi držati, pa je: za otroke tudi najboljše še vedno ni dovolj dobro.

Delo v Lutkovnem gledališču ni poslano z rožicami in ne ovenčano z lovorjevimi venci. Dvoranici za marionete in ročne lutke, vsaka na drugem koncu Ljubljane, sta že od vsega začetka premajhni. Nemalokrat se zgodi, da zmanjka sedežev in starši kar ne morejo utolažiti jokajočih otrok, ki bi radi v gledališče. Lutkarji se že vrsto let bore za večjo in sodobnejšo dvorano, z večjim odrom in boljšimi tehnično uprizoritvenimi možnostmi, prav tako pa tudi za večjo denarno subvencijo, kajti te vrste gledališče ne sme gledati na ekonomsko ceno vstopnic, ampak mora na široko odpreti vrata vsem malim smeha in zabave željnim gledalcem.

Na srečo so vsi, ki delajo v Lutkovnem gledališču — od igralcev, režiserjev, likovnih oblikovalcev do tehničnega in

upravnega osebja — privezani nanj s srcem in dušo. Radi delajo za otroke, za to najbolj hvaležno in najbolj navdušeno publiko na svetu, in sproščen, razigran otroški smeh jim pomeni najlepše plačilo. Lutkovnih predstav niso deležni le ljubljanski otroci. Ljubljansko lutkovno gledališče obiskuje tudi mladež s podeželja, prav tako pa tudi lutkarji gostujejo v raznih krajih Slovenije. V Celju npr. imajo dogovor za 36 predstav na leto. Letos so se dogovorili tudi za redna gostovanja v Trstu za tamkajšnje slovenske otroke. Povezali so se tudi z ljubljansko televizijo, ki je na malem zaslonu prikazala posnetke iger, ki so jih igrali v zadnji sezoni.

V zadnjem času poskušajo uvesti novost — predstave za odrasle, ki so bile že zdaj dobro sprejete. Če se jim bo posrečilo dobiti novo dvorano, bodo začeli z uprizarjanjem posebnih iger za odrasle, za letos pa nameravajo z zaključenimi predstavami razveseliti ljubljanske upokoјence — zamisel, ki je vredna vse pohvale!

Vsem težavam navkljub sodi ljubljansko lutkovno gledališče med najboljše v Jugoslaviji. V Šibeniku, na festivalu otroka, kjer zahtevajo vrhunsko kvaliteto, sodeluje vselej tudi ljubljansko, ki mu vsi, tudi inozemski gostje, priznavajo visoko kvaliteto.

Kljub večni denarni stiski so v zadnjih letih tehnično precej napredovali in uvedli marsikatero novost. Pri ročnih lutkah so vpeljali tako imenovane »javajke« in ploske mimične lutke, marionete so postale spretnejše, gibljivejše, zunanja podoba lutk je bolj stilizirana, svoj karakter pa izraža bolj z animacijo kot z zunanjo podobo.

Osnutke za lutke in za sceno delajo znani slovenski slikarji, med njimi France Mihelič, Marlenka Stupica, Cita Potokar,

Prizor iz Frana Milčinskega »Butalcev«

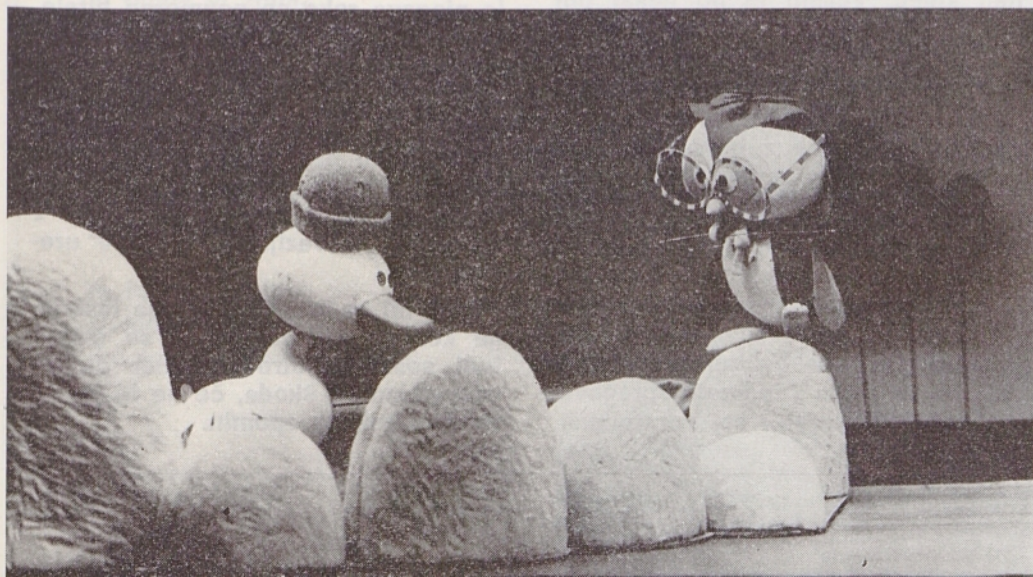
Bine Rogelj, Jaka Judnič in drugi. Med igralci — ti so bili doslej večinoma amaterji — se pojavljajo nova imena, večinoma mladi ljudje, absolventi igralske akademije. Sodelovati so začeli tudi gledališki režiserji, ki vnašajo v lutkovno gledališče svežino, odpirajo nove poti in nove možnosti.

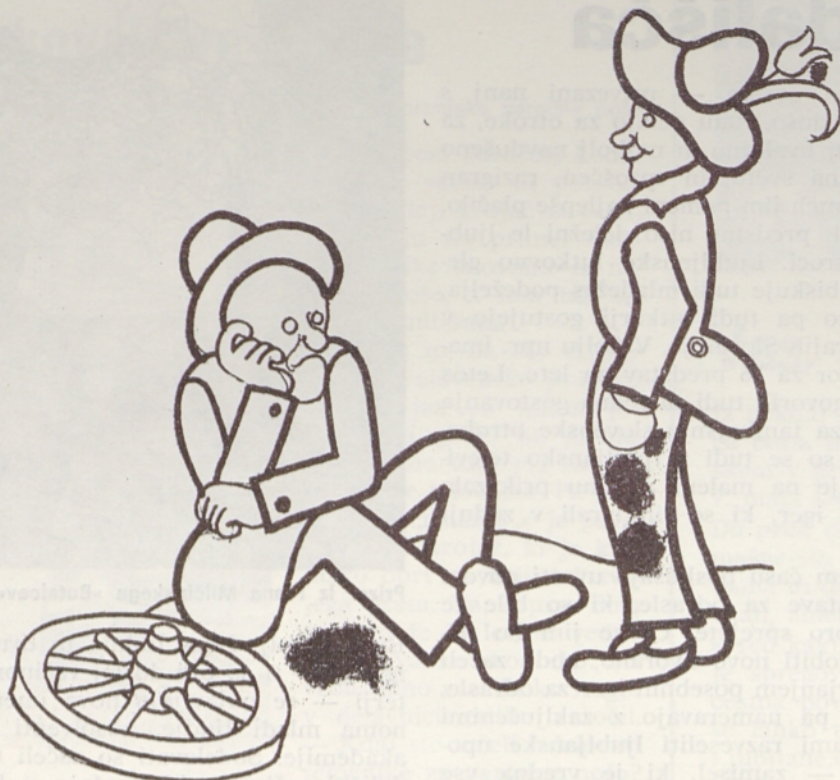
Prav tako je na sporedu vse več novih iger, med katerimi jih je kar precej izpod peres domačih avtorjev. V lanski sezoni so se zvrstile tri domače krstne uprizoritve; v gledališču ročnih lutk so igrali Butalce — po znanih veselih zgodbah Frana Milčinskega jih je za lutkovni oder priredil in tudi zrežiral njegov vnuk Matija Milčinski — in pa igro »Stol pod potico«, za katero je avtor Frane Puntar na natečaju za izvirne lutkovne tekste prejel prvo nagrado. S to igro so gostovali tudi na letošnjem festivalu v Šibeniku. V marionetnem gledališču pa so uprizorili igro »Sovica Oko«, ki jo je napisala mlada slovenska pesnica Svetlana Makarovič in je v nekaj mesecih doživela okrog 70 ponovitev. To igro bodo posneli tudi za dunajsko televizijo, ki jo bo, sinhronizirano v nemščino predvajala avstrijskim in nemškim otrokom.

Za jugoslovansko in verjetno tudi avstrijsko televizijo pripravljajo tudi serijo »13 veselih«, ki sta jih po narodnih pravljicah različnih narodov za ročne lutke priredila Jože Rode in Matija Milčinski. Seveda jih bodo igrali tudi v gledališču, po štiri povezane v skupno igro.

Sploh bodo za letošnje jubilejno leto pripravili vrsto krstnih uprizoritev, ki so jih večinoma napisali oziroma priredili po literarnih predlogah mladi slovenski avtorji. Izjema je le igra za ročne lutke »Čmrlj iz Kolorada«, ki jo je napisal dolgoletni sodelavec Lutkovnega gledališča Nace Simončič — igralec, režiser in pisec mnogih lutkovnih iger.

»Sovica Oko« je šla tudi v svet

Fran Levstik

Pavliha in voznik

Pavliha je koračil čez polje. Na poti je srečal voznika, ki je kar naprej tepel in priganjal konje, da so morali teči. Voznik je vprašal Pavliho:

»Bom prispel do noči v mesto?«

Pavliha je odgovoril:

»Lahko, če boste polagoma vozili.«

Voznik si je mislil: Ta je pa res pravi tepec! In še huje je pretepal ubogi živali.

Proti večeru se je Pavliha prav ondod vračal domov in našel še sredi poti istega voznika v veliki stiski. V hudem diru sta konja z vozom zadela v obcestni kamen in strlo se je kolo. Ker daleč naokrog ni bilo kovača, je moral voznik prenočevati pod milim nebom.

»Ali vam nisem rekel,« se je nasmehnil Pavliha, »da boste prispeli v mesto, če boste polagoma vozili?«

Matej Bor

UGANKA

V nji je odsev višin,
v nji je globin zadah,
če je ni, je pogin,
če preveč, preplah.

(voda)

Oton Župančič

NA KOLENU

Diči, diči, diča,
urno na konjiča,
na konjiča vranega,
dobro osedlanega.

Diči, diča, diča,
deček nima biča,
deček nima ne ostrog,
da pognal bi konja v log.

Kristina Brenkova

Naš dedek

Naš dedek nikoli ni imel časa, da bi nam povedal kakšno povestico. Otroci smo si jih morali sami izmišljati.

Kadarkoli pomislim nanj, ga vidim, kako sedi za podolgovato staro delovno mizo. Vidim njegove suhe, žilave, razbrazdane roke, ki se premikajo varno in počasi.

Dedek nikoli ni bil brez dela, zmeraj se je z nečim ukvarjal, če ni tolkel s kladivcem, je rezljal, če ni strugal, je pa barval.

Delal je nove lesene okvire za stare podobe na steklu in znal je izrezljati leseno roko in novo glavo za polomljen kipec. Včasih je po nekaj dni olupševal križpotno znamenje, ki so mu vetrovi, deževje in sneg in sončna pripeka izprali barve. S trdimi prsti je varno držal čopič in ga urno pomakal v lonček z barvo. Pordečil je obledel šipkov cvet, da se ti je vzradostilo srce.

Na dedkovo mizo so ljudje iz naše doline zmeraj znova prinašali polomljene kipce, stare križe, boljšeče angelske obrazke. Dedkova miza je bila podobna čarovni pokrajini, v kateri so trdi, molčeči predmeti spregovorili, oživljali, rasli, se spreminjali.

Kot bi stvari veselo vstajale od mrtvih.

Dedek pa je negibno sedel za mizo, le njegove roke so neumorno hitele. Zmeraj so vedele, kam morajo seči.

Včasih je dvignil glavo in me šega vo pogledal izpod vegastega klobuka. Rada sem tiho stala ob njem in še rajši bi mu pomagala. A moje roke so bile trde in nespretne, rdeča barva je kanila s čopiča na tla in z nožičkom za rezljanje sem se urezala.

Dedek mi je naredil velikega lesenega konja, na katerem so se gugali tudi sosedovi otroci, dokler ga nismo polomili. Škoda, če ne bi ga še danes imeli za spomin.

Neža Maurer

Korenjčki

Rastejo korenjčki —
vsi za zajčkov zobček.
Mahajo z zelenjem:
— Kje si, lačen gobček?
Zajček v gozdu skače —
Tonček pot si briše:
Le kako naj zajčka
v njivici nariše?

Kajetan Kovič

Jurij

To je pesem o Juriju,
mojem sinu,
ki ima očka in mamo
in sestro Nino.

Razen tega ima svinčnik
in, ker je pacek,
riše po stenah, po vratih
črne pajace.

Ti skрати ga tudi ponoči
radi zbudijo
in fant jo mahne k mami
s celo tovarišijo.

Potem klepetajo o avtu,
ki nima prestave,
in še o sivem konju,
ki nima glave.

Dnevi so namreč dolgi
in dolga je zima,
kakšen je konj od znotraj
pa fanta zanima.

Potem seveda spozna,
da je znotraj prazen
in da gre skupaj teže
kakor narazen.

In ker ni pri hiši
živinozdravnika,
mu kupimo novega konja.
Pika.

Krožek mladih dopisnikov

Irena in David

Dolgo sem si želela bratca, zdaj pa ga le imam. Star je dva meseca in devet dni. Ime mu je David. Rojen je bil 1. maja 1973. Je okrogel.

Stara sem 7 let in hodim v drugi razred. V Sloveniji sem bila že dvakrat. Bilo mi je zelo všeč.

Letos v jeseni nas prideta obiskat moja stara mama in stari ata. Lep pozdrav od Irene Bremšak, Ottawa, Ontario, Kanada.

Najsrečnejši dan moje mamice

Najsrečnejši dan moje mamice je njen rojstni dan. Opisala vam bom, kako smo ga praznovali. Bilo je tako, da sva midva z bratcem nagajala, mamica pa je postala žalostna in je rekla: »Od tako porednih otrok sploh ne maram daril.« Potem pa sva bila pridna in zato se je izteklo tako, da je sprejela darilo.

Pri ročnem delu sem jaz naredila prtiček, navezla vanj nageljčke in rožmarin ter napisala, potem pa izvezla vanj: »Mamica — 30 let!« Iz hranilnika sem vzela dve marki, kupila rožice in jih dala v šolsko torbo. Ko je prišla mama pome, je šla še nakupovat, midva z bratom sva pa čakala v avtu. Rekla sem bratu: »Če mi obljubiš, Gori, da ne boš povedal mami, ti nekaj povem, prav?« In potem sem mu povedala, da sem kupila rožice in da ji bova dala za rojstni dan prtiček, njegovo risbico in rožice.

Ko smo prišli domov, sva darila lepo zavila in potrkala na kuhinjska vrata. Mama je odprla. »Vse najboljše za tvoj rojstni dan!« sva ji voščila. Bratec ji je dal oba zavitka, jaz pa rože.

Joj, kako se je razveselila. »Moji srčki, hvala lepa!« Še bolj pa se je začudila rožam, ker je brat iste nesel v vrtec. Ko je ati prišel domov, je držal nekaj za hrbtom. Mama je bila takrat v kleti. Ati je položil darilo na pult. Ko je mama prišla iz kleti, je našla v kuhinji zavitek. Notri je bila kopalna torba. Mama je bila nadvse vesela. Ko smo šli spat, je rekla, da je bil to njen najljubši dan.

Nataša Jančar
Stuttgart

Moje počitnice v domovini

Iz Vaihingena proti Münchnu smo se odpeljali 3. avgusta ob pol desetih zvečer, ob osmih zjutraj pa smo že zapeljali na domače dvorišče. Naš čuvaj nas je lepo pozdravil in nam vsakemu posebej podal tačko. Prinesel sem mu klobaso, ki sem mu jo obljubil. Očka ga je odvezal in mu dal malo prostosti. Tekel je okrog hiše, povohal naš avto, prepodil sosedove kokoši, nato pa se je vrnil k nam v kuhinjo.

Kmalu potem sva s Tarzanom obiskala še moje sošolce, ki sem jih povabil na sladoleđ.

Oni so me vprašali po šolskem uspehu in jaz njih. Kakor jaz so tudi oni izdelali v šoli.

V sredo 8. avgusta nas je očkov prijatelj peljal v Portorož. Tam smo ostali 5 dni. Videli smo veliko turistov iz raznih držav. Bili so Holandci, Nemci, Francozi, Svicarji, Avstrijci, Italijani, Amerikanci. Vsi so hodili v morje plavat, potem pa so kot martinčki grelj svojo belo kožo na soncu. Marsikdo se je opeknel preveč, a kaj zato.

Pričakali smo tudi »Portoroško noč«, ko smo se od srca nasmejali in nam bo ostala še v prijetnem spominu. Predvsem je bil čudovit ognjemet.

Očkov prijatelj pa nam je prišel povedat žalostno novico, da nam je nekdo poškodoval našo hišo, zato smo se takoj vrnili domov. Hišo so pijani objestneži res precej poško-

Blanka Čilenšek: Kopamo se!

dovali, ranili pa so tudi našega Tarzana. Imel je polno glavo kaktusovih bodic. Sprašujem se, zakaj so se pijani fantje, katerih imena so nam povedali sosede, spravili nad našo hišo in nad našega psa?

Lojzek Štebe
učenc 4. razreda slov. dop. pouka
v Stuttgartu

Dragi naši mladi dopisniki!

Vse lepša in lepša so vaša pisemca in vsakega posebej smo zelo veseli. Najbolj pridni pri dopisovanju so bili doslej otroci iz Nemčije. Kje pa ste ostali? Zelo bi želeli, da nam tudi otroci iz drugih dežel kaj napišejo. Slovenski otroci iz Avstrije, Francije, Belgije, Holandije, Švedske, Švice in drugod, kaj vam šolske skrbi povzročajo takšne težave, da ne utegnate napisati kratkega pisemca za vaš kotic v Rodni grudi? Tega zares skoraj ne moremo verjeti.

Prav vsem velja naše prijazno vabilo: Pišite Ljubljani. Veseli bomo vašega obiska. Prav vsem pa velja naše prijazno vabilo: Pišite nam, pa tudi risbice nam pošljite in morda kakšno svojo slikco. Če je kateri med vami fotoamater, se priporočamo za kakšen dober fotografski posnetek, ki ga bomo z veseljem objavili. Naše vabilo za dopise velja seveda vsem slovenskim otrokom po svetu. V enaki meri tudi tistim, ki živite v prekomorskih deželah. Ob obiskih spoznavamo, da vas je kar precej, ki znate še kar dobro slovensko. Sicer pa nam napišite, kakor pač zmorete, saj smo zato tukaj v uredništvu, da spise, če je treba, tudi popravimo.

Torej ljubi naši mladi prijatelji po svetu — pero v roke! Lep pozdrav!

Uredništvo

Ivan Dolenc, Kanada:

Alenčica in Matjaž

Igrala sta frisbee in lahkotno tekala po zeleni travi. Razigrano sta se smejala in se glasno klicala, kot da bi bila vsak na svojem otoku. Nihče ne bi uganil, da sta ta teden končala srednjo šolo in da bosta jeseni že na univerzi. Njej je bilo osemnajst let, njemu devetnajst. Ona je imela zlato-rumene lase, on kostanjeve. Oba sta bila visoka in vitka in ožgana od sonca.

Centre Island se je polnil s tisoči sobotnih izletnikov. Ladjica 'McGovern' jih je še vedno vozila sem prek jezera Ontaria. Zvalili so se na kopno kot velik tovor v enem kosu, ko so pa dosegli z naglimi koraki travo, so se razkropili po razsežnem otoku. Starejši in tisti z družinami so ostali v gručah, kakor da se posamič in oddaljeni od svoje družinske ali narodnostne skupnosti ne bi počutili varne. Mlajši pa so se odpravili v vse smeri in se pomešali s sebi enakimi vsepovsod. Govorili so zvečine angleško, vmes pa so mešali vzklike v vseh jezikih velikega mesta, iz katerega so prišli. Resnoba sivih nebotičnikov v torontskem pristanu je ostala daleč za njimi. Peli so in si igrali kasetno glasbo, jedli so hotdodge in hamburgerje in prepečeni krompir, vmes pa se v parih ljubkovali. Ves svet naj ve, da je zanje šole in dela zaenkrat konec!

Alenčica je zadržala frisbee v roki.

»Tega je zdaj dovolj. Greva v vodo!«

»Zakaj pa ne,« ji je odgovoril Matjaž in pred njo stekel k obali. Tam jo je počakal, prišla sta se za roke in skupaj zakoračila v hladno vodo.

Veselo sta se spogledala, nato sta se izpustila in vstric zaplavala v mirno zelenino.

Nista bila še daleč, ko je mednju padla velika pisana žoga. Matjaž jo je ujel z obema rokama in se ozrl naokrog. Trije črni obrazi, dva moška in ženska, so močeli iz vode in čakali, da jim jo poda.

»Pridružita se nam!« sta mu zaklicala oba fanta naenkrat, dekle pa je molče zaplavala v krogu na mestu in se mu samo nasmehnila v pozdrav. Matjaž je vrgel žogo prvemu fantu, ta jo je pognal čez vodo do Alenčice. Potem jo je ona vedno podala črnemu dekletu, fantje pa so se obmetavali med sabo. Čez čas se jim je pridružil še mlad temnolasi par, ki je prišel v vodo iz Lombardijevega zabavišča na drugem koncu otoka.

»Prekrasno!« je zaklicala Alenčica in njen glas je potrdil, da se zares dobro zabava.

»Voda tudi ni premrzla!« ji je vrnil Matjaž. Drugi so si metali klice v angleščini in italijanščini, žoga pa je letala vedno više in dalje po jezeru.

Ko sta se pol ure kasneje sušila na travi, sta bila oba s popoldnevom zelo zadovoljna.

»Rad te imam!« je rekel on.

»Jaz tebe tudi!« je odgovorila ona.

»Zvečer greva k meni domov, da te predstavim svojim,« je nadaljeval, »in jutri proti večeru me ti povabiš na svoj dom.«

»To bo zanimivo,« je pripomnila in se zresnila.

»Zakaj to praviš?«

»Saj veš,« je dahnila bolj žalostno.

»Kaj naj bi vedel?«

»Moji in tvoji so kakor pes in mačka.«

»Oh, tisto! Prava figa!«

»Videl boš, kako naju bodo pogledali. Šokirala jih bova!«

»Navadili se bodo, da sva midva skupaj.«

»Zelega bi si, da bi bilo tako preprosto. Pa ni.«

»Saj vem,« je pritrdil in se zagledal v velike ladje v pristanu.

»Jaz sem Dobravčeva, ti si pa Gornikov, to je ves problem — seveda samo zanje.«

»Vem, vem. Kakor pesem z lajne poznam vse tisto, kar še spada zraven: moj oče je bil v vojni na nemški strani, tvoj pa proti njim. Brat je moril brata. Tako zdaj sam gledam na to. Vprašanje je le, ali sta Dobravec in Gornik kriva vsega tega. Menda se prav po nepotrebnem zaganjata drug v drugega po tolikih letih. Sploh pa tukaj v Kanadi. Vse to prerekanje o kovčku preteklosti iz Evrope se mi zdi nesmiselno.«

»Seveda je nesmiselno. Pa to dopovej mojemu ali tvojemu očetu, če moreš! Histerično bosta spet zaživela tisto svojo preteklost pod različnimi zastavami in te sploh ne bosta pustila do besede.«

»Poskusiti morava. To je dolžnost nas mladih, ki tu odraščamo. Dopovedati jim morava, da je vojna daleč za njimi, da morajo tukaj dihati drug ob drugem in tudi drug z drugim, in da nimajo prav nobenega stranskega izhoda. Naučiti se bodo morali življenja s svojimi kanadskimi Slovenci, kot živiva midva z vsemi drugimi narodnostmi, ki jih tukaj srečava v vodi.«

»Žalostno je to,« je pripomnila Alenčica. »Vedno mi pride na misel, da je najina ljubezen razpeta med Capulete in Montege, samo s to razliko, da so naši mnogo hujši od njih, vsaj na jeziku.«

»Zaradi njihove preteklosti ne bova skočila v vodo!« jo je tolažil Matjaž. »Midva nisma obremenjena s tem kamnom. To jim tudi poveva v obraz.«

»Včasih se čudim ljudem, ki so kot najini starši. Sami sebe uničujejo, nam pa trgajo vezi z našo rojstno domovino, ne da bi to sami hoteli. Toliko je stvari, ki si jih tako vroče želim, od slovenske pesmi do slovenskega teatra in slovenskih slik, in vse to se mi zdi vsako leto bolj oddaljeno zaradi tega našega zaplankanega življenja tukaj. Ali sploh še lahko s kom govoriš o slovenski kulturi?«

»Da, to je smešno in tragično obenem. Kot da bi nas za nalašč odrivali od vsega, kar nam je še ostalo domačega v spominu. Ne dajo nam, da bi ostali tukaj Slovenci, kot so Italijani še vedno Italijani, Avstrijci še vedno Avstrijci. Kot da hočejo, da se med seboj zbrisemo kot kulturne osebnosti in postanemo sence nejasnega izvora. Poglavitno jim je pač, da njim ostane nekakšna zastava slave! Na to pa se mi mladi požvižgamo. Mar tega res ne vidiš?« Pred stojnico v njuni bližini se je oglasil orkester rdečih dolgolascev. Melodije ni bilo, preglasili so jo bobni. Alenčica je Matjažu pogladila z roko lase in se glasno zasmejala.

»Nikar tako ognjevito! Saj se vendar strinjam s tabo!«

Vrnil ji je mladosten smeh.

»Saj veš, da sem tudi sam kanadski Slovenec. Pa še Gornik sem povrh!«

»Gornik, Dobravec... Veš, moja mama mi je pripovedovala, kako težko sta se moj in tvoj oče prebijala s tem svojim nenavadnim imenom skoz prednja vrata čakalnic v tovarniških oddelkih za zaposlovanje. Oba sta imela enake težave, enako trpljenje, enako pot priseljenja. Ne enemu, ne drugemu ni nihče bral tiste važne preteklosti z obraza. Obema so izmerili samo višino in težo in pogledali so jima včasih še na roke, da so videli, ali sta vajena trdega dela.«

»To poveva mojemu očetu še nocoj, Alenčica,« je predlagal. »Tvojemu pa ponovim isto zgodbo jutri.«

»No, ne bo tako hudo, kot sem si sprva mislila,« se je sprostila. »Vse bo še dobro... Nisem ti še povedala, da moj oče vedno govori o tvojem očetu kot o sovražniku v narekovaju, ki ga globoko spoštuje.«

»Tako? Nekaj podobnega sem že slišal v svoji hiši!«

»Ljudje so pač dobri in slabi, pa naj imajo kakršnokoli prepričanje. Razlikujejo se morda samo še v tem, da eni nekaj razumejo mimo prebave in razmnoževanja, drugi pa nič.«

»In najina očeta sta oba dobra, boš videla. Raznežila se bosta in pozabila na stare sprtije. Po najini poroki se bo moj oče celo postavljajl s snaho iz Dobravčevega tabora!«

»Že mogoče, Matjaž.«

»Nič mogoče, to je kakor pribito. Tako trdno sem o tem prepričan, kot sta oba danes za Trudeauja.«

»Da, kadar slišim naše govoriti o kanadski politiki, si mislim, da so se le ugnezdili tukaj, pa čeprav sami tega nočejo priznati.«

»Sčasom naju bodo že razumeli, boš videla, Alenčica. Začeli nam bodo posredovati živo izročilo najine domovine, oceno tiste svoje vojne pa prepustili nam.«

»Samo upam, zanju oba upam, da storita to prav kmalu.«

»Videla boš, moj oče bo začel s tem še nočoj, brž ko naju zagleda skupaj.«

Na poti nazaj čez veliko jezero sta slonela na gornji palubi ob ograji in se objemala in poljubljala. Tako se je obnašalo na ladjici vsaj še sto drugih mladih parov s slovenskimi, kitajskimi, indijskimi in južnjaškimi obrazi. Slišala nista ne brnenja motorjev, ne butanja valov ob ladijski kljun. Včasih je presekala njuno ljubimkanje si-

rena z vrha ladje. Mimo so brzele bele jadrnice. Alenčica jih je začela šteti.

»Petnajst, šestnajst...«

»Kaj boš štela, preveč jih je — najmanj sto!«

Matjaž jo je trdno prijel za roko.

»Izpusti mi roko! Boli!«

»Ne izpustim!«

»Saj ne bom skočila v vodo!«

»Vem, da ne boš. Zdaj ne več.«

»Kako pa veš, da sem na otoku mislila na skok?«

»Norica! Saj si vendar omenila Montegi in Capulete.«

»A tako! Ali nimam prav?«

»Seveda imaš prav — vsaj do neke mere.«

»Do kakšne mere?«

»Gorniki in Dobravci so zares kakor Montegi in Capuleti, le najina ljubezen je drugačna.«

»Kako drugačna? Ali se ne ljubiva kakor Romeo in Juliet?«

»Kakor Romeo in Julija, Alenčica.«

»Popravljaš mi slovenščino.«

»Seveda, saj bom tvoj mož.«

»Odgovoril mi pa še vedno nisi.«

Matjaž jo je nežno objel, potem je rekel:

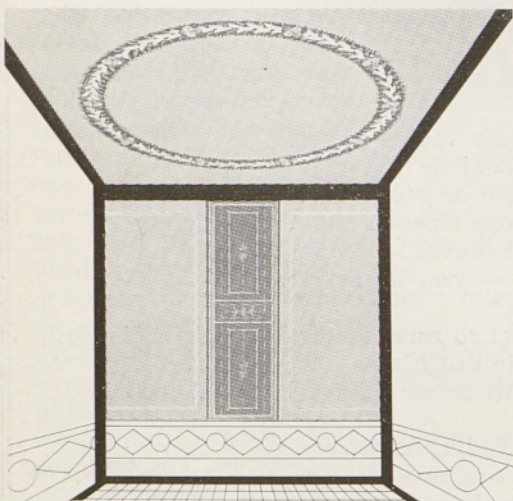
»Najina ljubezen ne bo imela tragičnega konca, sem hotel reči. Ti ne boš skočila v jezero Ontario, jaz pa ne za teboj.«

Oba sta se hkrati glasno zasmejala.

V pristanu sta se naglo zdrenjala proti izhodu in skočila na avtobus. Zapeljala sta se h Gornikovim. In med potjo sta se držala za roke in se zaljubljeno spogledovala.

Sobane izpred tisočletij

Odkrivanje stare Emone, mesta na območju današnje Ljubljane, sodi med tiste dolgotrajne, pa tudi hvaležne naloge slovenske arheološke in tudi zgodovinske znanosti, ki domala vsako leto odkrivajo doslej neznano in nesluteno pričevanje davnine na slovenskih tleh. V obdobju pred prihodom Rimljanov je bilo ljubljansko ozemlje stičišče treh etničnih skupin: Keltov, Ilirov in Venetov. Enemu teh plemen je moralo pripadati tudi naselje Emona, kajti ime ni rimskega izvora. Rimska Emona, obdana z zidovjem, ki je ponekod še danes vidno, je v tem stoletju razodela prenekatero skrivnost, ki je ždela v zemlji pod rušo nekaj manj kot dva tisoč let. Arhitekti, pa tudi urbanisti, ki preoblikujejo s svojimi zamislimi podobo mesta danes, morajo seveda upoštevati tudi vse tiste spomenike davnine, ki jih je bilo do danes moč odkriti, ter jih vkomponirati v svoje projekte tako, da ostanejo vidni, nepoškodovani in tudi zaščiteni. Sredi tega leta so, na primer, na Titovi ulici, pod spomenikom Emonca, postavili stari rimski tlak iz hiše, ki so jo arheologi zaznamovali s številko 17. Ta hiša ob današnji Aškerčevi cesti je bila od vseh doslej najdenih iz časa Rima na naših tleh najbolj ugledna: v njej so našli tudi na mozaik, imenovan »čebelice«, ga že pred vojno vgradili v poslopje ob cesti ter ga sedaj prenesli pod Emonca.

Rekonstrukcija sobe v eni izmed »izkopanih« hiš stare Emone

Ob tolikih rimskih hišah, na katere so našli pri številnih gradnjah v Ljubljani v tem stoletju, so arheologi skrbno shranjevali tudi omet, poslikan s fresko tehniko. V depojih narodnega muzeja je shranjenih na sto in sto koščkov ometa, na katerega je pri svojih raziskovanjih

naletel Walter Schmid. Med njimi je tudi nekaj figuralnih kosov, ki jih do danes še niso poskušali rekonstruirati in še čakajo na »obdelavo«. To, kar je bilo v Emoni izkopanega v zadnjih desetih letih, pa je zbral Mestni muzej ljubljanski pred nedavnim na razstavi, ki je vzbudila v Ljubljani resnično veliko zanimanje. Na ta način, kakršen v znanstvenem svetu do danes še ni bil znan, je Mestni muzej v prostorih Arkad podal sliko notranjščin rimskih hiš v Emoni. Na podlagi koščkov barvnega ometa, najdenih v posameznih rimskih hišah, je namreč delavcem Mestnega muzeja in vodji izkopavanj Emone, arheologinji Ljudmili Plesničar-Gec, uspelo poustvariti notranjost rimskih hiš tako popolno, da ima obiskovalec razstave (in razstavljene so prave sobe) vtis, da se je nenadoma preselil tisočletje in več nazaj v čas, ko je tod stalo mesto in skušalo v vsem — seveda po svojih možnostih — posnemati severno Italijo, Rim, Pompeje... Delavci Mestnega muzeja so na osnovi koščkov poustvarili cele barvne stene in strope, skratka, razstavišče Arkade so preoblikovali v vrsto rimskih soban, kakršne so bile svojčas v Emoni.

To kar danes obiskovalca rimske sobe najbolj preseneča, je izredno velik okus, s katerim so si prebivalci Emone okrasili svoj vsakdan. V rimskih hišah ni bilo slik, zato so stene predstavljale ves okras. V prvem in drugem stoletju, je zapisala ob razstavi avtorica tega pogleda v rimsko hišo Ljudmila Plesničar-Gec, so po procesu sušenja poslikave dosegli sijaj freske z vročim ali hladnim glajenjem stenskih površin, ki so jih pomazali z mešanico voščene paste. Pozneje, v tretjem stoletju in v pozni antiki tega načina obdelave stenske površine niso več uporabljali in površina freske je ostala hrupava. To, kar pri ljubljanskih oziroma emonskih freskah posebno preseneča, je njihova podobnost s celo pompejskimi, zlasti pa seveda s tistimi s severa Italije. »Rim« pa ne prihaja na dan samo v Ljubljani. Letošnje poletje so v Novem mestu, kjer so bile pred časom odkopane slovite ilirske situle, odkrili pri poslopju občine vrsto rimskih grobov z bogatimi dodatki. Vse to bo izpopolnilo podobo dolenjske metropole v davнинi.

V septembru je bil v Ljubljani simpozij proučevalcev rimske keramike z vsega sveta. Takrat so v »prazne« prostore Arkad, se pravi v poslikane sobe rimskih hiš, postavili še razstavo rimske keramike iz Emone. Ta razstava je res domala popoln pogled v rimsko hišo na naših tleh.

Ljubljanska Venera — bronasti kipec je iz druge polovice 2. stoletja

Posebnost razstave v Ljubljani je v tem, da do sedaj v svetu še ni bilo takih poskusov rekonstruiranja rimskih notranjščin. Akademski slikar in restavrador Veljko Toman je namreč na osnovi delčkov ometa in rekonstrukcij, ki so jih opravili strokovnjaki, na stiroporu ustvaril velike stenske površine, ki se sicer zde nekoliko idealno poustvarjene rimske freske, vendar pa zagotovo ne odstopajo dosti od podobe, ki se je nudila človeku v 1. stoletju našega štetja, ko je prestopil prag hiše.

Mestni muzej v Ljubljani je s to razstavo opozoril na pereč problem te ustanove: ne samo muzejski delavci, ampak tudi druge kulturne inštitucije v mestu bi rade dosegle, da bi nekje v starem emonskem okolju zaživel muzej Emone, ki ne bi bil velikega pomena samo za kulturo mesta Ljubljana in Slovenije, ampak tudi za turizem. Rekonstruirane sobe v Arkadah kar ponujajo to misel. To bi bil edinstven muzej v Sloveniji in Jugoslaviji, muzej, v katerem bi izredno bogato gradivo stare Emone končno zaživel.

Peter Breščak

Muzej v Podsmreki

V neposredni bližini Višnje gore opozarja avtomobiliste skromna tabla na muzej v gradu Podsmreka. Tudi jaz sem zavil z glavne ceste in zapeljal po lepo vzdrževani makadamski cesti, ki pelje do gradiča.

Pred vhodom sem srečal oskrbnico muzeja, ki se je razgledovala po dolini. Bil je delavnik, zato je bilo bolj mirno, saj sredi poletnega dneva ni najprimernejši čas za ogledovanje muzejev. Zato je bilo dovolj časa za klepet o muzeju, ki mi ga je pozneje tudi razkazala. Iz najinega razgovora pod orjaškim orehom, ki je nekoč hladil tudi nekdanje grajske lastnike, sem na kratko povzel tole:

»Muzejsko zbirko so prinesli v sedanje prostore z neke razstave v Ljubljani jeseni leta 1968. Vse zbirke so urejene po časovnem zaporedju in seveda tudi po krajih, kjer so posamezni predmeti nastali. Zbirko ureja Etnografski muzej iz Ljubljane, muzej pa upravlja skupščina občine Grosuplje.«

»Kdo pa največ obiskuje vaš muzej?« sem jo vprašal.

»Obiskovalcev zdaj še ni veliko, saj le malokdo ve za ta muzej, čeprav je ogleda vreden. Obiskovalci, ki pridejo, pa so z ogledom zelo zadovoljni in tudi kupijo precej lončenine. Veliko obiskovalcev je tudi tujcev.«

Potem pa sva stopila skoz težka hrastova vrata v muzej. Prišla sva v tako imenovani »prodajni salon«, kjer prodajajo najrazličnejše glinaste posode in okraske, nato pa sva odšla še po drugih sobah. V vseh so razstavljeni raznovrstni lončeni izdelki, stari in novejši, oskrbnica pa je skoraj o vsakem vedela povedati kaj za-

Gorenjska domačija jeseni

Foto: Igor Bervar

nimivega. Potem sva zapustila sobane z lončenino in stopila v »kmečko sobo«. Tu je v naravnem okolju prikazano, kako so naši predniki uporabljali lončeno posodo, in seveda tudi to, kako so jo shranjevali. V zadnji razstavni dvorani pa so prikazani preprosti stroji in peči za preoblikovanje gline ter postopek, kako na

primer na takem stroju narediš skledo. Višnjegorski, pravzaprav podsmreški muzej je res vreden ogleda. Nikakor ti ne more biti žal za tisto urico, ki jo porabiš za sprehod po gradiču in za ogled značilnih slovenskih starožitnosti.

Silvo Pust

Lončeni izdelki, razstavljeni na gradu Podsmreka

Kovana vhodna vrata na Podsmreki in bogato barvno okno

Foto: Janez Zrnc

Kdo lahko pije – ljubezen?

Azra Kristančič
dipl. psiholog

sameznik povezan s svojim okoljem in zunanjim svetom. Ljudje različno do-

Ljubezen! O njej je napisanih tisoč in tisoč knjig; z njimi bi lahko napolnili največje knjižnice. V teh knjigah so napisane mnoge osebne izpovedi in opisi čustvenih vezi med dvema — med moškim in žensko. Ljubezen je resnično eno od najbolj pristnih in najbolj intimnih čustev s, katerim je posameznik povezan s svojim okoljem in zunanjim svetom. Ljudje različno do-

življajo čustva ljubezni, ali bolje rečeno — vsak človek je različno sposoben imeti rad. Ljubezen je ena od oblik medčloveških komunikacij, ki nam omogočajo uresničevanje intimnih vezi z drugimi. Takšna ljubezen seže čez splošno znane asociacije o romantični zanesenosti, čez strastno povezanost dveh, dramatične zaplete, srečne ali manj srečne, včasih celo tragične izhode v nekaterih obdobjih človeškega življenja. Ljubezen je v bistvu nenehno stališče, prisotno v vsaki situaciji posameznika v odnosu do okolja, stališče, bogato prepojeno s ču-

stvovanjem in globoko intimno doživljeno.

Sposobnost imeti rad je resnično prisotna v človekovem življenju, je nujnost družbenega življenja in zaokroža socialni lik človeka. Veliko število čustev lahko hranimo v sebi, jih kontroliramo in vendar je v vseh nas prisotna težnja, da čustva pokažemo, da jih delimo z drugimi. Toda sposobnost imeti rad ni pri vseh ljudeh enako prisotna. Tako kot mnoge druge psihične funkcije človekovega duševnega življenja jo oblikujemo in vzgajamo vse življenje.

»Rada ga imam«, trdi neka ženska za svojega moža. »Toda nikoli mi ni verjel, vedno znova in znova sem mu morala dokazovati svojo ljubezen. Zdaj je enako kot prej, mogoče še bolj izrazito. Namreč, že eno leto je na delu v Afriki in kadar pride, je še tisti čas, ki bi ga sicer lepo preživela, skaljen, ker nenehno išče potrditve in dokazov, da ga ljubim. To me utruja! Ob vseh teh zahtevah pa nikoli ne pomisli, kaj on meni daje? Kako mi dokazuje svojo ljubezen? In naposled, ali me sploh ljubi?!«

Na razvoj sposobnosti imeti rad vplivajo vsi tisti dejavniki, ki sicer na splošno prispevajo k oblikovanju človekovega psihičnega življenja. To so vsi tisti vtisi še iz najbolj zgodnjih dni posameznikovega življenja, ki dajejo svoj pečat v psiho otroka in vse kasnejše izkušnje, ki pripomorejo k oblikovanju značaja in osebnosti. Lahko rečemo, da se sposobnost imeti rad »nauči« že v otroštvu. Spomini na otroštvo, odnosi med starši in njih stališče do otroka so lahko izredno pomembni.

Hladni, formalistični odnosi v hiši staršev, brez prisotnosti, čustvenosti povzročajo v intimnem življenju otroka trajno čustvo pomanjkanja ljubezni. Kasneje, v zrelih letih, so takšne osebe obremenjene z meglenimi vtisi, da so vedno bile prikrajšane za nekaj, kar je bilo njihovega. Iz takšnih čustev se razvije odklonilno stališče do ožjega in širšega okolja. V njihovi osebnosti je vedno prikrit protest, nezadovoljstvo in revolt. Takšne osebe, ki čutijo, da niso bile deležne nežnosti, naklonjenosti in ljubezni, menijo, da niti same niso dolžne tega dajati drugim. Potem ni nič čudnega, če je v takšnih osebah sposobnost imeti rad ostala nerazvita in zaradi tega vse življenje preživijo v nenehnih zahtevah in pričakovanjih, da jih drugi imajo radi.

Foto: Milenko Pegan

Trgatev na Bizeljskem

Foto: Edi Šelhaus

Kosilo po domače

Gobe s smetano
Jagenjčkovo stegno s kumarami
Vinska pogača

Gobe s smetano

Dobro očiščene jurčke ali druge gobe narežemo na rezine (količina po številu oseb) in jih prepražimo na surovem maslu. Ko se zmehčajo, jih solimo in zalijemo z zajemalko smetane. Prevremo in postrežemo.

Jagenjčkovo stegno s kumarami

Kozico obložimo z narezano slanino. Nanjo naložimo pol zrezane čebule, zrezano peteršiljevo korenino, pol gomolja zelene, korenček. Na to položimo osoljeno jagenjčkovo stegno, ki ga potresemo z dišavami: nekaj ingverja, lovorjev list, malo materine dušice, 2 nageljnovi žbici ter zalijemo z nekaj žlicami tople vode in curkom kisa. Nato meso v pečici dušimo do mehkega. Ko se meso zmehča, ga vzamemo iz posode, tekočino odlijemo v skodelico, zelenjavo pa pómokamo in popražimo in prilijemo sok, ki smo ga prej odlile, in dodamo posebej dušene kumare. (Kumare očistimo semena, jih zrežemo na pol prsta velike koščke, solimo in dušimo.) Ko smo dodali kumare, dodamo še na porcije narezano meso, prevremo in primešamo zajemalko smetane.

Vinska pogača

Iz potrebne količine moke, 2 žlic kisle smetane, jajca, masla ali margarine 5 do 8 dkg in potrebne količine mlačne vode in soli pognetemo mehko testo, ki naj pol ure počiva. Za nadev pripravimo: Tri stare žemlje ali bel kruh narežemo na tanke rezine in jih opečemo na maslu. Tri decilitre dobrega črnega vina sladkamo s sladkorjem in odišavimo s cimetom, klinčkoma in limonovo lupinico ter prevremo. Nato z vinom polijemo opečene kruhove rezine, nekaj vina pa prihranimo. Tri do štiri srednje velika jabolka olupimo in zrežemo na rezine. Nato testo razvaljamo in ga na tanko razvlečemo. Z njim obložimo namaščen pekač tako, da konci pekača vise čez rob, ker bomo z njim nazadnje pokrile nadev. Po testu najprej razvrstimo jabolčne rezine, nanje damo pa z vinom prepojene kruhove rezine. Po vrhu potresemo s sladkorjem in pokapamo z vinom, ki nam je ostalo. Nato konce testa potegnemo čez nadev, da vsega pokrijemo. Po vrhu pomažemo pogačo z raztepenim jajcem in spečemo. Pečeno potresemo s sladkorjem in zrežemo na rezine.

Odsevi vtisov iz otroštva se lahko kažejo tudi drugače v zmanjšani sposobnosti imeti rad. Naj o tem nekaj pove primer fanta, ki piše: »...Že ko je bila tukaj, je imela težave sama s seboj, pa tudi z menoj. Ko sem jo spoznal, mi je zatrjevala, da me ima rada, samo mene! Toda prav kmalu sem spoznal, da ni tako. Razen mene je imela še drugega fanta. Najini odnosi so se razvijali čedalje bolj; skušal sem ji dopovedati, da se mora pač odločiti zame ali za onega drugega. Dolgo so trajala prepričevanja obeh, dokler mi ni lepega dne povedala, da se ne more odločiti. Menila je, da se bo veliko lažje odločila zame ali tistega, če bo odpotovala nekam za nekaj časa. Res je odpotovala v Francijo, k nekim sorodnikom, in se tam tudi zaposlila. Potrpežljivo sem čakal — in da je bila ironija še večja — dočakal! Zvedel sem, da je tudi v Franciji navezala stike z nekim fantom, čeprav je meni in verjetno še drugim zatrjevala, da ljubi in da ima rada.« Tako kot povzroča negativne posledice premalo ljubezni v družini na otrokov nadaljnji psihični razvoj, je učinek podoben, če je ljubezen staršev prevelika. Pretirana navezanost otroka na starše pelje k premajhni samostojnosti, ki se pokaže tudi že v tistih obdobjih življenja,

ko bi se posameznik moral že sam odločati o marsičem in tudi sprejemati odgovornost za svoja dejanja. Nesamostojnosti se skoraj vedno pridruži še občutek negotovosti in strahu pred življenjskimi situacijami, v katerih bi morali sami odločati. Navadno se izogibajo vsakemu odnosu, v katerem se je treba bolj angažirati; splošna življenjska nesigurnost v resničnem življenju jim onemogoča, da bi v vsako srečanje dajali vse od sebe. Zato tudi bežijo; bežijo od globokega in najintimnejšega psihičnega komuniciranja — ljubezni. Navadno ljubezen izražajo in nje potrditev iščejo samo skoz zunanje znake ljubezenskih vezi, tako kot so slišali od drugih ali brali v knjigah, kakšna naj bi bila ljubezen.

Kakršnikoli so že vzroki, da se človek ne nauči imeti rad, je res, da tisti, ki ne znajo ljubiti, nikoli ne doživijo tistih vrhunskih čustev in sposobnosti, da ostanejo s človekom v vseh njegovih obdobjih in časih. Brez ljubezni kot nujne intimne vezi posameznika z zunanjim svetom, mostu, prek katerega si pridobiva nujno zaupanje v druge, ostane življenje prazno in pelje v tragično osamljenost! Vse kaže, da ljubezen ni kozarec, iz katerega lahko vsak pije!

Velika ohcet

in druge novice iz Clevelanda

EUCLID, O. — Vedno več naših in tudi ameriških izletnikov odhaja v Jugoslavijo, predvsem v Slovenijo. Razveseljivo je, da je to po večini naša, v Ameriki rojena mladina, ki želi spoznati kraje svojih prednikov, uživati njih lepote in gostoljubnost prebivalcev. Vsi, brez izjeme so navdušeni nad lepo Slovenijo.

Na izletnike ugodno vpliva prijazno sodelovanje Slovenske izseljenske matice, kakor tudi kulturna izmenjava med našimi pevskimi zbori in ondotnimi ansambli ter športniki. Doslej so imeli tam koncerte »Glasbena matica«, »Zarja« in »Jadran«. Iz Slovenije so pa gostovali »Slovenski oktet«, Slakov in Henčkov ansambel ter »Akademski pevski zbor« in folklorna skupina »France Marolt«. Posredno smo bili deležni tudi Avenikovega koncerta. Vsi so dosegli lepe uspehe.

Velika ohcet

Slovenske svatbe v Clevelandu niso nič novega, kajti naša naselbina je velika in mladi rod se ženi prav tako, kot smo se mi. Nekatere svatbe so skromne, a druge velike in razkošne. Odvisno je pač od tega, kdo se ženi. V starem kraju so ohceti premožnih kmetov trajale po več dni. Pojedli so cele gore mesa in pottic in popili sode vina.

Ena izmed večjih svatb je bila v soboto, 4. avgusta, ko sta si obljubila večno zvestobo znana kulturna delavka, odlična pevka in direktorica Krožka št. 2 SNPJ Cilka Valenčič in Robert. J. Dolgan, časnikarski poročevalec slovenskega rodu Plain Dealer. Svatba, na kateri je bilo okoli 700 gostov, je bila v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave.

Med navzočimi je bilo poleg nevestinih in ženinovih sorodnikov in prijateljev tudi več znanih političnih in javnih osebnosti kot bivši zvezni senator F. J. Lausche, sodnik A. Pryatel, državni senator A. F. Novak, preds. Public Utilities Commission E. J. Turk, okrajni nadzornik G. Voinovich in več drugih, kakor tudi ljudje od lista Plain Dealer.

Naslednji dan sta ženin in nevesta odšla na poročno potovanje v Slovenijo, kjer sta ostala tri tedne. Ker je Bob spreten novinar in dober opazovalec, bo brez dvoma kaj zanimivega poročal o vtisih. Čestitke in srečno potovanje!

Krvodajalci so se izkazali

V človeškem življenju se zgodi marsikaj, o čemer pred leti niti sanjali nismo. Naša podporna društva, ki so v zgodovini slovenskih izseljencev igrala tako važno vlogo, niso nikoli niti pomislila, da bodo kdaj imela svojo krvno banko. To zadevo smo prepuščali izključno bolnišnicam in Rdečemu križu. Toda zdaj so krvodajalci zaradi naraščanja težkih operacij zelo potrebni.

Zgodilo se je, da so krvne zaloge vedno bolj izčrpane in posledica tega je, da je kri, ki se rabi pri hudih operacijah, postala silno draga in se jo težko dobi. To občutijo zlasti bolniki, ki nimajo svojcev ali prijateljev, ki bi jim darovali kri. Federacija društev SNPJ v širšem Clevelandu je prva med našimi organizacijami izvolila poseben odbor z nalogo, da osnuje svojo krvno banko (blood bank) s sodelovanjem Rdečega križa. Darovana kri bo označena pri Rdečem križu kot »Red cross Blood Bank Unit of Cleveland Federation of SNPJ Lodges«.

Nekateri člani so bili skeptični glede tega predloga, ampak že prvi poskus je bil uspešen. Dne 31. julija je namreč prišla premična enota za oddajanje krvi (Blood Mobile unit) v Slovenski društveni dom na Recher Ave. Euclid O. in vzela kri 119 izmed 136 darovalcev (17 so jih iz raznih vzrokov odklonili), kar je za začetek lep uspeh.

Krvodajalci so se počutili čisto domače. Na razpolago so imeli prigrizek, na harmonike sta pa igrala Frank Novak in Ray Strumbly. Navzoči sta bili tudi dve članici v narodnih nošah od Krožka št. 2 SNPJ iz Euclida. Tony Petkovšek, ki je tudi sam dal kri, je neposredno prenašal razgovore prek radia in tolmačil ves potek oddajanja krvi.

Med navzočimi je vladalo pravo bratsko razpoloženje. Vsi so storili veliko človekoljubno delo, za kar jim gre toplo priznanje.

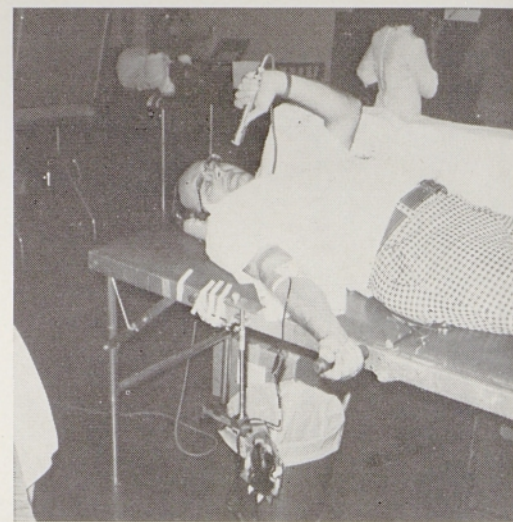
Uspešen piknik upokojencev

V Clevelandu imamo nešteto slovenskih piknikov, ampak le malo jih je, kjer bi prevladovali starejši ljudje, ker so nas prehiteli mladi rodovi in nas potisnili v ozadje.

Eden izmed takih piknikov je bil v sredo, 8. avgusta, ko se je zbralo okoli 2000 naših upokojencev iz držav Ohio, Pennsylvania in Michigan. Piknik je priredila Federacija slovenskih upokojencev na farmi SNPJ na Heath Rd. Federacija ima 15

Clevelandski slavni poročni par — Cilka Valenčičeva in Robert Dolgan med obiskom na Matici nekaj dni po poroki

Tony Petkovšek je med dajanjem krvi neposredno vodil tudi radijsko oddajo

klubov in okrog 3000 članov. Piknik je sijajno uspel.

Že opoldne so pričeli prihajati avtobusi in avtomobili veselih rojakov. Pet avtobusov je bilo iz širšega Clevelanda in po eden iz Barbertona, Girarda in Detroita. Rokovanja je bilo nič koliko. Srečali so se prijatelji in znanci, ki se niso videli že dvajset in več let. Razpoloženje vseh je bilo sijajno.

Motila je le vest, da je srčna kap zadela zelo delavnega predsednika euclidskega Kluba Krista Stokla, ki je bil na obisku v Sloveniji. Toda po izjavi zdravnika se bo lahko vrnil domov okoli 30. avgusta.

Na pikniku je podpisani srečal mnogo znancev zlasti iz Detroita, kjer sem živel deset let kot: Grumove, tajnico M. Maisel, Gorupove, Kapelove, Božičeve, Adamičeve, Boletove, Stavarja in druge. Klub iz Strabane, Pa. je zastopala predsednica Mary Tomšič. Barbertončane je vodil predsednik Kluba Louis Arko.

Navzlic veliki množici, so bili vsi dobro postreženi, za kar je skrbel vesten in priden odbor. Zadovoljni so bili tudi plesalci, za katere so kar naprej igrali poskočne viže trije mladi fantje od RTR trio. Tudi vse tri balinske steze so bile stalno zasedene.

Le prekmalu je prišla sedma ura, ko so avtobusi odpeljali večino gostov, ostali pa so vztrajali do konca.

Frank Česen

Zlatoporočenca Durjava med obiskom na uredništvu Rodne grude. Na levi je vnučinja Betty Biličič, na desni pa Joanne Biličič. Rojak Durjava slavi letos tudi 60-letnico prihoda v Ameriko.

Zlati par iz Euclida

Veselo smo si segli v roke, ko sta nas na Matici obiskala naš prizadevni zastopnik in prijatelj Joe Durjava s soprogo Pauline. Tudi čestitali smo, malo pozno sicer, a zato tembolj iz srca, saj sta naša splošno znana Clevelandčana Joe in Pavlina Durjava letos v juniju postala zlati par. Joe Durjava je doma iz Doblarjev pri Kanalu. Osemnajstleten je leta 1913 preden se je začela prva svetovna vojna, odšel v Ameriko v Cleveland. Tam je imel razne zaposlitve, najdalj pa je delal pri Addressograph Multigraph Corp. Čampovo Pavlino, rojeno leta 1905 v Clevelandu, si je izbral za življenjsko družico. Vzela sta se v Clevelandu 9. junija pred petimi desetletji. Dobila sta hčerko, ki je zdaj omožena Biličič in mamica treh deklet: Marilyn, Betty in Jo Ann, ki trenutno študira v Innsbrucku v Avstriji. Betty in Jo Ann sta tudi spremljali svoja zlata dedka in babico. Joe Durjava je pevec in pol in kot tak dobro znan pri naših clevelandskih pevskih zborih. Že leta 1924 je pel pri pevskem zboru Zarja, zatem pa je celih 28 let pel drugi tenor pri moškem pevskem zboru Slovan, kateremu je bil 26 let tudi predsednik, danes pa je njegov častni predsednik. Od leta 1921 je član Slovenske narodne podporne jednote, in sicer društva Naprej št. 5, kjer je že šestnajst let tudi predsednik. Je dolgoletni prizadevni zastopnik glasila SNPJ Prosveta in naše revije, ki se mu ima zahvaliti za marsikaterega novega naročnika in prijatelja. Tudi soproga Pauline je pridno delala v društvi nekoč in danes. Trideset let je bila odbornica društva Jutranja zvezda ABZ, je članica Krožka št. 3 Progresivnih Slovenk in gospodinjkega odseka pri Slovenskem društvenem domu v Euclidu. Razumljivo je, da imata takšna pridna društvena delavca širok krog znancev in prijateljev. To je bilo očitno tudi na njunem slavu ob zlatem jubileju, katerega sta njima v čast organizirala in vodila hčerka Lilian in zet Andy.

Slovesnost je bila v Slovenskem delavskem domu na Recherjevi cesti. Kar dvestopetdeset povablencev se je zbralo in toplo čestitalo slavljencema. To so bili sorodniki, pa znanci in prijatelji. Navzoči so bili tudi bratanci in sestrične iz Loraina, nečakinja Jeanette Istenich s Floride s svojo mamico iz Masontowna, Pa., in še nekateri drugi. Seveda ni šlo brez pesmi. Moški pevski zbor Slovan je zlatemu paru zapel tri prigodne pesmi: Ferjančičev Pozdrav, Vodopivčevo Ob večerni uri in razigrano Zormanovo Zdravico. Ko sta nam Durjavova o vsem tem pripovedovala, so jima tako veselo in mladostno žarele oči, da kar nismo mogli verjeti, da je za njima res že pet desetletij skupnega življenja. Razumeli smo brez besed, da je bilo to zares pet srečnih desetletij. In tako naj bo tudi vnaprej!

Josephine Erjavec z možem in sorodnikom

Desetič na obisku doma

Rojakinja Josephine Erjavec iz Jolieta Ill. je letos obiskala svoj stari domači kraj že desetič. Za njenega moža Jožeta pa je bil to peti obisk. Z njim so pripotovali še žena lokalnega okrajnega višjega sodnika Josephine Buchar ter njen brat Tom.

Veseli smo bili srečanja na Matici in zanimivega pomenka. O čem lahko govori zavedna žena, ljubeča mati, babica? O otrocih in vnukih seveda. Josephine je pripovedovala o vnukih, ki so letos v šoli diplomirali. Od ene do druge družine sta hodila z možem ter delila veselje s starši in srečnimi vnuki. Jeseni se bo pa spet resno začelo delo in študij. Mladi bodo odšli od doma na univerze — za štiri leta. Nova preizkušnja zanje, nov korak v življenje.

Rojakinja Erjavčeva je tudi povedala, da se je udeležila konvencije Slovenske ženske zveze v Chicagu, enako obe njeni hčerki Olga Ancel in Mili Pucel, ki sta bili delegatki. Olga je bila izvoljena v odbor za drugo nadzornico in načelnico mladinskega krožka.

Tonetu Pezdircu v slovo

Bil si utrujen, hotel si počivati po utrujajočem dnevu, ko si še enkrat videl Slovensko primorje. Stisnili smo si roko do našega ponovnega snidenja. Niti najmanj nisem pomislil, da bi bilo to naše zadnje srečanje.

Poznal sem te le zadnja leta, vendar sem v tebi spoznal pravega Slovenca, Američana in kozmopolita obenem. Kolikokrat mi je bila prijetna tvoja družba! Tvoj humor in tvoja resnost sta mi bila najboljša spremljevalca. O kolikih rečeh sva se pogovarjala, čeprav nisva vedno našla rešitev. Med drugim sva govorila tudi o grlicah in golobih, simbolih miru, ki si jih hranil doma, kot bi hotel reči: »Ljudje, ne vojskujte se več, raje delajte za mir in za dobro vseh ljudi na svetu!« Da, bil si proti vojni, ki jo je Amerika vodila proti indokitajskemu ljudstvu. Vztrajno, neumorno in požrtvovalno si delal skupaj z ženo za slovenski krožek S.N.P.J. Delo ti je bila glavna skrb in načelo. Hotel si delček slovenske domačnosti v tujem okolju in jo tudi pripravil tako zase in za mnogo drugih Slovencev v tvoji bližnji in daljni okolici.

Nisem vedel, da zagotovo prideš v stari kraj. Pešalo ti je zdravje. Nisem pa se mogel načuditi tvoji vitalnosti, ko sem te prvič srečal na domačih tleh. Hotel si iti sem, hotel tja, na Bled, na morje, na škofjeloški piknik, v Dubrovnik z avtomobilom, v Rogaško Slatino, zlasti pa še v rodno Belo krajino, kjer si imel toliko sorodnikov. In vse to naj obišče človek v štirih tednih? Moral bi biti iz granita! Vendar ti si vse to naredil, potem pa si se hotel vrniti k svojim hčerkam in vnukom v Ameriki. Izpolnila pa se ti je še ena želja: umrl si na zemlji, ki te je rodila. Smrt ti je prekinila načrte in te vzela od nas. Mi pa, ki smo še pri življenju, te bomo imeli vedno v najdražjem spominu.

Emil M. Prešeren

Eden izmed zadnjih posnetkov Toneta Pezdircu: na škofjeloškem pikniku. Od leve proti desni — Mary Cuth, Mary Pezdirc, Mary Tursich, Tone Pezdirc in Emil Prešeren, povratnik iz ZDA.

Francija

Poroka v Merlebachu

Dne 30. junija letos si je v Merlebachu izbral Gaston Lorsung za svojo življenjsko družico naše zavedno in znano slo-

vensko dekle Marlenko Sajevec, prizadevno članico našega društva. Mlademu paru čestitamo in mu želimo veliko sreče, prijetnih dni in let na skupni življenjski poti.

Društvo Jadran, Merlebach-Freyming

ZDA

Umrli je slovenski glasbenik John Ivanush

Na svojem domu v Claridon Township, Ohio, je v soboto 1. septembra umrl glasbenik John Ivanush, ki je bil med ameriškimi rojaki znan kot pionir slovenske opere v Ameriki.

John Ivanush se je rodil v Rogaški Slatini leta 1879. Glasba ga je privlačevala že v otroških letih. Prvo strokovno znanje si je pridobil v Ptuj, kjer je ena najstarejših slovenskih glasbenih šol. Tam se je učil igranja na trobento in violino, bil pa je tudi dober pevec. Ko je bil zatem nad štiri leta pri mornariški godbi avstroogrske mornarice v Pulju, je bil njegov učitelj in kapelnik znani dunajski skladatelj operet Franz Lehar. V Leharjevem koncertnem orkestru na Dunaju je bil potem dve leti, nato pa se je leta 1902 odločil za pot v Ameriko.

Takoj po prihodu se je včlanil v strokovno združenje glasbenikov, bil je tudi član glasbenega kolegija v Redfieldu. V La Salle, Ill., je igral v gledališkem orkestru in vodil eno prvih slovenskih godb, zatem je vodil godbe in igral v orkestrih v Minnesoti in Južni Dakoti. Po preselitvi v Cleveland je prevzel vodstvo slovenske godbe Bled. Največ svojega strokovnega znanja in ustvarjalnega dela pa je posvetil slovenskim pevskim zborom. Najstarejšemu slovenskemu pevskega zboru Zarji je

bil glasbeni mentor od leta 1919 skozi dvajset let. Pod njegovim vodstvom se je Zarja reorganizirala v mešani zbor in začela vnašati v program tudi zahtevna operna dela. Za ta zbor je uglasbil opero »Turjaška Rozamunda« na libreto, ki ga je po Prešernovi baladi napisala njegova soproga Mary. Uprizoritev prve slovenske opere na ameriških tleh je bila pred 45 leti 29. novembra 1928. To je bil pomemben dogodek v zgodovini ameriške Slovenije.

Poleg Zarje je John Ivanush vodil še več drugih slovenskih pevskih zborov, med drugim tudi pevska zbora Slovan in Jadran, ki še danes uspešno delujeta. Zadnja leta je pokojni John Ivanush preživel na svoji farmi s soprogo Mary, ki je tudi znana kulturna delavka.

S svojim delom se je pokojni uvrstil med najvidnejše osebnosti slovenske glasbene kulture v ZDA, zato ga bomo tudi v stari domovini ohranili v častnem, hvalničnem spominu. Našim clevelandskim pevskim zborom, ki jim je bil pokojni John Ivanush dolgo vrsto let glasbeni mentor, izrekamo ob njegovi smrti iskreno sožalje. Enako tudi njegovi soprogi Mary, ki mu je bila pri njegovem ustvarjalnem delu in zasebnem življenju zvesta sodelavka in tovarišica!

Slovenska šola v Willardu, Wisc.

Tu v Willardu v državi Wisconsin je bila ena prvih slovenskih naselbin. Tu so si Slovenci s težkim delom zgradili svoje domove, šole in cerkev. Kjer so bili nekoč nepregledni gozdovi, so zdaj lepe farme. Naše mesto slovi po svojih naravnih lepotah in kristalni čisti vodi, zato ga tudi turisti radi obiskujejo. Tu imamo tudi slovensko šolo, ki jo obiskuje že naš tukajšnji tretji slovenski rod. Vodi jo John Snedec iz Greenwood Wisc. Za šolo je veliko zanimanja med našimi mladimi ljudmi.

Antonia Champa, Willard, Wisc.

Učenci slovenske šole v Willard, Wis., ki jo vodi John Snedec

Prvi slovenski kotiljonski ples v Chicagu

V času letošnje konvencije Slovenske ženske zveze v Chicagu je bil kot uvodna prireditev v konvenčna zborovanja slavnostni banket v veliki dvorani hotela Bismark v centru mesta. Na tem banketu je bilo devet mladih članic Zveze po ameriškem običaju na slovesen način predstavljenih družbi. Ob zvokih slovenskih melodij so dekleta v spremstvu svojih očetov slovesno prišle na oder. V ljubkem plesnem koraku se je vsaka poklonila navzočim gostom. Medtem sta godbi Billa Krašovca in Romana Posedija igrali lepe melodije pesmi »Moj rodni dom«.

Po predstavitvi so očete zamenjali mladi spremljevalci deklet in v prijetnem plesnem razpoloženju je bil večer zaključen. Debutantke vam predstavljamo na sliki. Od zgoraj navzdol so: Maureen Russel, Debbie Žefran, Joane Trinko, Kimberly Johnston, Diane Schultz, Paula Gril, Miriam Leskovar, Mary Ann Schultz in Barbara Shultz.

Poglavitno je, obdržati tradicije

Glavni govornik na konvenčnem banketu Slovenske ženske zveze, ki je bil v dvorani hotela Bismark v Chicagu, je bil dr. Jože Bernik, glavni pravni svetovalec in podpredsednik velike farmacevtske družbe Abbott laboratories. V svojem govoru je poudaril, da je ideja o ameriškem »melting-potu« (»topilnici narodov«) zastarela. Mnogo bolj važen je poudarek na mnogih narodnostih, ki živijo v ZDA. Med temi pa zavzema naš slovenski narod pomembno mesto pri gradnji te dežele, tako na gospodarskem, kakor na kulturnem področju ter da je bodoči poudarek v Ameriki na kulturnih tradicijah posameznih narodov. Zato pa se moramo tru-

Častno omizje na konvenčnem banketu Slovenske ženske zveze v hotelu Bismark v Chicagu

Rose Šiflerjeva iz Waukegana ima že 86 let. Saj jih ne kaže, ali ne?

čiti, da obdržimo naše tradicije in naš kulturni zaklad, ki smo ga prinesli iz rodne Slovenije.

Čestitamo za 86. rojstni dan!

Zvedeli smo, da naša naročnica rojakinja Rose Šiflerjeva v Waukeganu praznuje v oktobru svoj 86. rojstni dan, pa ji iz srca voščimo vsega, kar si najbolj želi sama. Po sliki, ki nam jo je poslal njen sin Paul J. Šifler in ki je prav iz zadnjega časa, kakor nam je pisal, skoraj ne moremo verjeti, da je za to ljubeznivo, čvrsto, nasmejano gospo že kar celih šestinosemdeset let. Gospa Rose je doma iz Polhovega gradca. Njen sin je glasbenik, znani strokovnjak za orgelsko glasbo. Živi v Hollywoodu. Letos poleti pa je obiskal Slovenijo in je imel v ljubljanski stolnici koncert. Izdal je tudi gramofonsko ploščo slovenskih narodnih pesmi prirejenih za orgle. Med svojim obiskom se je oglasil tudi na Matici.

Rojakinji Rose želimo še veliko zdravja.

Takšne zdravnike bi potrebovali tudi v Ameriki

Leto dni je že minilo, od mojega zadnjega pisma v Rodni grudi. Nisem kaj pri zdravju, oči so mi opešale, odkar

sem bila operirana, pa tudi let je kar dosti, saj jih bo kmalu za osem križev. Hudo mi je, ker se ne morem udeležiti izleta v domovino. Iz naše naselbine jih je precej potovalo, vem, da so se dobro imeli in jim to iz srca privoščim. Leta 1968 sem tudi jaz obiskala Jugoslavijo z nečakinjo Mildred in njenim soprogom Frankom Virantom. Dva meseca smo bili na obisku. Nikdar ne bom pozabila lepih dni, ki sem jih preživela na tem obisku. Lani v juniju je šla od tu precejšnja skupina Slovencev v Jugoslavijo, pod vodstvom Mary Skerlongove, znane napovedovalke slovenskega radio programa v Braddock Pa. Nazaj v Ameriko so se vrnili žalostni, ker med njimi ni bilo naših Mildred in Franka Viranta, ki sta se z avtomobilom hudo ponesrečila. Skupina je bila takrat v Bohinju. Tja sta prišla po Mildred in Franka moja nečakinja Marjana in njen mož Janez Hočvar, da bi jih odpeljala v Trbovlje, kjer so jim pripravili »suprise party«. Janeza poznam, da dobro vozi avtomobil in vem, da ne pije alkohola, vendar je pri Jesenicah prišlo do nesreče. Mildred je imela zlomljeni obe nogi, Frank pa hrbtenico. Tudi nečakinja je bila precej poškodovana, ostali so dobili manjše poškodbe. Za nas vse je bilo to res grozno, saj sta se s takšnim veseljem opravljala na to pot. Pet tednov sta bila v jeseniški bolnišnici, zatem pa jih je sin Bill odpeljal v Ameriko, pa še bolničarka je morala biti poleg zaradi težko poškodovanega Franka.

Ko so Mildred zdravniki pregledali v tukajšnji bolnišnici, so rekli, da je bila res v rokah prvovrstnih zdravnikov, ki so ji tako dobro pozdravili nogo, zlomljeno v kolenu. Rekli so, da bi takšne zdravnike potrebovali tudi v Ameriki. Za Frankove noge pa zaenkrat še ni pomoči. Zdaj se vozi v vozičku. Obema so bili v veliko pomoč po povratku iz bolnišnice sorodniki, predvsem sin Bill s soprogo, Mildredina sestra Sophie in njen mož Frank, ter Frankovi bratje John, Silvy in Paul. Upam in želim, da bo prišel dan, ko se bo tudi Frankovo zdravje obrnilo na bolje.

Mildred in Frank Virant pošljata uredništvu Rodne grude lepe pozdrave. Obenem se toplo zahvaljujeta prizadevnim zdravnikom jeseniške bolnišnice: dr. Gračnerju, dr. Cofu in dr. Čebokliju ter bolniškim sestram za vse dobro, za vso veliko skrb in pomoč! Hvala tudi letalski družbi KLM za dobro postrežbo in pozornost na potovanju. In končno hvala sorodnikom za pomoč in prijateljem za bodrilne kartice. In oprostite, da je ta zahvala tako pozna.

Julka Kramžar
Bridgeville, Pa.

Uspešno uveljavljanje naše mladine

Iz zanimivega članka »Živahno uveljavljanje slovenstva na kentski univerzi«, ki ga je napisal profesor te univerze Edi Gobec za Ameriško domovino, povzemamo naslednje:

V začetku junija sta na Kentu promovirali dve mladi slovenski učiteljici iz Clevelanda: Patricia Banovich in Karen Frank. Frankova je nečakinja znanega slovenskega kulturnega delavca in marljivega sodruka našega inštituta Louisa Kaferleta. Obe sta tudi pridno študirali slovenski jezik in bili odlično ocenjeni v tečaju Honors 400 — Slovenian Language. Med odličnimi slovenskimi graduanti je tudi John Yerman, sin slovenskega nadučitelja iz Youngstowna. John je bil študentski podpredsednik pri Constitutional Committee ter predstavnik kentskih študentov sociologije.

Euclidski Slovenec Greg Kokal uživa sloves najboljšega nogometaša na Kentu, medtem ko je bil sin kentskega zdravstvenega svetovaleca dr. Tonyja Adamleta izbran za najboljšega nogometaša v vsej Ameriki po »Chicago Tribune« in »Big Ten's most valuable player«. Joe Valenčič, nekdanji pevec krožka št. 2 SNPJ in brat znane solistke Cilke, se uveljavlja kot lingvist in umetnik. Njegove karikature večkrat zasledimo v listu »The Daily Kent Stater«. Mlada Slovenka Yennie Skerl iz Barbertona je postala asistentka za angleški jezik ter je v svojem razredu takoj poskrbela za predavanje o ameriških Slovencih.

Kanada

Atleti iz Ontaria

Pišem vam v imenu atletskega kluba Slovenija tu v Willoudale. Tukaj v Ontariu je precej Slovencev, ki se ukvarjajo z atletiko in pripadajo različnim klubom. Naj omenim samo dogodek, ki se mi je primeril, ko sem prisostvoval treningu metalcev kopja v Torontu. Med angleškimi imeni sem zasledil tudi slovensko zve-

Dekleta s prvega kotiljonskega plesa v Chicagu

Z mednarodnega atletskega tekmovanja v Torontu — član AK Slovenija S. Pavlič in Finec Jarma Jakoola

neče ime in sem se kaj kmalu tudi prepričal, da je zares naš »kranjski Janez«, saj je, ko ga je na mokrem zaletišču malo zaneslo, po naše zarobantil.

Ta mladi slovenski atlet je Frank Dejak, sin slovenskih staršev, ki je tudi mladinski prvak Kanade v metu kopja.

V Torontu je bilo mednarodno tekmovanje v atletiki, na katerem so sodelovale Finska, ZDA, Jamaica, Kanada. Edini slovenski predstavnik, ki se je uvrstil na to tekmovanje, je bil naš kopjaš Dejak, ki je z metom 62 metrov zasedel solidno šesto mesto. Na tem tekmovanju so sodelovali tudi atleti svetovnega merila kakor Lasse Viren, svetovni prvak na 5.000 metrov ter četrti najboljši metalec kopja na svetu Jorma Jakoola iz Finske z rezultatom 89 metrov.

Lep pozdrav vsem Slovencem po svetu in domovini pošiljajo atleti iz Ontaria!

Veličastna proslava Kanadsko-jugoslovanskega dneva v Wellandportu

Pred dvemi desetletji je bil prvi veliki zbor rodoljubnih kanadskih Jugoslovancev na farmi Beograd, pokojnega majorja Williama Jonesa, ki je takrat dejal: »To je last vseh Jugoslovancev. Farma Beograd naj postane kraj prijateljskih srečanj in pomenkov, kraj, kjer se bodo srečavali naši rodovi ob naših narodnih tradicijah in folklori. Tu naj se srečujeta stara in nova domovina, da se medsebojno bolje spoznata.«

Te besede so se polno uresničile.

Letos so sem dva dneva pritekale dolge kolone avtomobilov iz vseh krajev Kanade in iz sosednje Amerike. Mnogi so prišli v narodnih nošah, z zastavami, s pesmijo ali glasbo svojega rojstnega kraja. Ob reki so bili razpeti številni šotori. Mladi in stari so se zbrali, da skupaj praznujejo svoj dvajseti Kanadsko-jugoslovanski dan.

Farma Beograd je bila letos še bolj svečano okrašena. Že od daleč so obiskoval-

Žena ustanoviteljica ter sedanji odbor »Bled« v Hamiltonu ob 30-letnici

Mali otroški zborček iz Hamiltona v Kanadi

ce pozdravile plapolajoče zastave, nad vhodom pa je bil velik napis: Dobrodošli! Oder je bil okrašen z grbi vseh jugoslovanskih republik ter kanadskimi in jugoslovanskimi zastavami. Zvoki domače glasbe so nas popeljali daleč prek Oceana, kjer živimo in delamo dragi domači. Zvenele so pesmi, gledali smo narodne plese, peli smo, srečavali se s prijatelji in znanci.

Tako je bilo 8. julija letos na farmi Beograd v Wellandportu, kjer je globoko v noč odmevala glasba in pesmi in so plesali znova in znova kolo bratstva in enotnosti.

Argentina

Kaj in kako pri Ljudskem odru

Kljub raznim težavam naše društveno delo zadovoljivo napreduje. Zdaj imamo dobro organiziran tamburaški zbor, ženski odsek, otroški zborček, argentinsko folklorno skupino in tudi dobro balinarsko skupino. Imamo že izdelan načrt za gradnjo dvorane. Če ga bomo uresničili, bomo imeli dvorano nad sedanjimi prostori. Imamo načrt in veliko dobre volje, nimamo pa sredstev. A kljub vsemu bomo poskusili, ker nujno potrebujemo dvorano za prireditve.

Dne 25. maja smo imeli običajni »asado«, ki se ga je udeležilo 358 gostov. Navzoči so bili tudi predstavniki vseh tukajšnjih slovenskih in ostalih jugoslovanskih društev, kakor tudi predstavnik našega poslaništva in delegacija iz Urugvaja. Dne 16. junija smo imeli ožjo družabno večerjo, naslednji dan smo pa praznovali Dan očetov, ki se ga je udeležilo nad 160 oseb. Po čaju in domačem pecivu so najprej zapeli naši malčki, njim pa je sledil nastop tamburašev, ki so nas prav dobro zabavali.

Končno vam moramo sporočiti žalostno vest o smrti dveh aktivnih tovarišev, in sicer o Antonu Lozeju in Angelu Micozzi. Oba sta bila zelo aktivna in priljubljena med članstvom, zato ju bomo zelo pogrešali.

Obveščeni smo bili o smrti tajnika goriške podružnice Slovenske izseljenske matice Mirka Lična, nekdanjega predsednika Ljudskega odra v Buenos Airesu. Ob izgubi tega vašega aktivnega sodelavca vam izrekamo v imenu našega društva iskreno sožalje.

Ektor Jekše, predsednik
Daniel Lukač, tajnik

Avstralija

Spet prvi

Dne 26. julija so v Wollongongu spet imeli tekmovanje »Bake a Cake«, t.j. razstavo in prodajo domačega peciva, pri katerem tekmujejo razne narodnosti, kdo bo pripravil najboljše domače pecivo in dobil prvo nagrado. Lani so jo dobili Slovenci. Letos je bila ta tekma še bolj vroča. Tekmovalci so se še bolj vneto pripravljali in se vsak po svoje trudili. A članice Slovenskega kluba Planica so se tudi to pot najboljše odrezale. Dobile so prvo nagrado. Čestitamo!

Jože Čuješ, predsednik »Triglava« v Sydneyu ob svoji petdesetletnici. Na svoj način sta mu čestitali tudi obe nevesti, ki sta se na letošnji »Kmečki ohceti« poročili v Ljubljani.

Honeymoon in Slovenia

Cleveland Slovenians will agree that one of their most active women Cecilia Valenčič suitably united in marriage to popular newspaperman Robert Dolgan on August 4, 1973.

Cecilia is directress of 95 children at S.N.P.J. Circle 2 Slovenia Junior Chorus. Weekly »Slovenian Night Show« and frequent television guest appearances keep the beautiful radio hostess and vocalist prominent in the ears and eyes of her fans.

»Cecilia Sings in Polkatown U.S.A.« and »Music Box Polkas« were Cecilia's first recordings. Christmas carols and Slovenian classical songs appear in a recording titled »Cilka« and the latest »Cilka and the Second Generation« carries a mod sound.

The bride is a former member of Glasbena Matica and at present is secretary of the United Slovenian Society.

Six trips to Slovenia, three of which she led tour groups, familiarized Miss Valenčič with her ancestral environment and a honeymoon with feature writer Bob Dolgan is Cilka's »lucky seven«.

Jo Mišič

The largest »Polka Tour«

At Cleveland Hopkins International Airport fifteen hundred persons waved farewell to 345 passengers boarding a DC 10 charter plane to Slovenia on July 29, 1973.

Escorting the largest »polka tour« group was accordionist Richie Vadnal's orchestra — Tony Vadnal bass player, Frankie Vadnal guitarist and banjo player, Frank Mahnič saxophonist and drummer Bill Srnick.

The popular musical entertainers accompanied vacationing tourists for the fourth consecutive summer, stopping in Ljubljana long enough to cut their third recording for the »Helidon« label.

Jo Mišič

Ethnic Endeavor

Cleveland's S.N.P.J. Federation established its own blood bank when the American Red Cross moved its Mobile Blood Unit into Slovenian Society Home in Euclid, Ohio on July 31, 1973.

One hundred volunteers responded to the collection of blood plasma and gamma globulin.

Strolling button-box accordionists Frank Novak and Ray Strumbly, Jr. eased the discomforting anxieties of many excited first-time donors. Disc jockey Tony Petkovšek broadcasted the radio polka program during his contribution. »Potica« refreshments ended the ordeal.

S.N.P.J.'s first successful blood collection will continue bringing the Red Cross Bloodmobile Unit into the Slovenian ethnic community.

Jo Mišič

Doner Robert Skully for S.N.P.J. Blood Bank

S.N.P.J. Art Show

The S.N.P.J. Youth Board Art & Hobby Show committee presented their first annual exhibition on Sunday, May 20, 1973 at the Collinwood Slovenian Home, Cleveland, Ohio.

Tempera, charcoal, pencil, etching and weaving were part of the public showing. A large part of the creative talent was displayed by the golden agers.

Lithographer Marion Belle commented, »This is the first opportunity we had to organize all amateur and professional Slovenian artists in our community.«

Jennie Zaman, chairman of the Art and Hobby Show expressed her appreciation, »Success with this art show will permit us to make it an annual event.«

Letters to the Editor

As a second generation Slovenian, I thoroughly enjoy your beautiful magazine (English Section). My mother lives with me and she gets this for several years. She loves it too.

I love Slovenia. I visited this lovely country last year and I plan to go again. We have uncles, aunts, cousins and others in Ljubljana, Maribor, Postojna, Stara vas.

In your latest issue was a letter to editor from Rosalie Sibenik, Waukegan, Illinois, requesting information and a picture of Polhov Gradec. I too visited this village as my father was born there. I found his brother still living there, who we thought died. Would you be so kind and send me Rosalie Sibenik's address? I would like to correspond with her, since our parents came from Polhov Gradec. I know she would be happy too, to hear from me.

The best of luck to you and a continued success in the »Rodna gruda«. I shall plan to stop by at your office on my next trip over to Ljubljana. Very sincerely yours

Mary Marx
Pittsburgh, Pa. U.S.A.

FIRST PLACE WINNERS:

John Stuchal, Justine Skok, Martha Meglič, Johana Pogačar, Jennie Kapel — (Golden Ager), Peggy Mochan, Michael Mochan (Youth), Jack Rotar, John Kapel (Golden Ager), Angela Vargo, John Hrvatin (Golden Ager), Michael Mochan (Youth), Barbara Copic (Youth), Diane Fuerst (Youth), Louise Belle (Youth), Fran Bezdek, Enika Zulič (Golden Ager),

John Stuchal hopes to conduct the first artists' tour to Slovenia

Birth Rate In Slovenia Now Above Critical Level

Is there really any serious danger that the Slovene nation may die out? Experts from the most different professions have been battling with this question here for many years. What was the reason for the steady decrease in the birth-rate, they asked themselves. Certainly they had good reason to worry. In the opinion of experts, if less than 16 children are born to a population of 1000 inhabitants every year, then that's a biological sign that the nation concerned is in danger of dying out. The Slovene nation still had a birth rate of less than 16 per 1000 inhabitants in 1970. If, however, we examine the results obtained by the Republic's Institute for Statistics for the years 1971, 1972 and 1973, according to which there has been a steady increase in the number of new-born babies arriving every year since that time, then we can see that we've got good reason to be optimistic. The birth-rate in Slovenia has been at a very low level for a good number of years. In 1960 there were 17.2 live births per 1000 inhabitants but by 1968, eight years later, the number had dropped to 16.7. In 1970, just two years later we slipped below the critical level: only 15.7 live births were recorded per 1000 inhabitants.

The year before last the birth rate started to rise again: at that time the birth rate stood at 16.3 live births per 1000 inhabitants. Last year a figure of 16.6 was reached and an even higher rate is forecast for this year. It's interesting to mention here that the number of marriages taking place every year has also been on the increase. Four years ago 13,896 marriages were recorded. This figure rose to 14,153 in 1971 and 15,222 in 1972.

If we want to stop ourselves getting grey hairs with worrying about the future of the Slovene nation, then it's important that the birth-rate should either go on rising or else at least stay on the same level. That's not very likely to happen as long as we continue in our present social circumstances, where many families are either without a flat of their own, or else living in cramped conditions, where there are not likely to be enough kindergartens for the needs of working parents for quite some time and there are insufficient large-scale restaurant facilities for the use of the general public. The birth rate in the developed countries of Europe, in North America and in Japan is also about 16.0 per thousand inhabitants at the moment, but we must remember that the national income per head is much higher there than here in Slovenia. It's two or three times larger in fact, so the attitude taken by parents as

to the question of the number of children they want to have is quite different. When these now highly-developed countries were at the same stage of economic development as that where Slovenia is now they had a considerably higher birth-rate. It now seems, according to statistical data, that the number of parents deciding in favour of having large families, say three, four or more children, is on the increase in the developed countries of the world.

As in Slovenia, there is also a low birth rate in Croatia, Vojvodina and inner Serbia (the Republic of Serbia without its two autonomous provinces). In Yugoslavia far the most children are born to the women of the Province of Kosovo with a birth-rate of 36.8; quite a lot fewer — though still an above average number — are born to the women of Macedonia 23.3. The next highest birth-rate is in Bosnia and Hercegovina (21.3) and after that in Montenegro, where the birth-rate (19.7) lies somewhere about half-way between the highest and lowest rates.

Unless modern family-planning is brought in where it's needed in good time, then we'll be in danger of acquiring great demographic inconsistencies in future years due to such wide variations in birth-rate. In view of the population explosion taking place among the Albanian families living in Yugoslavia, it is estimated that by the year 2000 there'll be about 3 million Albanians here and by the year 2030, about 5 million 3 hundred thousand; the present Albanian population stands at 1.3 million. In 2030 the total population of Yugoslavia will be about 33 million. This means that only the Serbian nation (10,840,000) will considerably outnumber the Albanians by 2030. There will only be a good half a million more Croats (5,950,000) than Albanians. The population of Slovenia in 2030 will be 2.4 million and that of Macedonia 2.3 million. These demographic inconsistencies were brought to the public's notice by Yugoslav doctors at their Third Congress.

Outside our borders even greater demographic inconsistencies are threatening mankind with all kinds of problems. The United Nations population forecast for the year 1975 estimates that by that time there will be 1,141 million inhabitants in the developed countries of the world and 2,874 million in the undeveloped countries. The ratio between the two figures will become even greater as time goes on; by the end of this century the developed countries of the world will have a population of 1,453 million and the undeveloped countries a population of 5,050

million, that is approximately three times more than the former.

Experts at the United Nations Organization predict that the population of China in the year 2000 will be 1,176 million, and that of India not much less, 1,084 million. It's true that the three most highly developed countries of the world will have undergone considerable increases in their population: the U.S.S.R. will have 329 million, the U.S.A. 300 million and Japan 142 million inhabitants, but many of the undeveloped countries of the world will be undergoing big population increases, too. For example Indonesia will have 255 million, Brazil 215 million, Mexico 135 million and Nigeria 131 million inhabitants. Such demographic inconsistencies are bound to kindle numerous political conflicts, as well as worsening the problem of how to provide adequate nutrition for all the people of the world. Therefore, we must deal with these inconsistencies with all seriousness and conscientiousness if we want to prevent the demographic explosion from setting off another set of fateful explosions for mankind.

From this aspect, it's obvious that we Slovenes will have to fight for our existence and maintain a good birth-rate level if we want to survive. For this reason it's important that we start as from now to pay a lot more attention to the family and to the solving of problems involved in providing more and better housing and kindergartens.

Three Refineries in Slovenia

Plans are now being drawn up here in Slovenia for the construction of three large oil refineries. So far, however, the only thing known for certain is that work will soon be starting on the construction of a new refinery at Lendava, next to the present refinery which belongs to the »INA« Group.

2.6 million tons of oil are to be processed in Lendava every year. The refinery, which is to be complete by 1977, will have exactly this capacity. Until recently the present Lendava refinery was only able to process 300,000 tons of oil annually. Recently, however, it has been renewed and enlarged so that it can now process 600,000 tons of oil annually. The new refinery also produces special raw materials for the petro-chemical industry. Plans have already been made for the construction of a new plant which would be able to process two million tons of oil per year, bringing the total capacity of the Lendava refinery to 2.6 millions tons of oil per year. Construction of this new plant is to start next

year and to be finished by 1977. Nine-tenths of production would consist of fuels and bitumen, the remaining tenth consisting of raw materials for the petrochemical industry. 400,000 tons of heavy heating oil will be produced by the refinery every year; this should be enough to justify the setting-up of a new thermo-electric power station next to it with a capacity of 300 Megawatts.

The refinery in Lendava would cover the needs of North-West Yugoslavia, i.e. of North-East Slovenia and North-West Croatia. The rest of Slovenia would get its oil derivatives from Rijeka and also from Sisak.

In order that Slovenia may be well-supplied with oil derivatives, »INA« plans to construct oil pipelines for the transport of oil derivatives between Rijeka and Ljubljana and between Lendava and Maribor. It has been reported that the firm of »Petrol«, Ljubljana has already prepared plans for the construction of an oil refinery near Ljubljana, where 3 million tons of oil would be processed per year. In July a special consortium published the plans concerning the construction of an oil refinery at Koper which would have an annual oil-processing capacity of 5 million tons.

Where Do Our Exports Go?

This year there has been a good rise in the level of exports in comparison with last year, but there has been a much bigger rise in the level of imports. Slovenia takes third place among all the Yugoslav republics as far as size of its exports and imports are concerned.

Data for the first six month of 1973 show that 4,092 million dinars worth of goods were exported by Slovenia alone during that period; this means that we got almost 570 million more dinars for goods sold abroad this year than we did last year over the same period.

What do we export most of and where does it all go?

During the first three months of this year the majority of Slovene exported goods consisted of reproduced material, closely followed by goods for wide-scale consumption. Splitting exported goods up by industry, we can see that 760 million dinars worth of goods were exported by our metal industry in the first six months of this year, i.e. 20 % more than in the same period last year. In Slovenia the wood products industry increased its exports by 30.5 %, the electrical products industry by 20.6 %, the leather goods industry by 11.2 %. There were also export increases in the iron and steel industry, the rubber industry, the printing industry and in ship-building.

Autumn flood-waters have covered many meadows

This year there has been a fall in exports from the non-ferrous industry and in farm produce, specially in field produce, fruit, fish and some other produce.

Most exports from Slovenia go to European countries, mainly to the ones in the West. Slovene-manufactured goods also go to other parts of the world, most to the U.S.A.. Slovene goods are also bought in many other non-European highly-developed countries such as Canada, Japan, Australia and New Zealand. There are also purchasers in Oceania and Latin-America, though on a smaller scale.

It is important to stress the fact that the non-ferrous metals, machinery, transportation means and electrical equipment all take an important place in Slovene exports. Furniture, foodstuffs, all sorts of raw materials, chemical and textile goods should also be mentioned here.

It is likely that exports will continue to increase as they have been doing in the past but, in spite of that, on account of increased imports, the Slovene balance of payments is negative. At the moment the balance of payments deficit is running at 2,921 million dinars, which means that this year exports will be covered by imports to a worse extent compared with last year, as will be shown by final trading results.

Bad Road Conditions Are Worst Hold-Up For Tourism

The main characteristics of this year's tourist trade in Slovenia have been, firstly, a particularly successful pre-sea-

son, secondly, hotels and other accommodation completely full-up in the high season and, lastly, a worse-than-ever crush on the roads. As we write, in the middle of August, there are still about 62,000 visitors on the Slovene coast, in Gorenjsko and in other tourist towns and spas, 60 % of them being foreigners. In addition to this there are plenty of day-trippers from Austria and Italy. Hotels are mostly full, though there is still some room in private accommodation and at camping-sites here and there.

According to statistical data there are 66,000 beds available for tourists in Slovenia, 62,000 of them being available all the year round.

Only 250 new hotel beds were made available to tourists this year. Thus hotel capacities were pretty much the same as last year. There was also only a small increase in the amount of private accommodation. In spite of this, however, tourist business was up by 15 % in the first six months of this year in comparison with the same period in last year. There were the same number of Yugoslav visitors but there were over 40 % more foreigners this year than in the same period last year (a total of 934,000 overnight stays for foreigners).

About 804,000 tourists, among them 328,000 foreigners, visited Slovenia in the first six months of this year. 3 million cars carrying 8 million foreigners crossed the borders of Slovenia during the same period. At the moment, in the middle of August, 60,000 cars carrying 160,000 foreigners are going through these border crossings every day.

Typical »Bled« view

Because of the great volume of traffic created, conditions on the roads of Slovenia and particularly on the main roads, have been worse than ever before. Slow-moving queues several kilometres long build up. Quenes ten kilometres long aren't unknown. That has been one of this year's tourist season's worst problems. Such bad road conditions hold up transit traffic, too.

Data about our foreign exchange income give us an idea as to just how much tourist and transit traffic there has been. An income of 72 million dollars was reached during the first six months of this year, more than half as much again as we got during the corresponding period of last year. Buying up of foreign currency brought in over 45 million dollars. Of course only the smaller part of this sum stayed in Slovenia.

As yet, no data are available about how successful our tourist economy will be this year. Neither do we know how high the income will be. In spite of fully-occupied hotels, tourist workers are not satisfied since material costs have risen at such a great rate. We often hear it said that our full-pension prices are too low by European standards. Among other problems we should mention the constant lack of tourist and catering workers, which is also linked to the income and also to workers' pay.

There are also problems in supply, though they aren't of such critical importance. Hotel-keepers and restaurant proprietors grumble about the lack of meat, fruit and vegetables. There are too great differences in prices, too.

The Many »Bleds« Of Yugoslavia

Bled Island is touristically the most important focus point of the Slovene countryside and is a unique and very much loved possession. The lake, the island in the middle of it, and the little church on the island (and, of course, an inn). An idyllic scene which looks as though it was just made for the majority of modern trippers and holiday-makers who leave behind them their over-urbanized dwelling-places. Have we got anything like Bled in the rest of Yugoslavia? A lake, an island, a little church...

The Macedonians have the island of Golem Grad in their part of Prespanski Lake. The island is a little bigger than Bled Island, but there are only ruins dating from the Middle Ages on it now. Apart from that, the island lies only just a good stone's throw from the Greek and from the Albanian border. In other word the island lies almost at the point where the three borders meet.

The Montenegrins have several small islands along the south shore of Skadarski Lake. These islands look very much the same as Bled Island, except for the fact that the churches on them have been in ruins for many long years. Also the lake itself is so large that one can't get a real »Bled« feeling. There are several other little corners along

the Adriatic Coast, which bear quite a lot of resemblance to the idyllic scene of Bled.

»Romantic Bled« in the middle of the Krka River

Lake Visovac lies north of Šibenik among the rocky mountains between Zagora and Kotari, behind the natural barrier at the famous Krka Falls, also known as Skradinski buk, where the River Krka roars down stream towards the sea. The lake is oblong in shape and a good 12 kilometres long; its beauty is enhanced by the rocky Island of Visovac. The island is covered with cypresses and on it stands a romantic monastery which formed the natural and probably real scenery for writer Simo Matavulj's story. Bakonja fra Brne. The picturesque environment and quite a number of things of interest and works of art are safely stored under the roof of the old French monastery. There are images from the 17th. and 18th. centuries and in the library, apart from verbal manuscripts, there is one of the famous illustrated copies of Aesop's Fables (dated 1487) of which only three exist in the whole world. There is also a large and interesting collection of various Turkish documents.

You go first by car along the rough road from Skradin through Dubravice and then turn right towards the shore of the lake. There's sure to be a boat waiting in the vicinity. Trips on the lake to the island with larger boats are also available.

»Museum Bled« on the Island of Krk

The second Bled on the Adriatic lies on the Island of Krk. The lake isn't in fact a real one, but it's something very like it. The lake, the so-called »Puntarska draga«, makes an indent into the south side of the Island of Krk. It is linked to the sea by just one narrow channel. The lake is two kilometers wide and a bit more than two kilometers long. A small island, called Košljun, lies in the middle of it. An old Franciscan monastery stands on the island in a well cared for old wood. Inside there is a very interesting museum, where the visitor can see all kinds of architectural treasures dug up from the past and also a wonderful collection of antique costumes from the Kvarner area, especially from the Island of Krk. The library has a valuable collection of rare books, of which the copy of Ptolemy's Atlas, dating from the year 1511, is the most well-known.

There are regular boat trips to the island from Punat (about 10 minutes).

»Hotel Bled« on the Island of Mljet

The third Adriatic Bled is situated on the Island of Mljet between Korčula and Dubrovnik. This Bled is the most similar to its real counterpart. The »lake« lies in the middle of the north-west part of the Island and is linked to the open sea by a very narrow canal. The lake is surrounded by high and wooded mountains. A small island lies near the southern shore of the lake. On it stands a miniature-sized church and quite a large monastery; although both buildings have been rebuilt and given protective outer walls several times the foundations date from the far-off 12th. Century when the Benedictines settled on the island.

There is a hotel in the monastery, and the little church has been renewed and cleared of all Baroque decorations which only spoilt the pure Romanic interior. There is no museum collection on the Island of St. Mary on Mljet (now the island is just called Melita); the monastery's treasury was removed and scattered in Napoleonic times.

Whole-day trips to Mljet from Dubrovnik and from Korčula are run by the »Atlas« and »Dalmacijaturist« Agencies.

»Double Bled« in the Bay of Kotor

The well-known Boka Kotorska also has its own particular kind of Bled, where, at the junction of the Bay of Kotor and that of Risan, quite some way back from the sea-coast, there lie two little islands; each of them by itself is quite like Bled Island.

The Island of St. George is small and quite covered over with cypresses. Once a Benedictine monastery stood there; nowadays only a little church, surrounded by a graveyard, is hidden among the trees. Many famous men of Perast lie buried there; seamen, warriors, merchants and diplomats.

Not far away is the other little island, known as the island of Our Lady, Šrpjel. It was made artificially: in 1452 boatloads of rubble were tipped on this underwater rock. This was not carried away by and destroyed by the waves, because the sea inside the Bay is not rough. In 1630 a little church was erected on the so-built island, which is now a very particular kind of museum, actually a gallery of works of art (68 pictures by one of our most successful Baroque painters, Trip Kukolja 1661—1713).

Every year, on July 22nd., there's a holiday called »Fašinada« in Perast. At that time smaller-sized rocks are carried over to the island in boats in memory of the day when the construction of the island was completed centuries ago. In the church there are, apart from the

The little town of Perast in the Bay of Kotor

pictures, also about 2500 interesting thanksgiving tablets, which, over the course of 300 years, the seamen of Perast had fixed into the walls in thanks for a safe return from the dangerous seas and from their even more dangerous fights with their enemies. The people of Perast are quite prepared to carry interested visitors over to the two islands by motor-boat.

Once there were more Bleds

We still haven't come to the end of the list of Bleds along the Adriatic coast, but the other ones are not so interesting

or worth visiting specially. Before Posedar in the Sea of Novigrad lies a small island with the Church of the Holy Ghost on it. The church is Gothic in style and dates from the 15th. Century. There's also a little island on Veliko Lake, which is actually part of the sea caught between the islands of Prežba and Lastova; on the island one can see the ruins of a little church dating from the Middle Ages. On Prokljanski Lake near Šibenik, where the fresh waters of the River Krka mix with the salt sea, lies the little island of Stipanac, but the church on it is already in ruins.

All the »Bleds« described are worth visiting, there's no doubt, since they're all either museums or art galleries or both. And all of them are comparatively easily accessible.

Nudists Chased

There's a nudist beach on the far side of the River Bojana on the southernmost part of the Adriatic Coast beyond Ulcinj, which is inaccessible to ordinary tourists unless they go over the »dead body« of the guard or else swim across the River Bojana.

That's almost impossible, so that's the reason why only people with an International Nudist Club Membership Card are welcome. Such visitors are taken across by ferry for 10 dinars or else go by hotel coach to Ala, the nudist's paradise beach 20 kilometers from Ulcinj. It's the same on this beach as it is the whole world over on such beaches where nudists bathe. Young girls, grandmothers, uncles and grandfathers lie next to one another without bothering about the bodily gifts or defects of others, things which become more obvious than otherwise on nudist beaches. When reporters with cameras and telephoto lenses broke in and spent considerable time »zooming-in« on naked subjects, not many people paid much attention, reports »Politika Expres«, except one particularly pretty girl who just hid her face from the camera.

People here are pretty satisfied mostly because at least they're got some peace from non-nudists. Everything's laid on really well: good food and good entertainment. The Požarevac Riding Club even sent a man over with some very tame horses which nudists ride under the olive-trees either with or without their clothes. The only problem here is how to get enough chambermaids: in spite of good earnings, nearly almost all of them because of shyness have soon packed their bags and left since they weren't able to face just naked bodies from dawn till dusk. In the 300-seater seashore restaurant, however, there's a young waiter who serves as coolly as anything. It seems that nothing can flurry him. Daily full-pension costs ten dollars, but nudists spend besides this a lot more money, as hotel and restaurant bills show. Everybody is happy.

As the nudists say, you just have to pay for peace from your clothed enemies, because you can't get it everywhere. Recently there was a big chase after girl nudists on »Velika plaža«. Nudists had been, day by day, hour by hour, taking over yard by yard of beach and the »clothed brigade« had to retreat in front of them, until the latter set up its own

defence squad, naked of course, which carried out a real charge on the nudist girls and ladies who fled screaming in all directions and hid themselves. From that day on there haven't been any more nudists on Velika plaža.

Discovering the Past

Split: — Research work on Diocletian's Palace, the greatest architectural monument on the Eastern coast of the Adriatic Sea, is continuing this year after the successful completion of a five-year research program.

The Town-Planning Institute of Dalmatia and the University of Minnesota, Minneapolis are preparing a new contract about further research work to be carried out in the south-east part of Diocletian's Palace in Split. The research work is being jointly financed by the Smithsonian Institute of Washington and the Yugoslav Institute for International Technical Cooperation.

The research work completed over the past five years has provided much new information about what Diocletian's Palace originally looked like and how it was changed later on. During the past period of research the formerly unknown Eastern Thermal Baths were discovered south of the Mausoleum and research work on the Western Thermal Baths near Jupiter's place of worship was further continued. In addition to this, a building with mosaics was also discovered near the Eastern Gate. Four previously unknown rooms were unearthed in the east part of the Palace and part of the corridor near the Southern Facade (the so-called »cryptoporticus«) was thoroughly investigated. The original pavement south of the Mausoleum was discovered and the cellar in the southern part was dug up.

Discovery of the original architecture was accompanied by the bringing to light of interesting evidence about later periods of life in the Palace and by the finding of numerous fragments of stone-sculptures, mosaics, frescos, pottery, glass and coins.

The results of these investigations have been made available in numerous periodical reports printed over the past five years as well as recently, in the first of four publications about the exploration of the southern part of Diocletian's Palace. The joint editors of these publications are the Town-Planning Institute of Dalmatia and the University of Minnesota. The new two year research program includes some reconstruction work such as: renovation of the arches above the East Halls, covering and modern presentation of the Eastern Thermal Baths and renovation of the arches along the

Southern Facade and of the facade arcades.

The goal of this reconstruction works is, apart from the necessary conservation work, to provide good conditions for the final arrangement of the newly-discovered sections of the Palace. These, as well as the Palace as a whole, can be permanently preserved in the only way which is nowadays acceptable: by modern utilization and re-vitalization.

Inventors of Automobile »Efektor« Refuse Ten Million Dollar Offer

Zagreb: — Many people would get quite faint if offered such a huge sum of money but the two inventors from Zagreb are flatly refusing an offer of ten million dollars. Stjepan Poslek and Vlado Perički have recently again given a decisive »no« to the American businessman of Slovene descent, Toni Majnarić, who is ready to pay a whole fortune for their invention. Without batting an eyelash, this big-business man Mr. Majnarić opened his pursestrings wide and made his last offer: ten million dollars for the purchase of the patent. However, the attractive »green bait« has been left without a catch having been made.

Judging by all this, the inventors of the »Efektor«, the little device which, half a year ago, acquired the aura of a great invention, must have iron nerves and excellent business sense. The invention is a mechanism which cuts down by 30 % the amount of carbon monoxide produced by the running of car engines. At the same time the »Efektor« reduces petrol consumption by 15 %. The news about this device soon spread all over the world and the inventors from Zagreb began to get attractive offers for the sale of the licence. However, Poslek and Perišin still go on bargaining patiently and are not going to sign any contract in a rush.

The previously much publicized sensational properties of the »Efektor« have been recently given official verification by members of the Zagreb Institute for Traffic Safety. This institute provided the help of its experts when the prototype of this device for the neutralization of exhaust fumes was being made. Dr. Ing. Tugomir Filipič told journalist that the »Efektor« cuts down air pollution to an extent never reached before in any similar attempts, although millions of dollars had been used for them.

Toni Majnarić, a builder and owner of a company in Ohio, U.S.A., has so far shown the most interest in buying the technically documented magic mechanism. He has come over to Zagreb twice and bargained with the inventors, offering

them huge sums of money for their invention, but both times he has returned home empty-handed.

Apart from the ten million dollars for the purchase of their invention the American has also offered Poslek and Perišin 1600 million new dinars per year in foreign currency't, of course, tests to be carried out in America were to confirm the results of the Yugoslav experts so that mass production of the »Efektor« could be started. However, the inventors didn't take the bait that time either.

Toni Majnarič says he cannot understand why Poslek and Perišin won't take the money he's offering them. Even if their invention really turned out to be the »Invention of This Age« the revolution which would be brought about in the production of automobile engines would provide the two inventors from Zagreb with an enormous income.

The businessman is offering the bundles of green dollars with open hands but at the same time he is emphasizing the fact that the last word as to the properties claimed for the »Efektor« has not yet been given.

It is very important to find out whether or not, with the amount of carbon monoxide produced cut down, the power of the engine decreases as well. Tests performed on similar previously invented mechanisms which neutralized exhaust fumes have shown that cars with such a fitting are slower because their engine power is decreased.

Are Majnarič's misgivings justified in this case?

The two inventors are keeping mysteriously silent and are jealously guarding all the properties of their invention. However, according to unofficial information, the invention from Zagreb seems to be better than all previous ones. This statement is probably one of the inventors' trump cards. Obviously it's not going to fall easily into the nets already laid out by interested foreign business partners.

Our fellow countryman returned to America without having opened his cheque-book, but when leaving Zagreb he agreed with the inventors that the talks would be continued. Then the final decision about the future of the »Efektor« is to be made.

news in brief

Book Published About »Tito In The World's Press«

A book containing articles written about Tito in the World's Press has recently been published in Belgrade by the monthly »Review« magazine. The book

Snežnik Castle, Notranjska

contains a selection of the articles which were published in newspapers all round the world on the occasion of President Tito's eightieth birthday. The articles were written by about 100 different authors in an attempt to highlight the historical significance of the personality of President Tito and his own significance in Yugoslavia and abroad. The book has been published in Serbo-Croat, English and French.

Slovene Becomes Secretary to District Council

A Slovene, Dušan Lovriha, has become Secretary to the Furlanija Julijska Krajina District Council. This is the first time that a representative of Slovene nationality in Italy has taken up such an important position in the representative body of this district. Dušan Lovriha was elected a representative on the list of the Communist Party of Italy on June 18th. The second Slovene elected was Dr. Drago Štoka, the Slovene Party's representative. Both were sworn into office first in the Slovene and then in the Italian language. Dr. Alfredo Berzanti was made President of the District Parliament. Since the establishment of the Furlanija Julijska Krajina District nine years ago Dr. Berzanti has been carrying out the duties and functions of District President.

More Bilingual Signs

The only foreigner in the Commission for Questions Concerning the Bilingual Signs in Austrian Koroško, Dane Paul Skadegard, considers that even settle-

ments in Koroško with only 5 Slovenes living in them should be declared mixed, and that such settlements should be given bilingual signs. Appealing to the Austrian State Agreement, Paul Skadegard has demanded that the right-wing extremist organization Heimatdienst be banned.

Good Harvest

The Harvest is already over in all parts of Yugoslavia. Data has not yet been assembled, but it appears that this year's crops have been very good. According to the Federal Economic Council, about 4.5 million tons of wheat have been produced this year. This is slightly less than the amount grown last year but it should be mentioned that 240,000 less hectares were planted for wheat this year.

New Iskra Factory

Iskra's new factory for telecommunications equipment has been opened at Ljubore in Kranj. Here electronically-directed telephone exchanges will be manufactured with the use of the world's most up-to-date technology which has been purchased from the Belgian firm Bell Telephone. The next three year's production has already been sold to different customers.

Cooperation Between »TAM« and »IMV«

The director of »TAM«, the factory of cars and engines in Maribor, and the director of »IMV«, the motor-vehicle

»Grieving Mary«, work of a self-taught sculptor from Rogašovci village in Prekmurje

factory in Novo mesto, have recently signed a contract concerning long-term business-technical co-operation between the two enterprises. It has been agreed that they will co-operate in the production of coaches/buses and of goods vehicles. Next year 9000 vehicles will be built at »TAM«, whereas at »IMV« 12,000 cars, 35,000 caravans and 4,000 delivery vans will be manufactured.

3 New Departments Opened In Ljubljana Clinic

There are now 850 beds for patients in Slovenia's central medical establishment, the Central Clinic in Ljubljana. It's now two-and-a-half years since the very first patient moved into its eighth floor department. A short time ago three new departments were ceremonially opened, providing the most modern equipment and facilities needed for the diagnosis and treatment of illnesses. The three new departments consist of an X-ray department, a plastic-surgery and burns department and an intensive care centre.

Active Yugoslav Balance of Payments

According to »Tanjug« there was a 24 million dollar balance of payments surplus in Yugoslavia at the end of the first six months of 1973. That result is several percent better than last year's over the same period. Goods exports totalled 1,365 million dollars, while income from transport and services reached a

total of 197 million dollars. The non-goods inflow came to 915 million dollars, with 13 million dollars from various foreign currency incomes. Thus the total foreign currency inflow reached a figure of 2,490 million dollars. Goods imports came to 2,061 million dollars while transport and services payments reached 138 million dollars; non-goods out-flow to 168 million dollars and other duty payments to 99 million dollars making a grand total of 2,466 dollars. Thus there is a difference, i.e. surplus, of 24 million dollars.

According to as yet incomplete data, the foreign trade balance of payments for the first seven months of this year has improved in comparison with the same period of last year. There was a big rise in Yugoslav exports during July: they were up by 41% in comparison with the same period of last year, with total value of 6,523 million new dinars. Imports in July remained almost unchanged. This means that the balance of payments deficit, which had come to 13,135 million new dinars in the first six months of this year, increased only to 14,846 million new dinars. This is a favourable results when we consider that in each previous month the deficit had risen by approximately 2,200 million new dinars.

The increase in foreign currency reserves, which reached 1,200 million dollars, was certainly an important factor in the strengthening of the dinar.

Republics To Build Supermotorway Together

The main conclusion reached by a recent survey in the newspaper »Borba« about the Yugoslav main-road construction program for the period up to 1985 was that we can avoid any possible isolation which might be created by the construction of the Venice — Moscow — Istanbul Super-European Motorway. All republic and district secretaries for Traffic and for the Economy took part in the survey. They consider that in the future it will be necessary to give priority to the Yugoslav main-road system which has already been proposed in the long-term traffic development concept plan. During the next few years, they considered, priority should be given to the Ljubljana—Zagreb—Belgrade—Niš—Skopje route, with border links. The means needed to finance the construction of this road could be obtained by means of loans taken out both in Yugoslavia and abroad, and also by making more use of the money from tax and other duty on petrol and diesel oil, which now runs mainly into the State Treasury. Republic and district representatives agree that

Painter at »Trg revolucije«, Ljubljana

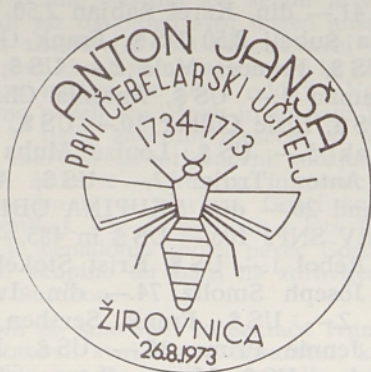
fundamental changes in favour of the road program will have to be made as far as the distribution of money collected as described above is concerned. All those who took part in the survey pointed out that the arrangement of inter-republic agreements about the Yugoslav road construction program will be of vital importance. At the same time they said they were willing to co-ordinate all regional plans with inter-republic agreements.

Atomic Thermal Baths in Ptuj

A recently completed analysis, carried out by the Zagreb Institute of Chemistry, has shown that the thermal water at Ptuj has medicinal properties and is one of Europe's three most effective sources according to its radioactive content. The water has especially soothing effects on patients suffering from the rheumatic illnesses. This warm water source was discovered two months ago at a depth of 1100 metres. Where it reached the surface it had a temperature of 41° C.

Everyone in Ptuj is excited about the discovery and plans as to how to make the most use out of it. According to present plans three swimming baths are to be built next to the thermal spring next year: a sports pool, a medical treatment pool and a children's swimming-pool. In the following years it is foreseen that a hotel, a physio-therapeutic centre and a camping-ground for motorists will be built.

Spominska znamka Antona Janše

Ob 200-letnici smrti prvega znanega in uradno postavljenega čebelarkega učitelja ne samo v Evropi, ampak na vsem svetu, našega rojaka Antona Janše, je bila 26. avgusta v njegovem rojstnem kraju na Breznici pri Žirovnici na Gorenjskem veličastna spominska slovesnost. V spomin na tega našega velikega čebelarkega strokovnjaka je izšla 25. avgusta tudi posebna spominska poštna znamka za 80 par. Na znamki je Anton Janša, po delu ljubljanskega akademskega likovnega vele mojstra Božidarja Jakca. Podlaga za Janševo podobo je vzeta iz njegove prve čebelarke knjige. Poleg Antona Janše je na znamki še čebelica kot znak čebelarstva ter letnici njegovega življenja 1734 in 1773. Znamk je bilo izdanih 1.000.000.

Anton Janša se je rodil 20. maja 1734 v kmečki družini po domače »pri Kuharju« kot prvi sin. Pri Janševih niso bili samo prizadevni in vneti čebelarji. Trije bratje: Anton, Valentin in Lovro so bili zelo nadarjeni za risanje in slikanje. Vsi trije so se zato vpisali na tedanjo Bakrorežno akademijo na Dunaju, in sicer Anton in Lovro 1766, Valentin pa 1767.

Ko je bila spomladi 1768 ustanovljena na Dunaju čebelarška šola, se je Janša ponudil za učitelja. Z ukazom z dne 6. 4. 1770 ga je postavila cesarica Marija Terezija za prvega učitelja čebelarstva na čebelarški šoli v Augartnu pri Dunaju.

Najbolj pa se je Anton Janša proslavil s tem, da je napisal dve čebelarški knjigi: Razpravo o rojenju čebel, ki je izšla leta 1771, in Popolni nauk o čebelarstvu, ki je izšel po njegovi prerani smrti leta 1775, tako kot ga je Janša napisal. Izdal jo je njegov učenec in poznejši čebelarški učitelj Josef Muenzberg. Janša je namreč umrl za vročinsko boleznijo 13. 9. 1773 star šele 39 let. Pokopan je na Dunaju. Za razvoj čebelarstva, zlasti v srednji Evropi, ima Janša neprecenljive zasluge.

Obe njegovi knjigi sta še danes uporabni. Z njima je pred 200 leti odprl Anton Janša novo stran v čebelarški zgodovini. Obe knjigi sta doživeli do sedaj skupaj 19 izdaj, prva sedem in druga dvanajst. V slovenskem prevodu imamo dve izdaji prve knjige in tri izdaje druge.

Znamko je natisnil beograjski zavod za izdelavo bankovcev v dvobarvnem črtnem globokem tisku v polah po devet znamk. Nad srednjo znamko je na belem robu napisano JUGOSLAVIJA, pod spodnjo pa je privesek z besedilom: ANTON JANŠA 1734—1773.

Znamka meri 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm in ima grebenaste zobce 12 1/2.

Spomin na 200-letnico njegove smrti je počastila tudi pošta Žirovnica s posebnim spominskim poštnim žigom, ki ga je uporabljala na dan slovesnosti. Filatelistično društvo PTT Slovenije pa je izdalo tudi spominski filatelistični ovitek.

Iz »Pavlihe«

Spominski koledar oktober 1973

1. 10. 1943 je bilo v Kočevju prvo zasedanje odposlancev slovenskega naroda.
4. 10. 1959 so naši izseljenci v Torontu v Kanadi ustanovili Slovensko društvo »Simon Gregorčič«, ki je zaradi živahne dejavnosti znano širom Kanade.
7. 10. 1966 je v Buenos Airesu umrl društveni in kulturni delavec Vinko Batagelj, doma iz Gojč v Vipavski dolini. Leta 1935 je bil med ustanovitelji Slovenskega podpornega društva Simbron, bil je so-ustanovitelj slovenske knjižnice, organizator prvih tečajev slovenščine v Villa Devoto itd.
9. 10. 1910 je bilo v Clevelandu ustanovljeno društvo »Napredne Slovenke«, ki je po priključitvi k Slovenski narodni podporni jednoti dobilo št. 137.
10. 10. 1914 so Slovenci v Claridgeu, Pennsylvanija, slovesno odprli svoj Slovenski dom.
10. 10. 1920 je bil izveden krivični plebiscit na Koroškem, ki je odtrgal slovensko Koroško od naše dežele.
12. 10. 1492 je Krištof Kolumb odkril Ameriko.
15. 10. 1844 je bil rojen v Vrsnem pod Krnom Simon Gregorčič, slovenski pesnik — »goriški slavček«. Umrl je 24. novembra 1906 v Gorici.
19. 10. 1942 so Nemci ustrelili v Mariboru 174 talcev.
20. 10. 1944 je bil osvobojen Beograd.
22. 10. 1941 so ustrelili Nemci v Kragujevcu sedem tisoč srbskih rodoljubov.
23. 10. 1966 je bil v Torontu v Kanadi slovesno izročen namenu društveni dom Kanadsko-jugoslovanskega kulturnega združenja Bratstvo in jedinstvo.
28. 10. 1935 je bilo ustanovljeno v Montevideu v Urugvaju Društvo prekmurskih Slovencev.
29. 10. 1952 so jugoslovanski izseljenci v Sallauminesu v Franciji ustanovili društvo Posmrtninski sklad, v katerem je zdaj včlanjenih blizu dvestoštirideset družin iz raznih krajev severne Francije.
30. 10. 1946 je umrl v Buenos Airesu zaslužen slovenski pevovodja in skladatelj Franc Trebše. Vodil je več slovenskih pevskih zborov v Argentini, največ v Villa Devoto. Rodil se je v Srpenici leta 1901.

Iščem sina

Iščem sina Franca Podrezovnika, ki je leta 1969, ko je odslužil vojaščino, odšel v Avstrijo in zatem v Nemčijo. Prej je bil nekaj časa zaposlen v bližini Dravogradu. Prosim sina, da se mi oglasi! Hvaležen bom vsakomur, ki kaj ve o njegovem sedanjem bivališču, če mi to sporoči.

Franč Podrezovnik
Dom počitka Črni potok
61275 Šmartno pri Litiji

Čestitka

Ljubemu možu in atku Franciju MISMAŠ v Frankfurtu želiva za 34. rojstni dan vse najboljše, zvrhano mero zdravja in sreče in da bi se kmalu vrnil v domovino, ki je ne bi več zapuščal. Žena Zinka s sinom Frančkom.

Osamljenost

Slovenski fant, 25 let, začasno zaposlen v Švici, želi spoznati osamljeno dekle zaradi prijateljstva. Možna je tudi kasnejša poroka. Ponudbe, po možnosti s sliko, pošljite na naslov uredništva Rodne grude pod šifro »Osamljena srca v tujini«.

Dva mala oglasa

V centru Slovenskih Konjic prodam popolnoma novo enonadstropno, dvostanovanjsko hišo z vrtom in centralno kurjavo. Hiša leži ob asfaltni cesti, vselitev je možna takoj. Informacije na naslov:

Rudolf Mernik
Oplojniška c. 8, 63210 Slovenske Konjice

Enodružinsko hišo, zgrajeno do strehe (III. faza), na čudoviti legi v bližnji okolici Ljubljane prodam. Hiša je lepo moderno oblikovana in izredno solidno grajena. Naslov:

Tomaž Lavrič
61000 Ljubljana, Kopalniška 8

Najlepše darilo za vsakogar

»Odmevi domovine«

Slovenske narodne pesmi,
igrane na orgle

Paul J. Šifler, priznani slovenski
organist (ASCAP)

(Long playing gramofonska plošča
5.95 dolarja)

Naročite jo pri:

John La Montaine

3947 Fredonia Dr.

Hollywood, California 90028

U.S.A.

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Anton Knap 0,55 Lstg, Andrej Oblesčak 1,27 Lstg, Vinko Ovičaj 2.— US \$, Mrs. C. Kovacic 1,20 A \$, Marija Ritlop 100.— din, Lojze Drvodol 20.— din, Familija Iskra 1,18 Lstg, Rudi Varga 2,11 Lstg, Franc Pečovnik 1,09 Lstg.

AVSTRIJA: Maria Mayer 15.— Sch, Ivan Zajc 5.— Sch, Marija Gungl 20.— Sch, Stanislav Metličar 2.— Sch, Tone Sabo 20.— Sch, Marina Kolednik 5.— Sch.

ANGLIJA: Karolina Woodfingen 30.— din.

BELGIJA: Ivanka Janežič 70.— Bfr, Friderik Jošt 50.— Bfr, Ana Delecroix-Žibert 100.— Bfr.

FRANCIJA: Miha Grubič 14.— din, Marica Čufer 16.— din, Jean Patzek 10.— FF, Rudolf Šega 30.— FF, Pavla Szymezak 10.— din, Fani, Luis Mlakar 55.— FF, Jože Peternel 5.— FF, Marija Kohek 20.— din, Jean Jelen 5.— FF, Anton Škruba 5.— FF.

HOLANDIJA: Skupina obiskovalcev iz Holandije 100.— Hfl, Milka Oonick-Martinčič 16.— din, Anton Skornšek 5.— DM, Franc Gril 46.— din, Loti Beckers-Kurnig 5.— Hfl.

JUGOSLAVIJA: Marjeta Kessel 50.— din, Ana Krasna 100.— din.

KANADA: Karla, Mirko Gril 3.— can \$, Mary Kramarich 1.— can \$, Jakob Kolaric 2.— can \$, Joe Žibert 0,50 can \$, Rose Marolt 2.— can \$, Joe Kovačič 3.— can \$, John Brlec 2.— can \$, Viktor Sumen 8.— can \$, SLOVENSKI KLUB MANTOBA 30.— can \$, Rezka Mahne 2.— can \$, Martin Lubey 1.— can \$, Lojzka Rebernik 15.— din, Frank Verhovšek 1,50 can \$, Karolina Sinko 1.— can \$.

LUXEMBOURG: Jakob Cuz 165.— Bfr.

NEMČIJA: Jože Bizaj 5.— DM, Marijan Zupanc 2.— DM, Maria Stumberger 2.— DM, Anica Weber 2.— DM, Hedviga Michulski 32.— din, Marie Zdolšek 6.— din, Sylvia Strakl 4.— DM, Stanislav Pirc 3.— DM, Ernest Jamšek 4.— DM, Heinrich Borišek 16.— din, Franci Klančičar 4.— DM, Ivan Centa 2.— DM, Ernest Kraner 4.— DM, Anton Petrovčič 25.— din, Milica Pukl 16.— DM, Marija Kurent 16.— DM, Erika Hartman 2.— DM, Franc Hribar 4.— DM, Maria Schnell 30.— din, Amalia Zorko 7.— DM, Anica Štebe 6.— DM, Milan Marcijan 3.— DM, Cvetko Černigoj 3.— DM.

ŠVEDSKA: Štefka Lešer 9,80 Skr, Štefan Ivič 11.— Skr, Ivan Šebalj 6.— Skr, Marija Benedič 40.— din, Ivanka Čok 6.— din, Ferdinand Urbančič 10.— din, Bogdana Arih 2.— Skr, Vladimir Gruber 1.— Skr, Ivanka Eniko 10.— Skr.

Švica: Anita Wettstein 4.— Sfr, Anica Petiner 8.— Sfr, Marta Jochum-Zalar 1.— Sfr, Janez Laknar 12.— din, Janez Lukanc 5.— din.

USA: Mary Bole 2.— US \$, pok. Ivanka Šifrer 1,50 US \$, Pauline Gusdon 2.— US \$, Joško Jerkič 2.— US \$, Paul Barbusse 41.— din, Karel Šabjan 2,50 US \$, Cecilija Šubelj 2,50 US \$, Frank Groser 5.— US \$, Frances Mele 2.— US \$, Jennie Zaman 1.— US \$, Antonia Champa 1.— US \$, Elsie Culkar 10.— US \$, Frances Rak 5.— US \$, Louise Muha 2.— US \$, Anton Trojar 2.— US \$, Albert Krauland 26.— din, SKUPINA OBISKOVALCEV SNPJ 106.— US \$ in 485.— din, Louis Rebol 1.— US \$, Krist Stokel 1.— US \$, Joseph Smoltz 74.— din, Ivanka Kapel 2.— US \$, Frank Sershen, 2.— US \$, Jennie Primc 15.— US \$, Jacob Cerar 1.— US \$, Martin Premro 116.— din, Kati Bernik 2.— US \$, Jacob Zupan in Elica Madison 10.— US \$ v spomin 6. obletnice smrti Katke Zupančič, Helen Kapla 1.— US \$, Frances Vider 2.— US \$, Mary Matyazich 2.— US \$ v spomin pok. Mary Kastelic, Josephine Brezovec 1.— US \$, Stanley Rogers 30.— din, Štefka Strmole 24.— din, Rudolf Potočnik 10.— US \$, Angela Zaitz 2.— US \$, Ann Stromar 1.— US \$, Gabriela Pressler 4.— US \$, John Strenfel 1.— US \$, Rosie Chelig 5.— US \$, Elizabeth Fortuna 100.— din, Ela in Carl Samanich 5.— US \$, Charlie Zele 2.— US \$, Marica Lokar 1.— US \$, Mary Kobal 1.— US \$, Mary Stanovnik 1.— US \$, Justin Saitz 1.— US \$, Frances Lah 1.— US \$, Mary Tursich 1.— US \$.

Vsem se za prispevke iskreno zahvaljujemo!
Uredništvo in uprava »Rodne grude«

Vsega imamo dovolj, a vendar...

Čas res hitro teče in kar naenkrat je naokoli leto, ko je treba plačati naročnino. Rodna gruda je zelo lepa revija in edina, ki nam prinese košček Slovenije v naše domove pa tudi dosti domotožja v naša srca. Saj nam ne uide nobena vrstica, posebno pa nas razveselijo slike vasi in mest naše dežele, ki mi obudijo lepe spomine. Res imamo tukaj vsega dovolj, nič nam ne manjka, a tistega veselja in zadovoljstva, kot ga lahko nudi naša lepa Slovenija, ves tuji svet ne premore. Moj mož je doma iz Zagorja ob Savi, jaz pa iz lepe vasi Godovič nad Idrijo. Vesela bova, če boste kdaj objavili slike najinih rodni krajev. Rodno grudo rada pokažem tudi tujcem in ponosno se lahko pohvalim — to je moja domovina.

Izidora Candir
Chicago, Ill. ZDA

Ansambel Gorenjci iz Radovljice

Skorajda ni Gorenjca, ki jih ne bi poznal! Koga, se boste začudeno vprašali? Ansambla Gorenjci iz Radovljice vendar. Vodja ansambla Franc Habjan, doma iz Radovljice, je bil takoj pripravljen, da mi pove kaj več o svoji skupini. In kaj mi je povedal? Tole, kar preberite si:

»Pred petimi, šestimi leti se mi je v možganih porodila misel, da bi tudi jaz ustanovil svoj lasten ansambel. Zakaj pa ne, saj so se takrat ustanavljali narodno-zabavni ansambli kar po vrsti. Okoli sebe sem zbral še nekaj fantov in začeli smo se marljivo pripravljati za nastop na javni oddaji »Novi ansambli, nove melodije«. Tu smo poželi lep uspeh in to nam je dalo spodbudo za nadaljnje delo. V tistih začetnih mesecih in letih so nastopali v ansamblu sami marljivi in prizadevni možje: Ivan Markovič — trobenta, Franci Ankerst — kitarist in pevec, Marjan Legat — kontrabas, Danilo Stanič — klarinet, Gorči Solar — pevec, jaz pa sem bil harmonikaš. Vse do prehoda v leto 1973 smo bili skupaj, potem pa nam je nenadoma zbolel pevec Gorči Solar in je bil prisiljen zapustiti skupino ter oditi na zdravljenje. Zdaj poje namesto njega Franc Šarabon.

Izgubili pa smo tudi trobentača Ivana. On si je že dolgo želel, da bi ustanovil svoj lasten ansambel, ker pa se mu je ravno takrat ponudila ugodna prilika, da željo uresniči, nas je seveda zapustil. Našli smo drugega trobentača, Marjana Ogrina.

Če ima človek že dve težavi, se le redkokdaj zgodi, da mu ne skoži za vrat še tretja. Tudi mi nismo mogli ubežati usodi. Kitarist in pevec Franc Ankerst ni zmogel igrati kitare in obenem peti. Odločil se je, da bo v ansamblu le še pel in tako smo si poiskali novega kitarista. Na srečo smo ga hitro našli. To je Vlado Strmečnik.

Zdaj nastopamo v ansamblu: Franc Habjan — harmonika, Marjan Ogrin — trobenta, Danilo Stanič — klarinet, Marjan Legat — kontrabas in bariton, Vlado Strmečnik — kitara, Franci Ankerst in Franc Šarabon pa sta pevca.

Zelo hitro smo se ujeli v igranju in organizacijski komite II. svetovnega prvenstva v smučarskih poletih iz Oberstdorfa nas je povabil, da bi igrali na tekmovanju. Planiški organizatorji pa so nam ponudili, da bi uradno zastopali Jugoslavijo, kajti vsaka od držav prireditelj tekmovanj v smučarskih poletih je poslala po en ansambel na to svetovno prvenstvo. Seveda smo obe ponudbi sprejeli. Ansambel ne nastopa veliko, saj smo vsi člani popolni amaterji in smo vsi zaposleni v raznih drugih dejavnostih. To nas tudi ovira, ker ne moremo igrati na daljših turnejah. Kljub temu pa smo štirikrat nastopali na festivalu narodno-zabavne glasbe v Ptuj in organizirali koncerte po Primorski in Dolenjski. Nastopali smo že v Avstriji in Nemčiji. Dobili pa smo tudi ponudbo za turnejo po

Avstraliji. Največ igramo na Gorenjskem, kjer nas tudi najbolj poznajo.

S kakšnimi posebnimi nagradami in uspehi se ne moremo pohvaliti, saj bolj malo nastopamo na nagradnih tekmovanjih. Kljub temu pa smo dobili 1971. leta v Ptuj nagrado za 2. najboljšo melodijo s skladbo Stara kočija. Leta 1972 pa smo prav tako v Ptuju dobili nagrado za najboljše besedilo.

Nobena izmed naših skladb še ni doživela kakšnega izrednega uspeha, toda vse so dosegle neko srednjo priljubljenost. Na radijskih valovih se večkrat slišijo: Stara kočija, Hitro mine čas, Kravji bal, Pozdrav z Gorenjske in še nekaj drugih melodij. Posneli smo že eno malo in eno veliko ploščo, pravkar pričakujemo izid druge male plošče, jeseni pa bomo izdali še drugo veliko ploščo. Na radiu imajo shranjenih precej naših arhivskih posnetkov, ki jih često predvajajo. Tudi na televizijskem ekranu smo se že pojavili, saj smo posneli kar dve oddaji za televizijo.

Mi igramo malo, zato pa se toliko bolj potrudimo, da je tisto, kar zaigramo, res na visoki kvalitetni ravni. Vedno si pravimo, da je boljše posneti malo, vendar tisto kvalitetno, kot pa imeti veliko ne-kvalitetnih in slabih melodij. Koliko pa nam to uspeva pa naj presodijo poslušalci sami.

Kar precej mi je povedal Franc Habjan o ansamblu Gorenjci. Znano je, da so najbolj popularni in priljubljeni godci na Gorenjskem, če izvajamo Avsenike, ki večinoma nastopajo v tujini.

Silvo Pust

Kako sem bil ob moped, ne pa tudi ob bunke

Grozno, kaj se mi je primerilo zadnjič. Kaj mi niso ti nepridipravi ukradli čisto nov moped? Pa še prebutali so me, da sem še zdaj v bolnišnici. Kakšni časi! Torej grem lepo domov s trga, dobre volje, ker sem bil nakupil obilo svežih jajc po dostopni ceni, sedeč na mojem novem mopedu, na vso moč pazeč, da se kakšno jajce ne bi razbilo. Grem precej naglo, da bi bil čimprej doma in vsake toliko časa pozorno pogledam v torbico, če so jajca še cela. Kar na vsem lepem pa... dump!... močan sunek in me vrže v zrak, letim po vseh štirih, se nekakrat obrnem in padem prav lepo na noge, kot kak cirkuški akrobat. Strmim, boljšim, vidim, da sem se bil zaletel v parkirani avto in da sem letel čez cel kup vozil. Spomnim se mojega mopeđa in jajc in stečem brž nazaj. Tam, kjer naj bi bil moj moped, se je kar trlo radovednih ljudi, da sem se moral prav potruditi, da sem prišel do mopeđa. Ta je bil cel, le iz torbice z jajci je lilo ven, rumenjaki, beljaki, kosi lupine. Križ božji! Pograbil

sem se za glavo, nato pa pobral torbo in zajahal moped, da bi pohitel domov, če je še kakšno jajce celo. Sedim in vžigam motor, kar nekdo zavpije: »Pazi! Ukrasti hoče motor!« Nakar me je sto rok pograbilo in vrglo na tla. »Kaj vam pa je?« sem vprašal, »saj ni treba čakati miličnikov, ko pa ni nihče umrl.« Oni pa so rekli: »Kako pa veste, da ni nihče umrl?« »Vem, sem rekel, ker ni nikjer trupa in krvi.« »To še nič ne pomeni. Počakajte, da ga najdejo, potem bomo videli,« so rekli oni. »Koga,« sem vprašal jaz, ker nisem razumel, za kaj sploh gre. »Ponesrečenca, vendar. To ste trdi, ja!« »Kje pa je ponesrečeni?« sem vprašal začudeno. »Kako pa naj vemo, kje je, ko ga pa šele iščejo! Samo to vemo, da je zletel po zraku kot kak golob, potem ga pa nihče ni več videl. Kot da bi se bil v zemljo pogreznil.« »A, tistega iščete?!« sem se razveselil. »Tisti, ki je letel po zraku sem vendar jaz! Ta moped je moj!« In že sem spet skočil na svoje novo vozilce, da bi odhitel domov rešiti, kar se

še rešiti da. »Kako?« so rekli, »kje pa imate kak polomljen ud ali kako rano ali pa vsaj kaj krvi?!« »Nimam,« sem odgovoril in vžgal motor, »sem pač imel pasjo srečo!« In sem se zasmel. Tedaj pa mi nekdo pljune v obraz, prav v oči, da nisem nič videl. »Svinja!« mi je še zavpil. »Šakal!! Hijena!! Da vas ni sram! Nekdo se je tu morda smrtno ponesrečil in ga še iščejo, ker kdo ve kje izkrvaveva, vi mu pa še hočete tako zahrbtno ukrasti moped!!« Preden sem mogel karkoli odgovoriti, je začelo padati po meni, tako so me prebunkali, da me je moral rešilni avto odpeljati v bolnišnico. Pa to niti ne bi bilo tako hudo, pač pa so mi ukradli moj novi moped! Kako? Nekdo se je namreč, neka baraba, našemil v ponesrečenca, se pomazal s prahom po obrazu, se pobarval z rdečo barvo, nato pa je prišel k mopedu, pobral s ta! mojo torbico z razbitimi jajci in med splošnim sočutjem vžgal motor in izginil kot kafa sto na uro...

Jordan Tomšič

Ce ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Najuspešnejše Helidonove plošče

Založba Obzorja Maribor
 Helidon Tovarna gramofonskih plošč
 Ljubljana
 Slovenija, Made in Yugoslavia

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Bratov Avsenik: Zlati zvoki	FLP 04-021/1-2
2. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas harmonike	FLP 04-027
3. Ansambel Borisa Kovačiča: Moj fant	FLP 04-028
4. Ansambel Richie Vadnal: V soboto zvečer	FLP 04-025
5. Kor. akademski oktet: Pojdam u rute	FLP 09-011
6. Ansambel Mihe Dovžana: Dimnikar	FLP 04-023
7. Ansambel Lojzeta Slaka: Visoko nad oblaki	FLP 04-011
8. Slovenski oktet: Sedem rož	FLP 09-009
9. Stirje kovači: Pesem doline	FLP 04-022
10. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	FLP 04-024

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Janko Ropret: Ti si moja	FSP 5-071
2. Alfi Nipič: Povem vam, to ni prav	FSP 5-070
3. Ansambel M. Dovžana: Sprevodnik	FSP 4-024
4. Erazem in potepuh	FSP 2-002
5. Marjana Deržaj: Vrni se še kdaj v Ljubljano	FSP 5-068
6. Ansambel Odmev: Slovenija moja	FSP 4-026
7. Ansambel L. Slaka: Na vinskem sejmu	FSP 4-021
8. Jože Kobler: Joči z menoj	FSP 5-067
9. Bratovščina sinjega galeba	FSP 2-001
10. Vlado Bezjak: Lucija	FSP 5-069

Opomba: Avsenikova plošča »Zlati zvoki« je zaradi v tujino prodane licence namenjene izključno za prodajo v Jugoslaviji

Važno sporočilo o Slovenskem koledarju 1974

Vabimo vse ljubitelje vsakoletnega zbornika SLOVENSKI KOLEDAR in vse, ki te publikacije še ne poznajo, da jo čimprej naročijo. V knjigi bo prek tristo strani zanimivega branja, opremljena bo s številnimi črno-belimi in nekaj barvnimi fotografijami. Priloženi barvni stenski koledar bo zelo primeren okras vašemu domu. Oboje je izredno primerno novoletno darilo sorodniku, prijatelju ali znancu slovenskega rodu, pa tudi znancem drugih narodnosti boste koledar lahko s ponosom pokazali.

To bo že 21. letnik našega koledarja. Vrsto let nismo spreminjali cene, čeprav se je med tem že večkrat podražil papir, tisk, poštnina, odprema in drugo. Zdaj pa smo le primorani dvigniti našo prodajno ceno KOLEDARJA 1974 na 60,00 dinarjev. Tako bo cena za prekmorske države 4,00 dolarje (ne tri, kot doslej), za ostale pa enakovrednost. Vračunan je stenski koledar, embalaža, odprema in poštnina.

Prepričani smo, da bodo naši naročniki razumeli, kako nujna je ta podražitev, če hočemo še v bodoče redno izdajati edini slovenski zbornik za Slovence po

svetu, zbornik iz zgodovine in sodobnega življenja našega človeka doma in na tujem. Knjiga je iz leta v leto vse bolj priljubljena in vse bolj iskana med našimi starejšimi izseljenci in našimi, v tujini začasno živečimi rojaki. V zadnjih letih nam že zmanjkuje, zato nujno potrebujemo **pravočasna naročila**, da bi SLOVENSKI KOLEDAR 1974 lahko poslali vsem, ki ga želijo.

Naročnikom v ZDA in Kanadi bomo poslali SLOVENSKI KOLEDAR 1974 v začetku novembra s tovornim letalom prek naših zastopnikov »Prosvete« v Chicagu in »Tivoli Enterprises« v Clevelandu. Tako ga bodo pravočasno prejeli tudi manjši zastopniki oziroma posamezni naročniki. Žal pa, zaenkrat zaradi previsokih stroškov ne zmoremo pošiljati koledarja z letalom v Avstralijo in Južno Ameriko. Tovarna letalska poštnina je namreč nekaj cenejša le pri velikih količinah. Pošiljke v evropske dežele bodo, kot vedno, prišle pravočasno.

**Uprava publikacij
Slovenske izseljenske matice**

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo po angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

 transturist

Rojaki,

obiščite 1000-letno mesto pod Lubnikom, Škofjo Loko. Transturist vas pričakuje. Hotel ima zimski bazen in savno in v bližini hotela avtomatsko kegljišče.

Penzion velja le 99.— dinarjev.

Na Starem vrhu, le nekaj kilometrov od Škofje Loke, so izdelana smučišča, sistemi žičnic, pri kmetih dobite domače specialitete.

Rezervacije: HOTEL TRANSTURIST ŠKOFJA LOKA
telefon (064) 85-280

P r o s v e t a

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

**JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS V
ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.**

**IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT, NEDELJ IN
PRAZNIKOV.**

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

**Za vsakega novega naročnika —
nagrada!**

Številni naši naročniki, ki so nam pridobili nove prijatelje, se nam že iskreno zahvaljujejo za poslano nagrado. Pohitite, tudi vi si lahko prislužite lepo slovensko knjigo! Za več naročnikov je nagrada lepša! Na kratko ponavljamo: knjižno nagrado si prislužite, če nam hkrati z izpolnjeno spodnjo naročilnico pošljete tudi najmanj enoletno naročnino za novega naročnika »Rodne grude«. Ta razpis velja samo do konca leta 1973!

Prav gotovo imate znanca, prijatelja, sorodnika, ki mu bo revija »Rodna gruda« prav tako zvesta prijateljica, kot je vam. Izpolnite spodnji obrazec in ga v kuverti ali nalepljenega na dopisnico pošljite na naš naslov!

Rodna gruda 1973

Moj točen naslov:

Točen naslov novega naročnika:

Podpis:

DRAGI BRALCI! Naročila za

Slovenski koledar 1974

Koledar za Slovence po svetu sprejema

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in naši zastopniki po vsem svetu

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA

2657-59 So. Lawdale Ave.

CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.

6419 St. Clair Ave.

CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE

591 E. 185 St.

CLEVELAND, Ohio 44119

• • •

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,

čistljivo izpolnite

in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

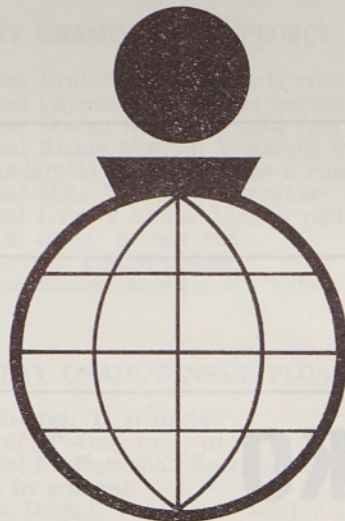
Prosimo, čistljivo izpolnite!

Podpis:

.....

ljubljska banka

oktober
mesec varčevanja
prijateljska vez
zaupanja

lth lth lth lth lth lth lth lth lth lth

loške tovarne hladilnikov

škofja loka

Vodilno podjetje za hladilno tehniko

— Za gostinstvo:

funkcionalni točilni pulti
hladilne omare

— Za kmetijstvo:

naprave za hlajenje mleka

— Za sodobna gospodinjstva:

zamrzovalne skrinje

ZS-200

ZS-300

ZS-380

Kupcem dajemo brezplačni priročnik o zamrzovanju.
10 % popust za nakup z devizami.

lth lth lth lth lth lth lth lth lth lth

Dopisna delavska univerza v Ljubljani

VPISOVANJE V DOPISNE ŠOLE

- osnovno šolo (5., 6., 7. in 8. razred)
- administrativno šolo (dveletno)
- ekonomsko srednjo šolo
- tehnično šolo (za strojno, elektrotehnično, lesnoindustrijsko in kemijsko stroko)
- delovodsko šolo (za strojno stroko)
- poklicno šolo kovinarske stroke

VPISUJE TUDI V DOPISNE TEČAJE

- nemškega in italijanskega jezika
- tehniškega risanja
- za skladiščnike
- za kontrolorje in predelavce v kovinarski stroki
- za varnost pri delu (skupinski vpis v posameznih delovnih organizacijah)
- tečaj strojepisja (v drugem delu tečaja možnost specializacije za stavce na IBM strojih ali za fonodaktilografe)
- tečaj poslovne korespondence
- tečaj za družbeno izobraževanje

VPISUJEMO VSAK DAN od 7. do 14,30 ure, ob torkih do 18. ure ter drugo soboto v mesecu.

Podrobnosti o sistemu dopisnega izobraževanja, učnem programu in pogojih za vpis, boste lahko izvedeli iz prospekta za šolsko leto 1973/74, ki vam ga pošljemo na vašo zahtevo.

SVOJ NASLOV NAPIŠITE S TISKANIMI ČRKAMI!

Za prospekt pošljite znamko v vrednosti 5.— din na naslov:

DOPISNA DELAVSKA UNIVERZA
61000 LJUBLJANA
Parmova 39 — poštni predal 106
telefon 312-141

lip bled

lesna industrija
BLED
LJUBLJANSKA CESTA 32
TELEFON 77-384
TELEX 34-525

PROIZVAJAMO:
NOTRANJA VRATA
VHODNA VRATA
GARAŽNA VRATA
OBLOGE
GRADBENE PLOŠČE
ISO-SPAN ZIDAKE

Temeljne plošče z vgrajenimi priključki za vodovod, elektriko, telefon, plin in kanalizacijo ter z gradbenim dovoljenjem

prodajamo v Ljubljani

za ceno ca. 210.000.— din.

Površina stanovanja z garažo je 150,00 m².

Dostopi asfaltirani in razsvetljeni.

Za nadaljevanje gradnje pa nudimo kvalitetne legozidake in drugo potrebno gradivo.

**STANDARD-
INVEST**

Celovška cesta 89
61000 LJUBLJANA
Telefon: 57-477 in 55-475

gorenje

**tovarna
gospodinjske
opreme
gorenje
velenje**

**produkovni
program:**

štedilniki na trda
goriva
štedilniki električni
štedilniki plinski
štedilniki
kombinirani
peči trajno goreče
peči oljne
peči dodatne
pralni stroji
televizorji črno-beli
televizorji barvni
hladilniki
mali gospodinjski
aparati
zmrzovalne skrinje
kuhinjsko pohištvo

**fabrika
elektromotora
gorenje/sever
subotica**

**produkovni
program:**

elektromotorji
agregati

**tovarna kovanih
izdelkov
gorenje/fecro
slovenj gradec**

**produkovni
program:**

pomivalna korita iz
nerjaveče pločevine
klavniška oprema
kose

**livarna
in tovarna
poljedelskega
orodja
gorenje/muta
muta**

**produkovni
program:**

poljedelsko orodje
vrtičkarsko orodje
srednja kmetijska
mehanizacija

**lesno
industrijsko
podjetje
gorenje/lesna
šoštanj**

**produkovni
program:**

žagani les
lesna volna
pohištvo stavbno
embalaža lesena

**industrijsko
podjetje
gorenje/elrad
gornja radgona**

**produkovni
program:**

vse vrste anten
ojačevalci
pribor
kablji simetrični
pretvorniki VHF,
UHF, UKW
embalaža plastična

Tekoči trak pralnih strojev v »Gorenju«. Vsak dan
izdelajo 1800 pralnih strojev.

